Speculum vite

Speculu(m) Vite Humane

Roderici epi. Zamorensis

de quo dixi [illegible]

M. Ant. Verpilij [illegible]

Mihi ab [illegible]

[illegible]

¶ Speculū vite humane In quo discutiuntur cōmoda et incōmoda: dulcia ꝛ amara solatia et miserie: ꝓspera ꝛ aduersa: laudes et pericula omnium statuum.

Tabula

Finis Tabule.

…lo Burger: ecclesie maioris Argeñ. Sum…
…mo viro integerrimo. Johãnes Botzhemus
…etorum doctor Salutem.

Nouisti amicissime Paule illustrē dñm Philippū de Duno z lapide superiori insignis eccl'ie nostre argeñ. ꝑpositum vtriusq͛ nostri amantissimū. Hunc ego satis admirari nō possum hoiem tanta …ilitate splēdentē: opibus felicē z in principum … adultū ꝑtarea cui nichil qđ velit desit: adeo …ditoꝝ esse z eruditionis affectatorē. Is cum …ximo hic apud nos degeret frequēter libros …liores historias sibi afferri curauit: q̃bus ige…nū exercitaret z animus recrearet: cui dū m…ti codices deferrent: vnū sibi ex oibus delegit: …peculū humane vite inscribit. In quo cōmoda, z …ncōmoda: laudes z pericula oim statuū miro ige…nij artificio describunt: quo tanq̃ exēplari rerum agendarū vteret. Mirū est quāta sedulitate: quā…ta frequētia: quāto affectu librū hunc lectitauerit homo claritudine nataliū insignis: cū pleriq͛ hui⁹ generis hoim ex magna parte: hac maxima tempe…state: totos se beluinis voluptatib⁹ dedāt: osoresq͛ sint et studioꝝ z studiosoꝝ. Hic aūt vt a cunabulis fere icessanter inter lr̃as literatosq͛ educatus: ita ingeniū suum ingenuis disciplinis semꝑ excoluit: semperq͛ cū doctissimis versari voluit. Vñ z id sibi peculiare assumsit: vt vbicūq͛ hoies singulari doctrina excellere audiat: is ab eo ad mēsam amiciciaꝝ parentē vocet: amicitiāq͛ cū eo familiarissime cōtrahat. Hoc Joanni keisersbergio cōciona…

tori nostro tã facũdissimo ꝙ doctissimo: hoc Jaco
bo vimphelingio p̄ceptori meo amabilissimo: hoc
innumeris aliis omnifariã doctissimis viris cõti-
git. Inde ⁊ michi: q̄ nõdum prima literarũ rudimẽ
ta degustaui cũ hoīe magnifico fluxit iucũdissima
familiaritas q̃ vt peculiariter glorior: ita maxime
delector. Tu vero Paule ab eo ita diligeris, vt si
ne te rarissime discũberet: mutuiter autẽ tu adeo
hominẽ obseruas: adeo suspicis: adeo veneraris:
vt hũc librum: qui tunc vnicũ domini solatiũ era
non tam ob egregiam materiam sententiarũq; ma
turitatem: quarum refertissimus est: ꝙ ob domini
illius fauorem amorẽq;: formis elegantioribus ex-
cudendũ impressori tradere velle videbaris. Se
quid more intercidit: nescio ꝓfecto: an negotia
la domestica ⁊ forentia que plurima habes te inte
ceperint. Perge qua cepisti studiosis benefacere:
maxime cum ⁊ doctorum ⁊ doctrinarum tuipse vi
tute innata sis obsequentissimus. Non deerit tib
opera Jacobi Wuympfelingii preceptoris mei
ri vndecũq; doctissimi: qui curabit: vt non min
emendatus liber ab impressore exeat: ꝙ elega
Vale: ⁊ me inter tuos habeto. Date die, vi, Ja
rii, Anno septimo supra, M, cccc,

¶ Incipit capitulū primū primi libri: videlicet de primo et sublimiori statu temporali: q̄ est status et gradus imperialis et regalis: ac aliorum principum secularium, et de supremo huius status et dignitatis culmine et excellentia: de illiusq̄ gloria: et felicitate. Nec nō de eius prerogatiuis: cōmoditatibus laudibus et preconiis sup alias temporales dignitates.

Super cunctas humanas temporalesq̄ dignitates et sublimitatis eminentias: imperialis et regalis status culmen et excellentiam obtinet. Huius itaq̄ fastigii splēdor et laus tāta est: vt satis exprimi nō possit: sed (vt paucis agamus) sicut nomē eius: ita et laus eius. Imperatoris quidem nomē ab imperando dictum est. Regis deniq̄ a regēdo aut grece basis a sustinēdo. Quid enim gloriosius, quid felicius: q̄ vnū intueri mortalē hominē ceteris hoibus imperantem, cūctos regētem: et ad libitū ferētē? Isti sūt q̄ teste iob: portant orbem. Huius certe eminentissimi status honor, laus gloria et excellentia ex eo etiā maxime patz: qm̄ teste scriptura, illus, tāq̄ sublimioribus potestatibus ois anima subdita est. Quare et iuxta xp̄i preceptū: Cesaribus atq̄ regibus a cūctis fidelibus honor exhibēdus ē, subsidia prestanda, et q̄bus vectigal, et quibus tributū. Illis deniq̄ tanq̄ precellētibus et a deo missis (teste Apostolo) parendum est, quia non sine causa supeminentē terrētemq̄ gladiū portant ad cohertionē ma Regi obediendū:

lorũ. laudē vero bonorꝫ Illorꝫ quidē sunt quas incolimus vrbes. illorꝫ castra atq̃ possessiões: ⁊ cuncta terrena / dicente. Augustino. quo iure defendis villas nisi imperatorũ regũq̃ iussit. Quis igitur nõ felicē / nõ cunctis prelatũ hũc excellentem statũ dixerit. Qui oib⁹ subuenit: omnibus prodest. ⁊ omnium saluti ⁊ ꝯmodita ti puidet. in qua reges ipsos deo assimilari: ap proximariq̃ plurimum cernimus. Quia solus ipse vite necisq̃ hominum dñs est salutē mortalibus cõfert. vel dando si eguerint. vel parcendo si deliquerit. vel indugēdo si supplicaue rint. qui nõ sibi sed reipublice nati sunt: dũ discordias pacificant. oppressos a potentib⁹ eripiunt. prouincias pace gaudere faciũt. violentias cohibēt, iusticiam seruant. malos dissipēt et q̃cq̃d agēdũ est / siue ad bene beateq̃ viuendũ: siue ad res ipsas politicas felicit̃ gubernãdũ finemq̃ debitũ dirigendũ legibus: ꝑceptꝫ ac iustis lationibus disponunt. Rex em̃ similitudo siue ymago q̃dam diuinitatis est in terris dum idipsum agit in limitato circunscriptoq̃ regno: qḋ de⁹ in vniuerso. Hic Reges in Exo doꝛ dii vocant̃. In his est ꝑuinciarꝫ. q̃s regũt sũma potestas. Taceo de impatore / cuius auctoritas nullis ē circũscripta limitibus. q̃ pri ceps est maximus atq̃ optim⁹: q̃ celeste habꝫ arbitriũ / ⁊ iura ꝑcepta q̃ ab eo tradita / diuinitus emanari credũtur. cui est ꝓ lege volũtas ꝓ libito sanctio. ꝓ arbi trio rõ. Est deniq̃ Rex pater patrie: amãs q̃s regit ꝓtegēs quos gu-

Rex deo similis.

Rex pr̃e.

bernat. Rursus huius sublimissimi stat⁹ excellētia: ex illius necessitate ac vtilitate facile agnoscit. Nā veluti cunctis hoīb⁹ naturale est in societate viuere: sic aliquē esse oportet per quē multitudo regatur. Nā iuxta Philosophū multis existētibus hoībus: ⁊ vno quoqꝫ id q̄d sibi ꝯgruū est puidēte: multitudo ipa facile in diuersa dispergit: si modo aliquis non sit: q̄ curam multitudinis obtineat. Nec illud sapiēs Salomō ignorabat: inquiēs. Ubi nō ē gubernator dissipabit ppl's. Deniqꝫ illa hoīb⁹ a natura inata societas rūperetur: si non foret aliquis pſidens: cui⁹ ope prauoꝝ audacia arceretur. Quia teste Augustino, a diuina dispositione regna sunt cōdita: reges istituti: vt maloꝝ puersitas castiget: ⁊ bonoꝝ vita ⁊ inocētia cōseruet. Et alibi. Regale fastigiū loc⁹ ē superior: sine q̄ ppl's regi nō potest. Imperatoria ergo vox ⁊ regalis auctoritas iniq̄s fugat, in solentes castigat, obtrectatores ꝺſpicit bonos pmiat atqꝫ fouet, ⁊ cunctis influit vite ⁊ hōris alimēta. Est eīm rex ī regno, veluti in naturali corpe caput. Cōstat q̄dē caput ipꝫ mēbris vigorem influere, Ut teste nr̄o Seneca. Quid valet corpis robur. Quid validitas lacertorum. Quid velocitas pedūꝫ nisi capitꝫ velut pricipis sui iperiat q̄dā āmiculet potestas a quo vel destituuntur vniuersa: aut oia fulciuntur. Sine capite inquit iacet truncus ignobilis, sine honore: sine nomie Sed nec in humanis tantū eius summa cōsistit felicitas Nā preter

Rex oco milii

augustin⁹

Rex phic

Seneca

eam exterioꝛē(quā ꝑdi ximus)super cunctos moꝛtales excellentiā: si bene rex optimeq͡ȝ re git/immoꝛtali deo tāto ꝓpinquioꝛ: tātoq͡ȝ ac ceptioꝛ est: quāto libe rioꝛ. Sed ꝛ castigatioꝛ fuit in eo peccandi licē tia: qui potuit trāsgre di: ꝛ non est transgress⁹ in quo peccare noluit voluntas: etiam si immi neret peccādi impuni tas. Grandis certe glo ria: grande p̄emium. Maȝ quotquot superat ꝑtāte terrena: superat et felicitate eťna. Scri ptū est enim. Quia do mus Dauid erat sicut dom⁹ dei. Veluti enim fideliter regēdo dei offi cium gessit i populo sic ad p̄emiū ꝓpinquus ei herebat i celū Quip pe opud antiquos/bo ni rectiq͡ȝ pꝛincipes: in deos transfoꝛmari pu tabātur. Et(vt grandi negocio breuem finem

Rex deo ꝓpiq̄oꝛ.

imponamus). Quanta sit huius sublimus sta tus felicitas: non min⁹ ex his que tetigim⁹ q̄ ex eo cognoscem⁹: quo niā nulla(vt aiunt)ma ioꝛ est felicitas: q̄ mul tos facere posse felices Id certe felicitatis ge nus: nulli magis. Regi bus cōuenit. Quāobrē (vt ego arbitroꝛ)illā sa piēs regina. Sabā. nō modo Salomonē regē felicissimū dixit: sȝ ꝛ eos qui ei seruiebant ac mi nistrabāt: seruosq͡ȝ suo rū suoꝝ ꝑ beatos asse ruit. Que res agit: vt oīs humanus anim⁹ si suiipsius imemoꝛ. si cō teptoꝛ. si deniq͡ȝ sui qui p̄eioꝛ fieri non velit ad eādē ipsā sublimitatis dignitatē decurrat. At q͡ȝ si nata sufferet: si pꝛu dētia sufficit: si foꝛtuna arridet si p̄ia iuuat ad illū oīȝ felicissimū statū totꝫ respiret conatib⁹ Quoq͡ȝ si min⁹ tā excel-

se cedri culmē ascēder neqt: ramuscul' saltē illi⁹ insideat: qm̄ aut vberrimū felicitatis fructu. aut saltem ꝑtectionis illius vmbra suauissima nō frustrabitur. Ceteꝝ augeret excellentiā regalis ꝛ imperialis principatus: agere de eius origine ꝛ differentia. et qs illorum sit antiquior et iustior pricipatus. de quibus latius diximus in libro quem nuper edidimus de monarchia ꝛ origine ꝛ differētia principatus et iterū in libro defensorij status ecclesiastici qrto tractatu.

¶ Capitulum secundum de infelicitate status imperialis et regalis et plurimis curis: oneribus ꝛ miserijs: calamitatib⁹ atq; incommodis illius. et que reges et principes comitantur. ꝛ tandem de innumeris periculis principantium.

Vera semp illa sapientis sentētia fuit: qr maiore studio miseriarum causas: et dolorum alimenta/ quā vitā conquirimus: atq; auidius ea iuestigam⁹ et pre eligimus: quibus more pile huc atq; illuc iactamur: quam ea que plenissimam securitatē et veram felicitatem tribuunt quod certe nulli animantium preter homini accidit. illa enim nō iudicio rationis: sed nature instinctu vtilia eligunt. Nos vero ingenio ꝛ animi acumine vigentes: blāda quadam atq; fallaci aura ridente/ falso iudicamus. putantes id esse beatū id perpetuum quod facile ruit. Nec mouemur: qr assiduo cōspicim⁹ quosdā quos sicut lenis fortune risus attollit sic leuis illico fletus deijcit:

vt recte de eis dicere pos
simus cum pphēta. De
iecisti eos dū alleuaren
tur. nec nos vicit quod
cernamus neminem tā
securū tamq; mane q̄ge
tum vt non ante crepu
sculū a merore: a casu:
a lapsu superetur. Cu
ius certe rei culpa in no
bis est: qui facile ab his
que cupimus: trahimur
et superamur. Qui enī
animos ad hos vanos
seculi fastus accommo
dat: vt pro fructu folia,
pro grano paleas, pro
vera felicitate vmbram
capiat necesse est. Audi
ta certe atq; cum tota
mentis attentione au
scultata est: summa re
gum ac cesarum felici
tas: illorumq; digni
tas, maiestas, celsitudo
atq; vtilitas, ad celos
vsq; perducta: sed nisi
fallor fallitur: qui illa
falsa non iudicat: qui a
perto oculo oculo vera
esse non conspicit. Dicā
ergo non pari eloquen
tia: sed vt puto veriore
sententia regalis huius
status calamitates: mi
serias atq; pericula. In
primis itaq; fateor cla
rissimum regis nomē fo
re: sed durissimū officiū
clara noīa, res obscure
sed et difficillimum oīm
ministerium magis cer
te seruare difficile q̄ no
mine delectabile. Quid
enim vtilitatis affert nu
dum dignitatis nomen:
vbi res ipsa deest. Quid
enī Cesar. qd rex aliud
suscipit nisi fulgidas cō
pedes. claram miseriā
que sibi hominibus no
ta essent: non homines
tantopere de vno solio
litigarēt. quinimo mirā
dum est q̄ nō plura sint
regna q̄ reges. Susci Regis officiū
pit certe rex / collapsa
erigere. sparsa collige
re. recuperare perdita:
deformia reformare. sed
et si illa (quod ratū est)
exprobauerit: reliquam

laudem illius successoꝛ meretur: putas ne reges his tꝑibus ad id puehi: qd nomē ratioq; regis expostulet: vt sit reipu. autoꝛ eccl'e cultoꝛ refugiū pauperū tutoꝛ pupillorū. defensoꝛ viduarū. oculi cecorū. lingua mutorū. baculus senū vltoꝛ scelerū. met⁹ malorū gloria bonorū. malleus tirānorū. pater regū moderatoꝛ legū. z erarii publici dispensatoꝛ. Falleris certe mutatus ē enī illorū coloꝛ optim⁹: atq; pilliis operibus: alia sibi inequalia vendicāt/q̄ illico audies. Alienant quippe reges aut dissipāt imperii z regni bona cuius sunt administratores non dñi. Ecclesiam quā tuendā susceperūt: eiusq; ministros psequūtur. a qbus tributa: penas z bāna exigūt. Cū tamē eorū orationibus longe plus regnum augeant: q̄ illorum armis.

Cōtra princi pes.

Populum demum affligunt talijs z exactionibus coꝛpoꝛa iniuriātur. quos ꝓpheta signat inquiens. Quare atteritis populum meum: z facies pauperum commolitis: Et (vt alibi scribitur) quod crassum est comedunt. quod fractū est non alligant: quod infirmum est non consolidāt quod abiectum est non reducūt. quod periit nō q̄runt. Eos itaq; alius propheta nō reges: sed infideles principes z socios furū appellat Ezaceo q aliena dña occupant. vicinos habere nullos vellent: limites confundunt: iusticiam non faciūt/ que dei sunt negligunt. Quid igitur felicitatis est solo nomine Rex censeri: et que regi digna sunt respuere aut quid honoꝛis est tutores reipu appellari et illius euerso res effici. Logoꝛ illō Adriani

hyspana familia nati/ verbũ optimo principe dignũ/ ad mẽoriã reuocare: q illũ sepius in se natu dixisse fertur Dicebat ita eĩm se rẽpublicã gesturũ: vt sciret populi rẽ esse nõ ꝓpriã. Rursus reges nõ tã ad gloriã ⁊ honoris fastigiuꝫ: ꝙ ad curã/ sollicitudinẽ ac indicibiles miserias ⁊ pericula assumuntur: adeo/ vt vix aliquis regnare optaret / si recte attẽderet ꝙ grauis regis sarcina sit/ grauior finis. Assumunť quideꝫ principes nõ ad quietẽ nõ ad securitatem quin imo ad seruitutẽ ⁊ quãdam carceris speciem. Que eĩm maior est captiuitas ꝙ iugiter circuncingi populi multitudine: ⁊ quasi circumligari? Nam (vt noster inquit. Seneca) possuꝫ in qualibet parte vrbis solus sine timore incedere; quãuis null⁹ sequať comes nullus ad latus gladius. Rex vero armatus ⁊ armatis munitus in publicũ prodeat necesse est. Quẽ multitudo gladiorũ obsidet ⁊ quocũqꝫ descendat magnus illum apparatus sequať. Assidue eĩm omnium quos regit timore constringiť. Unde Seneca. Regnãtibus multo peius periculũ est ꝙ his qui iudicantur. Hi enim singulos timẽt: illi vniuersos itaqꝫ illud Labentii equitis romani verũ est: qꝫ necesse est vt multos timeat: queꝫ multi timent. Cuius illa (vt putamus) rõ erit: qꝫ quẽ quis meruit perire cupit. Et iuxta Ennium: quẽ metuunt oderunt et quem quis oderit perisse expetit.

Seneca — Labẽtius. — Enni⁹

¶ Huius certe regalis fastigii onera: curasqꝫ grauissimas atqꝫ prompta ꝑicula nõnulli sensati principes ꝑoptime

cognouere: illaq; expti sunt. Nam Augustus z diocletianus alii de dimittendo iperio cogitabat. alter iã dimisit: nec reuocatus assensuz fecit. Deinde Marc⁹ Aurelius: z Pertinax: quorum alter ad imperium euocat⁹: tristoz effect⁹. multa de miseriis imperii amicis diseruit. alter semp iperiũ exhorruit. Adde q regnũ nõ semper iuste principes acqrunt: sed plerũq; ferro quare ferro etiã seruat ac ferro plerũq; amittitur. O quot legimus: quot audiuimus: quot vidimus i eculeo fortune motos. Quot magno ipetu rotatos? alios ex altiore fastigio plapsos. Quot Cesares Quot Reges: aut hostium aut suoz manib⁹ a summo solio pulsos: vitã simul z regna amisisse. Quot reges a regno in captiuitatẽ. a sceptro in carceres transire. alios exules: plurimos in acie cesos: z domi capite truncatos: et alios (quod durissimum est) laqo a se suspensos: Et (vt paucis agamus) vbicũq; reges sunt: pericula eos comitant: et semp in medio existunt hostium. nõ solum cũ in bello sed cũ in vrbe se recipiunt. ¶ Rursum inter ceteros hoies amicicia q maxime necessaria: atq; vtilis ac delectabilis est. sed hãc reges minime habent: nã cum inter parentes z liberos ac fratres ad inuicem: viro sq; z vxores firmissime oim atq; artissie sint amicitie. apd reges vero z sepe videmus: fili⁹ a patre: z pater a filio cõiunx a coniuge: et frater a fratre capiturq; atq; necatur vt quos ipsa natura ad amandum compellit regnandi auiditas cogit;

Angustius.

Diocletianus.

Aurelius.

Pertinax.

Amicitia pa iter reges.

ita odio esse: vt plerūq̧ de sua necesse cogitent.

Causa odii in reges.

¶ Domū plurima facit Rex: q̄ nedū amorē suorum impediunt: sed eos reddunt sibi inimicos. Exigēde sunt eñ pecunie a subditis ad necessarios sumptus. puniendi sūt facinorosi. pꝛhibē de iniurie. cōfiscā da bona multoꝝ. cogēdi sunt bella agere. domus agrosq̧ deserere. que vna res subditꝭ molestissima est: et omnē amorem repellit Deniq̧ cui fides deest: magno bono eum carere nullus hesitat. Que eñ familiaritas: qui vsus: qui cōgressus iocūdus esse pōt absq̧ fide? Quis eñ familiarem? qs seruū aspicere potest si ille īfidelis existat.

reges omne genus hoīꝫ timent.

Reges vero de nullo aut raro fidē habent quod ex eo licet cognoscere q̄ non facile cibis ad se delatis credūt: nisi a seruitoribus pregustentur: neq̄ d male edāt formidantes. Ceterum regibus nunq̄ fit satis optando: minꝰ cōsequēdo. Ceteri eñ homines aut edes cupiunt. aut agros. reges vero vrbes. pꝛuincias. regiones. arces: quas adipisci difficilius periculo suisq̧ est q̄ eas eas res q̄ ab aliis cupiuntur. Et (quod omnium infelicissimum est) reges ipsi tā bonos q̄ malos. tam sapiētes q̄ insipientes formidāt Fortes quoq̧ timent ne aliquid audeant gratia libertatis Prudētes ne quid aduersus eos machinentur. iustos: ne dedignentur ab eis gubernari. Potentes et diuites verentur. ne subditorum potentia et diuitie eis nociua reddantur. De quibus iob pulchre ait. Sonitus terroris semꝑ in auribus eius. Adde q̄ reges nūq̄ naturaliū reꝝ abūdātiam

exoptāt vbertatē agro
rū odiūt ne fertilitate
rex subditi difficilius iu
gū seruiēdi patiens De
mū nullū regibus gau
diū cum securitate est ti
mēt celebritates hoim.
timēt festa. timēt solitu
dines nō custoditas. ti
mēt ipsos custodes nec
inermes illos hīc revolūt
nec dearmatis plurimū
cōfidūt. quo fit vt qd id
ipsi velint ignorēt nōne
ista infilicitat; signa sūt.
Nō si forte magnū qs
putet in regibus z pp te
rea beatos eos. qz faci
le multis pdesse de inimi
cis obesse possuz nimiū
in ea re fallit. ¶ Qua
ēm rōne. Rex beneface
re amicis pōt cuz apte
sciat qz quāto plura qs
ab eo cepit tāto citius
cupit effugere. nullusqz
sit q eaz rerū quas sibi
pricipes largiunt suas
eē putat. quā si eo loco
sint. aut ipsi tam poten
tes fuerint, vt etiam si,

Bñfi
centia
reges
nonfa
cit eli
ces.

Rex cupiat nullo mo
do possit auferre. Ini
micis vero nec obesse
nec pdesse audēt. Acce
dit ēm illis veluti habē
tibus extrēnuos equos
sed feroces. quibus nec
illi vti possunt pp ter ti
morem nec alienant p
pter virtutem. ¶ Sed
et inter alias huius re
galis status infelicita
tes illa nō parua ē. qm
z si reges nō ignorāt sta
tum eorum. multis mise
riis. calamitatibus z pe
riculis plenum tamen
nec se ab eo prouide exi
mi nec tute liberari sci
unt nec spōte cedere pñt
qui semel regnū assecuti
sunt. in qua re cunctoz
principū illa oīm miser
rima conditio est vt mi
seriam ipsam relinque
re nō valeant Quo ēm
pacto principes tot pe
cunias restituere qt ipsi
dirruerunt. Aut tot vin
cula pati quot ipsi in=
gesserunt, aut tot mor=

regnū
dimit
tere
diffici
le.

tibus mori quot ipsi ne
cauerūt. Ceterū φ glo
ria: laude et honore re-
ges cunctos mortales
superent: hoc vnum est
(vt michi satis videt)
quo reges omniū hoim
miseriores existant. nā
nec obseruātia nec ho-
noris reuerentia. illoꝝ
ꝑsertim qui nos aut nō
iuuāt aut inuiti seruiūt
grata nobis esse potest
Quinimo quamq̄ hoc
sepe fieri intelligamus:
vt q̄ maxime principes
suos timent hi eos ode
runt. hi maxime eos ob
seruent. colant. venerē
tur: mūera mittāt assur
gant. ad ea tamen non
amor sed timor cōpellit
licet hec omnia seruitu
tis sint signa. veri enim
honores aliis ex causis
giguntur. Et vt finē mi
seriis huius status im-
ponam: in eo rapinas.
depcationes reperiri li
bet. vt de eis ppheta di
cere videatur. In me-
dio ppli principes eius
quasi lupi rapiētes pre
dā. in eo iniurias in eo
vindictas. i eo spes an-
xias. in eo honores va-
nos. cupiditates furo-
res. i eo nulla est quies
nulla animi tranquilli-
tas: in eo paucorum est
subuētio. multorum op
pressio paucis gaudiū.
multis obprobriū. qui-
busdā pmium. plurimis
suppliciuz. oibus labor
sibi pena ꝛ crux atq; (vt
cūcta vno claudā ṽbo)
Rex i regno sentina est
in naui in quā vnā oim
officinarū sordes mise-
rie: calamitates ꝛ spur
citie decoquunt ac infe
liciter reducunt. ¶ De
mū illoꝝ infelicissimas
miserias agnosces: siue
successorib⁹ cogitabis.
nā quidā inquit sapiēs.
Quis potētior fuit ale
xandro? ei tñ successisse
legit nō suus sed alte-
rius filius. Successorē
iulio Cesari nō fecit na

Miseria regū ex successorib⁹.

tura sed adoptio. Im-perialis domus totū re lege atq3 reuolue pgres sum reperies q2 periit mem oria eoꝝ cū sonitu trāsiis. ⁊ ecce nō sūt nec inuēt9 est loc9 eoꝝ ⁊ ad inferos descēdētes eius q3 heredes aūt ignoti aut extranei (ne dixeri hostes) successert. Rur-sus si celesti ac eterna fe-licitate reges dignos putas recte itelligis. si quas pmio digna agant Felix ille. sed qs ē ⁊ lau dabim9 eū. Rar9 vt fe-nix est. nec ab re sapiēs Salomō et Rex tanta regū exptus picula di-cebat. pret paucos oēs reges pmiserūt pctm̄ ⁊ reliqrūt legē potētis ⁊ gloriā pdiderūt. Unde Isidorus. Difficile ē pri cipē regredi ad meli9: si viciis fuerit implica-tus: qd p abruptū licen tie in oē facimus vicio-rū labit. ⁊ quāto excel-sior tāto pctm̄ grauius

Isido rus.

qi potētes potēter tor meta patient. Oēs nā3 q3 pctōres qs sub se in vita habuit: i futuro se-culo supra se plagali pe na habebit. Un9 ex san-ctis tractatorib9 dice-bat. Miror si quē cōtin gat saluari ex his qui principant in tātis rui nis ⁊ tāta pigricia. Ui deo tamē eos currētes ⁊ sponte se i apta picu-la iactātes. Hinc in e-uangelio scribit. Emi villā quā multo labore acquisiui id ē pcio aie pparaui. Hec sunt igit pmia status regal: hec gloria ⁊ excellētia. Ascē de igitur quicūq3 es. si placet ascēde. sed ea le ge vt leges naturāq3 se dis patiaris.

¶ Capm̄ tertiū de curi alib9: ⁊ de exercitio et vita ⁊ morib9 illoꝝ ⁊ a-lioꝝ potētū ducū: comi tū ⁊ baronū: ceterorūq3 q̄ pricipū fauores ⁊ of-ficia sequūtur. ⁊ de lau

noz cū h littera descri-
bitur q̄ nō nisi quadam
vehemēti cordis nostri
aspiratiōe pnūciari va
let. Quo apte mōstraſ
naturali quodā impetu
atq3 desiderio hoib9 in
situ esse/ad honorem z
gloriā aspirare. Deniq3
Aristotelē nō puū ho-
noris z laudis pconiu3
assecutū legim9/ ex ei9
ad Alexādrū amicicia
Et Senecā nō medio-
crē amplitudinis z de-
coris laudē ad eptū no
uim9/exclaudii. Nere-
nis ad eū affectu. Sed
et Virgilius ex ea apd
Cesarē familiaritate/p
oia secula seviturum
pfagitisfed qd hec pme
moras? Cunctos certe
quos sublimes / qs ex
cellentes quos honore
laude z fama viros pre
stātes aspicimus. nō ni
si apud reges tales lce
pisse. aut reges tales ef
fecisse liqdo comperie/
mus. Nec enim ab re
laudata illa i sacris lit
teris regina Sabba/
brōs z felices dicebat.
nō modo eos qui Salo
moni regi assistebāt/s3
z q̄ ei obseqbanf. Ex q̄
bus liqdo cōstat/q̄ ho
norabilis sit vite forma
la in regū curiis versa
ri. Hec z similia/amici
sua adebāt:/ vt hoc vi-
uēdi genus diligerem.

¶ Capitulū quartū de
laboribus/oneribus et
incommodis ac pericu
lis potentū curialium/
ac fauores curias / scu
officia pricipum sequē/
tium. in quo capitulo z
tribus rubricellis seqn
tibus specialiter agit
de septem viciis/ que of
ficiales regum z curia
les comitāf. Egit etiā
de calamitatibus pcu
ratorum regum/ z alia
officia exercentium/ et
an in curiis regum acq
raf verus honor.

Tremebat stupida bona mat hec audiēs clamabat alta voce latere sub herba anguē. nec (vt dicebat) venena dant: nisi melle circūlinata. Et q̄q̄ potētū accurialiuȝ vita a prelocutoribus plurimus laudata existat: sub ei⁹ tamē frōte: plurima latere incōmoda atq̄ pericula asserebat. Vnde in primis id Suetonii sepe a sapiētibus aud ſſe dicebat. qm: q carus est regib⁹: vilis est sibi ala vilis quies. vilis securitas: ociū atq̄ virt⁹. iunge his cōe piculuȝ oīm q principibus seruiūt. De quo Crisp⁹ ait. Nā regibus ta boni q̄ mali suspecti res sunt. Sēper eñ vt aiūt principibus aliena virtus formidolosa est. id aūt qd de amicitiis priscoꝝ principū ad quosdā cōmemoratū est: propositum aptissime pbare videt. Quis eñ carior apud Alexādrū Aristotele? Quis apud Cesarem Cladiū Nerone Lucio Seneca? Quis apud Tiberiū Serauc? qrū ruinā nouimus. Ut eni sapiens quidā dicebat. melius quisq̄ regib⁹ incognitus foret: q̄ amatus. Et iterū. in regib⁹ par malū est si quē oderint aut diligant: nisi q odiū fugat amor detinet. Quod si laborib⁹: si sudore: si pericul' plurimis regi carum se q̄s futurū putat: cogitet. longe tutius erit. lōge q facilius regis fugui: ꝛ cōditoris oīm amiciciam tant opere quesiſſe. Rursus si p hodierna temporis malicia: q rara amicicia est. q̄s tā imprudens est atq̄ insulsus q sibi regū duraturas firmasq̄ amicicias putet: aut poti⁹ fingat.

suetō.

crisp⁹

Cogitet qd ide ad eos quos diligere simulat: quos certe fortune splẽdor. tumorq animi omnium inequalium facit cõtemptores. Adde qr vt fortuna istabilis. sic principũ volũtas varia z incõstãs est: quẽq stãte pseuerentia/ res ipa boni modicum: mali vero atq periculi multũ habet. Denią bonam sibi spẽ pmittunt/ qui regibus famulantur. Quis enim tam impudẽs videri cupit qui spẽ ponit in tãta tẽpestate. Sed vox est. quia (vt noster Quintilianus ait) veluti multa timẽtur que optãda sunt: sic multa sperantur que timẽda essent. Qui ergo principum fauores desiderat/ quid nisi libertate: ocio: vite/ securitate/ amicitia puari desiderat forte in talem quis prin cipem sperat / a quo facille falli aut dãnari pt Mobilis est enim cuiuslibet principis animus z tanto mobilior quanto a pluribus concutit. Nec enim propter rerũ varietates cũcta ratione ponderat/ z qd cunctos mortales a regũ amicitiis auertere iuste deberet: illud eis cõmune est / quia plerũq non qui plus habent sapientie aut virtutis / sz qui pl9 ab ea alieni sũt gratiores illis existunt. Nec q pl9 ingenio aut artibus modulatur sed qui plus adulatur: illo gratie fauorisq prim9 habetur. Sed si cetera sileam: quis nisi demẽs aut rerũ expers/ regũ fauores tantopere desiderat/ in quibus nõ nisi varios rerũ motus vrbium mutationes. pestiferas nouitates/ famẽ/ bella. discordias/ idies cõspicimus. Si igitur hec tibi placẽt ad regũ amicitiã aspira

¶ De periculo ⁊ laboribus officialium reguꝫ: specialiter de eorūdem pricipū ꝓcuratoribus.

Fortasse dices videm⁹ passiꝫ ad honorāda regis officia: aut rerū suarū vtiliora ministeria omnem fere hominē / etiā podagra ⁊ quouis articl'ari morbo ligatum / velociſſime atq; auidiſſime currere Ex quibus honor: vtilitas. nobilitas. libertas status. securitas. mortalibus indubie proueniunt. Sed (nisi fallor) erras grauiſſie. Quid enim si regis procurator aut rerū eius gestor existas: nunquid putas ideo ei carior: tibi vtilior eris? Volo consideres. quia illi⁹ gerere negocia laboriosū est cui placuiſſe perpetua sertus ē. displicuiſſe discrimē. supericuluꝫ graue. ⁊ quod grauius est: paratum est pro leui offēsione suppliciū. Adde quia q̇ regis ꝓcurationem suscipit: necesse ē multis displiceat. ⁊ tandem dño. Rursus periculosius deo displiceat necesse est. Nāq; regis iussu aut eius emolimēti grā. enormia regno mala ⁊ ingētia multoꝝ damna: vel ꝑpetrare vl diſſimilare eū oportet. Sed nec id pui o tacēdum: quia q̇ regis gerit negocia: qua die id infeliꝫ officiuꝫ suscepit: ea die sibi viuer desiit. omnisq; libertas. oīs qes ois iocūditas abierūt. pro quibus innumeros labores. afflictiones ⁊ mordaces linguas ⁊ vltravires curas sibi gratis ꝑmutauit. Infelix certe exercitiū istā. quī vni⁹ est ꝓcurator multorū hostꝭ ē. ⁊ dū regi placet: regno infestus est. Quippe quem explere operet quicquid sibi is

Regꝭ procurator multis et deo displicet libertatē perdit.

fungatur a rege:etiam si aliorum per ꝑniciem tendat. Et(vt pauca a gam)regis procuratio honorabile exilium est. honorabilis certe titu- lus:sed difficilis ratio. Et sub iudice ventilan landa:coram quo habe bis accusatores mltos excusatores nullos. Et quod perniciosius est:implebis domū tuā vento:⁊ fama falsarum diuitiarum alienas au tem veris.

¶ De periculo ⁊ labore officialium ⁊ directorū regū ⁊ principum.

Alia ꝓterea discute:per quire regū officia. ad ministratio nes:curas omnes.i.ibi dem reperies: que et si non ignoremus ea oīa periculis plena esse.

Cernimus tamē a mul tis sepe esse optata ꝓ- ꝙ magnis empta pecu niis quesitaꝙ perecul. Sic tam ceca est meus hominum:vt periculis ematur periculum: ꝓci bus atꝙ laboribus cō- paretur discrimē. Nec enim in illis deest pecu nia:sed deest virtus nō deest fast⁹:sed de est fa stus:sed de est cast⁹.nō deest sublimis sed deest humilis.non est deest a dultor:sed deest verita tis amator.non deest se uus fraudator: sꝫ deest rectus consiliator. Ta ceo septem illa funestis sima vicia : que p alati audi- nos:regūtꝙ officiales infallibiliter comitant. Primum quidem hono rum:dignitatūꝙābitio est. Nam teste Cicerōe Difficile est potestatem cupienti seruare equi tatē. Et sequit Facilli me impellit ad res i iu stas:qui fauoris et glie

septē torum vicia

cupidus est. loc⁹ enim
agile lubricus ē. Scđo:
regios fauores sequēti
bus mendosa ⁊ seductio
ria adulatio familiaris=
sima est. habet enim (vt
inquit Policratus) cu=
rialium adulatio comi
tes dolū. fraudē. prodi=
tionem: mēdaciū. Hic
est ille liquor olei fedis=
simus: quo curiales vn
gunt caput regis vt eū
decipiant. Qui ad eos
cū sancto rege Dauid
dicere debet. Oleū pec
catoris non impinguet
caput meū. Ab his ini=
quissimis adulatoribus
laudat peccator in desi
deriis suis. Tertium vi
cium: regis domesticos
comitatur: videlicet fe
da atq; improba mune
rum receptio. Que (vt
scriptura ait) excecant
sapientes ⁊ subuertunt
verba iustoꝝ. Sine his
certe quotidianis distri
butionibus q̄ princi aūl
sunt: qui rerū suarū cu
rāgerūt: vix viuere pos
sunt. Nā teste Seneca
Veluti canes acerrimi
nō nisi oblato cibo mā=
suescūt. Nec aliter pa=
latini quēquā audire:
minus exaudire volūt
quinimo (teste Plinio)
voluti sunt quidā homi
nes fascinātes voce. a=
lii qui videndo interri=
mūt/maxime quos ira
ti cōspiciunt. sic Pala=
tini fascinantur pestilē
tius quos intuentur.
Hi enim ad se venietes
nō modo loquēdo: sed
vacuos videndo interi
munt. Unde Policra=
tus ait. Quia curiales
et medici in eo conue=
niunt: quia vendūt ver
ba sua: prope aliquādo
preciū recipiunt vt ta=
ceant. Mirum pdigio
sumq; hominū genus:
in ceteris vite modis
quidā operas/nūq; ve
ro verba ipsa vendunt.
Hi etiā silētiū alii ven
dūt: qđ est in rerū natu

ra. Ubi qd nichil est magno distrahūt p̄cio. Et (vt paucis agam) palatini libera illa atq; gratuita sensuū corporaliū officia: Aliqñ etiā vt illa nō exerceāt vendūt. vt si te lete vident: aut grate audiūt vel loquūtur. e uestigio vero si te toruo gestu cōspiciunt vel audiūt: aut non loquantur. cogeris miser vtroq; euētu ꝓpinare: vt vel augeas fauoris affectū. vel tollas amoris defectū. Adde quartū Palatini viciū. vcʒ improbā officioꝝ venditionem de qua Policratus ait. Improbitas curialiū eo vsq; innotuit: vt de testimonio cōsciētie: de venustate morū: de odore opinionis: de sinceritate cause de torrēte eloquētie: nisi precio interueniēte qs frustra cōfidat. Secundū illud Ouidij. Ipse lʒ venias musis comitatus homere. Si nichil attuleris ibi homere foras. Quintū Aulistarū viciū nō est ceteris funestius: simulata videlicʒ amicitie fictio. Fingūt se palatini multos amare; q̄ oēs oderunt: q cum facto op⁹ est: facile cōperies. Nā vt ait iuuenalis. Quātū q̄sq; sua nūmorū seruat in arca tm̄ hʒ ꝛ fidei. Hinc Tullius. Uere amicitie difficillime reperiūt i his q̄ in honoribus versantur. ꝛ Seneca. Errat q̄ in aula querit amicum. Sextū palatinoꝝ viciū his primū est: vcʒ versuta machinatio ad extorquendū: ꝛ pauperes expoliandū. inueniunt nāq; q̄ principibus assistunt: plurimas extorquendi vias. Quos Hiero. asserit crudeliores esse leonibus ꝛ lincibus: qui licet ore rabido deuorant: tandiu: tamen memoriam de pre-

Policrat⁹.

Ouidius.

Tullius.

Seneca.

dandi: nō perdūt: q̄diu venter est vacuus. vbi vero pasta est sanguine seueritas cū saturitate succedit obliuio. Septimum palatinoꝝ viciū: est comessationū libidinū ꝛ voluptatum vacatio. Quos signat Esaias. Qui ꝯsurgūt mane ad ebrietatem sectandā: ꝛ potētes sunt ad bibendū vinū: ꝛ fortes ad miscendū ebrietatē. de nocte diem faciunt et nocte vigilant: Hos dicit Seneca vomere vt edant: quorum palatus nō nisi ad preciosas escas excitatur et tandem venter vino estuans: vacet libidini. Agā ergo finē ꝛ dicam cū Bernardo: ad eos q̄ regū amicitias sequūtur. Tu in curia principum sedes/ cū diuitib⁹ i occultis: vt iterficias innocentē. Denicꝫ insidiaris vt rapias pauperem/ ibi dextera tua repleta est munerib⁹. ibi res pauperū violenter rapiunt ibi laudat peccator in desiderijs aie sue. ꝛ iniquus benedicitur. ibi laudas qd̄ non debes: operaris qd̄ nō licet, loqueris quod nō decet. Hec igit studia; hi mores: he artes/ officialiū regū. hec exercitia palatinorum ꝛ eoꝝ q̄ regū fauores ꝛ amicitias sequunt Hac igit lege ascende si placet: ad tantam potentiam: aut ad tātā clementiā. An ver⁹ honor acq̄rat i curijs regū ꝛ ꝓncipū:

¶ Rursus auditas forte cōsequenti honores: te trahet ad regū amicitias appetendas: Dices em̄ honorē esse de genere bonoꝝ. ꝛ teste tuo philosopho. p se ab honestis viris expetendum fore: qui nō nisi ex orincipiū amicitijs prouenire solet. veluti in q̄bus ꝛ ex quibus/ cūcta

rum dignitatum/ & bonorum cumulus residet atq[ue] depende: sed ad ceteros deriuatur. Ad q[uod] ego paucis respōdebo Crede itaq[ue] michi fili mi: q[uia] teste tuo. Cicerone: homo qui summa vanitate versat: nullā effigiem vere virtutis sed vmbram sectatur. Est em[m] honor ipse & gloria/ solida quedā res. & expressa: nō obumbrata. Ille enim verus est honor. Illa vere laudis & fame gloria: que ex meritis ac virtute cōstat. Plerūq[ue] em[m] his qui auram fauoris principum sectātur: familiaris est glorie vanitas. quinimmo nōnunq[uam] viciorum laudatrix est fama popularie. Vñ Socrates (vt inquit Valerius) eos honorem verum consequi posse ait. qui id agunt: vt quales videri cupiunt: tales ipsi essent. Prudens em[m] vir (vt inquit Bernard[us]) Laboris sui fructum. non in honore nō in fama (quā multi sepe falso acquirunt) sed in conscientia ponit. Hinc Augustinus: conscientiam attendere nos iubet: non quidem honoris famā. Hic enim falli potest: cōscientia nunq[uam]. Rursus nec dignitatem maximarum concubine letari recte possunt qui regū amicitias & fauores queritant. Dignitas enim (vt inquit Tullius) honesta: cultu ac virtute & honore digna est. Auctoritas q[uae] eum laude prouenit. non dignitas: sed dignitatis vsurpatio appellāda ē. Hinc Boetius. Nūq[uam] virtutibus ex dignitatibus honor accedit: sed potius ex virtute dignitati honor accrescit Nā collata improbis dignitas: nō modo efficit indignos sed prodit

potius z ostendit. Accedit/ quia regiam vmbrã sequentes/ plerũq; non virtute: sed vicio, nõ merito: sed precio, non electione: sed adulatione dignitatis assequũtur. Quare ex eis honores verum eos consequi nõ posse: perlucidum est.

Capitulum quintum de nobilitate gñis z scientie ac morum: z quomodo ortum habuit. et an a regum et principũ sola voluntate z concessione recte acquiratur nobilitas.

Plurimũ falluntur q̃ generis claritatem q̃ nobilitatem vocamus ex sola principũ amicitia. fauore aut largitate querunt. Pro cuius rei apertiori cognitione aliqua de nobilitate nõ satis a modernis tacta: breuius q̃ rei magnitudo exposcit disseremus. In primis igit̃ pretermittemus de illa nobilitate dicere: quã theologicam aut supernaturalem vocant/ qua q̃s dei gratia acceptus est illi: sed nec de naturali nobilitate tangemus: qua aut liber: aut ingenio vel intellectu callẽs nobilis appellat̃. Agemus itaq; de ea carnis nobilitate: qua quis vltra plebeos homines dignior acceptior: atq; honorabilior reputat̃. quã nonnulli nobilitatẽ politicam appellant. Inquiremus igitur primo quid sit ea carnis nobilitas. Demum quando. quomodo: et per que et qualia media acquirat̃. Omissis itaq; plurimis que in ea re adduci possent: satis est nobis Aristotelis amplecti sententiam. Is enim in rhetoricis nobilitatem idem

esse voluit. quod virtus generis. Ex eo quidem appellamus quosdã no biles: quia ex honorabi li genere ortum trahũt Genus vero ea ratione honorabile dicitur quia ab antiquo multi ex ea progenie insignes: et ho norati viri processerũt Et (vt agamus breuius) ingenuitas ista politi= ca: quam vulgus nobi= litatem appellat: nichil aliud fore credit quam ex aliquo antiquo genere et honorata prosapia processisse: in qua ab an= tiquo plurimi euasere insignes et honorati vi ri. aut in principãdo vel presidendo. aut alios publicos et honestos actus: vel principis iussu. vel populi assẽsu ex= ercendo. Nec huic sen tentie idem Philoso= phus contradicere vi= detur: cui noster Sene ca satis assentit. hi enim nobilitatẽ antiquatas dicunt esse diuitias. Quod putamus ideo dictum esse quia secun= dum communem homi num opinionem omnia mensurantur numisma te: vt verum sit quod sa piens ait. quia Pecu= nie obediũt omnia / quo fit vt pecunia ipsa pre= cium esse videatur cu= iuscumque rei. Ex hoc enim quod aliqui sũt diuites: fa= cile reputãtur digni ad principandũ: seu in po= pulis presidendum. Et eo ipso credunt esse insi gnes et honore digni. Ex qua re inoleuit eun dem Philosophum et sapientes: dicere nobi= litatem esse antiquatas diuitias. Non vtique vt sole antique diuitie sim pliciter nobilitatem pa riant. Sed (vt idem) Philosophus in quin= to Politicorum ait) exi gitur quod simul cum diui= tiis assistant progenito rum virtus et merita:

Diuisie sunt signa nobilitatis.

eo modo quo diximus. Sunt i. atque diuitie non formaliter inducentes claritudinem generis: sed instrumentaliter tā q̄ signum nobilitatis. Sed nec alio mysterio vacat: quod ipse Philosophus et Sapientes: nobilitatem antiquatas diuitias dixerunt. vt videlicet recētes diuitias ad nobilitatem causandam minime sufficere demonstrarent. Cuius causam idem Philosophus i Rhetoricis pulchre assignat. Ait enim quia nuper ditatū esse: est quedam ineruditio diuitiorum. Ea de re Philosophus ipse tales nuper ditatos: fortunatos: insensatos recte vocat. Recēter eīn ditati: nesciunt formare: nec dirigere bona fortune ad opera virtuosa. sicut antiquitus ditati: qui insignes fuerunt atque diuitiis et potentia: et aliis bonis fortune virtuose et temperate vsi sunt nolentes a suis degenerare progenitoribus. Ex quo illud apertissimum videtur: quia nuper ditati: non recte nobiles dici possunt: pro eo quod nō ex signi genere: nec ex antiquis diuitibus virtuose operantibus processere. Et simili modo aliqui recte nobiles eē possunt: q̄ ex nobili antiqua prosapia sunt geniti: licet ex aliquo infortunio. non sint diuites sicut illi qui nuper ditati sunt. Sed predictis philosophorū sententiis: pulchrum est sacrarum scripturarum testimonia addere: a quibus omnis sapientia deriuata est. Illud enim primo roborat Rex et propheta dauid. Nam patrum merita poste-

Diuersa plerumque a sacris literis deriuatur.

ros nobilitare asserit: cum sit. Potens in terra erit semen eius. Et statim subiicit Gloria et diuitie in domo eius: id est posteritate. quasi dixerit. Quia ob parentum preclara gesta: semen eius acquirit potentiam et gloriam nobilitatis: sed et diuitias que simul precipua sunt fundamenta: et partes substantiales nobilitatis generis: vt prediximus. Rursus scribitur in ecclesiastico. Deus honorat patrem in filios. Et addit. Benedictio patris firmat domos filiorum. id est merita clara parentum qui bus benedicuntur: commendantur ac honorantur. firmantque filios in vera nobilitate carnis. Et sequitur in expresso Gloria enim hominis ex honore parentum: et dedecus filii: pater sine honore. Que pulchra cum sit sententia insinuat gloriam nobilitatis: quam maxime pendere ex parentum honore: veluti ecótrario: ignobilitas et dedecus. filios sequitur si illorum patres insignes et minime honorati fuerint. Et hoc iterum idem Sapiens có firmat cum subiicit: gloria diuitum honoratorum: apprehendet et filios: videlicet in gloria nobilitatis. Liquido igitur demonstratur: quia veras carnis nobilitatem/ non sole diuitie generant: quia scriptum est. Non magnificauit virum peccatorem diuitem. Itaque virtus merita et preclara parentum gesta (que eos insignes et honorabiles reddidert) verá carnis ingenuitatem ad posteros transmittunt: sed et positiua iura/ ea que

facre lře ēt de nobilitate faciunt mētionem.

pora produxerunt: vna diesperimat De quib⁹ recte dici posset: q2 cuz se nobiles fingunt: tunc tales esse desinunt. Fateor et plurimos fore strenuitate: virtute opera in rempublicā collata meruerunt / vt nobiles fint cum fiunt: non cuz nascuntur. Quibus est si priscorum clara facinora desint / iuuat propria strennuitas et propria virtus.

Nobiles q̄dā fiunt q̄ nō nascunt

Quia vt aiunt: nesciūt cur ad nobilitatis act⁹ magis inuitet aliena q̄ sua pbitas. aut potius moueant defunctorū q̄ viuorum: presentiumq̄ exempla. vt in octauo capitulo in fine dicem⁹ Sed certe talesverius nobiles esse incipere q̄ plene perfecteq̄ claros esse dixerum. ¶ Putarunt ergo ex premissis pleriq̄ sapiētes nō insul se. Cesarem aut regem plebeū hominē: verum nobilē fecere nō posse: cum nobilitas ipa carnis a pgenitoribus naturaliter in posteros pcedere videantur. Idq̄ i ecclesiastico Sapiēs affirmare videtur. Ait enim quasi in eodē casu dixerit. Noli querere ab hoīe dignitatem: nec a rege honorē: scilicet nobilitatis et claritatis. Accedit ad hoc. quia cōstat principem mutare nō posse naturę cursum / nec nostrum affirmare aut negare aliquid mutat in re ipa. Putamus tamē distinguēdū. Nam si loq̄mur de nobilitate ad pgenitores relata. q2 natus aliquis est de non nobili parētela: planū fore credimus talē impossibile fore p principē nobilē fieri posse / tanq̄ ex nobili psapia / cum illa presupponat iā diu factā esse / nec fieri modo potest. Cum vero loqui

An Cesar possit facerē nobilē.

rum nobilitatum alteri in huius seculi assequē- dis: aut pmerendis ho norib⁹: seu deferēdis p̄- miis preferatur: an ea que solū ex genere ho- minibus puenit. an al- tera ex virtutibus: sciē tia & meritis cōparata Quid enim si quis i ar mis strennuus / fortis/ prudens/ non tamen ge nere nobilis: cum alio concurrat qui genere clarus est: sed obscur⁹ meritis. Aut quid si sa piēs ignobilis cum no- bili super dignitate de- certat? Quibusdā cer te videtur nobilitati an tiquati generis simpli- citer deferendum. Pri- mo ob suorum in remp. merita. Eo presertim quia ius naturale nobi li opitulari videtur. Constat enim ingenui- tatem naturalez potio ra iura obtinere: q̄uis accidentali nobilitate Rursus (vt est Philoso phi in Ethicis senten- tia) nonnulli sunt virtu tibus prediti / tamē no bilitate priuati. Facile enim reperiri libet ru- sticum / aut plebeum for tem: prudentem / aiosuz in his que ei cōgruunt principari tamē aut pre sidere nesciret. Denique non videtur nobilitatē perdi posse per vicia fi- liorum. Nam Sapiens in Ecclesiastē ait. a pri cipe stultum positum in sublimi dignitate / ex q̄ innuit nobilem esse licz stultum. Demum eam partē philosophus tue ri videtur / qui in Poli- ticis ait ingenuitatem clari generis esse opus laudabile. Constat enī ex operibus laude di- gnis deberi hōis pre- mium et reuerentiam. Postremo philosoph⁹ ipse & alii sapientes no bilitatē ipsaz antiq̄tas diuitias diffinierūt / nec aliis virtutis amicam

lis opus esse. Econtra
quibusdam videt igno
bilem ꝑgenie: tamē ac-
tu strenuū: fortē z pru
dentem. z lōge fortius
sapiētē: nobili generis
preferendū. Ut eñ ait
laureatus petrarcha: z
ab alio sapiēte didicit
quāto sit nobilior rusti-
cus. vir fortis: ꝙ igna-
uus nobilis. Illud no-
bis apte demonstrat (si
mente pēsamus) quāto
sit melius nobilitatem
fundare ꝙ euertere.
Sed z q̄ eā partem tuē
tur aiūt. quia iuxta phi
losophum in Politicis
dignitas z hōr ad quā
nobilitas ordinat: pre-
cipue distribui deb; se-
cundū ꝑ portionē z ex-
cessum bonū aīe; z non
scdm excessum bonorū
corporis. Cuius causā
idē Aristoteles in pmo
Politicorū assignat. vi-
delicet quia talibus bo
nis corporis z fortune
contingit male et bene

In bonis corporis et fortune nō ꝯsistit nobilitas.

viti. Quo fit: vt non re-
cte in eis vera possit lo
cari nobilitas / licet or-
ganice talia bona eāip-
sam ingenuitatē conde
corent. Si enim in exte
rioribus fortune bonis
nobilitas ꝯsisteret: tūc
quāto ditior quis foret:
tanto esset nobilior. qđ
asserere nichil aliud ē:
ꝙ illā falsā sed facetaz
cuiusdam mulieris am
plecti opinionē / quam
Philosophus in rheto
ricis refert. Quia cum
interrogaret an opta-
ret filiū sapientē vel di
uitem. Illa respondit.
optimā certe fore sapiē
tiam. videbat tñ sapiē-
tes ipos diuitū ianuas
freqūtare z nō ecōtra
Cum igitur nobilitas
int extrinseca bona cō-
putetur constat nullū
ꝑpter eā solā honoran
dū fore. Et hoc est qđ
Aristoteles ipse subiicit
inquiēs poti9 homines
honorandos esse ꝑpter

Facetia mulieris ab aristo le recitata

intrinseca/quam extrin
seca bona/adiiciens qꝫ
nobilitas sola ꝓgenito
rũ/non facit formaliter
hoiem clarũ. Adde q̄a
felicitas ad q̄ oĩs hu-
manus anim⁹ suspirat:
nequaq̄ cõsistit ĩ his
exterioribus bonis:no
bilitatem vero nemo ne
gabit esse aliq̄d felici-
tatis.quod ipse Phũs
testat̃ inquiẽs/nobiles
genere fortunatos ⁊ fe-
lices dici. Rursus eam
partẽ roborare videtur
naturalis ratio. Si em̄
genere nobilis tamẽ vi
tiosus. Plusq̄ virtuo-
sus ignobilis honorare
tur / absurdũ ad modũ
sequeretur/videlicet q̄
vitia p̄miarẽtur digna-
q̄ honore forent/ ⁊ ṽtu
tes pellerẽt. Quod Ari
stoteles in politicis dã-
nat dũ regulam tradit/
neminẽ deberi honora-
ri nisi secũdũ excessuꝫ
virtutum/que sunt bo-
na aĩe / vt p̄diximus.

Cur verẽ sint honorãdi.

Deniq̄ ipsa scientia hõ
mines nobilitat vt iurã
clamant. Hinc lex ciui
lis habet. Ulpianus iu
riscõsultus recte nobi-
lis appellatur non qui-
dem ꝓpter genus / sed
propter scientiam ⁊ a-
bundantiam meritorũ.
Faciunt plurimuꝫ pro
hac p̄te p̄clara Salu
stii verba.de q̄bus stat̃
in fine octaui capituli.
Ualida certe vtriq̄ ia
cula emittuntur.dubiã
q̄ admodum atq̄ anci
pitem controuersiam a
gunt p̄ qua diluenda ⁊
veritate eliciẽda/lõga
discussione opus esset.
Nõnulli enim sibi scio-
li quedam dixerũt/quo
ruꝫ principia ignorare
videntur.dum soluꝫ nu
das theoricas iuris se-
quuntur. Ego vero fa-
teor me ignorar̃ cũ eis
ipsam tamen ignoran-
tiam explicando /puta
rem recte dici posse/no
bilem antiqui generis

Sciẽtia nobilitat.

simpliciter preferendū
inobili:equalib⁹ ambo=
bus:scientia:aut meri=
tis existentib⁹. Primo:
q₂ nobilis gradum gra
dui adiicit vt iura testā
tur. Si vero esset ineq̄=
litas nō arbitror habē=
dam esse rationē nobili
tatis. Tanta eñ posset
esse hui⁹ ignobilis stren
nuitas ꝛ meritoꝝ prero
gatiua: ꝛ alterius nobi
lis tantus viciorum ex
cessus. q̄ scd̄m oim opi=
nionem:ignobilis meri
to deberet anteferri.
Primum ipsa lex ꝓbat
Ait eñ. quia licet qui
meritis et labore vicit:
premio quoq₃ ꝛ honore
vincere debet: tamē q₂
proximis sacrorum scri
niorū genitus regitur:
facilius ante fertur. et
ita cōsuetudo obtinet.
Et in hoc residere vidē
tur nōnulle positiones
iuristaruꝫ. Licet igitur
huiusmodi positio/ scd̄ꝫ
presentem iusticiam ve

Opinio iuristaꝝ

ra credatur eam tamen
insufficientē nimisq₃ ge
neralem dixerim. Qua
dere arbitror intelligen
dam fore: quēadmodū
phūs in Politicis sub=
tili⁹ explicat. Quid eñ
si nobilis et ignobilis:
virtutis ꝛ scientie equa
lia sint merita: tamē in
eo actu aut honore de q̄
agitur:ignobilis nobi=
lē excederet. Pone eñ
inq̄t Philosoph⁹/ vtrū
q₃ cōcurrere ad officiū
fistulandi:aut citarisan
di/ nemo sane mentis di
ceret nobilem. quia ta=
lem ignobili in ea retri
to preferendū. Nec ali
ter in honoribus princi
pandi aut presidendi si
ignobilis ad eum actū
aptior putatur scd̄ꝫ vir
tutem:licet a nobili ne=
dum nobilitate cardis:
sed in quibusdam aliis
meritis excedatꝫ. tamē
recte quo ad illum actū
preferend⁹ est inobilis.
Cui sententie nonnulli

de nobilitate.

iuris diuini et humani interpretes annuere videntur Aiunt enim aliquando nobilitatem carnis preferendam scientie etiam in ecclesiasticis honoribus:cum per potentiam nobilium rebelles arceantur:qui pacem perturbant. Nam tales nobiles longe facilius ecclesiam tueri valent.quia vt aiunt.Resp.ecclesiastica non tantum indiget ocio doctrine:sed et manu : vt luporum rabies comprimatur. Ubi tamen scientia ad hereses extirpandas opus esset: preferretur sapiens.quo sensu intelligenda sunt sacrorum canonum decreta:et sanctorum dicta doctorum:presertim Hieronymi dicentis. Non sanguini:sed vite et doctrine honores distribuendo Sed et illud videlicet. cum scientia hominem nobilitet atque illustret:merito tanquam preciosius et nobilius bonum similiter preferendum credatur carnis nobilitati tanquam bono corporis.itaque vtraque nobilitas.excedit et exceditur secundum equalitatem aut inequalitatem meritorum:et naturam actus in quem concurrunt:idque paucis (sed sapientibus)verbis Gregorius dicere videtur in Pastorali.cum ait. Quis nescit in natura gemmarum carbunculus hyacintho prefertur.tamen rubei coloris hyacinthus prefertur pallenti carbunculo. Quia et illi:quod ordo nature subtrahit / species coloris adiungit et hunc quem naturalis ordo pretulit:coloris qualitas defert. Sic itaque intelligenda sunt que in oppositum adducuntur. illa presertim que in ecclesiastico habentur.docebam inquit meliorem esse sapientiam quam vires.

Et rursus. quomodo sapientia pauperis est cõtempta. Ex quibus facile ad vtrasq rationes respõdere libet. ad eas presertim que concludere videntur: quia si natus nobilis: tamẽ vicio sus ignobili ꝟtuose preferretur tunc laudaretur atq honoraretur viciũ. Quia dicimus eos nõ honorandos tanq formaliter bonos ꝛ virtute preditos: sed tanquã bonos instrumẽtaliter. et vt signum bonitatis. veluti commendamus vrinam sui natura fetidam representatione: quia signat bonitatem id est corporis sanitatẽ.

¶ Capitulum septimũ de laudibus: preconiis et commendatione nobilitatis generis / ꝛ de illius virtutibus ꝛ vtilitate.

Consuetũ igit ordinẽ sequentes: post pmissa que de nobilitate adduximus. afferenda sunt breui sermone paucula ex multis: laudum preconia prerogatiue / ꝛ excellentie nobilitatis humane. ꝛ illico eiusdem vanitates. incõmoda. dãna ꝛ picula. afflictiones ꝛ crĩne succincte recensenda. Et quãq ex his q paulo ante tetigimus / facile libet attingere quanta sit huius ingenuitas excellentia. quanta vis ex his maxime que illico subiiciemus / eiusdẽ nobilitatis splendor et gloria vberius resultabit. nec certe ẽ illa preclarissima gemma / humane nature / diuinitus missa. qua (vt cetera taceam) homo non a casu non fortuitu. non denicq ab accidenti: sed ab ipsa rerum natura digni-

oꝛ ꝛ excellentioꝛ habet. Cetere quidem humane dignitates, honoꝛes ceteraꝗ bono homines subsequuntur, nec vero generosa nobilitas vna cum homine cōcipitur. quippe ante ab ipsa lustratur ꝗ̃ a parentibus nascatur. Quod sanctus patriarcha iob: ꝑ pulchꝛe demonstrat cū ait. Gloꝛia eoꝛū a partu: ac ab vtero ꝛ conceptu honoꝛ illius. Hinc in Ecclesiastico Sapiens ait. Gloꝛia hominis ex honoꝛe patris. Et licet teste ꝓpheta. Moꝛtales homines natalibus equales sumꝰ: veluti filii excelsi omnes, adeo vt vnus fons omnium sit: ipsa tñ generosa nobilitas alios aliis pꝛefert. Et iuxta Apostolum. Velut stella differūt a stella. Sic gloꝛiosa ingenuitas hominem discernit ab homine: ne pari laude aut honoꝛis ꝓmio ꝑfruantur qui inequali virtutum ꝛ generis claritate illustrantur. Quis enī alti seminis ꝓpaginem negabit suā nobilitare posteritatem: quā potius exalta, sicut vilis et abiectꝰ a sua vilescit. Vnde quidā ex sapiētibus in versu dicebat. Nobilitas hois est mēs deitatis ymago. Nobilitas hominis virtutū clara ꝓpago. Nobilitas hominis humilem releuare iacētem. Nobilitas hominis: mentē frenare furentē. Nobilitas hominis est turpia nulla timere. Nobilitas hominis natura iura tenere. ¶ Deniꝗ vt i rhetoꝛicis philosopho placuit: nobilitati oēs penè virtutes famulantur ad quas ipa natura parens peculiarius ceteris nobiles ipsos inclinat. ¶ Pꝛimo quidem humiles ꝛ māsueci no-

versꝰ.

nobilitas sex conditiões.

biles existunt. elationē fugiūt. pro eo maxime quia eorum progenitores potentia & diuitijs recte & moderate vsi fuere. quo fit/ vt non facile superbia infient: quēadmodum qui nuper atq̄ recēter ditati sunt. Secūdo nobilitati deseruit magnanimitas: que res agit vt contumeliosi minime existāt: Hi enim cū ad magna suspirēt/ parua iniuria nusq̄ commouentur. parcunt. indulgent. sufferunt tāto facilius imbecillibus quanto resistunt fortius superbis. Tertio nobilitatē cōciliat temperantia. Sūt enim nobiles vt plurimum in reipub. cura occupati: ea de re assueti sunt temperate viuere. Quarto: nobilitas est plurimum honoratiua: nec aliorum despectiua. Non enim reputāt nobiles alia bona nisi anime: quare virtuti deditos non despiciunt. Quinto nobilitatem ipsam prudentia et industria comitat. Subtiliter enim generosi inuestigāt: quid eos agere oporteat. Quoniam plurimi illorum opera intuentur et quicquid agant: qualiterq̄ domi viuant. quid teneant: vicini omnes nouerunt et velut exploratores eorum sunt constituti. Quo fit/ vt soliciti/ intenti/ prudentes et cuncta prouidentes existāt. Sexto: nobilitas effabilis est et plurimū curialis. Cōmuniter em̄ versantur in regum do mibus et principum curijs, sicut e vestigio rustici tanq̄ solitarii rudes & siluestres in campis viuitant. Et ob eā rē (vt Philosopho placuit) nequaq̄ sunt bene conuersatiui. Postremo nobilitas ipsa non

solum viuentibus: sed et morientibus laudes et preconia parit. nec modo nascendo queritur: et videndo conseruatur: Quinimo sepe etiam (quod mirabile est) moriẽdos augetur. idq; gloriosus ille Machabeorum dux non negauit. de quo scriptura ait. quia eligit nobiliter mori potius q̃ subditũ esse peccantibus.

Capitulum octauũ de vanitate nobilitatis humane et de vitijs que eam comitantur. et de plurimis excessibus nobilium. et de falsa nominatione nobilitatis. et de illius incommodis: laboribus et periculis.

Cogit iam aduersantium turba. vt huius tã laudate ac caduce: sed et inanis carnis nobilitatis vanitatem: ignauiam. inconstantiã / ceteraq; incõmoda: afflictiones erũnas et pericula. Paucula ex multis attingamus. In primis itaq;. illud vellem: semper cunctis mortalibus menti defixũ esse. qd vnus ex sapiẽtibus ait. Quia si hũane nature ob scenam fabricã ac turpem materiã cõspicim9. de terene carnis nobilitate disputare nil aliud videbatur: q̃ de stercoris aut luti claritate certare. Vñ apud Machabeos scribitur. Gloria eorum stercus et vermis. Qd et Esaias non ignorauit: cuz ait. Magistratus et honor illius quasi lutũ. Quid enĩ superbit terra et cinis. Vñ Chrysostom9: Vana ẽ nobilitas carnis infructuosa et pudorosa atq; nociua: nisi comitetur virt9. Et boeti9 q̃ inqt inane et q̃ fictile

le nobilitatis nomē: q̄s nō videat? Quare splē didū te: si tuā nō habe as aliena claritudo nō efficit Et apulei⁹ i ho noribus inquit asseque dis: noli aliena appete re. Aliena voco que pa rentes peperunt: cū ri diculosa iactātia sit: de alieno gloriari Et poe ta Petrarcha laurea tus ait Sicut postero rum macule parētibus non obsunt. sic nec ma iorum splendor descen dentes illustrat. Unde ad quēdā dicebat Mal lem p teipsum alijs: q̄ tu p alios noscereris Et subdit quia mira res est id videri cupere: quod non sunt Fures: adulte ri. tenebras querunt: so la hec vana et falsa no bilitas: licet viciis ob tenebrata: lucē querit: agnosci appetit. cui sa num esset concilium ne sciri. Qui ergo veri no biles esse cupiūt: ali q̄d agāt vt sint nobiles. q̄ꝫ ꝛ maiores sui nisi aliq̄d preclarū egissent: nūq̄ꝫ nobiles fuissent. Demū vt Hieronimus ait. Ni chil aliud video in ge neris nobilitate appe tendum: nisi q̄ appella ti nobiles quadā necef sitare constringunt: ne a ꝓgenitorum ꝓbitate degenerent. Quis ta men videt plurimos fi lios a suorum claritate degenerasse? Quippe: qui quanto patres fue re clariores: tanto ipsi euasere obscuriores. vt tot labores fili pepti. videantur in sectandis viciis. quot partes eoꝝ insectādis virtutibus. Tot deniq̄ꝫ studia / soler tias. filii in perdēda no bilitate īpendant: quot illi in acquirēda habue re. idq̄ꝫ vt quidā sapiēs ait: in Affricani filio li bet intueri: qui licet ex patre clarissimo geni tus: plurimis viciis so

duit. et si nobilitas per manus tradi potuisset: clarissimum illum Affricanus pater effecisset. Verum illum pater potuit amare: sed non potuit illustrare hereditatemq; vniuersam locupletem que sua erat. ei in testamento reliquit claritudinem dimisisse nō valuit. Que res aptissime pbat. q2 aut nobilitas ipsa nichil omnino erat aut pater qui omnia reliquit: eam in bonis suis nō habebat. Falso igitur asseueraī nobilitatem a parentibus suscepisse: quā ipsi habenter dimisissent: si valuissent aut habuissent. Omnis successio etiam vilissimarū rerū: iuditio testatoris accipiī. sola nobilitas sua voluntate nō transmittitur. O quot patres infinitā sue lucis eclipsim in filiis patiuntur vt verum sit quod scribitur quia dant maculā glorie parentum. Demum quātum discrimini. quātum periculo proximus sit. inconstanti et volubili rei animū dare: nemo est qui nesciat. Volubilis enim atq; inconstans est hec nobilitas et omni mobilitate mobilior. Qui enim heri arabat: hodie militat. et qui heri per vrbes medias aureis habenis superbus incedere. populosq; regere solebat. hodie per squalentē campum pigros boues paruo pugione solicitat. Seruorum filios in solio sepe vidimus: et filios regum in ergastulis sent. Quid ergo instabilius quod variabilius. quare nobilitatis assentatoribus minime assentiendum puto. Aiunt enim pro eo eamipsam ingenuitatē/magni fore precii. et quia naturaliter hominibus inest, Ego

nobilitas a parentibus transferri nō potest.

nobilitatis īcōstantia.

nobilitas naturaliter hoībꝰ nō inest.

vero non satis video q̄ pacto verum dixerint: quod ex eo Primo patet. quia tūc omnes homines nobiles essent. Adde: quia ea vere naturalia sunt: que semp̄ & vbiq; insunt (vt Philosopho placuit) Nobilitas vero tam volubilis est: vt mulier que heri clara fuit: hodie sine eius culpa: immo recte et sancte agens: si plebeo nupserit ignobilis efficiatur. Et idem in eo qui propter delictū nobilitatem perdit. Quo fiet vt aliqua tēporis parte: infelix homo sit nobilis: et alia ignobilis. et e vestigio. Rursus nec omni loco nobilitas inest Sarracenus em̄ nobilis a nobis captus: pculdubio ignobilis erit: quia seruus effectus Et simili modo: si catholicus ab infidelibus capiatur. Deniq; idipsum & in militeconspicimus. Non enim militia vbiq; & vniformiter nobilitatē efficit. Naʒ cū de equestri dignitate: leges & ciuilia iura loquūtur: solū milites vrbis Rome nobiles appellat. Habēt deniq; nobiles quedaʒ peculiaria: sibiq; naturalia. forte dixerim ide libilia vicia. Ad que te ste philosopho in rhetoricis: q̄ꝫ maxime natura ipsa inclinat: ipsi tā actualiter operantur. Primo quidē Nobiles plurimū sunt honoris appetitiui & ambitiosi. Est em̄ (vt Aristoteles ait) natale hoīes accumulare velle ad id qđ hn̄t q̄re dū ditari icipiunt: idies volūt fieri ditiores. & q̄ honorāt: cupiūt effici honorabiliores. Nobiles vero cuʒ ex eoꝝ gn̄e honorabiles videant: idcirco poptant accumulare ad ea que habent, conan-

nobilium q̄dam vicia.

turque fieri honorabilius res. Quo fit ut nimium honoris et potentie sint appetitiui veluti ad id proximiores. Secundo vituperabile ad modum vitium et monstro simile: nobiles ipsi naturaliter amplectunt. Sunt enim eodem Philosopho teste: adeo elati ut etiam progenitorum sint ut plurimum despectores. Cuius ea ratio putatur: quoniam se reputant nobiliores atque maiores quam eorum patres quod ideo contingit. quia ut idem Philosophus subdit. semper nobilitas longe facta maior est quam propinqua.

Testis est huius detestandi facinoris nobilis ille Alexander magnus. qui rege Philippo et patre vicijs. nescio si virtutibus maior extitit. De quo Policratus ait. Quia et si pater pluri- mis artibus: orbis imperij consequendi fundamenta iecisset: tantam gloriam filius ferre non valebat. Quinimo tam incontinentissime fuit iuidie paterne glorie ut cum patris: triumphos virtutes preclaraque gesta audiret lachrimas pre dolore extorqueret: easque despiciebat. forte dixerit mi nuebat. ac si paterna virtus omnium a se gestorum gloriam eriperet eos vero qui talia referebant: proprijs plerumque manibus interficiebat aut rapi ad penas iubebat. Rursus parua sunt nobilium vicia que tetigimus: nisi alia eis familiarissima addideris Primo quidem: deum et ecclesiam que illos regenerauit contemnunt: quibus cum nobilitatis iactura ipse comminat inquiens. Qui me contemnunt non erunt nobiles. Secundo nullus est illis plerumque in delin

Alexandri magni in patris laudes inuidia.

quendo pudor: nulla verecundia. Quippe qui falso putant se licentiã peccandi: cum carnis ingenuitate impetrasse. Non attendentes quia iuxta Ambrosium: verecundia exercẽdi turpia ingenuos et claros prodit natales/ inuerecundia vero obscuros reddit. nec aliena virtus a propriis facinoribus excusat. Hinc nobilis ille senator Boetius. Nescio iquit quo pacto ex se obscurum: aliena claritudo clarum reddat. Recte igitur Apuleius tales vocat sordida loca: sole illuminata: aut vmbras deformes. Et subdit: quia hi nobilitatem ipsam / que virtutis instrumentum cõstituta est: vt scutum vel castrum faciunt. quo cũ ea licentius se flagitiis dedant atque defendant. Tertio: ingratitudo et infidelitas plerũque eos comitantur. Ut em̃ inquit Canon. Nõ potest principi esse fidelis: qui deo est infidelis. Si igitur putãtes se nobiles. deum cuius expẽsis viuunt diuersis peccatis offendunt recte ingrati quippe et proditores sunt/ et merito vilissimi plebei cẽsentur. Quarto cum verum nobiscũ nobilem faciat magnanimitas: qua quis bona corporis vt parua contemnit. et magna/ videlicet bona anime appetat nobiles plerũque parua amplectuntur: et magna negligũt. Quinto munifica liberalitas: que maxime nobilibus congruit/ procul est ab eis. Nam cum beatius sit dare q̃ accipere: nobiles in eo se ingenuos et claros fore putant: si ab aliis extorquẽt. si rapiant. interrogat⁹ quidam sapiens a nonnullis nobilibus: que nam

Que nobilitas verior.

foret verior maiorq3 nobilitas. ille indigentib9 inquit müifice dare: cui illi acquieuerüt. Rurs9 sapiens ipse ad eos. dicite inquit versa vice: quam putatis viliorem ignobilitatem? Et illi oppositum inquiüt sententie tue. Cum eñ summa sit nobilitas minifice dare: consequēs erit vt summa sit rusticitas atq3 extrema ignobilitas auferre. Quib9 sapiens. Uerum inquit ꝛ rectum in caput vestrũ iudicium ꝑnunciastis. Cum eñ assiduo a pauperibus sua auferatis: viles et seruiles: sed et ignobiles vos ostenditis. plurima certe destãda sunt vicia nobilibus cõiücta atq3 vnita: que facilius ab eis committuntur q̄3 scriptis q̄bus libet referütur. Et hec paucis verbis Hieronimus explicabat iquiēs Plerüq3 nobilitas carnis: ignobilitatē3 parit mētis. Liquet igitur ex premissis quanta sit hominum vanitas: tanta vanitate vexari: si verũ est quod scriptura ait. Quia in vanitate sua comprehēditur vir. Cõprehenditur inq̄3 homo in sua vanitate: dũ plurimis sese periculis subicit. vt vano: inani atq3 nudo nobilitatis nomine se putet decorari: quod i Deuteronomio scriptura luculenter insinuat inq̄ens. Non est sine periculo qui super re vana nomen assüpsit. Quid eni vanius. q̄d funestius: q̄3 demeritis parentum gloriari q̄ in se sordet? Quid de patrum laude predicari q̄ a suis viciis deturpat? Hinc pulchre Salusti9 in oratione ad Mariũ. Nã cu3 emuli: generis ignobilitatem ei obiecissent: in eos sic iuehit De iure me inquit despt-

ciunt:faciant idem ma
ioribus suis.a qb⁹ vir=
tute ac preclaris gestis
nobilitas cepit.si inui=
dēt honori:inuideant ꝛ
labori.inuideant inno=
cētie:atq̧ piculis meis
Et rursus. Uidete in=
quit q̄ inique cōtēnāt
quod cū sibi ex aliena
virtute arrogāt:id mi=
chi ex me non cōcedūt.
michi noua nobilitas ē
quā vt puto longe san=
ctius est peperisse:q̄ vt
illos acceptā corrupisse
Et iterum subdit. Fa=
teor:immagines nō ha
beo dicere tñ audeo.vi=
ta mea:mores hasta ve
xillum/ꝛ alia militaria
dona. cicatrices deniq̧
et vulnera; illata corpi
meo.Hec sunt mee ima
gines.hec ingenuitas.
non hereditate relicta:
sed laborib⁹:sed pericu
lis meis acquisita.Hec
ille.Hec paucula de no
bilitate:q̄ cū via q̄dam
ad armatā militiā exi=
stat:ne tu fili carissime:
q̄ militie inermi hucus=
q̧ vacasti armatā a te
nondū expertā:tanq̄
virtute carentem omnī
no despicias. Aut ad il
lam veluti summā:glo=
ria ꝛ honore refertā:in
de liberat⁹ aspires.Ex
pediēs fore puto:vt hu
ius militaris status et
vite.primo dulcia ꝛ pro
spera.deinde amara et
afflictiua agnoscas.

¶ Capitulum nonū de armata militia ꝛ exercitio armorū.et de laudibus ꝛ commendatione huius exercitii.ꝛ an vacantes armis sint veri ciues ꝛ ptes ciuitatis.

PLurima ꝛ lauda
ta p̄claraq̧ exer
citia mor
taliū ho
minum adinuenit indu
stria. Sed inter illa om
nia ; nihil armata mili=

tia excellentius nichil preclarius et gloriosius Ea eñ exercitatio: vtilitate/ hoïe ceteris prestat. Per militiã siquidam et armorum exercitium/ respu. quies atq̃ salus queritur ac cõseruatur/ et ab omni hostili vastitate liberaẽ. Cuius exercitii laudes/ vtilitatem primo ipã humana indigẽtia demõstrat et extollit. vt eñ antiqui voluerũt / militia recte manibus cõparaẽ q̃ nature impio parata ẽ ad corpus iuuandum. Sicut enim manus sunt in corpore naturaliter instituite ad repellẽda nociua. ad percutiendaq̃ infestantia. ad attrahenda necessaria. et ad conseruanda alia membra corporũ/ illaq̃ augẽda. sic milites ad ista cõficienda in remp. pernecessarii existunt. Unde Ualerius de necessitate ac pfectu militie ait

Militia manibus cõparaẽ.

Disciplina militaris acriter retẽta/ principatum italie romano imperio peperit/ multarũ vrbium/ multorum regnorum validissimarũ gentium/ regimẽ largita ẽ. ¶ Preterea sũt alie institutionis eius cause/ ortus atq̃ necessaria principia: que illius necessitatem preclare ostẽdũt Est enim homo ipse imbecilis atq̃ natura infirmus / sibiipsi nequaq̃ sufficiens. itaq̃ societate et conuentu hoïbus opus est/ vt quod seorsum agentibus / singulis desit/ id per mutuã opẽ de multitudine sociã nãciscaẽ. Hũc cetũ Phũs in Politicis ciuitatẽ vocat/ cuius (vt Hypodanius scripsit) tres cẽsuit ptes fore necessarias. Primã qdã agricolarum. Scdam/ artificũ. Tertiã/ p pulsatorum belli et arma tenentiũ. Qui ergo tã pclarum

Militie necessitas.

Tres ciuitatis ptes.

militie z armorū ipsitū cernit: nusq̄ taz isigne exercitium damnalit. Nec eni agriculatores sed nec artifices in ciuitate prestabūt/ absq̄ ꝓ pulsatoribus belli quorum opera/ salus ciuitatis/ cuncti deniq̄ stat⁹ et ipsa sacra tuta sunt. Plato etiā i his quos de repu. scripsit libris/ cum ceteros status i ciuitate instituisset vnum necessarium genus hominū longe ceteris antepofuit/ q̄ arma tenerēt/ ciuesq̄ alios ab hostibus defenderent: qb⁹ mirifica priuilegia tribuit/ honoreq̄ et dignitate ceteros voluit antecellere. Quodq̄ si minime honorātur/ pauci fortes reperiunt. Nam iuxta sententiā Aristotelis. Apud illos inueniuntur fortes milites et tirones: apd q̄s fortissimi quiq̄ honorant. Et Cicero, iacent semper: z parum vigēt, qui apud quosdam nō decorātur. Ea ergo resp. tirannidē sapit: q̄ fortes aut sapientes minime honorat, quis enim clarissimos milites cūctis nō anteponet: quoꝝ pietas in patriaz studiosa est: z mors ꝓ illius salute sepe ab eis offertur. Hinc Bruti/ publicole gramilli/ scipiones celebrantur. Si em̄ milites in rep. deessēt/ virgines passim raperentur, matresfamilias ad libidinem traherent: sacra simul z ꝓphana polluerētur. Tandēq̄ cūcta cedibus z incendiis/ misera quadā cōdicione miscerent. Et tandē quicquid prauis hoib⁹ liberet: id innoxios atq̄ innocētes pati oporteret. Has vite militaris vtilitatis z bellice. Aristoteles conspiciens in septimo Politicorum ait. Quod merito dellicis

artibus vacātes: ꝓprie sunt partes ciuitatis: ꝛ eos veros ciues appellat. Subdit enim quot predicti bellici hoīnes. Item consiliatiui: iudicatiui: ac etiā sacerdotes: sunt vere ptes ciuitatis. Mercatores vero inquātū tales ꝛ agricole ac artifices. Mechanici ꝛ mercennarii: quātūcūqꝫ sint diues: licet necessarii sint in ciuitate: non tamē sūt vere ptes nec ciues illius Cuius ratio est secūdū eundē Phūm. quia potissima causa ꝛ ratio: q̄re qs est ciuis aut pars ciuitatis querenda est ex ratione totius ciuitatis. Et ratio toti⁹ ciuitatis querenda est ex fine: ad quē tēdit om̄is bene ordinata politica que est felicitas: velut finis totius reipu. Constat enim impossibile esse: felicitatem sine virtute existere: q̄ est principiū eius. Itaqꝫ non facit ciuitatem. neqꝫ eam cōstituit: plurimos in ea simul viuere: sed debet esse cōmunicatio bonaꝝ actionū ad finē bene et virtuose viuendi. Nec etiam constituit ciuitatem vt adinuicē viuāt. nec iniustum sibi faciāt. sꝫ nec ciuitas noscitur instituta gratia mercature: aut cōmutationū licet sint necessarie: sed est instituta gr̄a bene viuendi per se ꝛ sufficienter. Quo fit/ vt partes ciuitatis ꝛ cuiuslibet rei publice: determinentur ex virtute: que est operatio hominis virtuosa ꝛ perfecta. Manifestū est autem mercatores. agricolas. et mechanicas artes dicentes: non proprie esse ciues. neqꝫ per se sufficienter fore partes ciuitatis. quia vita eorum admodum vilis ꝛ abiecta est/ cum non ad virtutē dirigit

Sacerdotes vere partes ciuitatꝭ

Finis rei publice est virtuose viuerē. et hec felicitas politica.

aut ordinat homines. sed principalius ad lucrum & questũ proprium immo contraria est virtuti. que fundata est in honesto. mercatura vero et cetere mechanice fundantur in utili. Preterea veris ciuibus et partibus ciuitatis: necessaria est vacatio ab operationibus vilibus & oportet aliquando intendere actibus intellectualibus. et talibus operationibus que generant virtutem. quod facere non possunt mercatores. agricole & artifices: qui omnino sunt deditti artibus suis. Sacerdotes vero secundũ eundẽ philosophum. ac cõsiliatiui bellici & iudicatiui: vere sũt ptes ciuitatis: q2 nõ essent tales nisi in eis ess3 prudẽtia politica. Nam exẽpli gratia. In bellicis hominibus est prudẽtia per quã quis est aggressiuus terribilium: qñ et quomõ expedit. Nam dicit Phũs in secundo Politicoꝝ. q vita militaris multas hab3 ptes virtutis. & sic de consiliatiuis & iudicatiuis ac de sacerdotib9. quia determinant de virtute. ideo sunt vere ptes ciuitatis. ¶ Rursus inuestigandũ est de noie militis. Nomen itaq3 militie quidã ideo appellãt q a malo arcere solet: quasi a malo arcẽdo dictos. q malũ arceant a ciuitate. Alii vero nomen militis grecum dicunt: q duriciam significat: quasi eos nõ molles esse conueniat. Nõ nulli tamẽ a mille numero militem dictum putant: quasi ex mille electus. Ex omi igitur militie nomine: atq3 pricipiis causis & effectibus facile cognoscit: quãte glorie & excellẽtie sit militie vacare. Taceo de

Nõq re sacerdotes sit ptes ciuitatis.

Militie nomẽ vñ dicatu.

dignitatibus: de honoribus tam excellentis exercitii: q̄ taȝ ingētes tanq̄ perinsignes existunt: vt eius virtute: sepe acq̄sita regna: cōparata culminū impia videamus. Quo fit vt omnis generosus animus merito ad eā aspirare debeat. Demū vero milites gratissimum deo holocaustū offerre possunt. et in eodē exercitio beati: saluiq̄ fieri valebunt. Unde Augustinus ad Bonifacium Noli (inquaȝ) extimare neminē deo placere posse: qui militarib⁹ armis ministrat. In his erat sanct⁹ Dauid: cui dn̄s tā magnū p̄buit testimoniuȝ. In his plurimi illius temporis iusti fuere. In his erat ille Centurio: qui domino dixit. Non sum dignus vt intres sub tectum meum. Et iterum: Gregorius summā ait esse militie laudem. si quicquid imperatur vtiliter: ei obtēperatur. Adeo bellādi officium sine culpa est: vt etiam sub rege sacrilego ⁊ pagano militare recte possit quicūq̄ catholicus: si tamen non sit contra diuinum mādatum id quod p̄cipitur vel vtrū sit. certum non est: vt diffusus contra manicheos Augustin⁹ deducit. Hinc igitur amici: et cōtribules pluribus ad me verbis referebāt: vt militie armisq̄ exercitio operam darem. Addebant quoniam p̄genitores ⁊ sanguine coniunc tos hāc viuendi conditionem secutus non ignorabam.

Milites beati posse.

¶ Capitulum. x. de militie laboribus / oneribus atq̄ incōmodis eiusdē vite militaris ac exercicii armorū. Et de periculis huius status. ⁊ de causis quibus hoc exercitium diffugadetur.

A Surgit mater non pigra his auditis: ꝛ vite huiꝰ militaris ꝛ armoꝝ exercitii damna: incomoda atq̃ pericula / acsi armis ipsis experta: eisq̃ rebꝰ trista fuisset: his suasionibus recolebat: Militie sectatores ac arma tenentes qd militie / quod armoꝝ officium sit: ac quid sua pfessio postulat animo gerere ꝛ pensare debent. Siquidem miles primo sacramẽti atq̃ pfessionis: sibi maximum onus incumbere videbit / vt rempub. tueatur / iiurias arceat Et cum apostolo cōtẽtus stipendiis suis. neminem concutiat, Hec est eiꝰ pfessio. hoc officiuꝫ. q̄ si ab eo recte geruntur / magna sunt laude et gloria digna. Si vero ea non gesserit miles / proculdubio dedecorat illa omnia. q̄ sunt vel officio militis / vel eius professioni connexa. Cum igitur tutãdi (vt dixi) officium militꝫ sit: nichil tam turpe: nil tam intolerabile nil tã perniciosum: quam si ipse / qui defensionis nomen habet: vim atq̃ iniuriam afferat ciuibus vt vnde salus expectatur inde ꝛ scelus nascatur. A ceteris nãq̃ hominibus illate aduersus ciues iniurie detestabiles admodum sũt: a milite vero si inferantur: scelerata impia atq̃ funesta sacrilegia sũt et vt paucis videatur / quantum nefas sit pauperes a militibus impugnari. Hinc intelligi debet: quia si inopes debilesq̃ miles ipse despiciat: nec aliis impugnantibus resistat: merito proditionis nomen incurrit. Quis enim dubitat / quin proditor flagi

Iuramẽtũ militꝫ ꝛ officium.

Milites in

curian tes pditoribus siles.

ciosus ille sit / qui rem custodie fideiq̧ sue cōmissam hostibus patefecit, aut verius ipse disrupit. Milites ergo ciuium inopūq̧ custodes non solū officio sed fide sed sacramento sed vi atq̧ natura pfessionis ad hoc vnū agendum: principaliter cōstituti noscunt Si ergo pauperum ciuiūq̧ tutamen pretermittūt: quos potius ipsi sacrilego expilant conatu. summa p culdubio pditio existimanda est. sed tanto insignius facinus erit: si perse ciues impugnent que oīa an a militibus armigerisq̧ nostri tpis obseruētur: facile libet agnoscere. Equidem versum est ad cōtraria modernorū studiū militum. Student nāq̧ cui noceant: cui vim ⁊ iniuriam afferant; ⁊ q̄ sunt plane officio suo aduersa: eq̧ exercēt impune

Nec sunt cōtenti militiā dedecorare atq̧ fedare sed perimere eius virtutē naturāq̧ videt. Obliuiscunt siquidem sue pfessionis. Ad id solū tendūt vt satis divitiarū habeant studiū lucrifaciēdi captēt mercaturā deniq̧ exercent que in eis sordida atq̧ deformis ēst: qui nō solum mercādo aut lucri captandi gratia negociādo: quasi quidē apostate a sua religione cēsentur: sed quodāmodo desertores atq̧ transfugevidentur: qz repudiata religione turbe se immiscent ac pecunie que stui intendunt. Taceo sordiora plerūq̧ ab eis experta cōpendia Taceoq̧ locandi publica vectigalia passim eos assumere: ceteraq̧ vilia officia exercere. Taceo in nūdinis tabellarios atq̧ nūmularios inueniēs plerūq̧ cōstitu-

Milites mercatores a potestate.

tos fore quī tā pclarū
exercitiū infamarēt pe
tus deturpare nō verē
tur. adeo vt idigne fal=
soq3 insignia militaria
gestēt. 7 nitorē auri qđ
deferre eoꝝ dignitas iu
bet: sordido questu coī
qnari nō pudet. Quis
igit ad hoc exercitium
aspirabit: in quo nōnisi
nomē omni nudatū af=
fectu pcħdolor reman
sit. Sed hec parua cui
libet intueri videbunt;
si crudeliora qdā3 alia
contemplat. Et in pri=
mis illud Scipiōis oc=
currit qđ militari volē
tibus: dicere solit9 erat
q2 pauca vnicuiq3 mili
tiā desiderāti visa sunt
vite mala: nisi militiam
addiderit: quē iquietū
semp vel inglorium: vel
periculo expulsitū: aut
contemptui deditū esse
oportet. Adde qđ apls
ait. q2 vita nostra mili=
tia est super terrā. Hac
igitur cum nascendo p
fiteamur: quid alia no=
ue militie pfessione op9
est. Nam ibi fortissimū
corpus ferro armatur/
hic animus ptra dolos
linguā versutias 7 frau
des pmuniri debet: Ne
scio igit qđ armari ex=
terius iuuat: cu3 intus
in anima bellū sit. Nec
illud diffiteor: q2 pluri=
mos militia ad amplas
opes: sed 7 ad summos
honoris st atus pueħit
S3 nisi fallor lōge plu=
res ad inopiam: ad car
ceres ad seruitutē/ ad
violentā subitāq3 mor=
tem eodē tramite per=
ueniunt. Nā vt laurea
tus inquit poeta; Ex q
quis profiteri militiam
animum habuit: nisi de
honestare arma volue=
rit: semp animam in ma
nu parturā habeat ne=
cesse est. Corpus vero
nō dicā in periculo esse
sed ipsum quoq3 pericu
lum in corpore. Semp
enim aures militia (vt

Vegetius ait) vox illa regia intonat. disce ferire: intrepide mori Et rursus breue sed horrendum militi prouerbiū est vel occides vel occideris. in hoc omne preclarum genus militie versatur. Adde rursus ad disuasionē huius vite militaris: que supra tetigimus in. viii. capitulo cum de nobilitate egimus. Has igitur pie matris iuictas rōnes cōtemplās: a secularium militie amorū= que exercitio alienū me reddere cepi. Sed illico affinium amicorūque turba carne et sanguine (vt arbitror) reuelantibus: ad reliquū militandi genus inermē: acerbe grauiterque vrgere visi sunt. Cum enim (vt dicebāt) magnā etatis partem circa humani iuris disciplinā expenderim: congruum quinimo debitum videbatur: vt quod in theorica profecerim ad praxim deducerem: que studio ipso attingeram: iam mundus ipse conspiciat. Dicebant enim quod habens experientiam / seu operationē (vt philosophus inquit) etiam sine arte magis magis laudatur ; etiam proficit in operando: quam habens artes sine experientia. Vt igitur in ea vel alia viuendi arte vtilius agerem necesse erat vxorem ducere: que firmat homines in vno quoque viuēdi modo: et discurrendi per orbem occasiones tollit. [illegible] are ad eā cōiugalem vitā infra scriptis persuasionibus cōmouebant.

Militis prouerbium

¶ Capitulum. xi. de vita et statu coniugali in sancto et immaculato matrimonio. et de necessitate: vtilitate: laudibus et prerogatiuis vite coniugalis super alia viuendi genera.

VIde ꝯiugalis status: quã sanct⁹ quã imaculatus atq; necessarius existat nemo est qui nesciat: nisi q̄ se hominẽ ac ex viro ⁊ femina natũ ignorat. Hic vite innocẽtissime status precipue iuuenibus admodũ expedit: ne alienis illicitisq; libidinibus misceant̄: ⁊ bonis castisq; coniugii fructibus perfruant̄. Hic status cõiugalis necessarius fuit ad cõuersationem speciei humane nam tribus euidentissimis et necessariis causis fuit institutus. Primo ꝑpter plis generationẽ vt habeat esse naturale: itẽ vt possit nociuis obuiare: rursus vt habeat esse vigoratum: vt possit proles subsistere: ⁊ tandẽ valeat sibi similem generare. Secũdo ꝑpter concupiscentie refrenationem: Tercio ꝑpter viri glorificationem. quia (vt inquit apostolus) mulier ē gloria viri: q2 de⁹ dedit hoi adiutorium feminam: non ad carnalem cõcupiscentiam: sed vt haberet gloriam de femina: cum eum imitat̄ in sanctitate: ⁊ plem ex ea generet que gloriam deo prestet. ⁊ sit ad gloriam viri qui gloriat̄ et quodammõ ꝑpetuatur in filio: q̄ est ei⁹ imago. Ex quibus facile agnoscit̄ q2 hec beata cõiugalis vita pro aliquo tẽpore magis expediens et necessaria videt̄: quã continentia siue virginitas/ et ideo preeligẽda que res agit: vt eo euentu longe melius sit. vacare cõiugali copule quã continentie videlicz eo tempore quo multiplicatio generis humani per necessaria fuit: vt cõpleret̄ numerus ele-

Tres cause institutionis matrimonii

ctorum quemadmoduz in simili videre libet. Nam teste philosopho in topicis philosophari simpliciter melius est q̃ ditari. Verũtñ indigenti necessariis: meli⁹ est ditari quam philosophari. z p tempore illo preeligendũ ẽm Tho. Rursus ad hanc coniugalem vitã plurima z p̃sertim tria inducere et inclinare homines vidẽtur. scilz natura recta ratio et grati. Natura quidẽ: qz pter plem z naturalẽ auiditatẽ: cõseruandi speciem z perpetuandi seip̃m p filios Demũ recta ratio que inclinat cõiunx ad seruandum fidem coniugi deniq̃ gratia videlicet sacramenti. Hanc igit viuendi formam beatã z gloriosam fore nullus sane mentis ignorat. Cuius stat⁹ necessitas vtilitas z sanctimonia ex m̃rtis colligi possũt.

Tria i ducũt nos ad matrimoniũ

sed p̃cipue ex decẽ eius dem stat⁹ excellssis laudibus z mirificis preconiis. Prima igit ei⁹ excellentia instituẽtis est excelsa auctoritas. nec em̃ istum sanctissimum ordinem aut Augusti. aut Hiero. aut monachorum pater Benedictus sz deus ipse ore facto q̃ instituit Seccundum p̃coniũ ex loci prerogatiua pendet: cũ in paradiso istitutũ recta fide credamus paradiso inq̃ terreno z celesti qz vt sãcti tractatores aiũt. misso sopore Adã raptus est in spiritu et (vt aiũt) curie celesti interfuisse credit. ibiq̃ virtutes tanti sacramenti plene cognouit. Deniq̃ tertia dignitas erat videlicet institutionis ei⁹ antiq̃tas. Quarta excellentia est vnitas duorum in vno corpore qz scriptum est. Erũt duo i carne vna. Quita tẽ-

Decẽ matrimonii dignitates.

Benedictus monachorũ pater.

poris excellentia qꝫ in statu innocētie: qñ nec peccati queuis rubigo ꝑnitiū sumpserat. Sexta. dignitas ex eo colligitur. ꝙ hunc solū ordinē tanꝙ immaculatū deus ipse saluū fecit in dignatiōis atqꝫ diluuij tempore: quo fornicatores oēs vtriusqꝫ sexus eterna aquarum voragine deleuit. Septims gloriosam virginē deus delegit hunc ordinem assumere: ꝙꝙ virginitatem voluisset: matrimonij verum sacramē tū nō respuit. Nec par uum videtur ꝑconum matrimonij: eum dei filius tāꝫ diu distulit carnem suscipere humanā quousqꝫ ꝟgo beata sub matrimonio foret legitime ꝯstituta. Octaua dignitas cōiugalis ex eo constat/ ꝙ xp̄s hoc matrimonij sacramētū nō mō sua p̄ntia: sꝫ miraclo illustrat, vt iohā nes refert euangelista. Nona excellentia ptꝫ. qꝫ ex eo vniuersa fit ꝑpagatio humani generis. Quinimo (vt iquit Hieronimus cōtra Uigilantiuꝫ) si virginitas laudatꝫ cur matrimonij um nō vehemēter amatur: ex q̄bus virgines ꝑcreantꝫ. Decimū aliud matrimonij ꝑconū non inferius aliis amnibus videtur. qꝫ carnis copula que sigñe illa mortalem generat culpam eius virtute nedū a peccato immunis quinimo plerūqꝫ meritoria efficitur. Adde: qꝫ matrimonium non solū munduꝫ sed paradisū replet (vt inquit Ambrosius) per quod scelera pene infinita/ incestus/ multa deniqꝫ scelera vitantꝫ/ ꝛ ingentia bona querūtur: Ex his igitur attinentes: me ad coniugalem vitam cogere quodam modo conabantur.

Capitulum.xii. de oneribus e incommodis. & laboribus plurimis vite coniugalis. & de causis propter quas nō expedit vxorem ducere:

Fluctuabat vbiq3 animus sed ad me reuers9 pie matris consilium petiturus accessi an igitur vxorem ducerem consulebam. illa vero que(vt sepe postea retulit)diuturnas p me lacrimas & vota sua altissimo dederat: vt i suam me sortem traheret: tamē rabida quedam leena longe contrarium suadebat. quinimo ne incautus tam imminēs naufragium subirem pie rogabat: atq3 seuere commonebat Dicebat enī/ mariti nomen licet dulce/plurimis tamen erūnis fore refertū: Quis enim(inquit)onera matrimonii facile ferre potest? Quis quarundam vxorum insolentias? Quis pompas? que(si pauperes sunt) facile ab hominib9 contemnuntur. Si diuites dotes eas tumidas: genus insolem res/forma vero suspectas reddit. deformitas quoq3 reddit inuisas. Quarū lingua(vt Pluthar. voluit)nil perniciosius: quarum audacia: nil prodigiosius: quarū improbitate nil inexquabilius cogitari potest: que iurgiis & contentionibus obtuudunt viros Semper enī cōquerūt: semp exprobāt: semp insidiātur. Et(vt Cato dicebat)q̄s cōiūx diligit/illa odit. Eis enī cū cetera desunt nūq̄ tñ lacrime/gemitus/atq3 suspiria vt fastis suis fiat satis ornamētorū vero ābitione adeo ardent vt cunctas opes labefactent miserosq3 cogunt

maritos/ in questus/ in dira pdire scelera. Et q periculosius est oim: qui vxorem duxit: cum apostolo que mūdi sunt cogitat: et effeminatos virorum animos: et ab omni speculatione red dunt penitus alienos: Taceo tandē q in maritos fraudes exercēt: q simulationes/ q prodittiones: q plerūq sup positos ptus quot mē= titas enutritiōes quot alieni semis susceptas messes. Et vt facete et per pulchre quidam sa piens dicebat z ridiculum magis est. lugent postea innocentes mariti. has sibi extinctas vxores laudant: predicant in vrbib9 quasi pu dicas/ quarum impudicitia corda eorum vulnerantur. Coguntur q honoris non perdendi gratia recte mentiri. Quod si dotem amplā quis cum vxore assequi

Cause super= bie vxoris forma dos.

tur: tāto superbior efficitur. Quo certe superbie stimuli sunt cuiuslibet vxoris: forma z dos Mulier enim bene dotata mariti dña: vxor non est: nil sibi illicitum putat: q̄ suas opes quotidie mariti comparat egestati: et q̄ a viro pascitur: dominam se putat non sociam. Unde recte dicebat quidā sapiēs: quia vnde dos ingreditur: inde libertas īde verecūdia/ īde obedientia egredit. Ligurgus enim recte leges fecit: vt mulieres indotate nuberent: ne pecunie poti9 quam vxores eligerentur. At si pauperem quis vxorem ducit nō vnius diei/ sed totius vite hospitem forte hostem cōparat. Et vt paucis multa comprehendam: qui vxorē ducit cum apostolo cogitat que mundi sunt. z quomodo vxori cōpla=

ceat cui duz qs placet: sibi atqz aliis displiceat inutilisqz sit/ oportet. Econtra q̄ sine vxore ē aptior efficitur ad ea q̄ dei sunt. Unde Augustinus cum in soliloq̄is non tam sibi quam nobis loqueretur. Nichil enim (inquit) sentio quod magis deiiciat animuz virilem quā blandimenta femine corporūqz ille contactus: sine quo vxor haberi non potest Hinc Hugo de sancto Victore. Non est vxor ducēda viro sapienti et litteris dedito. Primo: quia studiū sapiētie impedit: nec potest quis libris ꝛ vxori pariter seruire. Demū multa sunt que matronarum vsib⁹ necessaria sunt Alteri⁹ enim amorem suum suspicatur odiū. Rursus attende ꝙ nulla est vxoris electio: sed q̄lis aduenerit talis est ducēda si iracūda: si fatua: si deformis/ si superba/ si fetida/ cuiuscūqz vitii est: post nuptias discimus equus/ asinus/ canis/ et vilissima mācipia prius probantur. Et iterum idem Hugo. Nō est q̄e ta vita hominis: quā inquietat vxoris suspicio solicitat ancillarū sumptus: conturbat filiorū puersitas Qui igit̄ prudens est: vitabit ea oia prompta pericula: q̄ ex nuptialiū vita prouenire solent. Et licet fatēduz sit (teste Augustino) ꝙ actus cōiugalis bonus sit: continentia tamen melior. Habet em̄ stat⁹ continentium supra statum cōiugalem sex coronas preeminentie. Primo quia continens habet maiorem dignitatem. ꝑ eo ꝙ per cōtinētiam homines assimilātur angelis. Secundo maiorem puritatē. trahitur em̄ spūs per actū coniugalem ad immun

Vxor literꝫ dedito ducenda nō est.

Cōtinētie sex corone ꝑemi/nētie.

ditiam carnis: et efficit quasi caro. Tertio habet maiorem libertatem quia vir nō habet potestatem sui corporis: sed vxor. et econuerso secundum apostolum. Quarto habet maiorē vtilitatem: quia qui vxorē habet solicit⁹ erit quomodo placeat vxori. quare diuisus est. Quinto habet maiorē sanctitatem: quia coniugati tribulationem carnis habent: et ipulsionem maiorem/ quam non cōiugati. Sexto habent maiorem vtilitatē quia maius premiū et maior fructus sibi debetur. Merito igitur sapiens vir continentium sanctissimum statum preelegit. Que oīa attendentes sapientes: ac humani iuris interpretes nō insulce coniugio carnali spirituale ꝯnubium pretulere: vt videre libet in statu continentiū/ et eorum qui in ordine ecclesiastico in hac terrena vita militant: vt tandē in supnis triumphent. Sicut enim idipsum spirituale coniugium non solū dignius esse quam carnale: sed hōrabilius atqꝫ fecūdi⁹/ sed et securius et forti⁹. His itaqꝫ auditꝭ q̇ppe a mr̄e presertim cū fletib⁹ expositis/ decreui a coniugio paulisꝑ subsistere. Verꝫ attinēres et amici si pro tūc matrimonii onera subire nō placebat: ad publica me saltem trāsferem officia. Et presertim ad iudicādū ꝑplos presidēdum vrbib⁹: his suasionib⁹ cōmonebāt.

¶ Capitulū. xiii: de magistratu iudicum. et de officio et munere iudicādi populos et presidendi ciuitatibus/ et de laudibus huiusmodi officiorum et commēdatione talis exercitii.

P Refectū re atq; iudicandi mun⁹: q̄ necessa= riuȝ vite humane/ q̄ excellēs et. p̄claꝝ sit exercitiū/ et a cūctis mortalib⁹ ho= nori habitū nemo est q̇ nesciat/ nisi q̇ legib⁹ su biici recusat aut alienis iacturis ditari ꝑoptat/ vt em̄ Hieronȳ. ait/ nisi prim⁹ hō ymaginē dei i se peccādo violasset/ ne quaq̄ hō hoi subiectus esset/ neq; alius aliū iudi casset. fuisset ei' sibi vnus quisq; iudex. Nā a prin cipio nō dixit de⁹ hoi vt p̄sit hoib⁹/ sed dn̄amini inq̇t piscib⁹ maris/ ꝛ vo latilibus celi ac bestiis terre. postq̄ vero pctm̄ inter hoies inualuit/ iur= gia rixe/ bella/ ꝛ semina ria discordie crescer̄ ce perunt. Fuit igit̄ neces sariū ad comprimendū iniquorum cupidines ꝛ violentias/ vt diuina ꝓ uidētia homo hoies iu= dicare possit/ vt quos nat̄a ipsa aut amor ad bonum nō prouocat sal tem timor hois coher= ceat. Et hoc est qd ali= bi ad eundem sensum. Augusti. ait. quia cum populi m̄ltitudo ab his qui maiores sunt oppri meretur/ expediens ad modū fuit ad aliquē cō fugere virtute ꝛ aucto= ritate p̄stantem/ q̇ in= iurias cohiberet/ ꝛ sum ma infimis pari equita te coequaret. legumq; transgressores puniret qui apud quosdā mg̃ra tus. apd alios p̄sides. alibi p̄tores/ siue ptāte Cōsus vero iudices a iudicādo appellati sūt. hi apud gentiles pluri= muȝ honorabāt̄. de qui bus Valeri. ait. quia Appollo requisitus de iustis magistratibus/ respondit se nescire. v= trū deorum numero/ an

hominum aggregari deberet. adeo ei hoc exercitium illustre apud eos fuit: vt illud omni potentatui preferret. quid enim teste Cicero. preclarius/ dignius que inter mortales exercitium excogitari potest: quam vnum hoiem in rep. repiri: qui cõmuni vtilitati seruiat: qui communia pro suis: sua pro communibus habeat. quam velit et sciat personam ciuitatis gerere: dignitatem: decus sustinere: leges que obseruare. iura tueri atque exequi: et postremo cuncta que ad rem p. pertinent: fidei sue commissa meminisse: Magistratus siquidem atque ius dicendi potestatem habentes: non modo terrenorum principum aut populorum sed immortalis dei autoritate et vice funguntur. Est enim latissima eorum potestas et iurisdictio: veluti qui vite simul et necis hominum domini penitus cõstituti sunt. Hinc Apostolus dicebat. qui me iudicat dominus est. Hi ergo iudices atque prouinciarum potestates/ atque rectores: cum recte agunt: deo pariter et hoibus acceptissimi sunt. Scriptum est enim Beati qui iudicium faciunt et iusticiam in omni tempore Et iterum per sapientem Qui custodit et iudicat iusticiam: ipse exaltabitur. Nec modo in eterna vita eorum exaltatio erit: sed in hoc seculo sublimantur. De quo per eundem sapientem dicitur. iusticia eleua egentem. Unde et noster isidorus magna est inquit laus recte iudicantis. qui sicut nocere ciuibus nescit: ita prodesse oibus nouit aliis enim prestat censuram iusticie. alios bonitate iudicii sine personarum receptione suscipit. non infirmat iusticiam auaricie flamma: nec studet auferre alteri quod cupiat, Et

subdit. Hi sunt veri iu=
dices. qui sicut de iusto
iudicio ditari non appe
tunt. sic eterno premio
coronant. Demū vero
iudices si locupletes fie
ri peroptant: id ꝙ faci
le eis fit: nemo ambigit
Nā qui ciuili auctorita
te ꝛ potestatu funguntur:
paruo temporis cōpen
dio longas consueuere
congregare diuitias.

¶ Capitulum. xiiii. de
oneribꝰ et laboribus et
incōmodis ꝑfecture: et
iudicature ꝛ presidētie
in populis. ꝛ de piculis
huiusmodi exercitii.

SEd post hu=
ius exercitii
laudes: vide
licet iudicā=
di et presidē
di honorē tantoꝑe com
mendatum: ilico mater
bona illiꝰ status premē
tia onera: atqꝫ aperta
pericľa enarrabat, que
tot sunt vt vix enarra=
ri queant. in primisqꝫ ve
niebat in mentē qđ scri
ptū sepe audierat. No
li fieri iudex: nisi virtu=
te valeas rūpere iniqui
tatem. Qui se igitur ta
lem extimat / vanus est
aut temerarius. deniqꝫ
inter cetera: quattuor
pericula iudicantem co
mitantur que oīa vel al
terum vitare difficulter
quisqꝫ mortaliū potest.
Primū siquidē piculū
ex eo maxime imminet
quia plerumqꝫ ex causa
rum multitudine / defe=
ctus accidit solicite di=
scussionis. qđ itaqꝫ peri
culum cauens beatus
iob: dicebat Causā quā
nesciebam: diligentissi=
me inuestigabam. Sup
quo Gregorius. Ad p
ferendas sententias vi
deamꝰ ne vnqꝫ precipi=
tes simus. ne temere in
discussa iudicemus: et
qlibet audita mala sta=
tim moueant. Secūdū

Iudi=
cū qtuor
or pi=
cula.

iudicis periculum sequitur: affectus videlicet atq̧ inordinata passio. que tāto certi⁹ eos comitantur: quanto difficilius ab eo separantur Unde Augustin⁹ quasi ꝑ quodā miraclo narrat. Alpium collegam suū nullo affectu: odio: timore: atq̧ premio iusticiam subuertisse. Tertium: iudicis periculuꝫ paratur ex obliqua intentiōe: aut iniusto animo. Unde scriptum est Quod iustum est: iuste exequaris. quasi dicere velit. Non est satis iudici iusta decernere: sꝫ necesse est si periculum vitare cupit: vt iusta iuste decernat. id ē recto animo agat ea q̄ leges iubent. Narrat siquidem Gregorius quendā sanctum virum vidisse iudicem quem cognouerat in locis teterrimis magno pondere ferri ligatum, a quo cum quereretur quidnā hoc esset. Responsum est: quid eo solo ea patiebat. quia cum iudex esset: siquid pene atq̧ vindicte: etiā secundum leges alicui viuens inferebat plus tamē crudelitatis desiderio: q̄ꝫ publico zelo mouebat. Quartū periculū: iudices cōtinue tēptat/ donorum videlicet ⁊ munerꝫ cupiditas Quis em̄ ille ē: de quo vere dicere possimus. Qui discutit manus suas ab oī munere: hic in excelsis habitabit. Ea siquidē p̄icula tanto iudicib⁹ promotiora sūt: quanto difficilius euitātur. Unde isido. Multi tribunal ascendūt: sꝫ rari iudices inueniunt qui populos legum moderamine regnāt. Et licetera ad hoc vitandū periculum persuasioni de sint: illud petrarche occurrebat. quia iudex ipse populorū: honora=

to quodã exilio damna
tur/ dum ocium domesti
cum cũ externa sollici=
tudine permutatur.
Amarascere ꝛ turbida
iudicū sors est. Habẽt
enim domum nõ modo
muneribus apertā sed
ꝛ litibus: silẽtio vacuã.
querimoniis plenã: iur=
gijsqꝫ refertã. Quicqd
languidũ. quicqd egro
tũ in prouincie seu ciui
tatis visceribus latet/
totum sibi tractandum
curandũqꝫ reseruatur.
Unde Plautus ille co
micus durum admodũ
opus dicebat/ multos
corrigere. quod hic pa
tet/ quia sese corrigant
paucissim. Adde illud
Plutarchi preclarum
exemplum. qui cum iu=
dex eligeret/ renuit di=
cens: quare sic iudica=
bo/ quasi statim ab aliis
iudicandus. nec modo
ab hominibus iudex ip
se iudicat: Quippe in
quẽ totius populi ocli
vertuntur/ sed dutius ꝗ
deo summo oim iudicẽ.
iudicari timet/ dicente
scriptura: iudiciũ duris
simmũ his qui presunt.
Postremo pudor est/ ꝗ
iudicibus ꝛ magistrati=
bus pudor null' sit his
preesse/ quibus subesse
dignius fuerat. Cũ igi=
tur talia docta mater
recoleret/ oẽm iudican
di ambitum manu qua=
dam ab animo erũpere
visa est. Sed dum iudi=
candi tribunalia tant=
opere abhorrerem/ ad
cetera reip. honesta et
publica munera conde
scendere/ ꝛ preferti offi
cium consulum ciuita=
tum/ quos appellamus
rectores cõtribules ipi
his suasionibus horta=
bantur.

¶ Capitulũ. xv. de exer
citio ꝛ officio cõsiliario
rum/ principum/ ꝛ vrbiũ
ꝛ prouinciarũ. ꝛ de vtili=
tate/ laudibus et precõ
niis huiusmodi viuẽdi.

Cõsu lis of= ficiũ.

Magna sẽp reip. consu lẽdi aucto ritas fuit. Consules enim siue cõ siliarii a cõsulẽdo recte dicti sunt: quorum pru= dẽtia respu. regitur. eo rumq; consilio aduersa ciuitatis pellũtur: q̃es eius atq; tranquillitas eorum studio ꝛ idustria comparatur. Est q; ei⁹ generis officiũ ipsuꝫ vt altissimo deo continuũ obsequium ꝛ reip. presi diũ afferat. Unde Au= gustinus de verbis do= mini. Nec vtiq; remp. gerere criminosum est. Sed tunc demum illici tum ẽ: si vt diuitias pri= uatas augeas: rẽp. ad= ministras. vt enim inq̃t Philosophus. Nil tam vtile est ciuitatib⁹ ꝛ re gnis: q̃ studiosorum ha bere consilia. Quorum officiũ (vt ait Tullius) est vtilitatẽ ciuium sic tueri: vt quicquid agãt ad rempu. referãt: obli= ti commodorũ ppriorũ Quid enim est dignus. quid reipu. vtili⁹. quid deo acceptius: q̃ remp. pecataꝫ q̃ etamq; tene= nere: ꝛ cõsilio plerumq; explere: quod armis et multorũ cedibus effici non possit? Nam (vt in quit Tullius) nõ virib⁹ aut velocitatibus: aut celeritate corporis: res magne gerunt: sed cõsi lio ꝛ autoritate ꝛ scien= tia presidentiũ. Consi= liarii eñ rerũ publicaꝝ plus agũt: quam q̃ cor= pora iaculis hostiuꝫ ex ponũt. Similes eñ sũt gubernatorib⁹ in naui: qui longe pl⁹ agunt: na uem dirigẽdo quam ce= teri aut nauigando aut pugnãdo. Unde ꝛ i bel lis parũ possunt arma: vbi nõ est cõsiliũ. vt ait Tuli⁹. Philosophi eñ ꝛ cõsilio vigẽtes: plus ꝯsilio i bello paceq; ege runt: quã armis. Unde

Cõsi= liarii simi= les gu berna torib⁹ inaui.

sapiens ait. Cum dispositione consilii init bellū; et erit salus vbi multa consilia: Alexandrū quidem eo potissimum: tam ingētes victorias obtinuisse legim⁹. quia consiliariis bonis cuncta agebat. vt inquit Trogus pompeius Et ꝑpterea cōsiliarii principum: necnō consules et rectores prouinciarum/ vrbiū/ magno semper honori fuere: ꝛ patres patrie recte ab antiquis appellabantur.

Consiliarii p̄res patrie appellati.

Ad hoc itaqꝫ exercitiū et viuendi formam amici et contribules his et plurimis persuasionibus me trahere moliebantur. Addebant preterea hunc viuendi modum genitorem meum veluti honestum ꝛ sine crimine delegisse. Nec erat inconueniens filium laudata honestaqꝫ patris exercitia ac vestigia imitari.

¶ Capitulum. xvi. de laboribus/ oneribus ꝛ incommodis consulum siue consiliariorum ꝛ rectorum/ vrbium et prouinciarum. ꝛ de periculis huius status.

Sed vir amici verba finierāt q̄ officiū cōsulēdi in ciuitatibus tantopere collaudabāt: ꝛ ecce mat anxia occurrit/ ꝛ plurima nedū onera: sed incomoda ꝛ pericula hui⁹ vite ꝛ exercitii prudētissime recolebat Sed īter cetera id Catonis commemorabat. qm̄ difficillimū est quēpiam sic reip. cōsulere: vt ꝑsit simul ꝛ placeat sed longe difficilius est vt sit ei in verbo veritas: in cōsilio fides: in cōmissis silentiū: in imperando suauitas. ꝛ tādem euētum nō virtus sed fortuna moderabit̄ iterum illud Platonis

Consiliariorū pericula

in repu. occurrebat. Parua(inquit(ciuit-as egre regit. Magne ve ro vrbes difficiles regi mine existunt. Quare qui ad hmōi ministeriū suspirant: necesse est il lud Lactantij fateant. Parū est(inquit nobis domesticarū curarū: q̄ publicas adoptam⁹ de niq3 quis putat consue ipsos vel cōsiliarios a pricipibus vel populis amari: quos poti⁹ gra uant q̄3 iuuāt. Quod si extrinsecus honorari a populo cernam⁹ labiis credo. cor aūt singulo rum ciuiū longe est ab eis. ⁊ pauperū p̄sertim q̄s durissimis exactio nibus deuorāt. Sed et si a populo p aliquo tē pore amari colliq3 eos videamus: in mentē ve niat. quis populo scipi onib⁹ carior fuit Quis camillo? Quis rutilio? et Metello? Quis Su lomone greco? q̄s Hā nibale? quis Ligurgo? ad quos amor ingens: atq3 ardens feruor fuit popularis. Sed ilico in odiū in cōtemptū ver sus est. Quorū illa fue re p̄mia fori: vc3 labor iuria: accusatio/mors exilium carceres. Sed certe illud Catonis p̄ clare dictū est: q2 inter ea q̄ p̄spera fortuna lar giri visa est. nil tam pe stilens tanquā incōstās quam populi fauor: cu ius ad posteros fune sta hereditas ē. Adde. quia cum ad huiusmo di cōsulendi munus nō nisi iusiurandi sacramē to accedant consiliarij ⁊ rectores/ totiens de ierare vident quotiens senatum ingrediuntur Rursus cum(iuxta Ci ceronem)eos qui de re pub. cōsultant/ab amo re: ab odio/ab ira/a ti more liberos esse opor tet. Ulx aut raro ptin git cōsiliarios cōsules

vrbium/ ⁊ rectores: ab
his passionibus fieri ali
enos. Deniq; quam vti
les in consulendo reip.
exstant: tristis ille euẽ
tus demonstrat. q; ref=
pub. plurimum eorum
crudelissimo aut iner=
tissimo cõsulatu indies
pauperior: illi vero di=
tiores euadunt. Nec
alijs opus est testimo=
niis. preter id quod in=
faustis atq; infelicibus
nostris dieb9 cernim9.
quia eaipsa consulendi
officia atq; gubernãdi
rẽp. munera; nõ vt olim
inuictis delata videm9
sed potius a sollicitanti
bus ablata. Et qd ma=
iori merore refertur: ea
ipsa officia quibus pau
peres opprimuntur nõ
paruo precio emuntur.
Difficile nãq; et perra=
rum intuemur: vt q̄ ma
gno exoptãtur affectu
et longo queruntur la=
bore: liberaliter impen=
dantur. Et (vt paucis

Consi liarij ditio= res ref pu. paupe riores efficiũ tur.

Consi liario= rũ offi cia e= munt.

agam) longe difficilius
erit: vt que multo com
parant auro: sine auro
reddant. Hij q̃ nõ tam
cõsulunt/ quã cõsumũt
nõ tam regũt quã pre=
munt. non tam ꝓtegũt
quam ledunt. defendũt
(vt ipsi inquiunt) rem=
publicam Sed fateor
ab alijs/ ⁊ nõ semp: sed
a seipsis minime veluti
qui ciuib9 grauissimas
imponũt collectas. nõ
in rempublicã exoluen
das: sed sibi imbursan=
das. Hij consules dicũ
tur a cõsulendo nõ rei=
pub. sed sibi gaudẽt cõ
siliari ⁊ consulis nomi=
ne: a cuius re ⁊ effectu
plurimũ sũt alieni. pau
perum domus euertunt
vt suas cõstruant/ mise
rorum casellas/ agros
atq; ꝑdia subhastãt; vt
ipsi vili9 emãt: culpeq;
ꝓrimus est qui eos i li=
citatione vicerit. Hec
fili mi/ inquit mat opti
ma) exercitia / studia/

derderiaq; sunt cōsilia riorum consulū atq; rectorum pestiferi nr̄i temporis: ad que tuipse cōspice: si libz aspirare. Materia igitur monita adeo viscerib⁹ meis infixa fuere: vt ad hmōi cōsulēdi ministeriū nullo pacto aspirarē. Sz ilico patrueles/atq; sāguie et amore cōiūcti sese ingerūt: vt aliud vite gen⁹ assumerē. qd (vt dicebāt) a cūctis mortalib⁹ virtutis/honoris/et glīe cupidis semp exoptatū est: vcz tanq̄ aduocat⁹ patrocinādi exercitio versari. ad qd his suasioni bus commonebant.

¶ Capitulum. xvii. de iurisperitis ac de aduocandi et patrocinandi officio: in iudicio et extra. et de laudib⁹ iuridice scientie: ac necessitate et vtilitate huius sciē tifici: et artificiosi exercitii: et quomō supplet nature defectus.

Patrocinari in causis ac in iuris hūani subtilibus disceptationib⁹ versari/ semper laudabile insigneq; exercitiū fuisse nemo ābigit. Ea enim officia (vt Salusti⁹ ait) honestiora apd oīes habita sunt: q̄ ingenio/ que intellectu: q̄ deniq; eloquentia: ac dicendi suadendiq; artificio constant. Sic ergo iuris disciplina honesta sancta et per necessaria vite humane extitit: et ob eam rem omni tempore plurimū fuerit cōmēdata. Eadem ratione disciplinam ipsam sectantes: qui iurisperiti seu consulti appellati sunt: vtiliter ac laudabiliter et necessario vtūtur iuribus humanis: q̄ nō nisi ad lites inter homines dirimēdas: amicitiamq; atq; ipsam rē pu. augendam: instituta sunt. Hinc iustinia-

Iuri operā dare insigne.

Iuris disciplina scā p necessaria.

nus sit. Aduocati qui dirimunt ambigua facta causarum : non minus prouidēt humano generi: quā si prelijs armisq; parentes patriā q; saluarent. Et alius sapiens Magna commēdatione dignos eos facit: qui qđ iustum: qđ bonum: quod equū est: hominibus persuadēt. Est ergo huius exercitij honestas atq; necessitas: admodū manifesta. sed z vtilitas publica manifestior. Quātū vero in eodē nobili exercitio: priuate sit vtilitatis: nemo est qui ambigat. Habuit tñ inuidos omni tempore hoc scientificū z honestū exercitium: nōnullis em̄ non satis: nec recte intelligentibus visum est leges ipsas: atq; legū interpretes: z iurisperitos causā dare litigiis illaq; quam maxime interire. in quos pulcre

Cicero i eis quos de legibus edidit libris: iuehit. ait em̄. Veri' igi rationem legum: occasionem litigiis parare. Ignorātes enim leges voluptates z appetit' suos putant z optāt legibus iuuari posse. quare inquit Cicero: Cunctos ꝯsulunt: an sit lex que suo possit suffragari appetitui aut cupiditati.: quo fit vt ipsaꝝ legum ignorantia nō iurisperiti viā litigiis prestēt. Adde aduersus iurisperitos aliem nō minorem emulationē: nonnulli enim ꝑsuasum habent id: qđ ex ipso exercitio laudato cōparat' improbe atq; illicite fore quesitum. Plane nō ita sentiebant antiqui philosophi et sapiētes. sz nec catholici tractatores: qui in constituendis determinādisq; hominū desidiis: iudices: testes z aduocatos assi

Iuris ignorātia nō iurisperiti lites fouet.

Iurisperitis solis lyvēde ri consilium

stere decreuerunt. solis tamen iurisperitis licitū esse voluerūt: suū consiliū iuste vēdere potuisse: Cuius inter cetera illa a Philosopho ratio assignatur. quia iudex ipse et testis. cōes sunt psone: pro vtraque parte cōstitute. Aduocatus vero alteram tm̄ fouet partē. a q̄litate honesteque salarium exigit. Huius preterea nobilis ac scientifici exercitii excellētia ex pluribus illustratur effectibus. Est enim mortalium hoīm desideriū vt ad id potissimū tendat (eodē philosopho teste) veritatē vt agnoscāt Cnare ad ipm in reb9 agilib9 auidius humana pperat inq̄sitio: preserti cū ob eas hoīm cupiditates / q̄ a vero: q̄ a iusto plerūque diuertere cogūt: ppter rerū hūanarū varietates. difficulter quidem veritas ipsa et iusticia agnosci potest. hinc p Isayam pphetā de humana iusticia dicit. Tanque pannus menstruate vniuerse iusticie vestre; vt humanā iusticiam difficulter attingi et cognosci posse liquido demōstraret. Auarius enim quā iustius homines lites et iurgia mouent. Quia (vt inquit sapiēs) deus fecit hominem rectum: et ipse immiscuit se infinitis questionib9. Fuit ergo necesse hūano generi iurisperitos cōstituere. quorum industria et expectata iurisperitia / eas sine bellorū fragoribus questiones decideret: quas humana peruersaque auaricia attulit. Laudātur igitur plurimum atque merito diuersis honorum titulis illustrantur iurisperiti: qui veritatem aperiunt: et inter hoim cupidines p sue sciētie. cōlecturas et regulas q̄d

Iurisperiti pernecessarii.

verum / quid iustum sit
explicant/ docent/ atq̃
e tenebris ad lucē vsq̃
deducūt. Quorum tan
ta vis est/ vt nō vnquā
eas veritates quas vel
natura / vel industria/
verius astutia humana
in damnū simul et penā
peccati humani gene=
ris occultas fecerit. ip
si iurisperiti sui ingenij
subtilitate ad reipu. q̃e
tam atq̃ nostrā cōmo=
ditatem reuelent. Plu
rime siquidē veritates
incognite: plurime ī iu
sticie ipunite manerēt:
si iurisperitoꝝ cessaret
sapientia ꝛ sua queren
dārum rerū studiosa sa
gacitas / cōtēptui/ aut
non vsui haberent. De
niq̃ nemo vnq̃ dubita
uit/ verū et iustū multo
esse meliora/ quā falsuꝝ
ꝛ iniustū. Esset eni rōni
dissonū: si verū a falso:
iustū ab iniusto vincere
tur. Qd vtiq̃ funestuꝝ
in repu. sepe accideret
si iurisconsulti deessent
Quoꝝ id p̄cipuū studi
um est: iustū ab iniusto:
falsuꝝ a vero discernāt.
Rursus quā necessariū
humane reip. hoc exer
citiū fuerit: ex eo patꝫ.
qm̄ (vt philosophus in
quit in ethicis (Sūt nō
nulli hoīes pessime q̄dē
persuasibiles: q̄ nō faci
le credunt: nisi certissi
ma videant signa : aut
fortes habeāt p̄suasio=
nes. Aduocati igit̄ plu
rimū sunt cōmēdādi: q̄
virtute sciētie iuridice
certissimas vel propin=
quas: imo fortissimas p̄
suasiones eliciūt: ꝛ illa
iudicibus suadēt ad iu
uandā inocētiā: ꝛ rep̄s
mēdas/ puniēdasq̃ vio
lētias ꝛ iiusticias. Vn
Cicero hāc iuris disci=
plinā extollēs. Hec in
quit ad oēs res p̄uatas
atq̃ publicas tuēdas/
īstituta est. Et iteꝝ hec
ars tuta est: hec hone=
sta: hec illustris: qua se

pe multe respub. salue facte sunt. ¶ Denique (vt philosophus voluit) omnes artes inuēte noscūtur ad supplendos humane nature defectus: vt libet exempli gratia vnum inserere. Natura enim ipsa lapides ligna atque ferrum producit sed minime domum efficit; quare recte a necessario ars domificandi inuenta est: que idipsum supplet quod natura defecit. Simili modo natura parens lanam et linū sed non vestes producit. salubriter ergo atque necessario artes texendi atque suēdi inuēte sunt. Natura quamquam homini instrumenta loquēdi dedit: non tamen virtutē tribuit persuadēdi. Sed arte effectum est: vt homines studio ipso atque mirabili artificio/ vi quadam dicendi consequantur: conceptus videlicet suos imprimere posse audientium animis sicut

dientium animis sicut natura minime dedit homini vim discernādi cōgruum ab incongruo: nisi per grāmatice sciētiam: nec verum a falso nisi per dialecticam. Licet dederit instrumētū cognoscendi verū a falso. videlicet loquelam et intellectum. Oportebat ergo pro conseruatione hūane vite: et tollendis inter homines discidiis: vt nature huius defectus suppleret per iurisperitos: qui ipm iustum et rectum iudicibus persuadent: secundum traditas legislationes: et nonnunquam iustum et rectum distinguāt limitent et moderentur: secundum particulariū casuum occurrentias et legislatoris mentem/ quod omnia pertrent: nisi iurisperiti essent: qui ea hominibus suaderent. Et (vt paucis agamus) sūma est excellētia huius

exercitii: quo ipsa vniuersalia statuta humana/ꝗ generalibus atq3 indeterminatis verbis statuunt lucidius intelligunt. Nā per iurisperitorum suptilē ꝛ ingeniosam applicationē dictarum legū ad causas ꝑticulares/mentem legum interpretātur. Et tandē vero per hoc nobile aduocationis officium insontes defendūtur/oppressi releuentur et vt paucis multa cōprehendamus iusticia periret: si deesset ꝗ iusticiam allegaret. Ex quibus facile cognoscitur quanta sit huius exercitii honestas: quanta necessitas quanta deniq3 vtilitas. Sed vix affinium ꝛ amicorum solicita instātia ꝟba finierāt cū mater clamitās dicebat illud sapientis. Fili mi si te lactauerint peccatores: ne acquiescas Et tandē aduocatorū vitam ac exercitiū/eorūq3 aperta discrimina ꝛ pericula sequentibus verbis dissuasit.

¶ Capitulum.xviii. de incōmodis et oneribus exercitii iuristaꝝ/ꝛ art3 aduocationis in causis ꝛ iudiciis ꝛ de periculis huius status ꝛ modi viuendi. ꝛ de damnis ꝗ ex illo veniūt reip. ꝛ an litigia nutriantur ex aduocatorum copia:/ ꝛ an humana iusticia: potest impleri i iure naturali.

Iurisperitorum eorum presertim ꝗ forētes causas agūt i iudicio ꝗs aduocatos vel causidicos appellamus: quāt sit dānosum periculosūq3 exercitiū: nemo aptius quā aduocatus ipse vnq3 intellexit. Sed ꝛ quātū hoib9 sit inutile quippe ꝛ periculosum nemo rectius

agnouit quam quip ei⁹ infortunio aduocato in dignit. Huius exercitii dāna: discrimina atq̃ pericula nō facile enarrari possent. Ex multis autem paucula quedaz in mediū adducēda decreuimus. In primis naturam artis atq̃ exercitii cōsiderare oportet. Est enī ei⁹ generis patrocinatio in causis: q2 difficile est aduocato ꝛ causidico vnū iuuare: quin alterū ledat. cui pulcre Ambro. dicere videtur qui nō pōt alteri subuenire: nisi alter ledatur: comodius est neutrum iuuare q̄ꝫ grauare alterum. Vñ sup illo ꝟbo/ impio prebes auxilium August. inquit. callidi argumētores ꝛ iurisperiti fallaces duz cupiūt ditari: vix preuaricationes periculum fugiūt/ ꝯtrouersias actionesq̃ causarum cōtra ipsa iura vertunt: ꝛ vt aduersarios coerceant: iussionibus legum ad illudendos iudices exquisitis exēplis/ multiplices intellectus: et cauillosas a legibus eliciunt cōiecturas. Quid igitur in eius laudē non facile inuenio. vēdūt enī linguā suā q̄ spūssancti donum est. Qua de re Augu. de seipso in li. confessionū loquēs ait. Placuit mihi sub; trahere ministeriū lingue mee/ a mūdanis locacitatis mee: ne ceteri mei exemplo iam non legē dñi: sed forensia bella, mercarent et ex ore meo arma furori suo accōmodarem Rurs⁹ nō illis puto assentiēdū q̄ negāt causidicos lites nutrire: sed poti⁹ ꝑscidere cōtēdūt ex Cicero. ꝟbis argumētū sumētes / q̄ recte intellecta eos ledunt. Aut eni eos q̄ les ignorāt voluptates et appetit⁹ suos putāt legib⁹ iu

aduocatus liguā vēdit

uari posse ꝛ inde legum peritos cōsulunt vt eis dicant appetitus suos legib⁹ sequi posse. Sed ea verba q̄d aliud sonare videntur: quā aduocatos lites gignere. Dum voluptuosis ꝛ cupidis hoīb⁹ suadēt legibus posse explere: q̄ leges ipse vetant. Quis em̄ tam amēs est: qui leges iustas asserat iurgia nutrire. quas dicit Cicero in eodē de legibus/ esse viciorū emēdatrices: virtutūq; cōmēdatrices. Sed ex mēte Cice. elici posse: non leges sed legibus abutentes qui sūt legiste: lites nutrire ꝛ educare pspicuū est. qui vt nascātur lites: spē victorie victis promittūt: adducentes innumera fallaciarū repagula: ꝛ astuciarū obstacula secundum Policratū. Qui em̄ cecus non est. liquido videbit quia non hominū negocia: non cause. non controuersie suscitāt aduocatos quinimo (vt oculis cernimus) aduocati ipsi causas giguūt litigia suscitant: cōtrouersias fouent/ immo mouent atq; nutriūt. Prebeant huic veritati testimoniū ea loca q̄ certe beata dixerim. vbi si desūt aduocati: ibi cause ipa q̄q; litigia desunt vbi p̄o aduocatoꝝ turba strepit: ibi litium amfractib⁹ tota ciuitas ardet: nec dom⁹ aliquā a litigio vacat. ¶ Vdi q̄ i germania vrbes q̄plurimas ppl'atissimas quidē atq; optima politia gaudētes i q̄bus ciuis/ vn⁹ iurisignari⁹ i decidēdis causis penitus inexpartus: totius ciuitat; causas breui momento pacifice ꝛ incredibili silentio terminabat: vbi nec assistentia erat aduocatorum: nec allegationū īgeniosa altātio.

Laus legū.

aduocati

ex magna p te li/ tes pariūt.

Laus germanie a politia/ et i penuria aduocatorū.

Stupendi igitur michi atq̧ q̄renti : cur intāta vrbe tā parue atq̧ per= pauce cause agerētur. q̄d ve cause erat q̄ null⁹ ibi aduocatus adesset. Rñsum tandē est cū fa= ceto modestoq̧ risu: vl= timū esse causam p̄mi. Addebātq̧ vt ego mihi ipsi inquirendo satisfa= cerē. acsi apte dixissent pauculas admodū cau sas in tribunalibus esse suis: cui⁹ rei illa erit rō. q2 nullū q̄ eas p2opone ret aduocatū facile ad mittebāt. P2ofecto nō insulsū eo2 dictū puto. plurimi quidē nequaq̄ plerūq̧ litigarēt: quini mo aliq̄d fo2san iniuste paterētur: nisi aduoca= to2um p̄nitas adesset: atq̧ eo2 solicitudo qui vincere pollicerentur: Nemo certe nisi insan⁹ sine armis bellū tētat. Quippe plurimi salui fuere : q2 illis arma de= fuere, ꝛ lōge plures pe= riret armo2 fiduciarū penuria. Tolle eñi fre= netico arma: p̄stabis et vitā. tolle cupidis liti= gandi ministros: simul tolles ꝛ lites. Cupit ei oīs artifex (vt ph̄us in ethicis voluit) sua lau= dare opa simul ꝛ dilata re. Sic poeta sua poe= mata laudat a cunctis recipi optat'. sic faber (vt inq̄t Hiero.) sua fa= brilia tractat. studetq̧ summope/ vt totus o2= bis ea indigeat. Citha rista deniq̧ oēs exoptat dies esse faustos atq̧ so lēnes. Armo2 ꝛ machi narum artifex nuptia2 aut pacis tpa īfesta ha bet: ꝛ generaliter de pa ce nō cogitat/ q̄ cō bel= lo lucraf. Nec alitera git aduocatus: alienas cupit cōtrouersias/ p2o pinquo2 ꝛ causas exa= gitat: q̄ suas nō litigat diffidēdo: litigando lu= cratur: q̄ mēdicaret : si quietissime oēs viuerēt

aduocati paces odiūt instar militū

Et(vt paucis dicā)desunt lites si desunt qui lites cupiunt atq; solicitant. Deniq; apostolus ait: seruos dei nō decet litigare. Quō igit̄ alienas opes litigādo querere possum⁹ licite qui nostra proximus offerre iubemur Et iuxta dominicū consiliū petenti clamidē: pallium nō negemus Demū vero illd ego verissimū puto: qꝛ longe minus reip. xp̄iane nociuū videbit̄: si iudiciorꝝ strepitus si causarꝝ deceptiōe non habeat. si aduocatorꝝ penuriā patiat̄: quam si p causarum ꝛ litigatoruꝫ atq; aduocatorum copias: caritatis ordo pereat q̄ in litigando seruari minime pōt Et iterū lōgeminus pniciosū arbitror. quosdā forsan iniuste opprimi ob defēsionis aduocatiōisq; defectuꝫ: quam plurimos imo ipsā rēp. eiusq; qetem: tot tātisq;(vt cernimus) litiū pturbationib⁹ cōcuti atq; subuerti. q̄ veluti quedā incēdia: cūctas resp. adurūt atq; confundūt Postremo quis causarꝝ: qs fort aut iudicialis strepitus tam auidus est: quē nō moueāt imo terreāt plurimū illa Bernardi verba. Qui cū ad eugeniū ageret. ac eū inducere conaret̄: vt fideles ad diuinā legē discendā sectandamq; alliceret: et aduocatorꝝ astutias fugiendas esse ostēderet: quotidie inquit. perstrepūt i tuo palatio: leges sꝫ iustiniani nō dñi: iustene etiā istud? Tu videris. Non certe. Lex domini immaculata ꝯuertens aīas: ea aūt nō tā leges quā lites sunt: et cauillatiōes subuertentes iudicium. Tu ergo pastor ꝛ eps aiarꝝ: q̄ mēte obsecro sustines coram te silere illaꝫ istas

aduocatorꝝ penuria reip. nō est nocius.

aduocatus Cato doctior tanto nequior

garrire. Puto q etiam hec puersitas te cōpellat ad dñm dicere cū ppheta. Narrauerūt michi iniq fabulationes: sed non vt lex tua. Hec Bernar. de hūanis legibus & eo℞ sectatoribus Rursus nisi fallor/fallit quisqs q litigādi officium assumit. & longe magis fallit: q artes litigādi & cōtendēdi eligit in qbus ppt nocēdi facilitatē quāto quisdoctior tāto neqor euadit vide aleatoribꝰ. Policratus ait. Vñ Augusti. forma (inqt) in eis est litigiosa. hoc ipo laudabilior & q fraudulentior. Fateor ei vtilis est iurꝫ sciētia: si eius pfessores itra eiꝰ limites agerēt: & legū termios nō trāsgrederēt. Sꝫ plurimi illis abutūt & falso legū itellectu: & nouis inspretatiōibꝰ sacris legibꝰ illudūt. Qd si secꝰ agerēt paucos ad modū & iopes: fateor tñ felices viuerēt. Ea de re sciti viri piculū tā ppriū iminere hoc exercitiū tenētibꝰ cernētes: merito p

studiū cur interdictum sit viris sacris.

fecit & deo dicatꝫ viris nedum forensiū causa℞ interdicūt exercitium/ sed humane℞ legū studiū que℞ inter ceteras illa est ratiōe videlicet iurisperiti magnū extiment cā iusticiam quaꝫ ipsi ɔtinēt & venerātur: &: quā leges hūane docēt respectu eiꝰ iusticie quā lex dei ɔtinet & venerat. iusticia em hūana quā leges scti pfitētur: ipleri indubie pōt facultate & nature viribus: qd ex eo maxie patet/ vt alia taceam: qm xps in euāgelio ex duobus naturalibꝰ pceptꝫ oēs leges & prophetas pēdere dixit. prout pulchre. August. deducit i epla ad Volusia. Diuina vero iusticia nōnisi superna gr atia. impler

potest. Quare ad hunc sensum verius q̄ paulo ante Isaias dicebat de humana iusticia pānus mēstruate iusticie vestre sunt. ¶ Sed nec alienū ab hoc proposito videt̄ qd̄ dn̄s in euāgelio ait Nisi abundauerit iusticia vestra plusq̄ scribarum ⁊ phariseorū nō intrabitis in regnū celoꝝ. Quod vtiq̄ recte dici pōt de hūana iusticia: q̄q̄ iurisperiti ⁊ causidici astruere nituntur. vt christus fidelibus suis dicere videatur: nisi abundauerit iusticia vestra plusq̄ scribarum et phariseorum id est legistarum ⁊ iurisperitorum humani iuris non intrabitis in regnum celorum. Nec enim est iusticia: q̄ ex hūanis resultat legibus sola ad salutem sufficit: cum illa (vt phūs in polliticis voluit) solā reip. terrenaꝫ quietudinem appetat, Cuius grā plurima q̄ lex diuina vetat ⁊ punit ipsa pmittit aut iubet: Vn̄ August. Hec lex q̄ deregēdis vrbib⁹ datur: multa p temporali pace aut pmittit aut iubet q̄ lex diuina grauissime punit: vt in concubinatu atq̄ vsuris. Demū in prescriptionibus ⁊ multis aliis reperire libet. Deniq̄ lex ipsa humana vt premissum est virtuti humane ⁊ naturali innitit̄: que nequaquam ad eternā felicitatem sufficit sine speciali auxilio diuine gratie: quod aliter est sentiendum de diuina iusticia: que tota dei ⁊ a deo est. Dabo igitur (inq̄t mat) pluribus persuasionib⁹ finem, si id solum dixeri quia hūani iuris sectatores solo nomine iuris letantur: cum rem ipsā non habeāt animo subiuris atq̄ iusticie obtētu: ipsa iura ⁊ iusticiā

persequuntur vt recta
de eis dicat ꝓa iusticia.
filios eneutriui et exal=
taui:ipi vero spreuerũt
me. Tandẽ quis ille le=
gista est et laudabimus
eũ qui(vt inqt Augu:)
dicat clientulo suo:reci
pe qd mihi cũ tibi ades=
sem obtulisti:redde ad=
uersario tuo qd me iniu
ste patrocinante abstu=
listi: cuius opa decepto
iudice ꝛ circunuẽtis le
gibus vicisti. Longe sa
tis euagatus sum in de
scribẽdis aduocatoꝝ
periculis: sed expt⁹ di
xi. Turpe eñ videbat
patritio ignorare ea in
quib⁹ versat⁹ est. Qua
si ergo mihi matnis his
imo diuinis cõmonitio
nibus edoct⁹/forẽsium
atqꝫ ciuiliũ causas ꝛ iu
dicia penitus statui de
serere Victi ergo ꝛ su=
perati contribules ad
aliud vite genus inno=
centissimum. vt dicebãt
videlicet notarioꝝ mẽ
transferre verbis atqꝫ
suasionibus sequentib⁹
nitebantur.

¶ Capitulũ.xix.de no=
tariis:tabelliõib⁹ ꝛ scri
bis.ꝛ de huiusartis lau
dibus vtilitate ꝛ cõmẽ=
datione ac necessitate.

TAbellario
rum siue no
tarioꝝ ars
ꝛ viuẽdi for
mula quam
honesta honorabilis et
laudata sit: ex plrimis
presertertim illius ne=
cessitate ꝛ vtilitate faci
le cognoscitur Periret
siquidẽ ois iudicioꝝ
tela: nisi essent notarii
qui acta conscriberent
perirent ipa veritas et
fides in cõtractib⁹ ꝛ cõ Notarioꝝ
merciis hoim. periret necessitas.
ois ordo in iudicio fo=
rensium causarum nisi
esset aliqua fidelis pu=
blicaqꝫ persona:cui iu=
dex crederet d his q ab
vtraqꝫlitigãtiũ pte:aut

offeruntur aut dicunt. Item sunt istituti notarii ad confirmationem veritatis. sed cum ipsa veritas vbicūq; sonuerit. ab illo est qui dicit Ego sū via ꝛ ꝟitas: recta certe rōne notarioruꝫ officiū valde laudabile erit q: i ꝟitatis cōprobatione ꝛ confirmatiōe: radicē ꝛ fundamētum suscipit. Demū huius artis laudes ꝛ vtilitates ex eo patent: q: publice vtilitati deseruiunt. Hii nāq; nedum apud pedaneos minoresq; magistratus. creditū ꝛ auctoritatē obtinent: sed apud reges et principes: et cūcta eminentia tribunalia acceptissimi ꝛ familiarissimi existunt. quoꝝ manib⁹ admiranda fide instrumenta: priuilegia et littere ad perpetue rei nemoriam conficiuntur. Et post multa tempoꝝ secula ex hoꝝ sola notariorum suscriptione: indubitatam probationem inducunt. Hii typum tenēt euangelistarum xpi: qui eius gesta ꝛ acta in euangelio: tā fideliter q̄ꝫ vtiliter descripserunt. Et vt ceteras huius artis commoditates et laudes omittam. qui illā exercent: magna lucra summos honores assequuntur. vt breui tēpore ac paruo labore: opulēta vtilitatis ꝯpendia adipiscantur: et tandē ab oibus honorant: quia omnes illis indigent.

¶ Capitulū.xx. de miseriis calamitatib⁹ ac laboribus et periculis tabellionum ꝛ tabellionum. et illorum fraudibus et dolis.

INter ceteras vite hūane artes et modos formulasq; viuēdi: scribarum atq; notarioꝝ artē miserā calamito=

sam ac multis erumnis plenā nemo ignorat: nisi q̄ taz felix fuit vt nec litē in iudicio habuerit neq3 actor nec reus extiterit: nec cōtrahendi gratia. tristi illorū ministerio eguit. Breui igitur huius artis calamitates infelicitates: labores atq3 pericula adducem⁹ pauca ex multis colligētes. In p̄mis igit fatemur hūt tabelliōes officiū publicū sed priuatū exercent negotiū reip. seruiūt: sed rei familiari deseruiunt. non illam sed istā augēt: cō munes sunt psone: sed ppria sūt lucra. Demū tabellarij ipsi seruos se esse publicos nouerint, quos in re iurādo ꝯstat astrictos: vt q̄tiens rogari eos a quo q̄s in oi causa contingat: ferre eos testimonium oporteat. Memini aūt dubium existit tā astrictos reip. seruos nō eē illius dignitatis atq3 felicitatis vti paulo ante depictū est. Eius vero artis labores fraudes dolis atq3 pericula ex eo constant. q2 natura ipsa impellunt hoies gratis fidem ipsaz seruare: veritatē attestari. ac de illa libere vbiq3 ferre testimoniū. miseri tñ tabelliones soli sunt: qui nō nisi pecunia de fide discere ac rogari velint. Nec aliter q̄s precio interueniente veritati fidē accomodēt. paup si quidē fidē petit veritatis ille māmona exigit iniquitatis. Turpis igitur est qui preciū turpiter accipit p eo qd gratis exhibere teneť. quo fit: vt hāc vite formulā exercētes: nedum iusticiam sed ipsam iniusticiam vēdāt. quare (teste Augustino) nichil inordinatius esse potest. nam iusticiam vendere iniquitatis est, iiusticiā

Notariorū p sone sūt publice lucra sūt p pria.

Notarii fidē sine p̄cio nō faciūt

Notarij iusticiā z iniusticiam vēdunt.

vero rabiosa insania. I ceteris enī ꝯtractibus res vendita alienatur a venditore: ⁊ trāsit in emptorē: sed in hoc infelici cōtractu nullā iusticiam habet notarius venditor. Sic miser artifex ipsaꝫ veritatē (ad quā corroborādā eruēdamqꝫ creatus est. et q̄ eum honoratū reddit) īhonorat atqꝫ vilificat duꝫ eam (vt p̄missū est) p̄cio exponit. Apud antiquos enim tabellarii alebant a publico. erat qꝫ gratuitū officiuꝫ: eo igitur seculo aureo certe laudabilis erat tabellionica ars. laudabile exercitiū. nunc vero qꝛ ad preciū exponit. merito in sordibus cōputatur s̄m Policratum. Rursus notarius seruus est iusticie: que virtutū regina est et dn̄a. qui ergo dominā suam vendit: vt proditor iudicandus est. O quot falsa ab eis cōstituunt instrumenta prece quidem vel precio. O quot cōtractus fabricāt. rei geste substantiā longe aliter scribētes q̄ partes ꝓfesse sunt. O quot falsas clausulas interserunt. Aliasqꝫ iustas abolēt verba cācellāt: dictiones viciāt: in multoꝝ lesiones atqꝫ iacturam. O quot neglect⁹ (ne dixerim dolos) in iudiciis ⁊ cōtractibus cōmittūt: ānos inditiões diem atqꝫ locū p̄termittunt. Nec testes adhibent nature rei necessarios litteras scripturā qꝫ diuersificāt. q̄ de re instrumēta suspecta aut dubia reddūt. O q̄t errores/fraudes ⁊ machinamēta ab eis admittūtur. Ob q̄s res inumera litigia: imortales cōtētiōes ibi nascūt: vbi sopiri debuerūt. Demū ꝓthocolla non retinent: et diuersa plerumqꝫ ab

Notarii oliꝫ ex erario publico alebāt. Notari⁹ seru⁹ iusticie.

illis instrumēta eduntur. Plerique vero litteras cōtractus et instrumenta super vsuris et cōtra iuris pcepta conficiūt: parui faciētes quod ex ea re infames inabilesque euadunt. O quot collusiones agūt in iudicio. quot deceptiōes apud iudicē quot falsas attestationes: quot supfluas dilationes quot acta inutilia scribūt vt crescat registrū processusque in pcio augeatur. Taceo quia excessiua salaria exigunt crimen cōcussionis nō verentes oia pcio agūt: nec calamū quidē manu capiūt: nisi pecunia assit. taxas excedūt: de quibus Greg. dicere videtur quia multo sceleratius ille accipit quam alius offert. Hii certe crudeliores sunt illis latronibus qui insidias adhibēt. Nam isti palam rapacitatis auaricia seuiūt: ceteri eīn hostes in suorum tātū hostiū sanguine armātur assissini in quorūdā hominū necē pecunias accipiunt: isti vt crudelissimi carnifices ciuium: amicorum: cūctorūque oppressione letantur. et oim litigātiū vitā extingūt. Quid enim pdest iustum hr̄e iudicē: sed rapacem notariū. Hinc isidorus: ad delictū ptinet iudicis iprobos hr̄e ministros. His forte quod ad rem: locupletes sunt notarii: nūquam egētes. vbique honorati: quod et ego fateor Sed et illud Ciceronis semper verū esse putaui. nil fore vtile: nisi honestum iustūque sit: nil honorificum nisi in virtutis radice quae gratuita ē fundetur. Nam (vt idē Cicero subdit). Nullū emolumentum est fallere: nullum cōmodum lucis inhiare: splēdorisque nomen amittere. Addeque vtilitas illa familiaris, non potest tantum

Notorii oia precio agunt

afferre quantum aufer re. Qua enim alia cau sa Gesabel omni secu lo maledicta erit: nisi quia eius non vero te stimonio Agab rex vi neã abstulit Naaboth. Ea de re eidem Gesa bel dictum est iussu do mini. canes comedent Gesabel. Deniqȝ (vt paucis multa conclu dam) notarius cupid⁹ remp. offendit: deũ con temnit. Cui se iureiurã do astrinxit: iudicẽ mẽ tiendo decipit: partes ledit. De his Augusti nus dicere videt: quia similes sunt locuste ani mali pestifero: nocet ei mordendo: cõsumit no cendo. Nisi ergo abun dauerit nostra iusticia plusquam similium scri barum: spem nõ habea mus consequendi fru ctum iusticie: que est re gnum celorum.

¶ Capitulũ. xxi. de exercitio agriculture, et de laudibus et com mendatione huius na turalis et innocentissi mi exercitij et de vtili tatibus generi huma no ex illa prouenienti bus: et quomõ deo ac ceptum est.

Agriculturã optimũ esse viuendi gen⁹ ne mo ambigit nisi quid viuere ne scit. Hic enim vite mo dus primus omniũ est: a deo altissimo huma no generi tributus. Di ctum est eñi homini in sudore vultus tui vesce ris pane tuo. nec dixit in sudore vultus alieni: vt in ceteris officiis et viuendi modis liquido contingit. in quib⁹ alie no labore alienoqȝ san guine et sudore pluri mos pasci ⁊ nutriri: qui nimo et lasciuire vide mus. Nequaqȝ eñi de⁹ homini hoc exercitium

munius: tãto est precla=
rius. Est ergo illud vite
gen⁹ eligibile quod plu
ribus confert: ⁊ paucio=
ribus nocet. Demũ non
parum huius vite pre=
coniũ auget. qr cessant
in hoc viuendi modo ea
omnia diuine offensiõis
et peccandi incitamẽta
ac prompte occiones: q̃
aliis negociationibus
sese vltra offerunt. Ut
enim quidam ex sopien
tibus ait. inter hominũ
vitia viuere: et vitia ho
num vitare: non tam p̃=
clarum q̃ rarum: nec tã
laudabile: q̃ difficile ẽ.
Quis enim in agro la=
borans aliena vsurpat?
quis celerat? quis blas=
phemat? quis superbit?
autẽ quis irascitur? aut
inuidet qui optare sibi
soli bona nõ põt: quin
aliis eueniãt. Quis de
niq; agriculture inten=
dẽs inimicatur? Quid
aliud odit nisi grandi=
nes? cui maledicit nisi

Agri cultu ra plu rib⁹ cõ fert pauci oribus nocet.

tempestatibus? quid de
niq; auare cupit: nisi ea
que aliorum non sunt:
Sed ⁊ quis fornicature?
quem non ciborum pre=
ciositas: sed fames et
paupercule mensa spe=
ctat. Et demum ipsa la
certorũ lassitudo ⁊ diur
nus totus labor dormi=
re potius: quam lasciui
re cogit. Rursus in ce=
teris vite occupationi=
bus illud cõmunissimu3
est: vt quanto homines
pluris emolimenti aut
census habẽt: tanto mi
nus deo retributionis ⁊
honoris tribuunt. ita vt
verum sit illud prophe=
te. quia sacietas panis
causa sit iniquitatis in
homine: in hoc tamẽ vi
uendi modo plus omni
bus deo redditur: et (vt
ita dixerim) plerũq; pl⁹
q̃ q̃s habet deo offert.
Nonnunq̃ enim obla=
tis deo decimis. expen=
sisq; deductis: nil super
est nisi labor

Agri cultu ra dor mire poti⁹ q̃ la sciuire facit.

Hõ q̃n to di tior tã to mi nus re tribu tionis deo tri buit.

Adeo: vt plurimi anni etiam vberrimi agricultorib⁹ ipsis steriles sint. Recte igitur antiquu₃ verū₃ in Hispania prouerbium fuit: quia agricole martires habent. Neq₃ em̄ semel sanguinem fundūt vt pinguiorem terram hominum vsibus reddant: sed dietim sudore ꝛ cruore madent: vt nos viuere possimus et suis tormētis et assiduis cruciatibus foueamur. His ꝗ monitionibus suadebēt affines agriculture vacandum: etsi non personaliter: per seruos saltem: et colonos: vt mos est plurimorum virorū illustrium. Sed nondū illi verba finierāt: ecce mater occurrit: hunc viuēdi modū summopere dissuadens rationibus sequentibus.

¶ Capitulum. xxii. de agriculture incommodis oneribus difficultatibus et laboribus. ꝛ de aculeis ꝛ miseriis hui⁹ status: et narrant pulcra de hoc viuendi genere: circa eius solicitudines et anxietates. et quomō repugnat preclaris ingenijs ꝛ quales debent esse agricultores.

Laudat⁹ satis a vobis est agriculture vs⁹ quē certe necessarium atq₃ delectabilem fore: nemo est q̄ ambigat. habeat tn̄ aculeos suos: vt enim inquit Plini⁹ in eo quē edidit de naturali historia libro: agricultura innocētiss.me atq₃ beatissime vite quondam initium fuit. Nunc vero maiori bus lōge laboribus: nouisq₃ vitiis obnoxia ē. Ut enim in Georgicis Virgi. ait. ꝛ primo a diuina scriptura dicimus non vtiq₃ homo terre ꝛ

agris:sed terra homini seruire debuerat. Hominū ergo culpis effectum est:vt terra possessoribus suis sine labore non respondeat:⁊ plerumqꝫ labor ipse fructus dulcedine careat. Mortalis ergo indigētia atqꝫ necessitas/terram ferro solicitare/mirisqꝫ blanditiis mollire coegit.i qua colēda q̄t labores? q̄t corpis? q̄t animi sollicitudines hominis pferūt:nemo nouit/nisi q̄ terrā colit.adeo vt verum sit illud. Petrache:q̄ triticū seminat seminat ⁊ sollicitudinē.Et iterꝫ qđ poeta dicit. Quia granum plurimoꝝ est:sed anxietas seminātis.ita vt ꝓprie loquēdo.ager animus sit cultura intētio semen cura ⁊ messis labor q̄s res agricultor vberrime pcipiet / leta vindemia : dum tamen cū pruina ⁊ grādine pe

pigerit. O q̄t inutiles araturas / qđ mortaliū hoim āxias curas agricultura affert.⁊ q̄ p āni circulū diligētias egit plurimas:vnius ore rabida tēpestas abstulit. ꝙ si celi trāquillitas adsit quāto plura seminasti : tāto plures necesse est pascas grues : pluresqꝫ domi mures:volucres deniqꝫ hospites habebis iuuitus. Nec em̄ notiora agricolis sunt. q̄s nescio:q̄d ad seminādū cogat nisi q̄ ita diuina ꝓuidētia voluit/ vt ⁊ si labores/pericula/agricola experiat.laborare tñ nō desinet.queꝫ spes plerūqꝫ delectat sine fructu Demum vero illud certissimū est.multis tñ incredibile/q̄ in colēdis agris/ornādisqꝫ vineis vix fertilitas sumptib⁹ equat. Adde q̄(vt Grego.dicebat) bonū est agros colere: si nihil melius qđ fieri

Agricultorē spes plerūqꝫ delectat sine fructu:

possit/inuenitur. Agriculture igitur hac nostra etate operam dare non est viri excellentis aut presta ntis ingenii/ nec pro arte/nec pro officio/ aut negotio: sed pro ocio et curarum alternatione: vel ipsa cogente necessitate laudabile. Nec enim ars terram facit meliorem: non quidem intellectum meliorem: vires itellectiuas non perficit: sex exteriores exercet. Qua de re iuste sapientes agriculturam inter mechanichas computarunt: vt inferius tangemus. Et hec putatur causa: quare philosophus in septimo politicorum agricolas nec mercatores ac artifices et mercennarios, licet sint artes necessarie in ciuitate: nō tamen sunt proprie artes ciuitatis: uare non veros ciues Aristoteles appellat, sicut consilia tiuos sacerdotes et bellantes et iudicatiuos. prout latius diximus supra in capitulo. v. Ut enim inquit vnus ex philosophis. Natura studiosa parens dum multas mortalibus artes dedit, distinxit etiam ingenia. et cui quis aptissimus reperitur, illi recte insistet. Indecens namque atque indecorum videtur debile corpus fragilesque lacertos: sed docilē animum habentes: colendis agris insistere debere. Pulchrum igitur est atque officiosum: aliud melius agere non valētibus agros ipsos arare: sed longe salubrius foret nō agros: sed animos colere. Uerum est tamē quod terrena animalia terram amant: Rursus satis innocentia agricolarū exercitia verissime fore puto: si tales ipsi agricultores forent: quales antiqui illi

innocentissimi z simpli-
cissimi erant. et quales
eos debere esse legim⁹
non quales experimur.
Illi enim cũ patiētia et
longanimitate labores
ferebant/ cũ frugum a-
bundantia deum laudā
tes: cum sterilitate mi-
nime murmurātes: sed
cum Job patriarcha di-
centes. Dñs dedit: do-
min⁹ abstulit. sit nomē
eius benedictum. Sed
et tales primi illi agri-
cultores erant. qui(vt
cum propheta loquar)
gladios vertebāt in vo
meres: z lāceas in ligo-
nes. Agricole vero no-
stri temporis aratrum:
stiuam. rastrumq; ver-
tunt in arma. nō modo
defensiua sed et offensi-
ua: deum decimis: regē
vectigalibus fraudant
fines fundorũ ꝯfundũt
vel sibi applicāt: eccle-
siam nō reuerent̃ cōtra
dominos superbiũt. fo-
ros frequētant: per ser

Agricultores deum decimis reges vectigalibus fraudant.

uos ꝑducticios: agros
colũt. sed per seipsos in
iudicio litigāt. cum per
alienos ĩ agro laborāt.
et dum suũ deserũt offi-
cium aliena periculose
vsurpant. Hi(prochdo
lor) auaricia/ supbia/ pō
pa / ornatu vario. ãpla
suppellectili. fraudib⁹
deniq;/ dolis/ litigiis et
versutiis / cunctos ne-
gociatores vincunt.
Martires aũt quo pa-
cto tales agricolas ap
pellem: nō video/ causa
ei martirē facit poti⁹.
q̃ tormēta. Agriculto-
res igit̃ nostri tēporis/
martyres terrene cupi
ditatis: nō xp̄i dixerim
Et (vt paucis agam⁹)
sicut terrā colũt: sic pe
nit⁹ terreni sũt/ vt de his
recte dicat̃. Ipi p̄o ter
rā ligēt z t̃rā comedēt/
nec de celestib⁹ cogitāt
q̄ sp̄ de t̃renis loquũt̃/ z
meditāt̃ sibi inuicē inuidēt
alios abhorrēt stat⁹. sz
plerũq; castigat eos de⁹

Agricole arma sumũt z ꝯtra dños r superbiũt.

in eo delicti genere: q̄
peccat. Dignū eīm est.
vt qui in terrā(q̄ omniū
elemētorum humilima
et vberrima est)per sup
biā & auariciam peccāt
eiusdem terre bonita=
te priuentur. Ideo dat
illis deus terram fructi
feram in salsuginē pro=
pter malitiā habitātiū
in ea. Quo fit: vt terrā
sui natura fertilem illo
rum iiquitas faciat ste=
rilē. Sed vix bona ma=
ter dissuasiōis agri cul=
ture verba expleuerat/
et ecce fratres/ consan
guinei pariter & amici/
si nullum gen⁹ vite pla
cebat / ex illis maxime
que supra discussa sunt
saltem mechanichas/
aut liberares artesseu
alium viuendi modum
etiam si foret aliquod
exercitii genus cui ple=
bei homines sese cōfer=
re solent/michi ipsi dili
gerē/idq̧ sequēti psua=
siōe agere nō erubuerīt,

Agri cultores terrā sui natura fertilē sterilē faciūt iniq̄tate sua

¶ Capitulum.xxiii. de
artibus mechanicis in
genere & vtilitate earū/
et quot sunt artes me=
chanice. & qualiter earū
exercitia profūt. & quo
modo diuerse artes sub
eis cōprehenduntur. et
demum deducit q̄ in di
ctis artibus plures vi=
ri clari euaserunt. et q̄
mediocritas vite me=
chanice non est despi=
cienda.

Repudiata
sunt a te in
quiunt ami
ci ea viuen
di genera /
que nobiliora atq̧ hono
ratiora in hoc sclo vidē
tur in qb⁹ fere cunctos
ingeniosos & studiosus
ac nobiles viros v̄sari
conspicimus. Si igitur
occultis īcognitisq̧ no
bis causis nullum ex su
pradictis eligere ꝑpo=
nis/nos q̄ te plurimū di
ligim⁹/ & posteritatē ex
te q̄ maxime peropta

mus quam vtiq̄ perderes: si ad spiritualē vitam transires. te plurimum nō modo rogam⁹ sed monemus atq̄ hortamur. vt saltē artifex fias alicui⁹ honesti/aut plebei exercitii. Sūt ei

Artes mechanice utiles et necessarie.

preter nomiatas artes & viuendi genera: alia cōplura exercitia et viuendi genera non inhonesta: qbus & si plebeos hoies cōmuniter videamus/alios tamen ingenuos natura homines: quibus ita sors illorum tulit/aut ita voluerunt vel natura ipsa inclinātur: sepe conspicim⁹ artes exercitiaq̄ ipsa delegisse. Preeligunt certe nōnulli sub illa mediocri vita agētes. seculi huius breuez cursum innocentes transigere q̄ sub magnis statibus periclitari. Adde: quia plurimi in eis ipsis. infimis artibus clari e aseruntqui tandē ad altiora sepe vocati fuere. Non enim artes ipsaq̄ exercitia animos hominum virtutēq̄ penitus immutāt nisi fedissima sint. Elige igit aliquaz ex mechanicis artibus quas ipsa omnium parēs natura ad vsus hominum pernecessarias instituit: quas nequaq̄ ipa puida gubernatrix natura nobis donasset si non necessarias: si nō vtiles: si non honestas iudicasset: & suos sectatores beatos faceret. Sūt em̄ (vt nosti) artes ipse mechanice septem numero. ad quas cetera oia vite genera corpus respicientia (teste philosopho i politicis) reducūtur: videlicet lanificium: armatura: siue ars fabrilis/nauigation/agricultura: venatio: medicia: theatrica Sub lanificio vero plurima vite genera includuntur. puta texēdi: tor

Mechanice sep tem.

quendi: suendi. ꝛ q̄ sunt manu/ acu/ fuso/ rota/ fibula siue aliis instrumentis. ꝛ cetera omnia q̄ in materia: lana: lino: pelle pilo ꝛ viminibus continentur. Armature vero adaptatur quicquid armorum est ꝛ quicquid ferro metallisqꝫ cōtinetur: sub qua aurifices: metallarii: mōetarii ac alchimiste militāt. Vocatur autem ars ista instrumentalis: non soluꝫ quia instrumentis vtatur: sed etiā quia ex materia illa efficiat plura instrumenta. ad quam etiā pertinet omnis lapidum: lignorum ꝛ arenarum labor. Hec duas speciesh abꝫ. arcitecronicam ꝛ fabrilem. Arcitectonice partes sunt: seginentaria: carpentaria. Fabrilis vero sunt partes: malleatoria: fusoria: sculptoria ꝛ multa alia similia vite genera. Nauigatō vero continet omnē negociationē in emendis vendēdisqꝫ mercibus: ꝛ in illis mutandis tam domesticis quam peregrinis: Alii vero mercaturā ponūt speciē per se. Sꝫ pħūs eam sub nauigatiōe designat/ licet mercatura multis modis accidat absqꝫ nauigatiōe. Sub agricultura vero q̄cq̄d in terra laboratur/ intelligitur: ad quam pertinet omnis agricultus. et quicquid ad nemora ac pascua ꝛ ortos pertinet. Ad venationem vero ferarū occupatio aucupii/ auiūqꝫ volatus ꝑtinet. Et generalit̄ ad eam ptinet omni piscatura ꝛ venādi genus in terra/ mari/ fluminibus vel aere. Item ad eam pertinet omnis apparatus ciborum: saporū: potuum. Et generalit̄ omnia officia piscatorum: carnificū coquoꝝ cauponū: tabernarioꝝ

Sub medicina vero ip
sa medendi ars ꝛ cyrur
gia continetur. Simili
ter ꝛ apothecariorum:
pigmenrariorum turba
quibus iũge herbiscas
ꝛ balneoꝛuȝ magistros
rasores ꝛ similes. Sub
theatrica vero aptant
oẽs artes ad ludos pu
blicos ꝛ priuatos/ad di
uersa spectacula perti=
nentes. Cui viuẽdi mo
do hystriones/bufones
repꝛesentatoꝛes: tragi=
ci cõnumerãtur. Dicta
est enim theatrica secũ
dum. Isidorũ ꝛ Hugo.
a theatro. vbi populus
ad ludos conueniebat.
Fiebant autem ludi in
theatro vbi etiam gesta
recitabantur. In gabel
lis vero choreas duce=
bãt ꝛ saltabãt. In gym
nasiis luctabantur: in
ãphitheatro certabant
pedib9: equis vel cur=
ribus: i arenis pugiles
exercitabãtur. in conui
uiis rithmis ꝛ musicis

instrumẽtis psallebãt/ꝛ
alea ludebãt/in phanis
tẽpoꝛe solẽni deoꝝ lau
des canebant. Antiqui
namq; ludos inter legit
timas actiões cõnume
rabãt: quia temperato
motu natural calor nu
triebat in coꝛpe: ꝛ leti
cia mentis reparabat.
Uel qḋ magis credẽdũ
est: q2 necesse fuit ppl'm
aliqñ ad ludũ ꝑuenire.
Et voluerũt (vt inquit
phũs) determiata eẽ lo
ca ludẽdi: ne in diuerso
riis priuatisq; locis cõ=
uẽticula faciẽtes ꝓbꝛo
sa ꝛ cõtumeliosa aliq̃ ꝑ
petrarent. Hmõi itaq;
mechanice artes ꝛ viuẽ
di gera honestissime a
q̊libet honesto viro va=
lẽt exerceri. Nã ꝛ sacra
scriptura hmõi necessa
rias artes cõmendat/
inq̃ens in ecclesiastico
In manu artificis ois
oꝑa laudabit. Un9 ex ꝓ
phet' ait. In poꝛta re=
gis artifices negociãt.

Aut si forte ceteras artes ingenio pditas peroptas. elige tibi liberales artes: psertim qt tuor vltias/ qs mathematicas vocant. q plerūq3 magno splendore homines eas sectantes illustrant. Legisti Sulpitium gallum astronomum plurimū honoris et vtilitatis attulisse romanis. qui cum bello pximi essent contra. Persas: ea nocte luna eclipsata est: quo signo stupefacti romani deliberabant bellum nō committendū: At Sulpiti⁹ gallus astronomus publice pronūciauit nō eē malum omnē: adducēs rationes astronomicas quibus suasit populum bellare. quod effectum est cum ingēti romanorum victoria. Sic z apud Athenienses cum sol pateretur eclipsim: plurimi ne esset mundi finis timebāt. Sed Pericles mathematicus: per rationes astrominicas patriam falso timore liberauit. de cui⁹ sciētie laudib⁹ atq3 ab vsu latius infra agemus in xxxvi. ca. Sz de mechanicis z hum libus artibus quam plures clari euasisse cōpertū est. Legisti Lisippum pictorē ita ab Alexādro fuisse dilectum propter faciē z staturam eius mirifice depictam: vt eum ad magnos puheret honores. Quid de histrionis arte dicemus. Legisti de Roscio histrione/ qui tam excellens in ea arte euasit: vt romani nunq3 meliorē illo testarentur. Nam tam mira coram populo operabatur z tā pclare ludos i theatro celebraba: vt ingentē romani populi dilectionem iconsequeretur. adeo vt senatus nobilib⁹ eū aggregaret Adde Socratē ipsum

Astronomi quidā laudati.

Socrates

appetiit artem citharisandi.

fontem sapiētie: qui artē affectauit citharisandi. in qua tā clarus euasit: vt illā nobilē artem sue ciuitati incognitā superadderet. Quid de Tito dicā qui adeo pauperi z vili officio vacabat: vt publicanus eēt. z cū gabellas p̄cio colligeret: tam fideliter tn̄ in eo officio gessit: vt ppter eius dignitatē pbitatem et fidē creatus a romanis cōsul fuerit in quo mirifice se gessit. Quid de Uarro. q̄ carnificis officio fungebat ppter suas tn̄ virtutes cōsul a romanis creat⁹ est. sed quid ista cōmemoramus Legisti apud Strabonē regi egypti filiū natū esse quē nullo studio trahi posse ad artes militares ferunt vel scientificas: sed inclinabatur natura ipa ad artem fabrilē. videbatq; libenter fabros: z ad eos cū poterat declinabat. Idq; rex conspiciens de sapientum consilio eū suo arbitrio reliquit/ q̄ tam famosus in arte fabrili euasit. Et tā egregia machinarū z ferramentorum p̄sidia patri attulit: vt longe plus ei ex illa arte quam ex militia pfuerit. Non est ergo despicienda vita mechanicarum artium. et multo minus mathematicarū. Nam si electione quis mediocrē z humilem statum assumit. hoc certe perfectionis signum est. Beatus eīn predicatur q̄ in magnis potuit transgredi z non est trāsgressus. tales ei sublimari hic z in supna ciuitate merentur. Unde Grego. exponens illud Dauiticum Nonne cum paruulus esses: in oculis tuis caput israel factus es? Quia (iquit) paru⁹ tibi fuisti: magn⁹ coram me fieri meruisti. Tanto eīn p̄ciosior de

apud deum existit: quã to sibi abiectior fit. hic Cassiodorus. Laudata est viro℞ sentētia: q̃ rebus modū imponit. et nos humilius cōsidera re docet. qua℥ de nobis amici expectant: q₂ plerumq₃ nō satiat qd bonum putať. Et iterum optimu℥ est moderata gerere: q̃ null⁹ audeat accusare. Nō ē deniq₃ diffidendum de sectatoribus humiliū artium/ quia in eo exercitio humiliter ⁊ fideliter agentes: facilius quã in maximis administrationibus constituti: viã salutis ꝯsequi possunt. Adde. qm̄ deest illis materia: desunt artes/ desūt studia ceteros decipiē di ⁊ malignandi. Maiores (vt iquit ppheta) sapientes sunt vt faciant mala. bona autē facere nesciūt. Preterea alii ad alia apti nati sunt: quos forte sua naturalis iclinatio ad grauia inuitat. q̃ si magna tentāt: deficiāt necesse est. Debet ergo attēdere vnusqsq₃ in se ad qd melius natura inclinatur. Vñ Ambro. vnusquisq₃ ingeniū suū nouit ideo ad id se applicet: qd sibi aptū videť. Cic. ad suã cuiusq₃ naturã cōsilium est omne reuocandū. Et Sene. Male rñdēt coacta ingenia. Reluctante eñ naťa ꝑt⁹labor ē. His similibus amici ⁊ cōsanguinei persuadēt aliq̃ ex p̄dictis artib⁹ quã citius fore eligendam. S₃ pia mater tumida ex his q̃ pauloante audiuit stupida ilico i hec verba p̄rorupit.

Humilimum artiu℥ exercitia tutiora sunt

¶ Capitulu℥. xxiiii. de dissuasione in genere vite mechanice. ⁊ l₃ sint artes necessarie: tñ nō est necessariū illarū habere exercitiū Itē i rubricella seqūti agit q̃

re mechonice artes iu|uente sunt. ⁊ quis sit il|larum finis. ⁊ quare sic|appellent. ⁊ an sint vti|les ingeniis hoim: ⁊ an|artifices sint veri ciues|et partes ciuitatis.

Magnā eē vim dicēdi ⁊ persuadendi.

F Ateor fili mi|magna est vis|quibusdā ho=|minibus indi|cendo. Nam (tuo Cice|rone teste) tanta est co|piose dicentis virtus:|vt quot qs audit: etiaz|si ea ipse sciat: noua se|audisse arbitret. Quid|em prestātius q̄ posse|dicēdo tenere hominū|mentes. ⁊ allicere ple=|rūq̄ voluntates ad ea.|aut q̄ ignoramus: aut|aliter scimus: nisi certe|ꝯspecta cognitaq̄ res|ipsa esset: sup qua pau|loante locuti sunt ami|ci ⁊ attinentes tui effe=|cissent profecto intima|verba sua: vt tandem|illis acquiescerē: sed ve|rū est fili mi, q2 (Aristo.

teste) quedā falsa pbabi|liora sunt / quibusdā ve=|ris Adde. q2 (vt sapiēs|ait) vbi plurima verba /|ibi inopia. s. veritatis|⁊ iusticie. Quippe loq̄r|soluo omnium honore:|loquar iā cum sapiēte|quia stultus verba mul|tiplicat. Et iteruz. qui|multis verbis vtit: le=|dit animā suam. Unde|Grego. sup illo verbo.|vir ventosus nō iustifi=|cabitur: qui multa loq|tur: iustificari nequaq̄|potest. quia dum quisq̄|per verba defluit: perdi|ta grauitate silētii: mē|tis veritatisq̄ custodi=|am amittit. Habet enī|hec omnis veritas. q2|nō multis nec ornatis|verbis eget simplex est|et simplicibus conten=|tatur sermonibus. Un|August. satis est vt ver|ba congruentia: non|oris eligātur industria|sed pectoris sequantur|ardorem

Hinc pulchre. Tullius ex verbo℞ splendore et dicendi festiuitate suspitio quedā artificiose apparitionis nascit̄: q̄ maxime orationi vim adimit: Et Sene. Nihil tā iniquū quam manifesta verbo℞ p̄reparatio. apparet em̄ subesse/ nescio quid mali. Redeo iaꝫ fili mi ad verba amico℞/ plurima certe adducūt quibus te ad plebeā/ ad fedam/ ad turpemq̄ꝫ vitam ducant. Malūt em̄ (vt aiūt) vilissimis te artibus deturpatum. sed prolem habentē intueri quam egregiis artibus aut nobili viuēdi modo imbutum filiis carentē. Ceca est em̄ (nisi fallor) mens hominum. que p̄lis pariter periture fecunditatem: potius q̄ꝫ virtutis ꝛ vere felicitatis amico poptat. Audi igitur fili mi ne dimittas legem matris tue. ꝛ in primis illud Chrisostomi cordi semꝑ habe. quia omnino iniquū est nobiliora igenia studiis deturpare minoribus. Noui ergo vires intellectus tui. quare (vt cū tuo Seneca loquar) ad aliud te natura edidit: q̄ꝫ vt sis seruus/ cū liber existis. Teste enim phō Artifex artium mechanicarum speciem quandam seruitutis patitur dum intellectu vigēs q̄ liber est: rebus intellectu minoribꝰ seruit Adde quia in eis ipsis artibus doli/ fraudes/ labores/ ꝛ p̄icula non desunt Vn̄ apud Machabeos etiam legitur Omnes artifices/ ꝛ operarii iniquitatis/ contriti sunt Cuius etiā causam scribit sapiēs in prouerbiis Quia opus istabile/ facit impiꝰ artifex. Hinc etiam isaias. Multitudo inquit hominum seducta per speciem operis opus tamen iniqui-

Mechanicis artibꝰ doli et fraudes nō desunt

tatis in manibus eorū. Sed de singulis huiusmodi artibus statim latius dicemus. Nec diffiteor fili mi: quia exercitia ipsa mechanicha necessaria ⁊ vtilia plurimū existant: sed an ideo eligantur considerandū. Cloacarū enim atq latrinarum purgandarū vsus: quarū necessari⁹ quamq vtilis sit: nemo ambigit. Sed an ideo a nobili iuuene ac bone indolis adolescente a docto viro eligenda sint tuipse animaduerte. et iudicent amici/ tuiq censores. Simile videt illud apostoli: quia quedam in nobis membra necessaria sunt. min⁹ tñ honoratiora. Necessarie igr sūt artes mechanice ad politicam socialemq vitam sed non ab oībus necessario exercētur. Unde phūs in. vii. politicoꝝ ait: ꝙ exercētes mechanicas artes nō pprie sunt partes ciuitatis nec ciues: licz sint artes necessarie. pncipaliter cū nō dirigūt ad virtutē q̄ est in finis totius politie bene ordinate. Et hoc est qd pulcre ait sapiens in ecclesiastico qui cū mechanicas artes noīasset: ait. Oēs hii i manibus suis sperauerūt ⁊ vnusquisq in arte sua sapiens est. ⁊ sine his non edificabitur ciuitas: sed nō sedebunt sup sellam iudicis ⁊ testamentū iudicii nō intelligunt: nec palā faciēt disciplinā ⁊ iudiciū sed solū operationi artis vacabant. Hec ille. Que verba apertissime probāt mechonicas artes licet necessarias ciuitatibus: suos tñ sectatores ineptos efficere. nedū ad iudicandum ⁊ presidendum sed ⁊ alios actus politicos et cetera omnia q̄ ingenii consilii aut discipline sunt.

Mechanice artes suos sectatores ineptos

faciūt. mechanice artes exercēde ab his q̄ me li⁹ nesciunt.

Sed de hoc lati⁹ supra tetigimus in.v.ca.hui⁹ libri artes igitur mechanice exercēde sunt tantum ab his/ q̄ aliud melius nō valent. Verꝫ q2 de mechanicis artibus primo sermo adducius est. deinde de liberalibus artib⁹ z mathematicis dicemus. P̄mo de mechanicis sub q̄bus oēs artes ad corpus p̄tinentes cōtinentur.

¶ Quare inuente sunt artes mechanice/ et q̄s illarum sit finis.

mechanice artes q̄re inuēte mechanicarum finis.

Quantū attinet igr ad mecanicas artes dignū est vt a quadam radice cognoscas q̄re ars mechanica inuēta est. et quis sit eius finis z quare sic appellat. z quot numero sint igitur s̄m sentētiā Aristo. z Aug. in suo didascolicon/ causa inuētionis earum fuit: vt natura subuenire z occurreret humanis necessitatibus et defectibus corporalibus Ex quo elicitur finis illarum: oim ergo mechanicaꝝ artium finis est supplementum necessitatū z defectiuū corporaliū. Nam naturaliter nemo carnē suā odio habuit. Uidēs igitur humana ratio multiplicē defectum carnis et corporꝝ humanorum ad occurrendū p̄dictis defectibus: repit (vt solicita) cogitare/ in singulis ꝯuenientia subsidia vt igitur facilius/ meli⁹ z decentius/ valeret natura ipsa predictis hominū necessitatib⁹ subuenire: excogitauit multiplices artes operatiuas in rebus exteriorib⁹/ ad presidiū corporis. vt artem lanificij operatiuā vestium: z operatiuā armorum de corio ferro: z sic de aliis. Et sic patꝫ causa inuentionis istaꝝ

artium mechanicaꝝ qꝛ fuit ex desiderio occurrendi necessitatibus et defectibus corporalibꝰ. Et finis illarum est supplementum ipsorum defectuum humanorum. Vocantur autē mechanice secundum philosophum et Alfarabium ꝛ Hug. in diascolicō quasi adulterine/ qꝛ mechari faciunt intellectum/ circa ea que non sunt ꝓprie sua. Item qꝛ opus artificis est/ segregata coniungere, ꝛ cōiuncta segregare. Cum igitur hoc opus artificis non sit naturale: imitatꝰ naturaȝ vt potest: ideo mechanicum. id est adulterinum vel non ꝓprie naturale vocatur Hois igitur visis tu fili mi tene semper animo tuo: illaȝ antiquorum sapientum sententiam: quoniā nullo ingenuo viro aut de gloria et honore siue virtute certanti conuenit/ vti artibus mechanicis aut seruilibus delectari exercitijs Adde quia licet necessarie et vtiles sint/ et loco ꝛ tēpore cōmendande: habēt tamē aculeos suos. habēt pericula ꝛ incōmoda: q̄ tā to nobilia hoīȝ ingenia ad terrā vsqȝ ꝓducunt/ quāto vires solius corporis exigunt. quinimo plerūqȝ aptiores ingenio: inepti ad illa inueniunꝰ. Rursus non carene dolis: fraudibus ꝛ deceptionibꝰ plurimis. vt singulariter ꝛ de singulis videre libȝ. vbi de vniuscuiusqȝ vtilitate ꝛ laudibus: ac incommoditate et miseria particulariter agemus.

mechanice intellectū faciunt mechari. mechanicū qd.

¶ Capitulum. xxv. vbi particulariter agiꝰ de prima arte mechanica videlicȝ de lanificio ꝛ ceteris artibus q̄ ei subalternanꝰ: ꝛ de illius vtilitate ꝛ icōmoditate/ dulcibus ꝛ amaris.

Lanifi cii necessitas.

Lanificii vero ars (vt sapiētes voluerūt) prima inter mechanicas esse noscitur. Sub qua textoria (filatoria et quicq̄d lana: lino: pilis sericoq; conficitur. et reliq̄ue similes comprehē duntur. Harum artium necessitas atq; vtilitas tam euidens est: vt nisi nudus incedere vellet: idipsuz nō diffitebitur. Ad tegumētum igitur humani corporis: pudēdaq; operienda: sed et frigoris estusq; iiurias repellendas: necessariā eam artē inuenit parēs natura perutilem certe et innocentissimā: ac honestis viris: nec minus feminis consentaneam in qua nec mēbra detur pantur: nec artus pluri mum fatigantur. Hec ars vitam portegit/ ac vitā instruit. Docet eīn artifices suos: cūctosq; mortales quā breuis fallaxq; sit hui⁹ vite curs⁹ quia (teste ppheta) trāsit velut a texente vita nostra. Uerum si versa vice huius artis infelicitates: miserias atq; pericula cōplectamur: lōge aliter sentiem⁹. Sūt enim (nisi fallor) textoꝝ filantium: lanificium sutorum: et alioꝝ qui lanificio subalternant: tot machinationum et fraudum figmenta: et deceptionum genera: quot filorum numerosa multitudo in eoꝝ operibus reperitur. In primis igitur huius ministerii artifices deo altissimo ingrati sunt: q̄ dat eis niuem sicut lanam. i. tātā abundantiam: vt ministret eis lanam vt niuē ipsi tamen deū fraudāt decima et primicia. nedū lane sed et hedorū. Rursus postq̄ deum cōtemserunt: facile putant proximos ledere. idq; mul-

Lanificii artifices deum

contēnunt: hoīes: qȝ ledunt.

tipliciter agunt. Quis enim exprimere possit: quot sophisticatas telas conficiunt: quot filiorū falsas cūmixtiones adiiciunt quot furta/quot rapinas cōmitunt. Texūt plerūqȝ leues pannos: bonam fu= rentes: inutilē lanā apponentes: falso pondere librāt. taceo fallacias in filādo: maleqȝ torquēdo: dolos in texēdo falsos adulterinosqȝ colores intigēdo. Taceo deniqȝ sutorūȝ fraudes ac furta. qui vix nisi ex

Sutores vix nisi ex furto vescūtur.

furto vescuntur. Harū itaqȝ artiū fraudes atqȝ miserias sacra scriptura commemorat in quiēs per prophetam. Ve ve filii deserti q ordimini telam: sed non p spm̄ meū. Et alibi. Telas aranee texuerunt. Quare alius propheta in eos vehemēter exarsit. ait em̄. Qui intelligit te precipitabit te: z telam quam orditus es fraudulēter. Et isaias Confundent (inquit) q operant/lanaȝ z linum plectētes: z recte nō texentes. Hii enim artifices auaritie seruiētes: vestes conficiunt lino lanaqȝ contextas: dum idipsum non modo ad litteram agūt. sed suis artibus nō contenti: ad alienas pariētrāseunt Sūnt igit artes ipe et eis similes recte mechanice. qr mechātur et nō perficiunt intellectum: nec vitam virtutib' parant.

Mechanice virtutibus viam nō parant.

¶ Capitulum. xxvi. de secunda arte mechanica: videlicet fabrili/armatura aut arcitectonica/z de partibus ei': z de vtilitate eius z prerogatiuis illarum. z de incommodis miseriis z oneribus earum.

Fabrilis necessitas.

Fabrilis siue armatura secunda est ars mechanica: sub qua carpentaria: lignaria: marmoraria: aurificum et quicquid lignis: lapidibus aut metallis fabricatur. Harum quidem artium summa est necessitas atque vtilitas Per eas enim necessitatibus hominū subuenitur: nisi enim edificia forent: nec homines subsistere possent: omnisque politica conuersatio: et diuinus cultus perderentur. Quid enim pulcrū quid iocundum in orbe foret nisi vrbes: nec domus: nec templa essent Nam homines velut fera animalia in speluncis latitarent.

Aurificius necessitas.

Aurificū vero et metallorū: et sequacium studia et artes: nō modo honesta: sed iocūda et vtilia sunt: qui vasa ad dei cultum hominūque ornatū atque obse-quium parant. Taceo de fabrili siue armatura qua fidelia arma ad expellendos hostes fabricantur. et alia plurima que explicari sermone non valet. Si igitur fideliter dictas artes exercent: honestissimam vitam agunt. presertim si nō ad lucrum: sed ad rempub. commune bonū intendant. et victum nō questum inde querant: Tunc enim beatus est talis artifex et bene erit ei qui laborem manuum suarum manducat. Verum tamen non desunt eas artes exercentibus miserie: calamitates labores atque pericula. Plene enim sunt doliis et fraudibus.

Fabri toxicatos gladios cōficiūt

Fabri vero plerūque sophistica non vera fabricant: blādos vomeres cadunt. blanda arma atque infidelia: molles gladios: et plerūque toxicatos conficiūt.

carius fabrilia sua vendere conatur quam valeant. Rursus arma vẽdunt infidelibus: nec sua arte contenti: alienas inquirunt. De quibus ait Isaias. Nunquid sculptile conflabit faber. O quot falsas ferri fabricationes: et pro calibe commutationes. quot sophisticata ferramenta/ quot falsas cemẽtationes: quot lapides/ lignorumque sculpture/ et picture falsas operationes machinantur. Aurifices vero quot metallorum falsas connexiones. quot sophisticationes quo dealbationes. quot deceptorias alchimicasque operationes. Nec repertas transmutationes/ quot metallarum ac monetarum falsas commutationes/ quot inutiles et caducas deaurationes/ picturas et colorationes/ auricalcũ pro auro, stanni pro argento pestiferas venditiones. quot mineralium falsas pscrutationes agant et conficiãt/ non facile dicere possemus. Sed verum est illud Hieremie ad eos artifices. Confusus est (inquit) omnis artifex in sculptilibus operibus suis. Fatemur igitur artes ipse utiles sunt/ humana corpora nutriũt sed animos ad virtutes non inducunt. implent marsupia sed a mente non expellunt vicia.

¶ Capitulum. xxvii. de tertia arte mechanica videlicet de nauigatoria et artibus ei subalternatis. et de utilitate/ et laudibus earum Demũ de laboribus miseriis et periculis que eas comitantur.

NAuigatoria siquidē tertio loco mechanicis artibus subalternatur: que eadē cū mercatura videt. q̄dā tamē singularia tā vtilia q̄ inutilia: tam dulcia q̄ amara habere dinoscitur. illius autē necessitas ⁊ vtilitas ex eo patent quoniā sine illa tota pene hominum societas tota cōuersatio periret. ⁊ cū nulla p̄ouincia aut ciuitas sola sibi sufficiat / veluti ad quā oīa vite necessaria ⁊ vtilia. per nauigātiū suffragia facilius ⁊ aptius res oēs deferunt. Habetq̄ certe alia ab altera q̄d ei deest: ministratq̄ q̄d superfluit. Demum oēs fere insule perirent aut depopulate essent nisi p̄ nauigationes adit⁹ ad eas haberetur. Adde: quia secundum Aristot. in politica / necessariū est regno aut ciuitati bñ ordinate promptā habere nauigationem: si volunt esse liberi. Nam p̄ nauigationem sunt abiles ⁊ parati ad lacessendas ⁊ propulsandas iniurias piratarū ⁊ latrūculorū. Nauigātes deniq̄ multa generi hūano vtilia afferunt industrie ⁊ sagacitat. sciūt enim ventos agnoscere portus eligere: securiores futuras tempestates preuident / earumq̄ ortus ⁊ occasus p̄sciūt speculantur suo studio aduētus aduersantiū nauiū. Demū nauigantium vita innocēs atq̄ honesta est. nam et xp̄s nauiculam ascendit et trāsfretauit. Apostoli idipsum sepe fecerunt. Rursus ab illis oīb⁹ cupiditatibus / libidinib⁹ ⁊ voluptatib⁹ q̄ in terra ac ciuitatibus hominibus seofferūt: segre=

Nauigatorie necessitas.

Nauigātiū vita ta honesta.

Nauigatore stā to deuotiore sēq̄ to pro

ximio respe ricu= lis.

gati sunt/ ⁊ tāto deo sūt deuotiores/ quāto pxi= miores periculis. Uex tamē habet ars ipa nō paruas miserias/ cala= mitates / labores atq̧ pericula: prout vnicui= q̧ recte conspicienti fa cile intueri libet. Ea ei ars plena est miseriis: dolis ac fraudibus. Ta ceo ei⁹ pericula. Si eīn deesset qui naues fabri carent: nullus tanto pe riculo se exponeret.

Quorum demētiam sa piens miratur: inquiēs Ponētes ratem in ma ri. committunt se ⁊ vitā suam paruo ligno. cum mare piscibus: terram autem deus dedit filiis hominū. Primus oīm romanis persuasit na= uem conscēdere. Clau= dius caudex ob hoc sic appellatus: quia pluri= mum tabularum cōtex tus. Caudex apud anti quos vocat̄. de quo di= cit Seneca non vtilem artem inuenisse. In pri= mis itaq̧ nauicularii seu hanc exercentes ar tem: naues de ineptis putridisq̧ lignis fabri= cant peruo tempore du raturas. ⁊ dum homies se illis committūt subi to dum ludunt absorbē tur: quod periculum ex fraude nauiculariorum prouenire dinoscit̄. Ta ceo quot latrocinia na uigātes ⁊ pirate indies agunt: quot furta: quot rapinas: iter quos nul= la fides: nulla veritas: nullus ad deum timor: nec ad proximum amor reperitur. sed qui potē tior est: paruas scafas inuadit. In aliis viuen di mod(;: robatores sūt pessime conditionis. in hac misera arte qui plu ra depredat̄ eo ampli⁹ premiatur: ⁊ archipira ta ac magnarum clas= sium princeps constitui tur. Nec refero q̧ homi nes in mari submergū=

Naui= gātes agunt furta/ rapi= nas.

tur aut certe interficiũ tur: nec ditatur nauigã tes: nisi cum aliorũ spo liis. piratas eñ ex ho= stes fidei dimittũt. fide les peregrinãtes et mer catores inermes inse= quuntur. Tandem naui gantes quos apprehen dere non valent pericli tari cogũt. Miserũ cer te genus hoim: in qbus nullum est humanitatis vestigium. Cum eñ na tura ipsa ipellente nau fragantib⁹ homines cõ patiuntur, hii tamẽ na ues periclitãtes: quas tueri deberent rapiunt dantes afflictionẽ af= flictis. Adde: quia vti= lis et secura esset nauiga toria ars / si aer / si venti si maris fluctus: si sco= puli rapidi nauiganti= bus obedirent. Sz lon= ge certior est tẽpestas: ꝙ trãquillitas nauigã tib⁹. Deniqz parua sũt terre pericula: nisi ma= ris discrimina experiã tur. Nõ enim solum na uigãtibus pericula im= minent ab hostibus sed a mari sed a piscibus: q̃ bus tutius foret inter homines, ꝙ inter del= phines conuersari: qui carnes humanas sitiũt Et vt paucis agam na uigantes id habent: vt periculis suis gaudeãt Scriptum est per sapi= entem qui nauigãt ma re: enarrant pericula. Hinc et propheta dice bat. Ululate naues in die pauoris mar;. Sũt igitur hee artes eate= nus vtiles et cõmẽdan de: quatenus earum ar tifices eis ita vtuntur: vt instituta noscuntur.

Nauigãtiũ miserũ genus hoim.

¶ Capitulũ. xxviii. de quarta arte mecha= nica videlicet de vena ria et artibus et subal= ternatis: et de laudib⁹ et vtilitate earum et de laboribus / meseriis et piculis que eas comit tantur.

Uenatoria quarta ars est mechanica sub qua omnis ferarum auiumque occupatio et piscatura: earumque rerum paratura cotinet ut supra tetigimus: quarum artium utilitatem nullus ignorat. Est enim in primis delectabilis/atque ad exercitationem deductionemque temporis accommodata: et ad modestam hominum recreationem instituta. quippe et ad salutem corporis perutilis si debitis loco tempore et fine bono eis fruamur. Adde quod toleranda est: si ob necessitatem propter pelles et carnibus non ob voluptatem sine strepitu et clamore exercetur. Sed iam huius artis et vite incommoda labores atque miserias simul et pericula commemoremus. In primis itaque quis prudens gaudium suum in fugacissimis rebus collocat. Deinde venatui vacans melioris negocii diem perdit. Quid de periculis corporis dicam? quot foueas venatores precipites incurrunt. Aquas quoque stagna: siluas non sine discrimine percurrunt Reges vero et magnates: et si quotiens armis non vacant: venationi se dedant. inter cetera tamen incommoda illud paruum non est: quod lassitudinem: senectutem pluresque ex ea infirmitates nanciscuntur. et ut dici solet paruo solatio: plures mesticie comparantur. Quid dicam de temporis amissione: inutili occupatione: fructus modicitate: et tandem punibuli vanitate. Que enim maior vanitas: quam quod post paruam bestiolam leporem natura ipsa timidam: tot currunt reges: tot milites: tot cursores: tot buccinarum et

Uenatus utilitas.

Uenatus incommoda

comitum clāgores:tot vlulantium vociferationes. Et (vt paucis multo cōprehēdam) in scripturis sanctis nemiē sanctum venatorem legimus. Esau eniȝ venator erat:quoniā peccator fuerat. Rursus iter venatores scriptura sacra. Nēbroth cōmemorat:qui robustus venator & oppressor hominū appellatur. Deniqꝫ venatores siluas querūt: vbi venationis colore: peregrinantes spoliāt atqꝫ trucidant. Hec est eorū venenatio:hec aucupatio. Taceo de alia venatiōis specie oppressiua: arenaria cum bestiis decertādo. Et (vt paucis agamus) venatores densa nemora et solitudines inquirunt: non vt vitam solitariā agant cui se ineptos sciunt:sed vt feris & volucribus conuiuant:quia hominum vite inabiles sunt. Huic arti subaltnantur macellariorum ars:ceterumqꝫ coquorum atqꝫ cauponum officine artes quarū vsus poti⁹ voluptas ꝙ necessitas induxit. Esus enim carnium ante diluuium icognitus erat. istorum artes vilissime sūt:& fraudib⁹ plene ac dolis : vt vnusquisqꝫ experitur. Vendunt enim carnes putridas: ouē p castrone:hircum pro ariete/ capram pro capriolo. Decipiunt in pondere: fraudant in precio:& in re ipsa seducūt.quo fit vt dum carnes vendunt ementiū corpora ledūt De ceteris vero huius artis partib⁹ multa dici possūt:puta de piscatura & vinorum ciborūqꝫ apparatu:in quibus tot committuntur fraudes:vt pudor sit ea cōmemorare. Harum igitur artium studia:ventri non menti seruiunt.

Venatores vite hois inabiles.

Contra macellarios coqꝗs & caupōes.

Tolerāritaqꝫ quatenꝰ sufficiūt ad vite huma ne alimentū ꝛ bonā coꝛ poꝛis valitudinem.

¶ Capitulum.xxix. de quinta arte mechanica, videlꝫ de agricultura ꝛ de partibꝰ eius. de cuius vtilitate dulcore ꝛ amaritudine supꝛa diximus i vigesimo pri mo.ꝛ.xxij.capitulis.

¶ Capitulum. xxx. de arte pastoꝛali: et de eius vtilitate.ac icōmo dis miserijs ꝛ laboꝛibꝰ.

Pastorū vtilitas ꝛ necessitas.

Pastoꝛum quidem artē non nulli agriculture: alij venatoꝛie attribuunt: vtcūqꝫ sit spe cialis de ea agēdus est sermo. Est igitur vtilis pastoꝛuꝫ seu bubulcoꝝ ars, atqꝫ ad vite huma ne indigentiam supplē dam ad moduꝫ necessaria. Hic igitur viuendi modus innocuus est: nemini officit: nature operi intendit. Respi servit ꝫ multis ē segre gata facinoꝛibus et a peccādi occasionibus aliena contemplationi pꝛoxima: in vtilibus actionibꝰ obuia. eamqꝫ vite foꝛmulam sancti ꝓphete sectari sūt: et sub pastoꝛis nomine: reges et pꝛelatos appellarunt. Quippe cuius nomine glorioso chꝛistus nuncupari voluit inquiens: ego sum pastoꝛ bonus. Verūtamē huius artis plurima sūt incōmoda laboꝛes atqꝫ pericula. Pꝛimo quidē vt putamus vtilius hominibus foꝛet homines potius amare: colere ꝛ alere ꝙ̄ pecoꝛa. Amāt enim quod nec se amari sciunt: nec amantibꝰ vicissim vicē reddere possunt. Rursus si animalia per te pauerisꝰ/ occupatissimus bubulcus eris: si per alios pecoꝛa bouesqꝫ pascis tu nō pastoꝛ modo: sed pasto

Pastoꝛum incommoda.

h iii

rum seruus eris. Sed et illorum furtis/ et fraudibus et dolis necesse est credas. nunc pecora mortua afferent nunc a feris comesta: nunc in precipitum dedita: sed et quotidie nouarum oresque adducent: ex quibus dolorem mesticiamque concipies. Nec eorum fraudes vitare valebis: vt recte de eis dicat propheta. Omnes pastores preuaricati sunt. Et iterum Pastores suos pascit ventus videlicet auaricie. Contra quos alibi scribitur. Ve pastoribus qui dilacerant gregem suum. Adde: animalia ipsa que tantopere alis atque custodis/ multis periculis sunt exposita/ que tam crebra sunt. vt plerumque totum gregem exhauriant. Vt paucis agamus vtilitas incerta est certa solicitudo/ dubium lucrum manifesta pericula.

Pastorum certa vtilitas incerta solicitudo.

¶ Capitulum. xxxi. de sexta arte mechanica videlicet teatrica et ludis. et de partibus subalternatis. et de diuersitate omnium ludorum. et de illorum vtilitate damnis et periculis.

Theatrica vero ars ludos respicit: dicta a theatro vbi populus conueniebant. Hec vero vite formula tolleranda est/ si ludis homines ad eum finem vtunt: quibus instituti sunt. Teste enim philosopho propter publicam leticiam homines a prauis cupiditatibus artibus. et nociuis voluptatibus retrahuntur vt supra tetigimus: Conferunt denique ludi ad recreationem humani corporis. vt vigorosius laboribus et vtilibus artibus vacare possint. Ludus enim moderatus

Theatrales ludi ad bonum finem instituti agentibus.

(teste philosopho) cib⁹ est animi. Nā inqt Seneca Socrates ludere cū pueris nō erubescebat. Et Cato lauabat aim cur; paucis fatiga tū. Idcirco conditores festos instituerūt dies: vt ad hilaritatē publice hoies cogerēt: iāq̄ necessariū laboribus interponētes tēperamentū. Verūtñ plurime sūt hui⁹ artis incōmoditates/ vanitates miserie: atq̄ picula In pmis igr cōsiderādū est. qr vt michi satis videt: apud catholicos theatrica ars minime ponēda nec nomināda pcipit. Nā (vt inqt Isidor⁹ spectacula crudelitatis ispectiones sūt vanitatis: q̄ nō solū hoim vitijs: sed demonū iussionibus instituta sunt. Proinde nichil debere esse christiano cum circensi insania que dicitur theatrica: cū amphiteatrica crudelitate: cum atrocitate a rene. cum luxuria ludi. Deus enim negat qui talia psumit. Quinimo fidei christiane preuaricator efficitur: qui id denuo appetit: quod in baptismo iam pridem renunciauit id est dyabolo et operibus eius. Lucius silla (inquit Sene.) primus in circo leones solutos dedit. Pōpeius prim⁹ elephātes posuit ad spectacl'a nec tñ commendātur bonā rem egisse: nisi bonum fuit more nouo perdere homines. Unde subdit Seneca. Sanctius foret ista in obliuionē ire. Preterea cōsiderēt frequentatiores ludorum. q̄ teste Crisost. super illo verbo. Sedit popul⁹ commedere et bibere et surrexit ludere. Deus nō dat ludere s; lugere sed dyabolus dat ludere: ne lugeamus et dum ludimus illudimur.

Ludorū theatralium pericula

Adde qz ludus non caret illusiõe/ a qua nomẽ accepit. Unde Sara vidit Ismaelẽ ludente cũ Isac: in quo ludo (vt inquit Augu. vidit illusionẽ/ que significabat deceptationez. Preterea demones delectãtur in ludis vanis: qz vident homines eis libenter intendere et a via virtutis deuiare. Uñ in somno fuit a demonibus dictum cuidam romano: vt ludi in vrbe instaurarent̄ fm August. l quarto de ciuitate dei. Denicꝫ in ludis rara est grauitas: prompta est scurrilitas vanitas: stultiloquium verba ociosa mẽdacia vana ĩspectiones libidinose tractatiões in promptu est leuitas/ abest modestia/ nil aliđ in his locis accidit nisi breuis leticia/ paruum gaudium/ magna temporis iactura/ puerilis occupatio. Et (vt qdaz sapiens ait) Ludorũ expectator vanus/ lusor ĩsanus/ qui nec honeste gerit̄ nec honeste cernitur/ adeo vt ignoremus an sit lusor ĩfamior aut spectator: Rursus multi fuere quos natura mites fecerat/ sed spectacula vitia docuere. crudelesqꝫ effecere. Nil eñi potẽtius in memoriam descendit ꝙ qđ visu cõspicit̄ audita facile volant: conspecte res herent/ etiã inuitis. Fugienda ergo sunt ludorũ spectacula vbi ad horã gaudemus vt diucius doleamus: et semper videamus qđ vidisse semper displiceat. Porro ludoꝝ varia esse genera cõstat/ q̃ docuit antiqua illusio. Alij enim alijs delectant̄ ludis q̃dam spectaculis ferrarum/ quidã histrionib9/ quidã palestris/ quidaz aleis/ sed vbiqꝫ vanitas Quid eni thauros/ qđ

Uaria eẽ ludoꝝ gña.

feras publice interfici delectationis h3. quasi non sufficiat bellorum cruor in castris vrbibusq̄ dietim effusus? De palestris vero atq̄ torneamentis q̄d dici pōt. vbi inspector vaniloquus: miles insanior. Fit em̄ seruus totius vrbis in quo ludo sepe vilior oīs victor euadit. De histrionum bufonumq̄ vita quid dici pōt. nescio quis insipiētior euadat an hystrio vel qui de hystrione ridet: forte qui pecunias effundit: vanior est. Quotiens em̄ histriones de se dños ridentes vident: totiens ipsi mirantur dementiā se mirantiū: Sepe certe histrio aliquid fingit quo falso audientes delectat/se vere. Alearū vero ⁊ taxillorum. Lusores adeo spurcissimā artem exercet: vt in ea re quanto doctores: tāto nequiores habeant.

Ludi fortune pīcula.

De quibus phūs in politicis ait. Quia aleatores mortuorū spoliatores et latrones: turpes lucratores sūt. Lucri enim gratia obprobria sustinent. Unde et Temistocles grauissimos virus ⁊ reip. curā gerentes: a ludis leuioribusq̄ solatijs arcendos decreuit/ne respu. ludere videretur. Ipse deniq̄ dicebat sanctus eē ociari: q̄ turpiter solaciari. Ludos vero innoxios ad recreationē ⁊ temporis deductionē christianis nō nego. vt musicis instrumētis: vt videbis statim cum de musica agem⁹: que pretermittuntur pro loco ⁊ tempore.

Capitulum.xxxii. de septima arte mechanica videlicet medicina ⁊ de eius necessitate ⁊ vtilitate ⁊ laudibus. Demū de illius abusu laboribus et periculis.

Medicine necessitas.

Medicine vero ars (fateor) inter mechanicas nobilior est: tanque a natura ipsa hominibus donata: quimo vite humane plurimum necessaria: atque a deo immortali laudata & honorari iussa, qua corporum morbi curantur: & vite iter sticia conseruantur. Denique ipsa huius artis naturalis inquisitio commendatissima e. Et (vt paucis agam) vtilis admodum & accomoda medicina est, que nedum corpora ipsa curat: sed liberiorem ad vacandum animum reddit. Nam philosopho teste: ex bona corporis valitudine crescunt vires animi & bona corporis dispositio animam quoque iuuat, & ad optima queque disponit. Sz fateor laudanda plurimum ars medicine eet: si bonum subiectum/si virtuti deditum reperit si denique idipsum sciendi genus optimum ac naturalibus scientiis infallibilibusque fundamentis comunitum prius medici addiscerent que exequerentur. Sicut enim (vt aiunt(vnusquisque id agit feliciter quod optime nouit: ita qui principia medicine ignorat: cuius finis sanitas existit: vt sanum egrum reddat necesse e. Vidi ego plurimos heri aromatarios hodie medicos heri barbarum rasores/hodie morborum grauium censores. heri herbas ceteraque materialia in apothecis commiscentes: hodie in principum aulis morbos iudicantes. Si enim etiam sanando: vix nome boni medici quisque assumit: quoniam pacto necando medicandi titulum vendicabit. Quibusdam itaque his similibus me aliquando febri-

Heri aromatarius hodie medicus.

citantem visitantibus/ atq; remedia pollicentibus sed ꝛ causas morbi iudicare conantibus illud ad Philippum. vt in actibus apostolorũ legimus. dicebam. putas ne intelligis que dicis? Quibus dicẽtibus Etiam/ ego iterum cũ eodem eunucho addebam. quomodo scire poteris: cũ aliquis te non docuerit. Mira certe res est: vt enim inquit. Hiero. fullones: metallarij/ fabri/ lignorum cesores: ipsa quoq; vilia officia exercẽtes: absq; doctore esse nõ possunt nec experiri audẽt que non nouerunt. sola est medicandi ars quam si bi passim vnusquisq; vẽdicat. Alii enim a crebro infirmantibus medicinã addiscunt. Alii a feminis: vt viros curẽt. Alii ab isidelib⁹ audiunt: vt fideles necẽt. Alii nescio quibus libellis legunt: vt in miseris corporibus vn fortuiter ter exequantur. ꝛ (vt aiunt) vno collirio ab eis incognito: omnium oculos volunt curare. quo fit/ vt cecus arte natura videntẽ cecũ faciat. Hii medicinam nesciẽtes: medicina abutuntur: artem egregiã quam non nouerunt/ ꝓfitent̃ medicine excellẽti ꝛ illustri noĩe gloriãt̃. qu ppe questus gratia: pecuniã vt fiuẽ q̃runt. Premiũ certe vero medico non modo exiguũ sed sordidum et tanto labori impar nec ingenio dignum Ex quibus hui⁹ artis difficultates et incõmoda i prompto sũt: dum viris excellẽtibus nõ credit̃ ꝛ hac laudatissima arte abutentibus premia dantur. Adde: quia m̃lta milia hominũ taliũ medicoꝝ insipientia: aut inexperientia forte moriũtur.

z dum vnum morbū cu=
rare satagunt : plures
inducunt. Assuefactūqꝫ
miseros egros : vt sine
medicinis viuere nō va
leant quas nisi aliis pa
randis minime ipsi tan
gunt nec degustant Ce
tera hominum genera
felicem auram : bonāqꝫ
temporis dispositionez
optant. Medici vero
aut insanam aut pestife
rā omnes infirmos esse
preter se z suos deside=
rant. Quos quidam sa
piens similes dicit eis:
qui funera ad corpora
hominū sepelienda de=
ferunt. Quos Demo=
sthenes athenis dāna=
uit exilio: eo solo/ qz op
tabant plurimos mori:
vt inde lucrum caperēt
quod cōtingere nō po
test: sine multorum mor
te. Taceo quot morbo=
rum prolongationes :
quot destiferas potio=
nes: q̄t infirmitatū cō=
minationes miseris in=

Me= dici oēs in firmos esse pt se z suos de= side rant.

firmis ingerūt/ et quos
abstinentia aut simpli=
ci victu: quippe vel her
ba si scirent curare po=
terant : sumptuosis vi=
tra marinis quippe et
adulterinis materiali=
bus, que ipsi aut vēdūt
aut illorum lucrum par
ticipant: curare potius
inficere humana corpo
ra moliuntur. Rursus
medici causas in natu=
ras egritudinum dicūt
subtiliter dantqꝫ sanita
tem verbotenus adeo
vt sicut quidam sapiēs
dicebat. Cum eos audi
mus mortuos posse su=
scitare credimus: pau=
lo tamē post cernimus
inanem esse eandem sa
nitatis spem: quez ilico
insperata mors interci
pit. Sed qd plura? Ab
sit : vt de medicis q̄cqꝫ
sinistre dicam. In mani
bus enim illorum sepe
meis peccatis incido.
Itaqꝫ michi ceterisqꝫ
mortalibus sanū foret

consiliũ eos nõ exasperare verbis sed demulcere obsequiis. Quare nec ego sentire audeo/ qđ oẽs clamãt latrões enim sicarii/benefici homines inhumanit᷑ occidunt. medici tñ humanissime atq; officiosissime ꝛ solẽniter itẽrimũt Et si q̃ aut diuino mũere aut naturevigore cõualescunt: ipsam diuinã gratiã ipsisq; beneficiũ pecunia vendũt: dũ sibi sanitatem attribuunt. Nec indignent᷑ medici ꝙ eoꝝ artẽ mechanicã dixerim. Nã dicere possunt cõgrue medicinaꝫ esse mechanicã qꝛ ẽ de corpoꝛe humano: ex ea parte qua infirmat᷑ ꝛ sanat᷑. Quod quidẽ, coꝛpus ẽ intellectiuũ. Quibus dicendum est scđm Alfarabiũ: ꝙ hoc nõ ꝓbat medicinã nõ eẽ mechanicã. Primo qꝛ licꝫ sit de coꝛpe humano: nõ tñ opatur in eo medicina pꝛopꝛie secũdũ ꝙ est intellectiuũ sed secũdũ ꝙ est sensitiuum ꝛ vegetatiuũ. Medicine autẽ ad hoc valẽt. pꝛimo vt iuuetur vegetatiua potẽtia ꝛ sensitiua in operib⁹ suis. Fateoꝛ: tamẽ ꝙ aliqñ accidit: vt inde iuuet᷑ intellectiua: qꝛ sedatis doloꝛib⁹/liberius vocat᷑ operib⁹ intellectiuis. Scđo hoc patꝫ qm̃ Aristo. in libꝛo de aĩalibus tradit/doctrinam de hũano coꝛpe simul cũ doctrina bꝛutali: tamẽ naturalis scientia speculatiua est Medicina vero est operatiua ꝛ mechanica.

¶ Capitulũ. xxxiii. de arte mercandi ꝛ vendẽdi ꝛ que ipsa mechanica est ꝛ subnauigatoꝛia continetur: ꝛ de eius necessitate ꝛ vtilitate ꝛ de illius infelicitate fraudibus dol.s atq; periculis.

Mercatura vero (que ad nauigatoriam pertinet) vtilis ad modū est ad supplendas inopias prouinciarum. et sine illa comercium inter homines haberi vix posset/ huius autem mercatorie artis tres sunt partes (vt ait philosophus in primo politi.) scilicet marelaria: id est per mare ferens merces/ que nauigatoria dici poteſt. Secūda est oneraria. Tertia est assistentia quā quis assistit mercatoribus in pecunie et aliarum rerum commutationibus: que omnes mercature species a Plutarcho cruribus corporis humani recte cōparantur. Veluti enī crura hominis huc atq; illuc discurrūt pro necessariis humani corporis: sic mercatores pro necessitate corporis resp. Rursus sicut coxe et tibie sustentant corpus sic mercatores respu. suis mercibus sustinent. Ex quibus conspicit necessitas et vtilia huius artis, q̄re merito (vt ait Hugo) cōmēdabilis est. veluti q̄ diuersas ignotasq; gētes conciliat: bella sedat: pacem firmat. et tandem priuata bona ad cōem omniū vsum immutat. Est igit mercatura nō modo necessaria sed ac commoda vtilisq; reipublice et (vt inquit philosophus) est non infirmum viuendi genus si ipsorum mercatorum finis ad releuandas indigentias: communis rei pub. tenuit. sed si cupiditatis gratia q̄s mercaturā exercet vix erit innocēs. Sūt eni. eius artis incōmoda et pericula plurima idq; ex eo maxime cōstat: q̄m sm sententiam sanctorum vix mercatura sine peccato potest exerceri.

Mercatores corpis cruribus assimulāt

Mercature necessitas et vtilitas.

Mercature pericula.

Quis em̄ huius artis dolos/fraudes/ iniquitates ꝛ scelera narrare pōt. Profecto non est dictu facile. Et si cetera taceam quot false rerum venaliū laudationes: quot mentite rerū emptibilium vituperationes: quot defectiuuꝫ occultationes: quot false aut diminute mensurationes ꝛ ponderationes: quot false mercantiuꝫ cōmixtiones: quot mendacia: quot piuria. Contra quos inqt Ambro. O mercatoꝛ seculi cōparatoꝛ inferni: cur in fraudē ꝛ deceptionē conuertis nature industriā. Cur affectas reꝝ defect⁹ Cur optas pauperibus sterilitateꝫ? vt domui tue cōpares dolosam fecunditatē. Exploras qn̄ erit sterilioꝛ puētus: qn̄ reꝝ inopia. Hāc vocas industriā q̄ poti⁹ est calliditatis et cupiditatis astutia, et qd̄ tu remediū dicis/ cōmerciū nequitie potius ꝛ latrociniū est. Et seq̄tur/ lucrū tuū damnum multoꝛū est. Et (vt paucis agamus) om̄e hui⁹ artis officiū eo tēdit vt ea vtentes lucris intendant: vilius emāt cari⁹ vendant/ ꝓximos decipiant. Hos signat Valerius cū ait. Insidiosissimam foꝛe artē q̄ inopum sanguine pascit̄: ꝛ mēdaciis: vt veritatis instrumēto iuuat̄ Hac fallacia quasi preclaris artibus gaudet: quoꝛū fraudibus non tā alios q̄ seipsos fraudant. qꝛ teste. Crisosto. qui simpliciter negociantur in omnibus ꝓsperant̄. qui versant̄ in dolū eis oia aduersant̄. cū scriptuꝫ sit in Ezechiel. Totam anniuersarionē viteuer tunt ad lucrū. Ideo nō perseuerabit substātia sua. Et iterum. Fraudabit eum pecunia sua

Taceo de vsura que vi-
xa mercatura separat. Ceterum de Campso-
ria sileo/⁊ pecunie com
mutatiua: que huic mer
candi arti subalternat
in qua tot doli/tot frau
des/tot rapine sunt: q̄t
nummos campsor ha-
bet ipse. Harum itaq̧
mechanicarum atq̧ si-
milium artium sectato-
res vltra alia incōmo-
da (teste philosopho) in
epti sunt ad politisan-
dum. Quinimo apud
antiquos huiusmodi ar
bus vacantes: prohi-
bebātur participare ne
dum principatum / sed
magistratum ⁊ consula
tum vt supra deduxim⁹

¶ Capitulū. xxxiiii. de artibus liberalibus in genere/⁊ de illarū commoditate ⁊ abusu laudibus ⁊ damnis/dulcibus et amaris.

Liberales vero artes plurimum fore vtiles ad instruēdos iuuenes/⁊ necessaria admodum scientiarū genera. Nullus sane mentis dubitat/nec tu ignoras q̇ in puerili agens illis ibutus es/q̄(vt nosti)septē numero sunt/⁊ in duo genera diuidunt qꝛ prime tres primordiales artes vocantur. vel prima sciendi elemēta/ videlicet grammatica/ dialectica/rhetorica. Quatuor vero sequentes. s. Astronomia Musica arithmetica/⁊ geometria mathematice/ appellātur. i. doctrinales. quia p certas demōstrationes docēt/vt statim subiiciemus. Quare aūt liberales appellant. ⁊ circa mathematicas q̄ fuerint cause inuentionū eax/⁊ q̄ sit earū natura / vtilitas seu

incōmoditas subiciā. que etsi tibi nota sint volo illa tibi ad mētē reducere / ne illarum oblectamētis allect⁹: dum illis te totū exhibes digniora atq; excellentiora ad que illa ordinanť; ꝑtermittas. Appellantur itaq;(vt nosti)septē ipse artes liberales triplici ex causa. Primo vt distinguanť ab alijs illiberalib⁹: vt mechanicis ⁊ ceteris seruilib⁹ artibus: que ideo sunt illiberales/ qꝛ ordināť ad corpus. Animā autem ⁊ intellectū: male disponūt. Ipse aūt liberales principaliter ordinanť ad animam q̄ disponūt ad vsus et actiones virtutū moraliū Et intellectualiū vel ad vsū ꝑfectissime ꝟtutis: q̄ est felicitatis. Ex q̄ potest elici alia ꝓpriissima causa: quare vocāť artes liberales/ vez qꝛ secūdū eas hō ꝑ se disponiť s̄m intellectuz/ ad optimū finē: veluti vsū ꝟtutū moraliū et itellectualiū. vel ad vsuz ꝑfecte felicitatis: que est speculatiua. Qui autē talia cōsiderant naturaliter sunt liberi. qꝛ nō sunt seruiles: cū intellectu vigēt. iō recte artes ipe liberales dicūtur Fateor tñ s̄m philosophū i octa. politicoꝝ: qꝛ vtile et cōmendabile est participare aliquando liberales artes et mathematicas: quaꝝ vsus ordinať ad exercitiū excellentioꝝ doctrinaꝝ vsq; ad certū terminū sed cōtinue et assidue exercere se in eis vsq; ad quecūq; ꝑfectionē nōnunq; nociuū est. qꝛ cōtinua consideratio i illis retrahit aut simpliciter aut ꝓ pte ab vsu virtutis moralis;

Liberales dñr artes ex tribus causis

Tertia vero causa est quare liberales dicũt quia liberos id est expeditos et exercitatos animos requirunt. eo quod subtiliter de rerum causis disputant. et de illis plerũque que a sensu remota sunt. Alia causa est quia antiquitus tãtummodo liberi/ id est nobiles et ingenui: in eis studere consueuerunt. Plebei vero et ignobiles studebãt in mechanicis: propter peritiam operandi: corporalis enĩ operatio plus cõgruit plebeis. Ocium autẽ et studium nobilibus secundum Hugonem.

¶ Capĩm. xxxv. de primis duab⁹ liberalibus artib⁹/ videlicet grammatica et dyalectica. et de ortu earũ/ et causis quare inuẽte sunt/ et de illarum laudib⁹ et vtilitate. ac demũ de earum abusu et incõmoditate.

Postquã egimus de liberalib⁹ artib⁹ in genere: superest: vt in specie eas breui sermone tãgam⁹. Primo igitur de grammatica et dialectica agem⁹. De rhetorica vero i sequẽti capitulo disseremus. Vocantur itaque tres ipse artes primordiales/ quia circa prima litterarũ elemẽta versantur. Per eas enĩ aut de cõgruitate/ aut de ornatu sermõis/ aut deniquem de orationis veritate et falsitate principali⁹ agitur. Prima itaque grãmatica secũdum Alpharabiũ/ a litteris nomẽ accepit: quam mater est aliarum artiũ. Fuit autem causa et modus inuẽtionis ei⁹/ quomã cum homines inordinate atque ad libitũ et sine arte loquerentur: eueniebat vt minus bene concept⁹ suos exprimere, sed et Origo grãmatice.

minus apte audientes intelligere valerēt/ q̄ fiebat vt tardiꝰ intelligere ꝛ intelligi: ac difficilius sciētias tradere possent. Qua decurarunt sapientes has incōmoditates tollere tradiderūtq; artificiosum loquēdi modū/ vniformem quidē ac congruū vt oēs cōceptus hūani/ demū cuncte doctrine per eandē arteꝫ aptius ꝛ liberiꝰ significarent ꝛ addiscerentur.

Grāmatica an sit scientia

Uerū etsi vtilis et necessaria ars grāmatice sit/ quo tamen pacto inter sciētias annumeret. plurimi dubitarunt: pro eo q2 grāmatica ipsa solū circa periciam recti sermonis versat. sermo vero trāsit: scientia autē est de permanētibus. Adde quia hec ars pollire liguam non animum nouit. nec intellectum dirigere sed labia. Accedit q2 non propter se: sed propter alias inuēta est: quare instrumētum sciēdi potius quā scientia secūdū quosdam dici potest.

Logica secūda est liberalis ars q̄ ꝛ rationalis dicitur. Ipsa eñ diffinire querere/ respōdere vera falsis diiudicare ac subtiliter disputare docet. Necessaria certe et vtilis ars: quia secūdum Hugo. in diascolicō. per eam subtilibꝰ obiectiōibus latēs veritas reperit.

Logica vtilis et necessaria

Causa siquidem inuentionis eiꝰ perutilis admoduꝫ fuit. cum eñ phisicis plures suborirent opiniones ꝛ ꝯtrarietates decreuerunt sapiētes de modo altercandi artem tradere. Uidebāt enim q2 nō posset facile perueniri ad alicuiꝰ scientie certitudinē sine pitia disputādi. hāc salomō olꝫ sapiētissimꝰ

in puerbijs addiscen-
dā admonet.;dum nos
hortat vt intelligam⁹
sermones prudentie /
versutiasq̃ vbor/nec
nō parabolas ꝛ obscu
rū sermonē: ꝛ dicta sa
pietū simul.ꝛ enigma-
ta:q̄ oia (vt Hiero.ad
magnū oratorem ait)
dyalecticor ꝛ oratorū
sunt. Sed et August.
p eo inter cetera logi
cā cōmendat: qꝛ exer-
citatoria policitiora-
q̃ reddit ingenia. Sȝ
certe si dialectice fru-
ctus:si finis attendit/
vtiq̃ reperiem⁹: quia
potius ingeniū manit
fatigat: q̄ vtiliter psi
cit. Nā ꝛ si cōdisputā
tē viceris:nō fructum
sed vbor folia cōseq-
ris. Hinc Grego.silo-

Logice abusus

gistica inquit. Dispu-
tatio quid aliud est/q̄
vbis cōtendere et au
dientes subuertere?
Abutunt enim ea arte
plurimi:dū cōfidentia
clamoris vbor verita
tē impugnāt. Rursus
q̄squis ea doctrina v-
saris necesse est/ cōtē-
tiosus loquaris qcq̄d
pbare nō potes.qꝛ(vt
inquit Augu.) ꝯfirma
tionē sumit ab homie.
qcq̄d nō habet ex veri
tate. Sed ꝛ illud vex
est: qꝛ sepe nimium al
tercādo pditur:dū in-
quirit veritas:qd sa-
tis dolendū est. idipm
qd ad veritatē iuuan-
dā institutū est: ad eā
obfuscādā/occultādā-
q̃ cū hoīm labore stu-
diosissime querit. Vn̄
Augu. in de doctrina
xp̄iana execrabilē di-
cit artē sophisticā di-
sputādi et libidinem
rixandi: quā admonet
cauēdā. Si eñ doctri
na foret pietatis: ne-
quaq̄ sacre littere tā
topere eā detestarent
cū aiūt. Qui sophisti-
ce loquit odibilis est.
in ea certe (vt ipe Au

gust.ait/victoria ver=
boꝝ ⁊ ostentatio ambi
tiosa queritur:nec mo
do tardos: sꝫ plerūqꝫ
ingeniosos decipit.

¶ Capitulū.xxxvj.de
Rhetorica q̄ est tertia
liberalis ars.et de eiꝰ
ortu ⁊ vtilitate ac lau
dibus. Rursus de eiꝰ
abusu.et qualis debet
esse orator. ⁊ ad q̄d va
let eloquentia sine sa
piētia:⁊ quomodo ali=
qñ est mortifera.

Rhetorica tertia
est liberaliū ar=
tium sic dicta:quasi or
natꝰ sit locutionis/se=
cūdum Alpharabiuꝫ.
Veluti enī p grāmati
cā cōgrue loquēdi ar=
tem addiscimus ita p
rhetoricā ea ornate p=
ferre q̄ didicimus: ex
qua re potissima cau=
sa illius inuētionis su
mitꝫ sm̄ Hugo.Est igꝫ
huius artis sūma vis:
ingens laus. Nam(vt
iquit Seneca) magna
res est eloquētia : nec
adhuc vlli indulsit:vt
totam contingeret:sa
tis felix est q̄ i aliqua
eius pte receptus est.

Rhetorica vtilitas.

Hec certe ornamentū
est aliaꝝ scientiaꝝ.qr
(vt inquit Cassiodorꝰ)
quicq̄d in alia doctria
cōcipitꝫ:ab ista sub de=
core pfertꝫ.Unde i ec=
clesiastico scribitꝫ.Tu
ba et psalteriū faciūt
melodiā.⁊ supra vtrū=
qꝫ ligua suauis.Et ite
rū. Fauus mellis v̄ba
composita. Et rursus
scriptum est.Quia sa
piēs in v̄bis suis mon
stra placuit. De laudi
bus vero eloquētie re
pete q̄ supra diximꝰ in
xxxiiij.cap̄. in princi=
pio. Sꝫ certe hec ars
plurios fallit:dū suos
sectatores dicere non
scire docet: istruit dul
citer v̄ba capere/ non
vtiliter sapere.Et dū
verboꝝ suauitas que=

Rhetorice abusus periculosus.

ritur: vera rerū sapiē=
tia amittit. atq; vtinā
tantus hodie esset ho=
minum labor ad recte
beateq; viuendū quā=
tus ad ornate bene po
liteq; dicendum. Hinc
Firmianus Lactāti⁹;
Utinā tam multi bn̄ fa
cerent: q̄ bn̄ loqui vi=
dent. Adde q2 plerīq;
ea vtūtur nō ad salutē
sed ad pniciem. Acer=
bissime quidē illud re=
ferendū q̄ppe ⁊ dolen=
dū arbitror: vt videli=
cet ea q̄ (teste Cicero=
ne) a natura data ē. ad
bonor̄ hominū conser
uationē ī pestē ⁊ nocu=
mentū vertat. Siplex
enī est veritas ⁊ recta
splēdore aut verbor̄ le
nocinio nō eget/ quin=
imo (vt Quintilianus
ait) suspecta est cū or=
natur/ fingere nescit.
Nā quoniā (inquit) fa=
bricabit figmentū que
vix elimatū depromit
sermonē, ipa p̄o porna
ta locutio plus pferre
q̄ cōferre solet. Et ve
rū sit/ q̄ quidā sapiēs
ait: Qr garrulosa dicē
di festiuitas pl⁹ sonat
quā valet. Multumq;
habet inanitatis et va
cui. Idq; prudēs Se=
neca nō negauit/ dū in
declamationib⁹ dicit:
Quia raro hec īter se
coeūt/ vt eadē vox sit
dulcis et solida. Hinc
Didimus ad Alexan=
drū. artem inq̄t bn̄ lo=
quēdi nō discimus nec
facundie rethoricorū
oratorūq; operā dam⁹.
Cuius officiū est fabu=
lātes sermonib⁹ figmē
ta remēdacia/ ⁊ inno=
cētie fidē conferre cri
minibus: q̄ dū putāt se
aliene laudis fructum
p iniquam victoriā ra
puisse: nesciunt se sue
cōscientię pdidisse ni=
torē. vt recte experiāt
illud Lactātij. q2 mul=
tis sua etiam facūdia
mortifera est Rursus

veluti ipsa artificiosa
dicendi ars suos alū-
nos decipi: sic & ab eis
fallit: parē[q;] ei vitupe
rij vicē reddūt: dū elo
quētie auctoris fal
si noīe gloriāt. eāq; tā
to fedi⁹ deturpāt quā-
to nullā partē eloquē-
tie attigerūt. Quip-
pe nominari eloquētes
delectant: q̄ nondū lo-
qui inceperūt. Est eni
modernorū hominū in-
gens numerus: q̄ in eo
se veros rhetores per
fectos atq; facundos
oratores euasisse pu-
tāt: si post pauculas q̄-
bus insudarūt grāma
tice literas. post erga
tis ceter; p̄claris sciē
tijs. q̄ ipsam eloquen-
tiā nedum illustrāt: sz
conficiunt: ilico facun
die studijs se dedāt li-
brosq; Ciceronis et si
vis nostri Quitiliani
plegāt. Lōge certe alī
ter ide Cicero moder-
na deplorans tpa in eo
libro sentiebat: quē de
oratore ad Quitū fra-
trem edidit. Longe se
cus et ipe Quintilia-
nus cū de oratoris isti
tutione ageret. rarū ei
aut nullū fatent opti-
mū esse ea etate orato-
rem. Cui⁹ rei illā asse-
runt nō insulsam fore
causam. Nā oratorē in
quiūt oī sapientie gñe
psuadere oportere/ vt
q̄ alibi di dicit: cū splē
dore dicendi proferat.
adeo vt q̄ verū oratorē
audit: scire & intellige
re plusq; ceteri arbi-
tret. Qd vtiq; nisi di-
uersis sapiētie titulis
lustretur: efficere non
valebit. Quo enim pa
cto in sacris litteris il
le persuadebit q̄ eas
nusquam legit. Quo-
ue in naturalibus qui
Arist. non vidit. Quo-
modo in moribus aut
iure ciuili perorabit:
qui earum scientiarū
ne dixerim expers est

sed nec p̄ncipia nouit Ea de re Cicero mira ri desinit paucos ad= modū fuisse oratores: cuz eos aut omnia aut multa scire oporteat. Que oīa hoīes cōple= cti p quā difficile est. Hinc Augu. in doctri= na xp̄ana ait quendā sapientē dixisse: q2 ora torem oportet non mo do delectare: sed doce re: nec mō persuadere vt flectat: s3 vt vīcat. Cōstat itaq3 ea oīa nō nudis v̄borū folijs: s3 m̄ltiplici sapiētia cō= parari. Talis ḡ elo= quentia a sapiēte pro lata: omni dulcore mel lis dulcior est: de qua ī ecclesiastico scribitur. sapiēs in verbis ama= bilē se reddit. Ut igit̄ ptes laudate eloquen tie q̄s assequat̄: necef se est varia scientiarū supellectili cōstipat⁹ existat. idq3 in prouer bijs Salomon permo nuit inquiens. Stude sapientie vt possis di= gne p̄ferre sermonez. Qua sententia contē ptibilē asserit facun= diam/ nisi sciētia 7 sa= piētia fuerit condita. Fateor ergo hominuz mēs hodie depravata quinimo 7 penitus ob cecata est: adeo vt frō des pro fructu capiāt et fumo pascant̄. dum se igni appropiquare putant. Hoc est certe illud tempus q̄d Apo stolus ad Thimotheū p̄sagnabat. cū poeta rū fabulas ac figmen= ta p veritate ac sana doctrina fideles acce= pturos ī spiritu deplo rabat. cū ait. Ueniet ergo tēpus cū sanā do ctrinā non sustinebūt: sed a veritate quidem auditū auertēt/ ad fa= bulas aūt cōuertent̄. Adde q2 teste Augu. Cicero ipse 7 ceteri q̄ rhetoricam docuere /

Eloquentia vt siue sapientia nocet sic sapientia sine eloquentia prodest.

fassi sunt eloquẽtiam sine sapientia obesse plurimũ: & ꝓdesse nũ ꝗ sapientiã vero sine eloquentia plurimum ꝓfuisse. Hic Apostolꝰ ipse vas electionis ad Corinth. de se loquẽs palam fatetur se imperitũ fore sermone: sed nõ scientia et sapiẽtia tantũ tñ profecit quantum mũdus capere potuit et humana igenia sufferre valuerunt: adeo vt plus ceteris doctrina et ꝑdicatiõe ꝓficiẽs vnꝰ ipse doctor gẽtiũ meruit appellari. ipse deniq; et si rethoricis coloribꝰ non vsq;quaq; vtebatur: adeo vtiliter disputabat: vt oẽs sua sapiẽtia superaret: nõ vtiq; vt ipse alibi ait vicebat ipersuabilibus humane sapiẽtie ꝟbis que ad eloquẽtiã referunt: quare fideles sũmope admonet: ne decipiant in sublimitate sermonis. Mouerat enim quod ad eũdẽ sensũ iob dixerat: frustra (inquit) homo apit os suũ: et absq; sapiẽtia ꝟba multiplicat. Nec idipsum gẽtiles veteres qui eloquentie studia miro cuderũt igenio negare videntur. quippe arbitrati sunt eloquẽtiã non debere iudicari atq; laudari verborum solo splẽdore: sed secundum grauissimas sententias a vera sapientia sapienter elicitas: vt et explicare libet: & gr̃a exẽpli dixeri. in ꝯficiendo dyademate siue anullo absq; p roportione longe pus cõferre videt: qui carbũculũ: qui gẽmas q̃ aurũ offert: quã aurifex q̃ modo ea auro ligat/ formãq; simplicem adiicit. Omnis itaq; referta oratio gẽmis sapiẽtie & senten-

Argumentum prefertur stilo.

tiarū pōdere ꝑficitur nō solis verborū floscu lis/parū ergo substan tie vel virtutis: aut so= lide pulchritudinis o= rationi afferre videt: q̄ solū rhetorice et elo= quētie vacat / veluti q̄ nuda ex aliena precio= saqꝫ materia ꝟba ligat Qui vero nō mendicā do sed sua diffundendo preciosiora ministrat: lōge pluris cōferre vi sus erit. Famulat ita= qꝫ (teste Augu.) eloquē tia sapiētie. Nec mirū (vt Hiero. ait) ad ma= gnū oratorē si propter eloquij venustatē ⁊ di= cēdi ornatū sapiētia vt dn̄a ea vtat et aliquan do de āncilla atqꝫ capti ua ꝑpter ei⁹ venusta= tē faciat liberā israeli tem/q̄ ⁊ tādiu honora= ta incedat: quādiu do= minā sequit. sitqꝫ cōtē ptilis: cū sola absqꝫ do mine splēdore ꝑdire ⁊ placere gestit. Postre= mo audi q̄d Augustin⁹ dicat. Ait enim. Quia eloquētie solū vacātes minime ingeniosi habē tur. Quid em̄ (inq̄t) ꝓ= dest clauis aurea si a= perire nō pōt. Aut q̄d obest lignea: si potest. Agā igit fine3 si illud vnū dixerim: qꝛ q̄ sine sapientia eloquentiam ꝓfitent: vanitati inni= ti fatent. Nā nudo ver boꝝ ornat vacātes: hu manitatis studia se ia= ctāt assecutos. Cū em̄ (teste sapiēte) vana sūt studia hoīm: recte ora= toꝝ exercitia hūanita= tis sunt q̄ppe ⁊ vanita tis: tū vanitati sermo= nis icūbūt. q̄s pulchre idem sapiēs alibi digi to tāgit: Uerba (inq̄t) proferūt plurima/mul taqꝫ in dicendo ⁊ dispu tādo vonitatē habētia Sed et Hieremias ad eundē sensū. Doctrina (inq̄t) vanitatis coꝝ li gnū est argēto iuolutū

huma nitat; studia vnde. dicta.

Lignū (inq̄) siccum est
atq̧ aridū: idq̧ vt splē
deat argento īuoluiť.
Nec aliť rhetoꝝ ꝟba
arida sunt/ veluti nul=
lo sapiētie humore aut
sententiaꝝ splēdore hu=
mectata. q̄re vt fulge=
ant argento nude elo=
quentie supinuoluunť.
Quo fit vt verissimuz
sit eos studia seq̄ hūa=
nitatis qui poti⁹ vani
tat. Adde q̄ diximꝰ in
prefatione huiꝰ libri q̄
icipit. Vez vbi aliq̄d
diximꝰ vsq̧ ad mediuz
capituli.

¶ Cp̄.xxxviii. de Ma=
thematicis sciēcijs in
genere/ ⁊ de earum or=
tu et fine.

Mathematice ꝟo
doctrinales vo=
canť. qz per certas de=
mōstratiōes quātitatꝫ
cōtinue docent. vt sta=
tim subijciemus. Has
phūs metaphisice con
numerat: ⁊ cū illa ꝯue=
niunt qz vtraq̧ cōside
rat de quātitate conti
nua/ sed dispariť. Me=
taphisicus eñ cōside=
rat de oīb⁹ quantitati
bus ꝓ vt sunt entia: vt
ait philosoph⁹ lib. iiij.
metaphisice. Sed ma=
thematic⁹ ꝯsiderat de
quantitate/ vt de subie
cto: ⁊ de illa pricipaliť
agit illāq̧ demonstrat.
Et qz quātitas multi=
plex est: aut saltez qua
druplex: ideo quattuor
sunt mathematice. Pri
ma eñ ⁊ nobilior quāti
tas est circa dimensio
nem oīm celestiū corpo
rum in se: ⁊ inter se per
destantias ⁊ dimensio=
nes adinuicem. etiā re
spectu mot⁹ ⁊ situs illo
rum ⁊ circa istam quā=
titem versať astrono=
mia. Alia est quātitas
respectu audit⁹ circa
sonos et voces. Nam
humana curiositas vi=
dens in sonis esse dele
ctamētū/ quesiuit cau=
sam eius: vt sibi posset

Mathematica q̄druplex.

per artē tales delectationes facere ɔtinuare. vt dicit Boe. in primo musice: Vñ docuit quātitatem vocuȝ sub vna cōcordia et consonantia sonorū ɔiungere: et in vna ꝓportione numerali deducere et hanc ꝓportionem ⁊ quātitatem sonorū vocam⁹ musicā. Tertia quātitas respectu numeri versatur que dicta est arithmetica .i. virtus numeri: qꝛ considerat quātitatē nūeralē ⁊ proprietatē ei⁹ vt ait Jsido. Hec certe ars magne ꝟtutis ē quia nulla aliarum artiū indiget: alie vero hac plurimū indigent vt ait Boe.. Quarta vero quātitas versat circa mensurā q̄ dicta est geometria .i. mēsura terre/ que ortū habuit secūdum Alfaragiū in egypto. Cū em̄ post Nili inundationē possessiones oēs obducerentur limo. ad hoc vt deinceps possessiones certitudinaliter distiguerētur ceperūt terrā lineis ⁊ mēsuris metiri ⁊ partiri vt sic ceteri limites ponerētur in possessionibus. A tali igitur priaris mēsura terre sciētia mensurādi nomē accepit que geometria dicitur. Postea vero creuit īquisitio ei⁹ / ⁊ deuentū est ad lineas / ⁊ circulos / ⁊ triāgulos et ceteras figuras ad eiusdem artis ꝑfectionem.

¶ Capitulū. xxxviii. Perticulariter de pⁱma scientia mathematica/ vicȝ de Astronomia/ ⁊ de eius laudib⁹ et vtilitate demuȝ de illius incommoditate in certitudine laboribus ⁊ dānis.

Astronomie vtilitas.

ASTRONOMIA ita qз pma ē Mathematica: et quam antiqui mathesim penultima breui appellabāt: eāqз vtilē pbabilēqз habuerūt: quia (vt ait Policrat⁹) natura illā inducit rō pbat z vtilitas/ z experientia approbat: qui hanc sequūtur curiosiores sunt celestium/ vt īuestigēt de singul; q̄ sublunari globo cōtinentur: vtilis certe ad naturales effectus prenoscēdos. Illa eni desiderū motibus magnitudine z distātia p tractat. Euocat eniз hoies ab his tenebris et grosso aere et in superiorē illam lucidissimāqз celi domū tot luminaribus distinctam oculos z animū īducit Est enim iocunduз fixas stellar imagines discernere. et erraticas suis locis noībusqз designare / earūqз cōiūctiones. Demū solis z lune defectus: lōge ante predicere z p̄uidere: ex quib⁹ plurīma cōmoda cōseqūtur z non parua pericula et incōmoda vitamus Rursus nō est dubitādum ex motu celestiū corporū plurimos futuros reruз euētus dependere: presertī in illis qui ex nostro libero arbitrio non pcedunt Vn̄ secūdū doctrinā sanctorū. Nō sunt culpandi: qui naturales effectus stellarum: et planetarū nouerunt z predicunt. Nam z ī genesi legitur: Luminaria celi ad hoc producta esse: vt insignia et tempora z dies z ānos patet ex predictis excellentia z vtilitas huius artis. Verū secū-

dum Alfara. hec ars
pro parte mendax est:
et hominibus ignota.
Quis enim hominum
hodie nouit omnium &
tam diuersarum stella
rum diuersas naturas
& effectus. & possea vir
tutes ex oibus mixtas
vt cum certitudine de
terminet euetus. etiā
naturales in elemētis
et elemētis cōtigētes
vt absq dubio dicere
possit. taliū stellarū cō
iūctio facit necessario
siccitatē: & taliū cōiun
ctio facit aquarū abū=
dantiam: et taliū pesti
lentiam/ & taliū mortē
diuturnā/ & taliuz mor
tem celerem/ indubie
nemo nouit circa arca
na ista certū dicere: sz
per coniecturas falla=
ces asserunt aliqua ex
his q̄ cōtigerūt aliqñ
et nō accidit vniformi
ter sicut dicūt Et ideo
astronomia iudiciaria
fatva dicit: & infatuati

Astro nomia incer ta di= uina= tio.

ua eorū q̄ sibi vacāt se
cundū Alfara. Irri dē
da certe et taliū hoīm
demētia vt scire velit:
q̄ in celo agunt: q̄si cō
silio celestiū interfue=
rint: atq recēter inde
venerint: cū tñ q̄d ī ter
ra/ q̄d ī domo vxor aut
soror ei⁹ egerit: igno=
rēt. Noui ego quosdā
astronomos vxores ha
bere nō satis pudicas
ipi tñ de aliarū īpudici
cia cōiectabāt. Pluri=
ma itaq īcōmoda hūa
no gñri ex his futurorū
pscrutationib⁹ mathe
matici afferūt. Sz vl=
tra p̄dicta eminēt alia
īcōmoda & picula. Nā
raro & difficulter secta
tores hui⁹ artis intra
moderatiōis metas co
hibent: sed cupiditate
quadā futura pnoscēdi
ad diuersa vanitatū ge
nera eius velamēto ho
mines trahunt. vt (te=
ste Policrato) nō tam
philosophie species:

Astro uomia fatua infa= tuat.

Astro nomie incō= moda

quã quedã ĩpietatis di
sciplina sit.⁊ tãdẽ ĩ ma
thesim ꝑducta penul=
tima ꝯuertat̃. Dilatãt
eñ plurimi philateri=
as hui⁹ art;: vt ꝯstella
tiõib⁹ ⁊ planet; nimiũ
ꝟtutis attribuãt:⁊ eis
(nescio quã)auctorita=
tẽ pſtãt ĩꝯtumeliã crea
toris. Et iuxta apl̃m.
Ad sobrietatẽ nõ sapi
entes stulti fcti sũt. Ce
lestib⁹ eñ ꝯstellationi
bus attribuũt vitã et
mortẽ:ceterosq; euẽt⁹
hoim p̃dicere conant̃:
⁊ cetera q̃ pať posuit ĩ
sua potestate.nõ atten
dẽtes q̃ ꝑ ꝓphetã de⁹
ad illos irridẽs ait Di
cite michi q̃ vẽtura sũt
⁊ dicã q: dij estis. Sic
igit̃ mẽtes hoim futu=
ra p̃noscere cupiẽtium
illudũt vt tãdẽ liberi
arbitrij perimãt liber
tatẽ/ q̃ parit̃ ⁊ eis cre=
dẽtes vtinã illud ꝯside
rarẽt: q: altissimus ac
stellis tm̃ dedit vigor;
quãtũ voluit sibi tamẽ
retinuit toti⁹ opificij
pꝛĩcipatũ. Que oĩa ip
si auctori deo exhibẽt
famulatũ : iuxta illud.
Celi enarrãt gloriam
dei. Adeo ei hij hoies
diuine ꝓuidẽtie illius
q̃ bonitati ⁊ potestati
detrahũt: vt asserãt ali
quẽ faustũ/ aut fortuna
tũ eẽ posse/ ex ꝯstellati
one natiuitat; sue. A q̃
bus(vt q̃dã sapiẽs ait)
q̃rẽdũ esset: ancredant
ira dei q̃busdã plerũq;
regna ⁊ dominia abla=
ta fuisse simplicit̃ ⁊ ei⁹
grat; ⁊ bñplacito alijs
esse collata. Rurs⁹ nõ
credũt ꝑ eadẽ diuina
ira vel gr̃a dei/ aut ali=
quoꝝ p̃cib⁹ põt placa=
ri: vt bona data nõ au=
ferat ⁊ mala merita nõ
inferat/ q̃ oĩa in sacris
litteris sepe fctã eẽ le=
gim⁹. Qđ si ea ꝟa fore
credũt / necesse ẽ illos
etiã credere/ q: cõtra
voluntatem creatoris
hmõi bõa hoib⁹ nõ ꝓue
niãt: nec eis auferẽt̃: s;

ineffabiliter verū sit/
cūcta bōa ꝛ mala moꝛ-
talib⁹ ex dei benepla-
cito pꝛouenire. Vñ do
ctissimus Guillermus
cancellarius parisien
sis pulcre in eo quē de
vniuerso libꝛo edidit:
refert facete. quia cū
vn⁹ ex astronomis cui-
daȝ ex illius natiuita-
tis constellatione ma-
gnā dignitatē pollice-
retur. Ille ab astrono-
mo quesiuit. Nā si de⁹
nollet: ille dignitatem
assecutus essȝ. Cui re-
spondit. Nullo id pa-
cto id effici posse. Rur
sus ergo q̄siuit an si de
us vellet astra et eius
natiuitas possent ipe-
dire ne dignitatē asse-
querentur. Similiter
respondit negatiue.
Tunc ille. Cū ergo v-
trūq; sit i dei arbitrio:
totū ei cōmito. Quod
vero obijciūt lumina-
ria celi pducta esse vt
sint insigna et tēpoꝛa

Sidoruȝ et signorū effect⁹,

fatendū est in natura-
libus Erraret eñ me
dicus: si flebotomaret
in certa lunatiōe vel si
gno sideruȝ. Signant
ergo sidera futura tē-
poꝛa: an naturaliter e-
runt sicca vel humida
Secus i leuētib⁹ homi
nū qui ex arbitrio pꝛo-
cedunt. ꝛ per rationeȝ
dirigi possent. Tales
eñ astris nō subijciū-
tur. Pendēt eñ ex in-
tellectu quē secūdum
philosophū constat eē
ab extra. Fatendū ē ta
men quia inclinatiue a
stra disponunt certos
hoīes ad certos actus
pꝛesertim eos qui non
resistūt passionib⁹: nec
sequunt rationē. Quo
sensu dixit ptholome⁹
quia solus sapiens do-
minabit astris. Stul-
toꝛū autē ifinit⁹ est nu-
merus. Significāt er-
go astra quedā natura
lia in terra nec ad illa
hoīes cogunt quinimo

ea facile vitare possumus: veluti exẽpli gr̃a Eleuatio manus cum gladio: signum est eminẽtis pcussionis: nõnũ q̃ tñ in iocum resoluit Rursus aliud exẽpluʒ succedit. si i capite alicui⁹ vici aut strate vrbis videm⁹ ignẽ accensum: et ventũ validum ex ea parte: certe cõiectamus domũ ligneaʒ quã ignis ⁊ ventus petit cõburẽdã/ tñ aquarum copia aut alijs remedijs vitari põt. O quot felices prĩcipes/ q̃t viros clarissimos fefellit / atq3 infelices reddidit: hec tã falsa ⁊ auida futurorum euẽtuũ inquisitio Testes sunt tres inter ceteros omni seculo p celebres et memorandi viri Pompei⁹ Crassus ⁊ Cesar quib⁹ (teste Cicerone) caldei oẽs mathematici: ceteriq3 aruspices preclaro fine in patria morituros promisere: qd an verum sit: mestũ est cõmemorari: ferro enĩ oẽs cesi duoq3 longissime ab Italia inhumati: ferarũq3 morsib⁹ expositi fuere. Ea igitur atq3 maiora quippe et deteriora his puenire assiduo cõspicim⁹: q̃s felices astronomi p̃sagiũt. Nec tñ humana mens futurorũ auida auerti vult: ne illorum nugis credat. Mira hoĩm leuitas mira credendi facilitas/ veri⁹ dixerĩ fatuitas. Quaʒ nõ parum Cicero miraf/ q̃ longe magis mendacibus q̃ vera dicẽtib⁹ credũt. Ceteris si quidẽ etiam pbis hoĩbus nõ facile fides datur si vno tantũ notabili sũt deprehensi mendacio. Astronomos vero ⁊ cõiectores melioris cõdictionis dixerim: q ecõtra accidit. Mille enĩ illorum in grauissimis re

Astro logi mltos magna tes de cepert

bus mēdaciis: vna for tuita ⁊ alias futura veritas fidez p̄stat. Quo fit vt aliud mirabilius accidat. qđ vt Petrarcha ait: sine vlla suspitione mendacii libere mētiri possit ꝑ eo quia semel potuerūt nō mētiri. Adde aliā stupendi ⁊ admirādi causam. Cū eni diuina veritas (scriptura sacra teste) nos moneat: ne predictis cōiectoribus etiā ꝓphetis ⁊ vera p̄dicētibus credam⁹. cū ait i Deutro. Si surrexit in medio tui ꝓphetes: et p̄dixerit signū atq portentum: ⁊ euenerit quod locut⁹ est: nō audias verba prophete. Temptat eni vos deus an diligatis eū/ nichil omin⁹ eis ipsis mathematicis q̄s nō prophetas/ nō sanctos scim⁹: in cunctis credimus: q̄ paucula demonū for te p̄stigiis p̄dixerunt/

sacre lr̄e ꝑhibēt astrologis fidem dari.

huius deniq exercitii pericula et incōmoda/ vltra p̄dicta ex eo conspicies: qm̄ illā artem pro fundamento ⁊ scuto quodā sue iniqtatis multi venerāt ⁊ colūt .s. diuinatores/ nigromātici: incātatores/ arioli/ aruspices: coniectores: cyromātici. Utcūq igit sit: oro te fili carissime/ hanc artē velut pestē fuge: nec qđ astra de te iquiras sed qđ astrorū creator sāxerit bonis operib⁹ expecta: atq vt ad salutē tuā cedāt iugiter exora: nec ab his cōiectoribus veritatē speres agnoscere: quibus veritas ipa ignotior ē q̄ tibi. Fateor eni aliq̄ astronomie sp̄es laudata est atq vtilis. Uerūtamē (teste August.) potius est scientia curiositatis/ q̄ doctrina pietatis. nec illā iculpamus sed vtilius sc=

Astrologia scia ē nō pietatis s3 curiositatis.

ctandā dicimus sapiētiā naturalē. q̃ astroꝝ arti heret. Illa enī naturali intellectui consona est atq̄ cōformis: p quā naturaliū rerū animataꝝ ⁊ inanimatarū pricipia/ passiones ⁊ coꝝ q̃ celo ⁊ mūdo cōtinent: rationes ⁊ effectus cognoscimus. ac multarū reꝝ possum⁹ causas reddere: q̃ mūdo mirāda videt. Nec minus iocunda est inq̃sitio perspectiue/ ⁊ de pōderibus tradita ratio. Fatemur tamen q̃ in his naturalibus methaphisicis sciētijs nō cristus: non ꝓphete sonāt: sed phūs ⁊ ꝯmētator. De qb⁹ ad Damasū dicit Hiero. qs phīsici ꝑscrutatores oculos in celum leuātes: ⁊ vltra ꝓfundū terrarū in abisso demergunt/ i vanitate sensus: in obscuritate mētis ingrediētes diebus ac noctib⁹ ꝑscrutāt: multa vt sciāt: pauca vt sapiāt.

¶ Capitulū. xxxix. de secunda mathematica videlicet de musica: et de eius laudibus ⁊ vtilitate: ac illi⁹ incōmoditate/ miserijs ⁊ laboribus.

Musica vero altera mathematica est/ q̃ vt dixi consonam multitudinē ꝓportionū suaꝝ i quadā equalitate vocum cōciliat. Hec certe ars apud grecos magno semper honori fuit: nec putabat qs liberaliter eruditus nisi musicalib⁹ cātibus instructus foret. Quantā autē ꝟtutē Plato armonie tribuit: ex his patet q̃ in thimeo tradit. Ait enī q̃ potentissima artiū ē musica. cui⁹ armonia virtus est ad mitigandos dolores animarū hūanaꝝ: ipsasq̄ leticandum silr et ad in- Musice cōmoda.

gerandas eis oēs pas=
siones. Tātusqȝ est mu
sicoꝝ in cōmouendis
animab⁹ vigoꝛ: vt eas
cogat mouere coꝛpoꝛa
sua etiā ad gestus inso
litos: quib⁹ mot⁹ inte=
rioꝛes alterāt Deniqȝ
p armonias gratia cō
templationis ꝛ diuina
rum scientiaꝝ studia:
nō mediocriter iuuan=
tur ſm Alfara. Adde
mirabile dictū: qꝛ ꝛ in
bellis equos ipsi musi=
cales cōcētus incitāt
Delphinos quoqȝ ꝛ ce
tera aialia letificant.
Hanc Socra. didicit.
ꝛ adolescentes erudi=
ri in ea iussit. nō qꝛ ad
lasciuie incitamentuȝ:
sed ad mot⁹ aīe sub re
gula ratiōeqȝ moderā=
dos. sicut enim nō ois
vox/ sed tm̄ q̄ bene con
sonat ad soni melodiā
facit Ita et motus aie
nō ois: sed q̄ rationi cō
gruūt ad rectā vite ar
moniā ptinent Auget
eius laudes: qꝛ nō mō
delectabilis ꝛ vtilis ē:
q̄ nedū spūs hoīm viui
ficant: sed īstrumenta
sunt ad rectos bonosqȝ
hoīm moꝛes cuius ꝟtu
te maligni spirit⁹ cohi
bent. Sed q̄d plura ?
Animū a curis liberat
ꝛ quadā in eterna leti
tia ad exultationem in
deū mentes hūanas ꝓ
uocat. Unde ꝓpheta.
Exultabūt (inquit) la=
bia mea dū cantauero
tibi. Sed iā audi illi⁹
incōmoda. Primo enī
eas q̄s diximᵘ vtilita=
tes q̄ musicā audiunt
cōsequunt: nō q̄dē ipi
artifices. nā vt ait Ari
sto. audibilia foꝛti⁹ mo
uēt quā sensibilia: aut
p se operabilia. Quin
imo teste philosopho:
ꝓpter vehemētiā mul=
titudinēqȝ vocū/ ledit
cerebꝛū: ledūt spūs vi
tales cātātiū: quot fit
vt ad moꝛes male di=
spositi reddant, quoꝝ

Musice icō moda.

Aristo.banausos.i.indispositos ad res intellectus vocat. Rursus musica ꝛ vsus ei⁹ p certas melodias ad mollitiem disponūt/aliquādo ad iram aliquando ad diuersa alia que distrahūt ab operib⁹ virtutis ꝛ intellectus q̄re senibus ac magnis et studiosis viris audire et iudicare/ nō exercere musicā p̄ceptū est. Decet eni(vt sapiētes aiūt)graue viꝝ nō modo man⁹/sed voces cohibere ad aliorum applausum qđ ꝓpriū histrionum est.Adde his que tangemus infra libro.ii.capitulo.xv.vbi de cantoribus agitur.

¶ Capitulū.xl.de tertia ꝛ quarta mathematica videlꝫ Arithmetica ꝛ Geometria. et de eaꝝ laudibus ꝛ vtilitate,ac de illarū incōmoditate/ inutilitate ꝛ laboribus.

Arithmetica et geometria vltie sūt mathematice ꝛ vtiles admodum: quaruꝫ altera de numeris/ altera de magnitudinibus. In quib⁹ ſm varias relationes pariū vel imparium:item lineaꝝ supficieꝝ aut corpoꝝ/ varie species numeroꝝ magnitudinūq̄ constituūt. q̄ cognitio iocunda est he quidem artes vtiles certe ꝛ necessarie sunt: ꝛ in scriptura sacra plurimuꝫ cōmodate: qꝛ scriptuꝫ est:Omnia fecisti i numero pōdere/et mēsura. Sine ei numero nihil agere possum⁹. Ut enim inquit Isidorus: Tolle numeꝝ a rebus ꝛ oīa pereūt:nec differrent hoies a bestijs ceterisq̄ aialibus q̄ calculi rationē ignorant. Et ideꝫ de geometria. Sine ei pōdere deniq̄ ꝛ mēsura:nec possessio

Arithmetica et Geometria vtiles ꝛ necessarie.

nes nec pollicie forēt. Sed fateor hec artes ꝛ si vtiles et necessarie sint / non tamen hoīes cōducunt: nec dirigūt ad mores/nec ad felicitatem eternam. Quid eñ prodest rerū magnitudines ac extrīsecas quātitates agnoscere/ sui vero ipsius itrinsecas qualitates ignorare? Quid rursus quātus sit orbis intelligere: sed quantus sit ei⁹ creator nescire. Aut quid prodest / omnium numerorū ꝓportiones attigere? Quid numerare multitudinē stellarum/ꝛ oībus eis noīa vocare. si vicia/ si scelera sui ipsius nō computat? Uera igiť geometria est quantitatem. ꝛ magnitudinem peccatorum attendere illaq; penitentie calcula diluere Uera illa ē arithmetica: dies nostros dinumerare: ꝛ in quo defecimus computare/ dicentes. Fac mihi domine notū numerū dierū meorum: vt sciam quid desit michi. quia carpētarii sibi vendicant: in quarum vsu/ pericula/ fraudes ꝛ doli nō desūt Taceo de falsis cōputis/ de falsis mensuris et ponderibus. Uides fili mi / huiusmodi mathematicas artes fore alienas ab artibus et scientiis pietatis: que ad vitam eternā conducunt/ ad quā te dirigere oīa mea studia tēdūt

arithmetice incommodą

¶ Capitulum. xli. in q̄ sub breui epilogo recolligit autor cunctas alias artes ꝛ genera viuendi i hoc seculo. In quo ostendit miserias/ labores et pericula omnium statuum. et docet eos omnes plures habere aculeos ꝛ miserias q̄ gaudium quietē ꝛ et securitatem; discur-

rens per omnes modos viuendi in hoc seculo.

Cernis iam fi=limi carissime si ea q̄ audisti tecū ipse reco lis ac discutis / expli= cata esse omnia vite ge nera: cuncta denique hu mana tēporaliaque exer citia: in quibus diuer= sa mortalium studia / tā sedulo et vehemēter oc cupantur. Nec enī pu to me falli: qm̄ human⁹ animus in illis non tā satiatur q̄ cruciatur. Si enī recte iudicas plus in eis laboris q̄ quietis pl⁹ meroris q̄ gaudij / plus luctus q̄ solatij / plus difficulta= tis q̄ facilitatis / plus periculi q̄ securitatis reperies: que omnia op to tecum ipse conside= res. Scio enim quoniā si minimam laborū dif= ficultatum et afflictio num partem / pro immor= tali deo pertuleris eo= rum que mortales su= beunt. vt seculo diuer= sis modis seruiant: re= cte quidē beatus eris Uerum sub breui epi= logo plurima tibi ad mentem adducam.

Quis enim omniū vi= uendi generum / ac hu= manorum exercitiorum et officiorum labores: incommoda: pericula. Fraudes quoque et do= los facile mēorare pos= set. Sed (vt breuiorib⁹ apud te vtar verbis) a summo culmine vsque ad infirmum: a cesare vs= que ad bubulcum. a Re= ge vsque ad pastorem: nulla quies / nulla secu= ritas / sed omnibus ca sibus / periculis / acu= leis laboribus innu= meris subijciuntur.

Cuncta fraudibus et iniquitatib⁹ subiacēt Regis enī aut cesaris clarissimū eē nomē nō

ambiginus:sed durissi mum officium ꝛ magis seruare difficile. In ex celsum eñ ꝛ ventosum montem ascendit rex: quē facilius fulmina fe riunt. Nam ꝛ si clarus regis titul⁹ sit:res ta= men obscura.nec aliud est quam vitreū ꝛ peri turum iocale: curis et periculis plenum De= mum reges delirant a= dulationib⁹ et(qđ peri culosius est)retento re gis noie pleriqꝫ tyran ni fiunt: quoꝝ nonnulli multo iustius sub rege iusto agerēt:ꝛ trāquil= li⁹ quā reges ipsi essēt Locus certe regi⁹ ne= dum ignauus et petu= lans est/ sed et pericu= losus laboriosus virtu tiqꝫ difficilis. Quippe bonus rex:seruus rei= publice ꝛ mal⁹/hostis illius. Adde quia rex ea die qua regnare ce= perit mori cepit. Aliis enī viuit moriē s:quod

Re= ges deli= rant ex a= dula= tione

difficile credit a regis hostibus. Si que erat olim quies:regi periit Sed de principū mise riis hactenus in secun do hui⁹ libri caplo dixi mus. Simile omino de principibus de ducib⁹ ꝛ marchionib⁹ comiti= bus/baronibus ꝛ cete= ris potentibus cogita bis quibus illa indele bilis atqꝫ irreparabi= lis mesticia addēda est qꝛ si potētes sint/ posse tamen ne regi subiiciā tur : nequaqꝫ possunt. Cetera hoīm officia/ status/artes ꝛ exerci= tia breuiorib⁹ attingā verbis. Milites popu lum reliquum et ipsos subditos non defendūt sed depredant princi= pum officiales:plebē excoriāt: thesaurisant sibi nō aūt reipublice thesaurisant. Regia quecqꝫ dom⁹ et pricipū aula:plena est supbis. et quādoqꝫ magnatum

curia referta est mēda
cijs / impietas versat
inprincipū ac quorum
liber belligerantiū ca
stris seu tentorijs.qm
(vt dudū cecinit elegā
tissim⁹ poeta Lucan⁹)
Nulla fides:pietasq
viris q̄ castra sequunt.
Venalesq manus:
ibi fas/vbi maxia mer
ces. Sed iam transire
ad alios libet. Eques
ipse factiosus armiger
pauper depredat/pedi
tes luctuosi/inferni mi
nistri/venator fess⁹ cur
sitat inaniter/fraudat
auceps:piscator madi
dus aquas nō terram
colit/custodes latrōes
in siluis / iusticiarij in
foris siccarij/excoriat
barbitōsor ledit cyrur
gicus/occidit medic⁹:
apothecarius sophisti
cat aromata /|iudices
tribunalia vendūt:no=
tarij registra falsificāt
litigijs immiscet cano
nista/ fraudibus ditan
tur legiste fraudat ora
tor:artiste supflua cu=
riose rimant. Theolo=
gi bona predicant pra
ua agūt:mercator deci
pit atq deierat:vendi
tor laudat : vituperat
institor:scriptores lcor
repte depingūt:picto=
res falsa sculpunt/ car
nifices putrida vēdūt:
tabernarij ebrios pa=
riūt/ gulā gignūt. Sz
tam ceca est hominum
mens:vt ad hec oia ꝛ si
miserijs/ piculis/ erum
nis plena:tamen vt ad
quedam solatia ingen=
tia properāt : festināt.
Currūt enim ꝛ discur=
runt mortales:nō qui=
dem per virētia prata
sed p scabrosos sepes/
ac semitas diuersas.
Quidā eni ascendunt
mōtes: trāscendūt col
les/ trāsuolant rupes:
trāsgrediunt foueas:
ingrediunt cauernas:
alij rimant viscera ter
re:alij profunda maris

penetrat alij opaca ne
moꝛum transfodiunt /
alij exponunt ſe vētis
et imbꝛibus / ac toni=
truis et maris ac flu=
minum fluctibus ꝛ pꝛo
cellis. Alij metalla cu
dunt et conflant : alij
lapides ſculpunt ꝛ po=
liunt: alij ligna ſucci=
dunt et dolant: alij te=
las ſoꝛdiuntur et tex=
tunt : alij veſtes inci=
dunt et conſuunt alij
edificant domos : alij
plantant oꝛtos et vi=
neas alij ſuccendunt
foꝛnaces : alij extruūt
et cudunt molendina:
alij piſcantur : alij ve=
nantur / aucupantur. ꝛ
tandem alij mercātur:
fenerantur. In quibus
oībus nō deficit fraus
dolus et nequitia / ac
etiam pericula pluri=
ma. Rurſus alij medi=
tantur / cogitant / con=
ſiliantur. et tandem de
cipiuntur: Alij contē
dunt; alij pꝛeliantur :
alij plurima animo vo
lunt : vt diuerſis arti=
bus opes congregent:
et queſtus multiplicēt
lucra ſectentur et his
laboꝛ coꝛpis / afflictio
mentis et periclitatio
anime. Que omnia ho
minum ſtudia atqꝫ exer
citia: tam vana ſunt qꝫ
diuerſa plena certe pe
riculis / aculeis et labo
ribus. Quod pulchꝛe
non negat ſapiēs Sa=
lomon inquiens. Cum=
qꝫ me conuertiſſem ad
vniuerſa que ſub celo
ſunt: et q̄ fecerunt ma=
nus mee. et ad laboꝛes
quibus fruſtra ſudaue
rant vidi in omnibus
vanitatem et afflictio=
nem: ꝛ qꝫ non ſit niſi la
boꝛ et afflictio ſpirit⁹.
Et concludit. Cuncte
res difficiles : nec po=
teſt eas homo explica=
re ſermone : pꝛout ſta=
tim particularius ī ſe=
quantibus capitulis /
differemus.

¶ Capitulum. xlij. in quo inquiritur causa: quare a prima mũdi origine/boni et mali in quouis statu existẽtes: diuersas miserias/penas: cruciatus plurimaq3 mala ⁊ incommoda corporaliter passi sunt. Et breuiter enarrantur calamitates in specie omniũ fere magis excellẽtium ꝑsonarũ vtriusq3 testamenti.

Quam ceca sit mortaliũ curiosa inq̃sitio / erga vite formaꝫ eligendã satis ex predictis cõspicere libet. Audita siq̃dẽ fiunt nõ modo in genere: sed in specie eorꝫ q̃ tẽporalit̃ et in hoc seculo vitam ducũt cuncta humane vite studia/ exercitia: artes ⁊ officia: in q̃bus ostensum est parũ fore dulcoris: plurimũ vero meroris ⁊ afflictionis. Superest igit̃ pro huius partis cõplemẽto: vt eius rei primo causas perquiramus. vñde a nascẽtis mũdi origine: plurimum et fere omniũ magis excellẽtium et egregiarum ꝑsonarũ miserias/penas afflictiones: incõmoda mala: mortesq3 teterrimas: ꝑticularius ⁊ nominatim breui sed cõtendioso sermone narremus: nec modo sceleratorꝫ hoĩm. sed ⁊ innocẽtiũ. Ut vñusq̃sq3 bonos sit̃ ⁊ malos ea ꝑtulisse cognouerit: nequaq̃ se magis aut exemplũ/aut ꝑuilegiatũ reputet. Quid igit̃ sibi vult q̃ nulla viuẽdi formula: nl'la vite ars: nulla sors iustorũ aut iniquorꝫ hoĩm miseriis laboribus ⁊ anxietatibus: cruciatibus ac penis careat. certe q̃sq̃s interrogat: mecũ ignoret,

Si tamen inquirendo aliqd dicere libet illa fortassis inter ceteras causa: summaqꝫ ratio assignari valebit. Cuꝫ eñ (teste Hieremia) oculi oĩm ad auariciam ad sanguinem innocentum fundendũ: ad calũniam; ad cursum mali operis intenti sunt.

Quodqꝫ et gñsis libri proclamant: quia vidit deus ꝙ multa malicia hoĩm esset in terra. et cũcta cogitatio cordis intenta esset ad malũ. Et in ꝓuerbijs scribiť Pedes hoĩm ad malũ currunt. Et iteꝝ in hieremia. De malo ad malum egressi sunt / quare recte eos mala sequuntur: q̇ mala cogitant ꝛ operanť. Quod sensit Dauid cum ait. Cõprehẽderũt me mala quoꝝ nõ est numer⁹. Hic Grego. Nulla dominabitur aduersitas si nulla dominatur iniquitas. Nec aliud clamabat sapiens. Corda (inquit) filioꝝ hoĩm replentur malicia ꝛ cõtẽptu in vita sua. Et subdit; Et post hec ad inferos deducentur. Natura eñ humana tã naturaliť, depꝛauata est vt ex se nutari non valeat: quare necesse est eam comitentur mala: sequanť aduersa. Hic idem, sapiens. Nequã est natio illoꝝ et naturalis malicia ipsoꝝum qm̃ nõ poterat mutari iniquitas eoꝝ ĩ perpetuum. Semen eñ ĩ illorum erat maledictũ ab initio. Sed dices iuste quidẽ malos mala sequunť: bonis vero pꝛemia nõ supplicia debẽtur. Sed audi q̇d sanctus iob dicat. Si impius fuero: ve mihi. ꝛ si iust⁹ non leuabo caput saturatus afflictione ꝛ miseria. Primis enim afflictio pena est: secũ

mala recte eos sequũtur q̇ mala cogitant.

dis medicia: illis supplicium / istis exercitium / oim tñ (vt ait sapiens) multa est afflictio. Qd apostolus non negauit iquiẽs ad Thimotheũ Oms q pie viuere volunt in xp̄o christi persecutionem patiuntur Nec aliquem idem sanctus patriarcha excepit cũ ait. Homo nat⁹ de muliere breui viues tempore repletur multis miserijs. id eni hominibus summa ratione cõgruit. Nam cum mens humana ad eam quam creatus quietez suspiret: agit diuina prouidentia nos ad illam dirigens / vt in hac valle miserie nullis gaudijs / nullis prosperitatib⁹ merito quietetur vt tanto vehementius nos eterna illa nonduz habita delectent: quãto iam ista adepta cruciãt. nec aliud impera voz noster verbo z exemplo docuit inquiens: in mundo pressuras semp habebitis: in quo vbo. Grego. nemo inquit sibi promittat quod euãgelium non promittit. Quis tã demẽs ille est vt sibi in quouis huius libet statu quietem et gaudia pmittat Quippe tribulationes z angustias euãgelica: immo xp̄i vox comminat. Super est vt exemplis factisq̃ cõprobem⁹: q̃ verbis attulim⁹. in primis igitur quam vera sint facile intuebimur / si cunctas huius seculi etates discutim⁹: si denicq̃ nostrorum priscoꝝ vitas ac studia / artes et exercitia perscrutemur. Memores itaq̃ simus dierum antiquoꝝ cogitemus generationes singulas. Interrogemus patres nostros et annunciabũt nobis maiores nr̃os: z dicent nobis, Nam a tempore

qñ diuidebat altissim⁹ gētes. et qñ separabat filios adā. ois creatura ois etas miserijs et erūnis plena fuit. Incipere autē libet a pmo nr̃o ꝓtoplasto. Is a demone seduct⁹: quā mala ꝑmutauit locum nosipsi sentim⁹. Uxor vero eua ꝙ male versutijs demonum credidit: nosipsi patimur: qb⁹ plurimas afflictionū miserias infeliciter trāsmisit: quas sibi nobisqꝫ vitasset si voci creatoris obedisset. Per quoꝝ trāsgressiões ab ipsa mundi origine omnes morti dediti: non modo mali: sꝫ boni. nō puer si. sed ⁊ iusti: recti et inocētes. nō nisi sudoribus: miserijs: et laboribus vitā duxerūt. Abel eni corū filius innocens/a nocente occidit. Enoch iustus ab hac vita trāsfert. Cai sagitta ꝑfodit lamech primus bigamus excecat. Tubalcaym laborib⁹ implicat: et faber malleator: atqꝫ in cuncta opera eris et ferri multipliciter fatigat. Matheusalē sicut plurimis amnis vixit: sic multa frigora. multaqꝫ sēsit discriminis. Noe ab ea quā plātauit vinea irridetur: atqꝫ centū annis in arce fabrica desudauit. viditqꝫ tremulus cataractas celi apertas: ruptosqꝫ abissi fōtes. Nemroth tirānus maledicit. et presumptio turrē edificantiū cum eoꝝ supplicio reprimit. Abraam tentatur ⁊ circūciditur. capit Loth ibello. Sare vero sterili deficiūt muliebria. Agar expellitur. bellis insudat Ismael. Isaac imolandus ꝑ multas miserias senuit. decipitur Esau suis primogenitis. primogenitus ipe

a fratre frustatur. So
domorum tabernacula
vorax ignis ꝯsumpsit.
vxor Loth curiosa sciē
di prohibita. salis con
uertitur in statuā. Re
becca desiderio filioꝝ
premit. Jacob luctat
a fratre insidias patit
Lia licet fecunda/lip
posa dolebat. Rachel
pulcra doloroso partu
spirat. Dina īdigne vi
olat. Sichē necat. Jo
seph a fratribus venū
datur. Ruben maledi
citur. Simeon ⁊ Leui
a patre vasa iniquita
tis appellantur. Dan
vero coluber. Isachar
asinus. Beniamin lu
pus rapax. Et vt bre
uius agamus: filii Ja
cob de scelere pessimo
accusantur. pincerna
Pharaonis īpie incar
ceratur. pistor suspen
ditur a domina carna
libus stimulis Joseph
angit populus israel ī
luto palea lateribꝰ ac
seruilibus oneribus p̄
mitur. masculi iubent
interfici. Obstetrix ti
more falsū dicit. Moy
ses ciste aquisqꝫ cōmit
titur. Egiptius in sa
bullo sepelitur. Cete
ros intēpestiua mors
affligit. Musca percu
tit grauissima: ranarū
multitudo: culices: bru
cus. lapides grandi
nes vexant. Tandē ro
te curruum subuertunt
atqꝫ in profundum fe
runtur: et tenebrosus
vorax pōtus absorbet/
populus sitit: esurit: si
mul ⁊ murmurat in de
serto. de porta ad por
tam querunt ydolatre
iugulandi. Crematur
Nadab: murmurās po
pulus succenditur flā
mis. Dathan ⁊ Abiron
terra absorbuit. Core
ad cētrū tre ruit. igni
ti ī ppl'm seuiūt serpē
tes: occidūt cananei.
morit Aaron. in mon
te impugnat Balaam

Moyses dilectus deo extra patriam moritur Jherico corruit. lapidatur Achor. uccendi tur Ay/ et eius rex sub aceruo lapidū submittitur. pugnat iosue. fen ferunt de celo lapides Amorrei. Ayoth in vētre pinguissimo gladium dereliquit. Sexcentos occidit vomere Sāgor. pimūtur Sebee et Salmana Abimalech septuaginta fratres supra lapidē regnādi cupidine occidit. eiusqꝫ cerebrū nō multū post mulier cōfregit. Jhepte filiā immolat/ dicentes chebolech iugulantur. Philistini / asini mādibula sternuntur. alij cū Sampsone, templi ruina consumūtur filij Beniamin occidūtur. morit Abimelech flet Anna: cesus est israel. Phinees et Ophni moriūt. cecidit Heli. Golias pimit a David. pereūt Philistei. cadūt sacerdotes. pcutitur Nabal. perimit Jonathas. Saulis armiger se fideliter (ne dixerim imprudēter) necat. Trāsfodit Asael Abner occiditur. Miphiboseth claudus decollatur. Josobeth percutit. Osa vincit. Syri pduntur. Proditur Urias bene seruiens luget Thamar. Amon penas luit. pēdet achitophel. lancea foditur Absalon. David pater dum hostē cernit: occisum filiū plāgit carissimum. Currit Achimas ad malū. decollat Syba. eneruati a David pereūt. sine culpa interficitur Adonias. occiditur Joab. idolatrat Salomon: q̄ cunctos sapientia vincit/ a muliercula deuincit. spernitur Roboā. Jeroboā maledicit: dolet Asa, vrit zābri, timet

Helias. occiduntur pphe-
te. Micheas sagittatur
cecidit Ochozias. vrun-
tur quinquagenarii. ir-
ridetur caluitio Heliseus
pueri vrsis lacerantur. le-
prosus Naamā anxius
medelam querit. punitur
Giezi. corruit iorā. feri-
tur Senacherib. egro-
tauit Ezechias: dies ei
mortis p̄dicitur. eruūtur
oculi Sedechie. dolet
Esdras. luget Neemi-
as. abiicitur vt bestia Na-
buchodonosor. occiditur
Balthasar. innocēs ac-
cusatur Susanna. Jonas
in pelago recluditur. To-
bias dolet cecitate. pre-
stolatur Anna. Sara la-
crimatur. in periculo Ju-
dith cōstituitur. Olopher-
nes (quē vix terra susti-
nebat) a femina capite
trūcatur. Vasti repellitur.
pallet Hester. suspenditur
Aman. decidit potens
Alexander. opprimitur
Eleasar. occiditur An-
thiochus. perit Lisias.

corruit Michanor. Ju-
das occubuit. perditur
Jonatas. Simeon peri-
mitur: Eliodorus flagel-
latur. necatur Onias. oc-
cidit Lisamachus. Ma-
chabei torquent. Job di-
uersis plagis percutitur/ et
in sterquilinio tanquam
dulci lecto meditatur.
Paucula ex multis suffi-
ciant/ eorum qui in veteri
lege afflicti et tribulati
sūt. Taceo eos annume-
rare: qui sub euāgelio z
lege gratie diuersis pe-
nis/ cruciatibus/ mise-
riis et malis afflicti re-
periuntur? Quis enim apo-
stolorum plagas: quas mar-
tirum ignes z gladios: quas
innocētū enses z prema-
turas mortes enumera-
re posset. Quorum alii ce-
si/ alii secti alii lapidati
sūt/ alii plūbatis/ alii sa-
gittis eculeisque rubricā-
tur. rotis lacerantur/ li-
gnoque afficiuntur. alii be-
stiarum dentibus tradūtur.
Libet illud cōuiuiū hic

inserere. quod Cipria-
no nonnulli attribuunt.
in quo ex scripturis sa-
cris plurimos introdu-
cit: qui nõ escas. sed cor
pora: mẽbra: sanguinem
pericula ⁊ labores ad cõ-
uiuiũ cõferunt. Ex pre-
missis igitur attingere li-
bet series ⁊ causas ma-
lorum ⁊ dolorum quibus mor
tales corporaliter affi-
ciuntur. Ideo vt aptis
oculis cõspiciam⁹: nul-
lum hoĩs genus erũnis
⁊ miseriis caruisse. nul-
lumq; tẽpus a dolorib⁹
⁊ laboribus vacasse. vt
recte rex ⁊ sapiẽs Salo
mõ dicere ausus sit. Ui
di calũnias que sub sole
generantur: ⁊ lacrimas
innocentium. ⁊ consola-
torẽ neminem: ⁊ lauda-
ui magis mortuos q̃ vi
uos/ ⁊ feliciorem vtroq;
iudicaui: qui nondũ na-
tus est/ nec vidit mala q̃
sub sole sunt. qm̃ vniuer
sa vanitas et afflictio.
Et rursus in ecclesiasti
co. Quid de vniuerso la
bore hominis: nisi cru-
ciat⁹ ⁊ afflictio. Et sub
dit. Cũcti dies eius do
loribus ⁊ erũnis pleni/
nec per noctem mente
requiescit.

¶ Capitulum. xliii. in q̃
ostenditur homines in
quouis statu viuentes
non solum penas exilii:
cruciatus ⁊ mortes ⁊ ce
tera corporalia incom-
moda assidue pati: sed ⁊
alias diuersas intrinse-
cas mẽtis afflictiones.
vt nusquam vita aut sor
te sua contenti sint. Et
breuiter tangit particu
lariter omnes fere hu-
iusmõi animi querelas
et molestias ad vtrãq;
partem.

Postremo pa
rũ est morta
lib⁹ q̃s pau-
loante enar-
rauimus mi
serias: ne dixeri suppli-
plicia calamitates ⁊ pe
nas corporales perpeti:

nisi plurimis aliis men tis intrinsecis erũnis ꝛ assiduus cruciatibus p̃mantur. Vehementius enim inuisibiles animo rum morbos/ quam corporeos aut visibiles affligere constat. q̃re eos difficilius curari posse posse perspicuũ est. quã itaq̃ diuersis et aduersis effectibus secum pugnet mortaliũ animus nonaliun q̃ se interroget: sibiq̃ ipse respõdeat q̃ vario quaniq̃ reciproco mentis ĩpulsu modo huc rapitur modo illuc. vt nunq̃ vnus/ nunq̃ integer existat. Quippe secum ipse dissentiẽs seipsũ discerpit. quatenus sine vlla requie ab ortu hoĩs vsq̃ ad exitũ fluctuet mortalis vita quãcunq̃ viuẽdi formulam eligat. vt recte de eo iob dixerit. quia homo repletus multis miseriis fugit velut vmbra et nunq̃ in eodem statu permanet. Sed vt cetera taceã non parua mortalium miseria putãda est. nulla ratione effici posse/ vt cuiq̃ sue vite formula placeat. cuius plurimos habet inuidos nulli ars applaudat nullũ sors letũ teneat: sed querulus aliena perop tet. qui suã nõ satis meruit. age vt eaipsa que maxime cupierat/ assequatur. Certe cum fauorabilis incipit esse fortuna: ilico mens emollita timidior ꝛ sue sortis obliuiosa fieri incipit: vt nõ a casu Flaccus dixerit. Bene ferre disce fortunam. Inexplicabilis certe miseria e se miserum semp putare. nec a miseria eripi posse. at eq̃ illa calamitas (vt ita dixeri) oĩm calamitosior est: quãdo a calamitate respirare nõ licet. quippe cui quicq̃d accidat etiam si letũ iocundũq̃ existat: cõtinuo crucietur.

Vita mortaliũ fluxa et mobilis semp.

In primis itaq3 velle3/ illud humanus conside ret anim⁹: qđ añ oclos cõspicit. Ego vero plu res vidisse su3 memor q̄ dãna: qui pauperiẽ/ qui suppliciũ q̄ mortẽ caro= ru3: qui peiores morte/ videl3 grauissimos mor bos equo aĩo tulerũt. q̄ tñ diuitias/ q̄ honores/ qui potẽtias: qui fastu3 qui laudes: qui fama3: q̄ alioꝝ sine inuidia: p̄co= nia atq3 triũphos: quie ta mente ferrẽt nullum. Quas siquidẽ aĩ passio nes et si apl's opera car nis appellet. q: tñ a fõ te cordis p̄fluunt: recte morbi animi cẽsẽdi sũt. Quid enim aliud ambi tio est quid cupiditas? nisi supbia. Ut eñ Au= gust. inquit. Nõ est am= bitio sine elatione. nõ ẽ cupiditas sine supbia. quia oĩs supbus cupid⁹ est. ⁊ oĩs ambitiosus ela tus. q̄ oĩa recte animi vi tia sunt, veluti ex affe= ctu ⁊ desiderio p̄cedẽ= tes. Na3 (Isidoro teste) cupiditas desiderio au get: cũ scriptũ sit: Insa tiabilis est animus cu= pidi. Digne igit̃ impera= tor noster apđ Matheũ ait. Quia ex corde exe unt cogitationes male. Tanges si vis: simul et discute oĩm mortaliũ q̄= relas: ac varias animi afflictiones. Verũ au= di ilico causas atq3 rõ= nes vt liq̄do agnoscas tãto maiores pectorib⁹ humanis inesse miseria q̄tomag3 obcecati sint: vt cur eas patiant̃ aut ignorẽt: aut nõ satis in telligere velint. Quidã eñ nõ parũ aĩo torquẽ= tur sup amplioris felici tatis: prosperitatis ac fortune carẽtia. sed cer te ignorãt quot pericu= lis ac ĩfinitis ⁊ inexpli= cabilib⁹ cur3 plene sint. Alii tristant̃ etiam post adeptas q̄s optauerũt prosperas fortunas sed

forte aut eos (quod diffi cile est) ferre nõ nouerũt/ aut recte cõspiciũt eas bonis morib⁹ aduersas Alii murmurant de aduersitate fortunio/ ꝛ calamitate. sed certe nisi fallor nõ cogitãt ꝙ incogniti hoīs nota esse calamitas nõ põt. Alii de eiusdẽ fortune ne dixerim incõstãtia sed fallacia vehemẽti⁹ querũt: q̃ adeo cũ eis ludit vt illos in patria sua/ vno ꝓpe tpe dños effecerit simul ꝛ exules: sꝫ certe hi integrã fortune amicitiã nõ amplectunt. cum eius leges aspernant: q̃ in altũ nihil diu manere statuit. Adde idignũ fore vt mores/ ludosq̃ illius respuat: cui se totũ deuouit. Alii deniq̃ penas sentiũt i hui⁹ mortalis vite incolatu ac ꝓlongãtione: sed certe hi ꝓmaturã mortẽ inexperiti id optãt qδ venisse dolerent. alii q̃runtur se ꝑsecutiones/ impugnationes/ atq̃ iniurias diuersas: tormenta deniq̃ ꝛ exilia ꝑpeti / sed quid si aut alii ipsi ea intulerũt aut meruerũt. alii lamẽtant/ q: tẽtationes flagella patiũt. sꝫ certe eis exercitari nime nouerũt Alii turbant plurimuꝫ: quia vano honore: inanisq̃ gl'ia nõ fruunt. sed hi aut verã gl'iam nõ nouerunt/ aut forte eos latere melius tutiusq̃ foret. Alii ꝙ despecti humilesq̃ ab hoibus repu tent: sed forte longe pl⁹ deiicerent: si plus eleuarent. Alii detractiones ifamias ꝛ opprobria molestissime ferũt: sꝫ hi falsis laudib⁹ tumẽt. Alii augunt super tp̃alis potestatis aut dignitatis siue mundani dñii carẽtia: sꝫ his virt⁹ fortassis non superest: vt ea asseq̃uant ꝛ ferãt: vel hi corruptũ habẽt gustũ talia falso putãtes diuturna.

hostes amicos reputãt. vel forte ociositatem illas afferentẽ ꝑscindere nolũt. alii ꝙ refectione tẽperata careant. Sed hi ignorãt eã male digerentibus ꝓdesse. alii ꝙ ieiunio ⁊ abstinẽtia vti non possunt. Sed certe quia ne possint/ volunt. alii super famis et sitis inedia queruli sunt. Sʒ q̃d si illis saturitas inimica est. alii super ample ⁊ delicate habitationis carẽtia tristãt. Sʒ his angustus forte loc⁹ virtutes dõnat. alii super asperis et duris lectisterniis lamentant. Sed certe quia mollia ad luxũ inertiãq; ꝓuocarẽt. alii de vtilib⁹ vestibus querunt. Sed hi in domibus regũ esse cuperẽt qui mollib⁹ vestiũt. alii ꝙ ceteris humanis solatiis careãt. sed hi satis ignorãt plus tristia q̃ꝫ leta quibusdã conferre. alii ꝙ cum hominib⁹ non cõuersentur aut fabulentur. Sed indubie tales ignorant solicitudinis dona: ⁊ virtutesq; silentii. alii de omni tristabili euentu querunt. Sed certe quia cuncta illis ad votum successere quibus sese experiri nõ licuit. alii non modo turbant: sed incõsolabiliter torquent quia mali i hoc seculo meli⁹ habeãt q̃ꝫ boni. sʒ hi nõ facile credũt: malos nihil hr̃e i celis/ sicut bonos parũ in terris. alii ꝙ in seruitutẽ redigant/ seu captiuent incarcerant. sed hi ignorãt ꝙ potior ps hois. i. volũtas/ libera est: cui principes nõ dñantur. alii tristant ꝙ oporteat eos diu iugũ subiectiõis portare. Sʒ hi ꝑesse nõ subesse optãt nec obediẽtie fructũ satis gustarũt. alii q̃rũtur de obseruantia diuersorũ ꝑceptoꝝ. Sed hi certe aperte demonstrãt ꝙ eos trãgressio delectat. Querele claustraliũ

Alii de reuerentia superioribus exhibēda querūtur. sed hi illā recipere / nō exhicere cuperēt. Alii de carētia ꝓprie voluntatis. Sed certe hi tales ignorant q̄ grauе malū existat: ꝓpria volūtas. Alii de voti emissione. sed hi certe nō satis nouerunt ꝙ felix necessitas que ad meliora cōpellit. Alii ꝙ seculuȝ derelinquere nō valeāt sed certe his ideo valitudo deest: quia valitudo nō adest. Alii ꝙ religionē ingressi / ꝑseuerare nequeāt. sed hi certe incepisse dolent. Alii ꝙ excōmunicati existant. Sed hi certe ecclie cēsurā nō medicinā / sȝ penam falso putant. alii ꝙ irregulares sint aut inabiles. sed hi certe nō satis humiliari nouerūt. alii ꝙ diuinis officiis ⁊ sacramētis careāt. Sȝ his forte vtili⁹ foret deuotiōe et fide suscipere.

Alii ꝙ lectio aut vs⁹ sacre scripture eis auferatur. sed certe q: eis aut ad questū aut ecclie discrimen vtebanᷓ. alii de exauditionis tarditate anxii sūt. Sed forte nō satis sciūt: quia differt cibū / auget esuriē. Alii de reꝝ tp̄aliū petitiōis frustratiōe augunᷓ. Sȝ certe quia aliena sunt. a vera iterioris sui hois salute. alii de ipedimento cōtēplationis queruli sūt sed quid ad pietatis actiua oꝑa sunt efficaces. Alii de augmēto negociationis Sȝ forte ɔtēplatiōi iepti sūt: aut illa eis permolesta est. Alii ꝙ virtutib⁹ careant. viciis sedebanᷓ. Sed verū est non nisi a seipso q̄s leditur. alii ꝙ faciliter vitia sequanᷓ. sȝ hi vitiis resistere nolunt: alii difficulter virtutes amplectūtur. sed certe quia cōfragosa et ꝑdifficilis ad virtutes

via est: dulcis ad vitia. Alii mestissime ferūt sti mulos carnis. sꝫ hi forte ad eos ꝑueniūt. Alii de erranea seu nimis arta ꝯsciētia angūt. sꝫ certe hi superiorꝫ exēplis/ aut ꝑceptis iuuari spernunt: aut quia suo sensu regunt. Alii ꝙ semꝑ leti ꝛ iocūdi et nunq̄ʒ tristes neqꝫ in aliquo conscientia stringat. sꝫ certe hi timorē dei abiiciunt ꝛ latā simul ꝛ letam vitā sequūtur vitiorꝫ. q̄ ducit ad morteʒ. Alii ꝙ plurimum audaces existāt. alii ꝙ pusilanimes et timidi. sed certe hi ꝛ illi extrema pro mediis capiunt: nec cogitāt qꝛ mlta ex timiditate sūt dimissa q̄ʒ per audaciaʒ sūt cōmissa. Alii ꝙ mortem: alii ꝙ fulmina ꝛ tēpestates timeāt. sed certe hi timere desinerent: si vere sperare icepissēt aut eos criminis cōsciētia nō accusaret. qꝛ (vt sapiēs ait) magna securitas est nihil iniq̄ egisse. Alii de sua ꝑdestinatiōe ꝛ salute hesitāt. sꝫ parꝫ hi laborant: vt sua sit certa electio. alii plꝰ q̄ʒ oportet de dei bonitate sperāt sed hi futuraʒ dei iusticiā nō satis credūt. alii ꝙ ob grauia ab eis commissa desperare formidēt. sꝫ certe neminem grauissima ꝓpetā cōdēnant: si nō placeant. Si nō vis desperare/ de sine peccare. adde quia vtrisqꝫ veʒ nimiū sperātibus ꝛ desperātibus timor deficit ꝛ spes. Quare vtrisqꝫ vtrūqꝫ ē necessariū/ scꝫ vt deū timeāt ꝛ in eum sperēt. Timor eñ sine spe inducit desperationē. Spes vero sine timore indissolutionē 6ꝫ Hugo. alii de timore inuasionis hostiū/ visibiliū ꝛ inuisibiliū agūtur. Sed hi congrua remedia sciēter aspernāt. Alii ob bonorꝫ corpo-

his defect⁹/ aut deformitates q̄runt. Sed hi nō satis cōsiderāt fatuū eē q̄ suū lasciuire pcoptat/ aut ornare cupit. alii senectutē grauiter ferunt eiusq̧ calamitates detestant. Sed hi parū fore putāt cupiditates reliq̄sse. atq̧ id nō posse/ qđ nolle deberent. Alii de corporis debilitate ꝛ diuersis morbis / p̄sertim de oculoꝝ/ audit⁹: odorat⁹: aut loq̄le carētia: sine defectu Sꝫ certe hi cūcta ad corp⁹ referūt ignorātes defect⁹ ipōs plus pfecisse aie: q̄ȝ offecisse corpori. Alii sup vita breuitate ꝛ tēpestiua morte incōsolabilr torquēt. sꝫ his bonos act⁹ quā multos dies cōgregare ɔsulti⁹ esset. cū nō multuȝ sed bn̄ viuere sit laudabile. Alii de eadē iminēte/ de ppiquo morte/ ꝛ instanti agone spū angunt: sed hoc ideo q̄ nō satis cōsiderāt rudē esse tyrānū/ q̄ a pena liberat: quē punire se putat. Hec paucula forte ꝛ multa de hui⁹ vite diuersis artib⁹ formulisq̧ viuendi: ꝛ earum erumnis et afflictionibus a me diserta sunt. Que quidem lōgiora aut breuiora dici posse scio. Verum ne breuitati admodū studui/ nec copie/ sed put ex cōmuni oim mortaliū vita se obtulerunt scriptis disserui: ne legētes vel inopia vel fastidio fatigarē t: vt cernat vnusquisq̧ mortaliū i q̄uis forte arte ɔstitutus sit: q̄d ad vtrāq̧ parteȝ dici valeat: nec illos blāda resoluāt: nec afflictiua cōturbēt. atq̧ vt dulcia pariter ꝛ amara despiciat. sꝫ parat⁹ sit sēp ad oia: prōptus ꝛ ad singula. ¶ Absoluā taȝ fili mi hūc p̄mū ad te pollicitū libꝛū: de cūctis vite hui⁹ tp̄alib⁹ artib⁹ ꝛ exercitiis: eorūq̧ mise-

Non multū sed bn̄ viuerē lauda bile ē.

riis et erũnis. Verũ ex his q̄ vltio dixi/ ſẽſi pla ne tuũ aim nõ parũ tur- bare. Voluis em̃ i mẽte quinimo (vt ita dixerim) inter dẽtes muſſitas ne dixerĩ murmuras. Cũ ei audiuim⁹ ſatis ruẽtis ſe culi huius calamitates aduerſitates ⁊ ſupplicia tribulationeſq; mltas ⁊ malas/ q̄s paſſim (vt ſu- pra tetigim⁹) bonis ⁊ re probis: facinoroſis ⁊ in- nocẽtib⁹ cõcs eẽ. Eaq; pch dolor nõ tã legim⁹/ q̃ experimur: quaꝝ reꝝ cauſas q̃ſdã i gñe dedu- xiſti. Veꝝ tãte tã graui q̃rele ſpecialiores/ vigẽ tioreſq; cauſe ↄgruerũt. Demũ q̃d remedii: quid ſolaminis mortalibus i tãtis erũnis ⁊ vite labo ribus eſſe poſſit/ nondũ adduxiſti. Vtinã em̃ tã prõpta ↄgruaq; ad eas oẽs calamitates leuan- das remedia attuliſſes q̃ certa huius vite me- ſta ſupplicia deploraſti.

Vſq; adeo vt bonos vir tutiq; p̄ditos viros/ abſ q; culpa affligi ⁊ torq̃ri q̃ppe ab imortali deo re lictos putemus: ſicut ⁊ malos pſperari i altũq; puehi idigne ↄſpiciam⁹ Quo fit vt diuinã puidẽ tiã icuſemus q̄ q̃ſdã in- culpatos variis ſuppli- ciiſq;/ infortuniis/ ⁊ pe- nis cruciari alios culpe noxios felicitare p̄mit- tat. Si em̃ calamitates hmõi (veluti ſupra diſſer uiſti) nõniſi ex culpa mor talib⁹ puenire ↄtẽdas/ idcẽs plurimũ diuie iu ſticie vr: vt inocẽs ab eo dẽ fõte affligat: q̃ repro bus ⁊ iniqu⁹ pena rele- uat. Nec aliud deplora- bat Hieremias iquiẽs. Juſtus q̃dẽ tu es dñe ſi diſputo tecũ/ verũ tñ iu ſta loq̃r quare via ipioꝝ pſperat. et ſubdit. Pro pe es tu ori eoꝝ ⁊ lõge a renib⁹ illoꝝ. Prope inq̃ (teſte. Augu.) dãdo eis quicq̃d volunt ⁊ petũt.

Et lōge a renibus coꝝ in nullo vez eis displicē do: aut illoꝝ aīos ꝯturbādo. Sic ꝛ Abacuc ꝑpheta eā ipsā depromit q̄relā. Quare(inq̄t)de⁹ nō respicis cōtēptores ꝛ cur taces deuorāte impio iustiorem se? Que oia tāto aīos hoīm ī maiorē ducūt admirationē quanto ꝑ eundē ꝓhiere. de diuina iusticia scriptum legim⁹. Scio dn̄e deus q̄m malū iniustūq; nō libēter respicis. nec pōt quis de tua iustitia dubitare. Hic est fili mi effectus murmuris tui ꝛ cūctoꝝ fere mortaliū. Et veluti vet⁹ q̄rela sit ꝛ multoꝝ aīos exagitat sic multis egeret ꝟbis: breui tn̄ sermone faciaz satis ꝟitati quo nullis verbis humane opinioni rn̄dere possez. Mira ri igit̄ ꝛ cōqueri/ tu/ ceteriq; mortalis desinet; si rē ipsam altius repetitis. In ꝓmis itaq; illud animo fixū teneam⁹: neminē absq; culpa aut cā affligi aut torq̄ri oportere/ cum scriptum sit. Oculi dn̄i super iustos. Et iteꝝ. Vultus autez dn̄i sup faciētes mala vt ꝑdat de terra memoriā eoꝝ. Sup quo ꝟbo Cassiodorus. Errat inquit mal⁹ dicēs/ secure facio mala sed discat quia vultus dn̄i sup faciētes mala quasi dixerit: iustos ꝛ iniustos deus respicit/ sz disipariter Iustos enim respicit vt pie eos exaudiat: sed malos vt puniat: ꝑdatq; de terra mēoriam eoꝝ. Quā siquidē punitionē siue iacturaz mēorie vite ꝛ quorūuis tp̄aliū minime absq; culpa mortalibus cōtingere credendū est: nisi culpam nō putes illis abuti aut ea ad luxum/ ad auariciā/ ad superbiaz: pompā conuertere: q̄ iustissimus deus tāq; virtutum instrumēta homi

nibus cõcessit. De qb⁹ Greg. pulcre dicere visus est: quia summa ⁊ decora iusticia est vt cõcessa pdat: q̃ incõcessa captat. Rursus vt est sctõrũ doctoꝝ sentẽtia: mali nõ vtiq̧ impune transeũt. tũ quia in fine puniens: tum quia ea tp̃alia bona q̃bus iniqui in hac vita gaudẽt: de⁹ illis cõcedit ob paucula q̃ gessert bona. Sʒ spiritualia bona q̃ respectu tp̃aliũ magna bona existunt iustis virtutiq̧ deditis reseruat tanq̃ eq̃ssim⁹ iudex cui maxime ꝯgruit: vt bonis det spiritualia: tanq̃ potiora bona. De reliq̃s vero caducis ⁊ tp̃alibus bonis seu penis et suppliciis: tantũ viris bonis mini stret: quãtũ sufficere cõspicit ad virtutes. Ad ꝑ alia verba pulcre Augustinus deducit i ꝑmo ⁊ quĩto de ciuitate dei: quia hñtes policitas et humanas ṽtutes: iuste rebus huius mũdi p̃miant. Qui vero diuinis pollet virtutibus p̃miatur in rebus dei. Et subdit Augustĩ. respondẽs q̃rentibus: q̃bus p̃miss romani falsoꝝ deoꝝ cultores orbis imperiũ meruerũt Ait em̃ quia bonis moribus hec tp̃alia meruerunt: quia veluti nullũ malũ impenitum sic nullũ bonuʒ irremuneratũ. Licet idem Augusti. aliã causã assignet in ꝑncipio huius libri. Ut igit ad cõceptũ sermonẽ redeamus. Aspera plerũq̧ et amara de⁹ iustis immitit: ne i illis timeat aduersitas: sʒ et malis fortune bona cõcedit: ne in istis querat felicitas: quas ipsi reprobi obtinẽt Ceteꝝ in hac rerum vicissitudine agit deus/ vt prudẽtissimus medicus: qui cuncta ordinat ab infirmi obediẽtis bonã volũta-

tem. Is eñ sepe secat ꝛ vrit infirmũ: nec illũ exaudit depcantẽ: vt auertat ab eo dolorẽ necãtẽ. Adde: quia ſm Grego. occulta sũt dei iudicia/ occultiora sunt cũ boni mala recipiũt/ ꝛ mali bona. sed si curiose cãm inuestigare libet: ideo malos bona nec recipere putandũ est: qꝛ cũ boni hic delinquũt/ iuste hic mala recipiũt/ vt ab eterna dãnatiõe eripiãt. Sꝫ ꝛ mali bonis hic fruunt vt idẽ posteꝝ ad tormẽta trahũtur. Et subdit. Grego. exempla pclara scꝫ de vitulis ꝛ ĩfirmis. De vitulis inq̃. Nã veluti qui mactãdi sunt vituli: liberi in pascuis relinquũt. Sic impius ad mortẽ currẽs: efrenatis voluptatibus relinquitur. E cõtra vero iustus a transitorie delectationis iocunditate restringitur. sicut ꝛ vitulus ad laboris vsuꝫ deputatus: sub doloroso iugo retinet. Deniq̃ exẽplo ĩfirmoꝝ idipm pbat. Negant eñ iustis in hac vita tpalia: qꝛ egris q̃bus spes viuẽdi est: nequaq̃ a medio cuncta q̃ appetunt cõcedunt. Dantur aũt reprobis bona que in hac vita appetũt cõcedunt. Dantur autem reprobis bona q̃ in hac vita apppetũt: quia desperatis egris omne q̃d desiderant nõ negatur. Et concludit. Perpendãt ergo iusti mala que iniquis permanẽnt ꝛ nequaq̃ eoꝝ infelicitati inuideant q̃ pcurrit. Que verba omnẽ mortalibꝰ admirationẽ ꝛ querendi cãm submouent. Ceteꝝ ſm Augu. supcanticis quibꝫ modis ꝛ totitem causis: calamitates et flagella mortalibꝰ ptingere pspicuũ est: vel vt iusti merita p patientiã augeantur vt Job. Vel ad custodiam virtutuꝫ:

vt apostolo pe paulo. Uel ad corrigenda facinora vt marthe lepra. Ul'ad initium pene. vt Herodi quatenus hic incipiat: quod i inferno sequitur vel ad gloriam magnificādā: z de ceco nato. Ex qbus liqdo ↄstat nemīnē in hoc seculo sine culpa pmi. vel absq eius vtilitate affligi. Que oia agūtvt i his q̄ diuina puidētia mortalib9 inittit psp̄is aut aduersis. non murmur nobis: sit q̄runonia sz mēs bñ cōscia poti9 illis cō solet q̄ turbet Multis eñ variisq argumētis facile agnoscem9: quia plurimū experiētia vtilia quippe z necessaria nobis sunt laborū/ calamitatuz z penalitatum oim flagella. z q̄q hui9 mūdi supplicia. Primo eñ dilatāt cor hois ad magna dei bona recipienda. Nā veluti martellus fabri dilatat metallum ad id qd artifex desiderat Sic deus aurifaber hūane creature: p malleū psecutionū z tribulationū cor iustor dilatat: vt fructū ex eis pcipiat. z ducat ad veriora bona. de q̄ dictuz est. Scdo veluti aqua vinū tēperat: sic aduersa e q̄cūq huius vite penalia vinū tpalis leticie moderatur ne hoi noceāt. Qd pulcre Aristo. non tacuit i ethicis. Ait eñ q: pturi dedit9 moderate se hz erga hec bona fortune: aut adipiscēda vl' amittēda nec gaudio suo erit bene psperatus nec ifortunatus tristis: q si aqua tribulationuz nō tēperat vinū pspertatis extiguit poti9 q̄ iugat: i cui9 figurā scriptū est in Exodo. Operuit aq̄ tribulātes eos: vn9 ex eis nō remansit. Tertio veluti medicina necessaria ē mortalib9: sic aduersitas z afflictio

Unde Augu. intelligat hō medicū esse deum. ꝛ aduersitatē medicamē-tum esse, ad salutē nō penam ad dānationē3. Et subdit. sub medico vreris/ secaris/ clamas nō audit medicus ad volūtatē: sed audit sanitatē. Quare fideles cōqueri desināt de asperitate infortunii/ pſecutiōis aut penalitatis. quia ea oīa signa sunt potissima diuine electionis: vt p aduersa aspeꝝ sit iter nrm ne (vt August.) magis delectet diu pergere/ q̄ citius puenire. de quibus scriptū est/ in paucis vexati: in multis bñ dispone[n]t. Quarto vtilis est fidelib⁹ quippe ꝛ necessaria aduersitas tribulatio: ꝛ pſecutio in hac vita: qa ad meliora cō-pellit. Uñ Gre. mala q̄ hic pmūt: ad deū ire cō-pellunt. Quod nō ignorans rex ꝛ ppheta dicebat: multiplicate sūt infirmitates eoꝝ. ꝛ postea accelerauerūt. Uñ August. Nullus seruus xp̄i sine aduersitate tut⁹ viuit. et subdit. Si putas sine pſecutione viuere: nondū cepisti esse xp̄ianus. Itaq3 ta3 vtilia ex huius seculi pſecutionibus ꝛ calamitatib⁹ colligētes. gaudeam⁹ affligi qui speramus frui. ꝛ vt inquit. Bernar. Nō timeam⁹ esse derelictos quinimo semp meroꝛes sumus verbi xp̄i ad nos dicētis. Cū ipso sum in tribulatione. Et iterū. Juxta est dñs his q̄ tribulati sunt corde. Actū est fili mi de cūctis viuēdi artibus q̄bus in hac mortalia vita securiter viui[t] tam nobilibus q̄ ignobilibus magnificis ꝛ plebeis/ publicis ꝛ priuatis/ maximis et infimis. Audisti deniq3 eorūdē vite geneꝝ dulcia pariter ꝛ amara. Sed ꝛ actum est de oībus fere

malis/icōmodis/penis ꝛ calamitatibus/ supplicũs ꝛ afflictionibus corporalibus ac mētalibus oim fere magis noiatarū ꝑsonaꝝ. incipiēdo a nascētis mūdi origine. Rursus actū est de causis ꝛ rōnibus cur nocentes pariter ꝛ ignoscentes: boni simł ꝛ mali tot afflictionū ꝛ penalitatū gña patiunł. Sed ꝛ audisti cōsolationes ꝛ congruētia remedia ad eas oēs releuādas mesticias: qbus mortales i hoc sclo afficiunł. Que oia fili mi opto solerter cōsideres: ex qbus tu ceteriq̄ mortales liquido agnoscēt: qd boni aut sinistri ois vita tp̄alis obtinet. Verꝫ q̄a opposita iuxta se posita (teste philosopho) clarius conspiciunł: sugest iuxta politicū ordinē: vt cū i hoc ꝑmo lib. de sclarib⁹ officiis ꝛ hūane vite artib⁹ me audisti loquētem: te auscultem in sequēti libro de spūali statu differentez. Ad te enim spectat de spirituali vita agere/ q̄ in duos diuidił status. videlꝫ in statum ecclesiasticum episcoporum ꝛ clericoꝝ. Deinde in statum religiosorum. Age igitur si placet de his duobus vite hūane generibus: ꝛ de excellētia ꝛ operatione vtriusq̄: de dulcib⁹ amaris vniuscuiusq̄: vt tādē legētes apertis oculis veluti in lucidissimo speculo conspiciāt: qd lateat sub oī vite hūane gñe: q̄ fiet vt securius vnusquisq̄ eligat q̄ frequētius legit/ ac maturi⁹ digessit: ad laudē dei oipotentis/ q̄ est benedict⁹ in secula.

¶ Explicit primus liber de omni statu et vita temporali.

¶ Incipit liber Secundus de statu et vita spirituali ecclesiastica et regulari.

Mirabitur fortassan sanctitas tua beatissime pater ac clementissime domine: quod in hoc opusculo recti ordinis ratione perverterim. Et (cum iuxta Grego. status spiritualis tanto temporali sit dignior atque excellentior/ quanto solis splendidissimus fulgor tenebrosis densitatibus/ et aurum plumbi metallo prestat) prius de temporali statu egerim/ quam de spirituali. Sed certe nature ordo ad id compulit. Primo enim temporales nascimur: sed et prius in temporali statu versamur: priusque illum experimur. Deinde temporalis status imperfectione conspecta: transimus ad spiritualem statum Adde: quod non satis excellentiam: perfectionem et internam mentis tranquillitatem status spiritualis agnosceremus nisi prius temporalem vitam/ atque eius incomoda experti essemus. Postquam igitur in superiori libro de cunctis temporalibus et terrenis/ sive secularibus statibus: et vivendi modis/ artibus ac diversis hominum exercitiis actum est in quo pro utraque sui parte: tam ad commendationem: quam ad reprobationem satis disputatum est. Et quid boni/ quid sinistri/ quid utilitatis/ quid incommoditatis/ quid quietis/ quid laboris/ quid securitatis/ quid periculi/ quid honesti/ quid inhonesti / quid virtutis/ quid vicii/ omnis temporalis status et secularis vivendi modus habeat plene discussum est. In hoc igitur secundo libro dimissa matris introductione: et consanguineorum altercatione: quibus de re incognita disserere non licet. Decrevi ego spiritualem ordinem professus. de eodem spiritualis vite statu breviter aliqua disserere.

Faciam ego satis nō tā te rei debito nec tue sā=ctitatis desiderio: sz co gnatui meo Atq3 vtinā tā digne vtiliter. ⁊ diser te: de eo eminentissimo statu a me agat q̄ illi⁹ maiestas atq3 imēsitas exigit. Subalternatur itaq3 vite spirituali du=plex status: qa ipsa vita spiritualis/ in duos di=stinguit status. Alter ē episcopoꝝ ⁊ sacerdotū: ac ecclesiastici ordinis ministroꝝ. Alter est mo nachoꝝ siue religiosoꝝ. De his ergo duobus sta tibus ⁊ videndi modis: hoc libro agendum est. Et quia ad dicēdū cam pus latus est/ ⁊ materie ipe nō tā diffuse ⁊ pfu=se: q̄ a multis tractato=rib⁹ ꝯfuse repiant. Qui imo pptervarias scribē tiū opiniones vix legē=tes pficere possūt Mul ta deniq3 i his materiis intacta aut nō satis de=serta inueniantur.

Decreui sub quodā bre=ui cōpēdio: in hoc scdo libro flosculos quosdaz/ circa hos duos stat⁹, in=serere vbi vtriusq3 stat⁹ ⁊ vite normā: naturā seu efficaciā necnō excellē tiam laudes/ cōmenda=tionē: ⁊ demū eoꝝ labo=res/ difficultates: aculē os ⁊ pericula adducaz. Demum vero inter se/ ⁊ alterius ad alteꝝ diffe=rentias ⁊ cōparationes breuiter pstringā Incī piēs a statu ecclesistico ⁊ pmo a summo pōtificē q̄ culmē ⁊ vertex est to=tius spūalis status. De inde a sacro sācte roma ne ecclie cardinalibus. Rursus descēdā ad sta=tum archiepōꝝ/ epōꝝ ce teroꝝq3 plātoꝝ/ curato rū ⁊ clericoꝝ sub eccle=siastico ordine degētiū. In quo libro materias in tabula in principio p̄ mi libri descriptas dis=cutiā. Diligens igit lē=cto: ex motiuis/ a u cto=

ritatibus et rationibus
q̄ inferent̄. nō statim vin
cat ad cōmendationem
vel iprobationē alteri⁹
status sȝ motiua/ rōnes
⁊ auctoritates. q̄ ꝓ alio
statu viuēdi genere ad-
ducunt̄ accurate cōside
ret. videbitq̧/ ꝙ hi duo
ꝑfectissimi ⁊ excellētissi
mi status: oīm alioꝝ sta
tuum ⁊ vite humane ge
neꝝ superāt dignitatē.
Quā ⁊ si intra gremiuȝ
fidei catholice existen-
tes. in quocūq̧ degant
honesto statu (si pie vi-
xerint) saluari possint.
Ubi tñ duo spūales viuē
di modi: singularius su
os sectatores deo ꝓxi-
miores reddunt. Et si
vterq̧ status sanctus ⁊
deo acceptus est: alius
tñ alio perfectione ⁊ di
gnitate ꝓstat. sed ⁊ alte
ra alteris placet ⁊ cōue
nit: s̄m naturā qualita-
tem/ ac vires personaꝝ.
Inter se tñ circa eoꝝ ꝑ
fectionē habēt se sicut
excedēs ⁊ excessa: vt la
tius ꝑ discursum eoꝝ q̄
tradent̄ in hoc libro vi-
debit̄. Ea q̄ de qbus in
hoc secūdo libro āgēd⁹
est sermo: i infrascripta
capitula distinguunt̄.

Capitulum primū de
sublimitate ⁊ excellētia
dignitatis summi ponti
ficatus. ⁊ de incōphensi
bili eius auctoritate et
potestate: ⁊ de illius ne
cessitate ⁊ vtilitate: ⁊ de
altissimis ei⁹ misteriis.

Summi pon-
tificat⁹ excel
lentiā digni-
tatē ⁊ aucto-
ritatem hu-
iusq̧ sacratissimi stat⁹/
laudes ꝑconia attolle-
re: illiusq̧ necessitatē ⁊
vtilitatē ostēdere: hodie
munus suscepi/ grande
qdē negociū: sed paruū
ingenium. Cuius tāta
est sublimitas ⁊ eminē-
tia tāta imēsitas: vt nul
lus mortaliū/ nedū com
ꝑhendere/ aut satis ex-

primere: sed nec cogita
re posset. Obtundit em̄
oēm humanū intellectū
illius sacratissimi: ⁊ om
niū eminētissimi status
maiestas ⁊ excellentia.
quia scriptum est. Scru
tator maiestatis oppri-
metꝛ a gloria. Si em̄ (te-
ste ambro.) nihil i hoc se
culo excellētius atq ex
celsius inueniri pōt sta
tu⁊ dignitate simpliciū
sacerdotū et particula-
rium p̄sulū. qui p diuer-
sa orbis loca in partem
solitudinis assumūtur.
Qd cogitādum est de eo
summo pontifice qui vi-
ces veri dei gerit in ter
ris. Qui ad plenitudi-
nem status qui ad apo-
stolicū thronū / q ad cul
mē oim dignitatum assu
mitꝛ. Ex qua certe vt ri
uuli a fonte: rami ab ar-
bore pcedūt. q nō ad hu
manū tm̄ principatū / sʒ
ad diuinū nō ad princi-
pandū solū mortalibus
nec modo hoībus, sʒ an

gelis. nō ad iudicandū
viuos: sed mortuos. nō
in terra solū: sed in celo
nō ad p̄sidendū solis fi-
delibus: sed infidelibus
Et (vt paucis agā) q̄ ad
eaʒ ipsam dignitatē: ad
eandē iurisdictionem ⁊
coactionē ac vniuersa-
lem: toto orbe supremuʒ
pricipatū a summo deo
⁊ eius loco super custos
mortales istitutꝰ ⁊ eue-
ctus est de hoc. De quo
p Job scriptū estq corā
eo curantꝛ q portāt orbē
⁊ reges seculi atq tyrā
ni ridiculū sunt qui solꝰ
oēm potestatē ambit. et
(sicut scriptura comme-
morat) vnus est / ⁊ scdm
nō habet. Et iterū de eo
scribitꝛ. Tu solus ⁊ nul-
lus tecū. Et rursꝰ. Po-
tens sua oēs potentes.
Cuiꝰ (teste pp̄heta) sue
sunt iusticie / potestas ⁊
imperiū. Quē iterū Da
uid signat inquiēs. De-
dit ei potestatē ⁊ regnū
et oēs ppli ⁊ lingue ser-

uient ei. Qui (vt canon ait) terreni simul et celestis iperii iura suscepit. Cuius sūme dignitatis fastigiū atq maiestas: non mō apud antiquos veteris legis effulsit, ac digni⁹ apud catholicos diuina institutiōe refulget atq pēminet: sed et apud gētiles sūmū oim bonoꝝ et principatuum culmen tenebat. Nā (vt ait Varro) ex ordinatissimo atq eminētissimo gradu pontificū et sacerdotū gētilium / resultat quidē excellētissimus et sublimissimus status in vno sūmo pōtifice. Hic Isidorus, distinctio inquit graduū et ordinū iter pōtifices et sacerdotes a gentilib⁹ maxime inuēta est: qñ suos sacerdotes alios simpliciter flamines: alios pthoflamines appellabāt, et aliū q cūctis flaminibus pñdet in sūmo gradu locabāt. Quē vt idē Varro voluit, Iouis assumpta veste insigni curuli et regia ad ornatū diuinitatis plurimū i eo putātes pmaxime colebāt. Cicero quoq sublimitatē ac excellentiā summi pōtificatus gētiliū: ex illius misteriis ostēdit: dū in cultu et religione suscipienda: primus omnium erat atq vnus ad interpretandū q voluntas esset deoꝝ imortaliū, vt statim in sequēti capitu. tāgemus. Huius deniq summi pōtificatus sublimitas / vtilitas atq necessitas non facile explicari valeret. Sed vt cetera taceā nō satis plene recteq vniuersitati orbis a xp̄o puisum foret: nec ecclesie quā xp̄s sanguine redemit: morem gessisset: nisi talem tanq eminentē in terris vicarium reliquisset: qui i ea potestate et auctoritatis itegritate / toti orbi pñderet:

Sacerdotū istitutio a gētilibus.

qua ipse Xp̄s in terris manēs: quippe q̄ per p̄phetē dixerat Quid potui facere vinee mee et non feci? Accedit qm̄ solus ipse dirigit omnem humanā creaturā in finem pfectissimū. Q̄obrē sibi vni Xp̄s claues contulit regni celoꝝ: ac potestatem ligādi atq̄ soluendi in celo ꝛ in terra. Rursus summi pontificatus sublimitas ꝛ excellentia: atq̄ vtilitas ꝛ necessitas in eo cōspicitur: quoniā teste philosopho nō posset hic mūdus regi/ nisi vnus esset summus pricipatus: ad quem vnum perueniendum est. ex quo singula diriguntur ꝛ gubernantur: cuius motu ꝛ dispositione omnes yerarchici actus ordināt͛. Et tādē huius orbis dispositio dirigat͛ adistar celestis monarchie Nam teste Dionysio necessarius est sūmus ierarcha q̄ quos regit illuminet. Periret eīm ois ordo rerū: nisi vn⁹ sūmus pōtifex foret. qui eūi psuꝫ ordinē vt ita dixerim ordinet dirigat ꝛ exequatur. Teste eīm philosopho: vbi est ordo ꝛ graduā ascēsio: ibi necesse est cōstitui vnius excellentiā Periret rursus ꝛ mortaliū oīm hoīem pmerciū nisi foret vnus pōtifex vice dei in terra monarcha. in quo oēs vt ī glutino quodā ptiū ad corpus misticū copulent͛ ꝛ ī quo singli vt mēbra sub vna capite gubernent͛. Periret fidei vnitas et eccl'ie vnanimitas: ꝛ cōcordia simul ꝛ pax/ q̄ nihil dulcius excogitari aut īueniri pōt/ nisi foret vn⁹ sup̄mus pōtifex q̄ cunctos mortales ad vni⁹ fidei ꝛ vnitatis vinculum reduceret dicēte Hiero. ob eā rem in remediū scismatis actuꝫ esse: vt vn⁹ oibus p̄sit.

Periret denique illa cun ctis mortalibus necessaria ad deū meditatio Teste enim scriptura romanus pōtifex longe pfectior/lōge dinior & efficacior/inter deū & pplm mediator existit. antiq illo balbuciēte sed iusto Moyse ac frater eius Aron: q solū in vno populo i vna gēte: sz & sup terrenis meditationis officio fungebat/ Summus vero noster pōtifex (teste Apost.)ex hoibus assumptus/ tn̄ p hoibus cōstituit in his q sūt ad deū vt offerat sacrificia & dona p pctis. Hic igitur dignius salubriusq mediator existit populi ad deum. hic sacrificia: hic olocausta nō hircorum aut vitulorum:sed veri sacratissimiq corporis xpi deo patri offert. eosq in eodē ministerio instituit:q itidē faciant in orbe vniuerso p delictis populorum. Hic igit pctā diluit: hic aiabus fideliū penas cōdonat: supplicia relaxat. Hic veniaz lapsis impartit. hic errātes corrigit. delinquētes cū expedit reducit. Hic incorrigibiles punit:& tandē pctōres summo deo cōciliat illūq iratū placat. De quo sapiēs ait Ecce sacerdos magnus q i tpe iracūdie factus est recōciliatio. Periret rursū iusticie virtus:quia eodē philosopho teste nisi vnus in orbe foret q eā cūctis ministraret: & negligētiū vicē suppleret: quicqd iustū est pericli taret. Vn̄ August. sine iusticia nō pōt regi hec respu. hūana. Neq enim vera aut recta pōt esse respublica nisi vnus oibus pssit: q gubernet vt regat:q summus pontifex est immortalis dei vicarius. periret tādē illa potissima iusticie pars quā Aristo. epykeiā vo-

cat: cõmuni bono vniuersi orbis p necessaria. per quã summus monarcha dirigit iustum legale. & plerũq scriptã rigidãq iusticia moderat/ dispẽsat/ detrahit. put rerum cõtingentiũ suppetit diuersitas: & boni cõis necessitudo expostulat. Periret deniq alia iusticie nõ infima pars: quã distributiuã vocãt: que vnius ppie est summi pncipat⁹ qua vnicuiq secundum eius dignitatẽ & merita/ circa pportionẽ pmia elargitur. Dignitates pricipatus regna & imperia: p meritis donat atq instituit. p demeritis vero trãsfert de gẽte in gentẽ: Quare (& si cetera taceã) huius sacratissimi & eminentissimi status sũmitas maiestas atq felicitas simul & necessitas: ac vtilitas in eo facile cõphendit. Nã si (vt aiũt) nulla maior est felicitas quã multos fecisse felices. Hãc statũ beatissimũ tãto feliciorẽ dixeri/ quãto plures sup oẽs mortales facilius & (vt ita dixerim) felici⁹: feliciores agere põt. Patet igit hui⁹ sacratissimi stat⁹ excellentia/ dignitas & vtilitas atq necessitas. Patẽt eius laudes & pconia nõ mõ ex auctoritate instituẽtis ex dignissima institutione: ex causis dignissimis: sz ex fine optatissimo: ex beatis misteriis: ex ppinquitate ad deũ ex fructu desiderantissimo⁹: ex cunctoꝝ mortaliũ vtilitate & felicitate redũdantissima.

Papa tãto felicior quãto plures facere potest.

¶ Capitulũ. ii. De spiritualib⁹ icõmodis: amaritudinib⁹ miseriis: aculeis: necnõ mentis afflictionibus: periculis et laborib⁹ sũmi põtificatus. vbi plurime summorum Pontificũ calamitates: & spiritus perturbationes narrantur.

STupore non
pauo audita ē
illa omniū di
gnitatū supᷓ-
ma dignitas
et cunctaꝝ potestatum
eminētissimus pricipa-
tus: summi videlꝫ ponti
ficatus vi saqꝫ est tanti
numinis celsitudo. ⁊ au
tulrata tāte lucis splē-
didissima claritas: cui⁹
radioꝝ iubare totus lu-
strat orbis atqꝫ vegeta
tur. Sed ⁊ aū nostre mē
tis oculos cōtemplata
est tāti culminis ꝓroga
tiua/ dignitas atqꝫ ex-
cellētia. ⁊ tanti tribuna
lis supᷓma auctoritas co
gnita est illius sacratissi
mi atqꝫ diuinissimi stat⁹
sūma vtilitas atqꝫ neces
sitas Demū audita sūt
breui eius status laudū
ꝓconia. discusse sūt eius
dē culminis vtilia ⁊ cō
moda dulcia et ꝓspera.
Verū quia alterne sunt
reꝝ oīm vices. nec aliqd
ita ꝓspeꝝ est: qđ grauis
simis aculeis nō tāgat.
Idcirco iuxta pollicitū
⁊ consuetū ordinē eius-
dem altissimi status ad
ducēda sunt/ incōmoda
amaritudines/ labores
⁊ pericula atqꝫ pmētia:
vt cernat quisquis q̇ in
ea sedet quippe in se ex-
periat. Cernant rursus
⁊ ceteri mortales qui in
illo status culmine sum-
mam oīm felicitatē col-
locant/ verissimum esse:
quod sapiēs ait quia ex
trema gaudij luctus oc
cupat: ⁊ risus dolori mi-
scebit. Et ꝓpterea veꝝ
esse illud eiusdē sapien-
tis. Gaudium ⁊ felicita
tem dixi errorem: ⁊ feli-
citati improperabat di-
cens. Cur frustra deci-
peris? In ea igit disse-
renda re bipartita erit
oratio. In pᷓma qđē hu-
ius summi pōtificis sta
tus incōmoda: ⁊ infelici
tas amaritudines ⁊ pi-
cula: labores ⁊ miserias
spūales videlicet ⁊ mē-

tales: breui s; amaro calamo describemus. Secũdo i loco tp̃ales siue corporales miserias ei⁹ status/ labores ⁊ icõmoda/ ac interna latẽtia ⁊ aperta pericula disseremus. In p̃mis eñ illud antiquũ/ sed verissimus sapientũ verbũ nostris mentibus repetendũ arbitror: quia quicquid in orbe p̃eminet atq; p̃cellit multis internis doloribus suis afficit ac premit possessores: sed ⁊ infinitis pene mentis aculeis ac amaritudinibus excruciat/ quos demulcet. Ceterꝫ discernenda est (vt puto) dignitas a p̃sona: accidens a subiecto. q̃litas ab obiecto: dignitas certe eius est excellẽtie. ei⁹ culminis vti audiuimus: q̃ppe de quo sanctoꝝ patrum habent traditiones: quia nemo sane mentis dubitat sanctũ esse quẽ apex tante dignitatis attollit. in quo si desũt bona acquisita per meritum: sufficiunt q̃ a Petro loci videlicet p̃cessore te-stãtur. Adde: q̃ʒ eaipsa dignitas (teste Simacho papa) aut claros ad hec fastigia erigit: aut qui eriguntur illustrat. Persona vero cui tantas dignitas heret/ vt tãtũ sic sanctitatẽ vite ex ea dignitate cõtigeret/ sicut ex loci p̃rogatiua nomẽ sctimonie recipit. Sed p̃ch dolor altitudo dignitatis/ v̾tutis: p̃sone innocẽtiã nõ iducit. Q̃d si illd̃ eiusdẽ Symachi quis obiecerit: quia Petrus apostolus perhẽnem meritorũ dotem cum hereditate innocentie transmittit ad posteros. Id nisi fallor de eis summis pontificibus plane intelligit quos par sanctimonie splẽdor illuminat Trãsmisit igitur Petrus sanctitatem status/ nõ vite

altitudo dignitatis p̃sone innocẽtiã nõ inducit.

transmisit sanctimoniam cathedre/ non psone: vt heredes essent futuri pontifices sue bonitatis: atque causam occasionemque bene recteque viuendi sancte presidendi reciperent et sanctitas loci meritaque successoris aliud hoiem faceret quam natura genuisset Plerumque ei (teste Isidoro) cum statibus mutatur status: mutatur mentis affectus. Accedit: quia sicut excellentiam et dignitatem/ ita dignitatis sequelas/ videlz erumnas et labores Petrus transmisit ad posteros. Quas dum imperturbata mente considero: nescio romani pontifices tanta miseriarum/ laborum/ dolorumque immensitate respersos felices: non potius infelices/ aut miseros dixerim. Inseparabilis enim et affixus atque annexus est huic culmini cunctarum mentis afflictionum et perturbationum aceruus grauissimus. Idque ipse Hieroni. non negauit idem. Quia non est facile in loco Petri et pauli tenere cathedram. Et August. Sicut nichil in hoc seculo excellentius: itaque nichil in hac vita laboriosius nilque difficilius/ ac periculosius pontificatus officio: si eo modo militet quo imperator xps iubet. Quod an verum sit vnusquisque in ea sede locatus non modo experitur/ sed patitur. qui plus miseriarum mentisque amaritudinum in se conspicit quam legat in codicibus quod si tam graues huius dignitatis aculeos non sentit omnium eum miserrimum dixeri. Nam (vt aiunt) propriam non nosse miseriam summa miseria est. Quis enim oro letus? quis felix in tantis miseriis esse potest? quis securus inter mille pericula non semel: sed iugiter iactatus Quis rursus felix appellari audebit, in quem vnum omnium mo

talīū etiā vilissimoꝝ hominū ora/lingue mordaces/cumulatissime ꝛ impugne armāt: q̄ vtrūqꝫ suū hoiem vehemētissime cōturbēt. Quis oro Gregoriū magnū vnū iter summos pōtifices: post petrū clariorē sanctiorē aut feliciorē negabit? Is tñ grauissis mētis tēpestatibus ꝛ diuersis aduersitatibus siue infelicitatib⁹ vigebat. Nam curaꝝ sarcina demum emuloꝝ detractionibus pturbatus i seqꝫ pene distract⁹ (vt canones eius hābēt) i seipm idignatus dicebat. Infelix ego in ecclesia ista q̄d facio/ vbi me epī despiciūt ꝛ detrahūt: omnipotēti deo grās ago. Quid igit est quod felicior post Petrū pōtifex se infelicem appellat? Aut q̄s in pōtificatu felix erit/ q̄ Gregoriū nō h̄z infelicitate cōsortē? Aut cū quo rursus aliquis felix sit/ q̄ cū Gregorio noscit esse ifelix? Equidē tāta miseriarū ꝛ pturbationū mole hic btūs summus pontifex refertus fuit. tot mētis perturbationibus ꝛ cruciatibus cōstrictus: vt queadmodū de seipo in registro ait/ tedio rerū victus/nullū mai⁹ supplicium: quā illā summā felicitatē putabat. Dicebat rursus spinosā fore cathedrā romani pōtificis: fastigiūqꝫ illud summū acutissimis vsquequaqꝫ cōsertū aculeis: adeo vt corona et purpuratū phrigiū non tā aurea q̄ ignea cēseatur. Idqꝫ ꝛ Adrian⁹ papa nō negabat. Referebat eñ sepe (teste Policrato) quia nō iocundis letisqꝫ gradibus ascendisset/ sed in incude ꝛ malleo dilatasset eum dñs/ quē p̄cabat vt dexteraꝫ apponeret quo i supportabile onus tā̄q̄ infeli-

Gregori⁹ eē nō fuit liber a detractoribus.

cem(vt ita dixerim)felicitatē ferre posset. Rursus iuxta quendā sapiētē: quia duplex se offert mortalibus via/ qua gradiendū est, altera ad laborē: altera ad miseriaꝫ ducit. Eligat igitꝰ quam sibi vult summus pontifex: aut eñ sese miserū/ aut ex libero seruum agnoscat/ necesse ē. Quo fit/ vt apud semetipsum quietē/ animiq; trāquillitatē optans/ ꝛ requieꝫ nō inueniēs: descēdisse/ nō ascendisse recte arbitrabitꝰ. Nā curis multiplicibus iplicatus: ascēsiones suas/ afflictiōes potiꝰ et spūs molestias estimabit. qa(teste Grego.)quāto qs altior erigitꝰ: tanto curis grauioribꝰ oneratꝰ. eisq; pplis mēte ꝛ cogitatione suponitꝰ: qbus p̄ponitꝰ dignitate. Quo fit vt quātocūq; ingenio polleat: in tāto curarum tumultu et aduersantium sibi rerum assiduo conflictu q̄ se ferat/ ignoret. Quippe ad spiritualia reddatur imbecillior: que sibi in terrenis videtꝰ diligētior quia(vt aiunt)facile celestia amittuntꝰ: cuꝫ terrena diligūtꝰ. Rursꝰ q̄ i eo fastigio sedet: dū securitatē vite eṫne captat ad interituꝫ: ad periculuꝫ currit. Quid ergo felicitatis habet cui nihil est securitatis? qs eñ secuꝝ summū pontificem arbitrabitꝰ: qui de portu sciēs fugit ad naufragiū. Si eñ in parua aqua cuꝫ tēpestate periculose nauigatꝰ/ quanto piculosior erit nauigatio in mari magno ꝛ spacioso. vbi reptilia quoꝝ nō est numerus: quoruꝫ quedā blandiendo syrenarū more miseros decipiunt. quos dū eleuāt deiiciunt in pfundū maris. Quedam reptilium genera vt glutiant: appropinquant/ q̄ sua sunt

querunt: nõ que salutis nauigantiũ. Quedã dẽ niqꝫ minus ledunt: dum aperte insidiant. Quedam morte beluaruꝫ sub amicitie colore naui ap propinquãt: vt illã dor so subuertãt: quã rectis mẽbris inuadere nõ va luissent. Et vt paucis a gam qd esse põt in tãta tẽpestate securum? nam teste Grego. qd est aliud potestas culminis nisi tẽpestas mentis? Distra hit certe tante dignita tis cura/ ꝛ tantarũ rerꝫ so licitudo: q̃ mente ponti ficis etiaꝫ si ferrea mar moreaqꝫ sit cõfusionẽ in gerit: ꝛ suiipsius ignora tionẽ Nã iuxta Grego. sepe suscepta cura regi minis p diuersa ꝛ aduer sa in seipã colligit: ꝛ im pfectus quisqꝫ inuenit ad singula: duꝫ confusa mente diuidit ad multa Demũ in his q̃ diximus si illud ifelicitatis ꝛ pe riculi genus addideris nichil est cur summi põ tificis felicitatẽ: infeli ciorẽ ꝛ miseriorẽ cũctis mortalium miseriis nõ contẽdas. Obstat enim sue supme excellẽtie sue momẽtanee felicitati i teriotis sui hoĩs ignis inextinguibilis cõsciẽ tie remorsus assidu9/ ve mis qui nõ cõsumit nec consumit/ sed cruciat. Que oĩa tanto pmunt grauius/ quãto que suo cõgruunt officio aut nõ egisse: aut neglixisse dã nabiliter non ignorat. Deniqꝫ si illuꝫ periculo primum dicimus q̃ pau caꝝ aiaꝝ curã suscepit: quo pacto letus: quo se curus erit q̃ oĩm curas in se vnũ trãstulit? For tes certe illos hũeros dixerim: nisi leuẽ putet sarcinã q̃s pulcre Ber. tãgit inquiẽs/ grauiori et piculosiori debito te nent astricti qui multis animabus rationẽ sunt reddituri: qꝛ iuxta pro-

phetam: de manu pasto
ris pctā populi requirū
tur. Idipsum periculū
summi pontificatus ma
gnus Greg. plangebat
atq; in ipa sua assūptio
ne grauissime deplora-
bat/ vt eius registro col
ligit. Ait eñ. Cor meū
derelinquit me: nolite
vocare me noemi. filios
eñ pdidi. i. opa p terre
nas curas. Prius eras
sup altitudines terre:
sed post curarū fluctib⁹
ꝛ tempestatibus sum de
pressus. Et subiicit.
Quis ad hoc sufficit
on⁹. Symia vocari leo
pōt: sed nūq; fieri: quasi
dixerit. vocari in ecclia
possum summus pōtifex
sed ope fieri nō valeo ta
lis: nisi que tali dignati
cōgruūt digne pagam.
Hec paucula iter nimis
de summi pontificis spi
ritualibus miseriis/ la-
boribus curis ꝛ mentis
amaritudinib⁹ a me bre
ui diserta sunt. Adde q̄
infra tangent cū de epi
scopoꝝ ꝛ alioꝝ ecclesie
ministroꝝ aculeis: labo
rib⁹ ꝛ piculis smo erit.

¶ Capitulū. iii. de plu-
rimis tēporalibus/ cor-
poralibus/ incōmodis/
amaritudinibus ꝛ mise-
riis ꝛ calamitatibus ro
manoꝝ pontificum: ꝛ de
illoꝝ promptis ꝛ ēt con
iunctis laboribus ꝛ pi-
culis: anxietatibus ꝛ in
separabilibus erūnis.

Qui aures au
diēdi habet
non sine ma
gno merore
audiuit eas
spirituales miserias et
mētis afflictiones: pau
culas quidē ex multis:
sed veras atq; p graues
easq; spirit⁹ amaritudi
nes: incōmoditates ac
labores. sed et pericula
q̄ summū pōtificē comi-
tantur. Superest iuxta
pollicitū ordinē: vt ce-
tera incōmoda: aduer-
sa/ ꝛ pericula tēporalia:

que eosdē summos pōtifices (qui in hoc laborioso vite pñtis certamine militāt) tēpalit sive corporalr pmūt breuissime audiam⁹. In qua re magna nobis se offert ad dicendū copia: si esset qui tā grādi negotio parem dicendi vim accōmodaret Demus igit: atq̄ pro cōstanti fateamur: q̄ perquā difficile cōtingit / et fingamus alicuius summi pōtificis tantā aliqñ fuisse: aut esse posse gloriam: tantā virtutē moderationē atq̄ idustriā: vt ei cūcta succedāt prospera Demū honoratus plurimū sit: et i oi orbis plaga laudatus et adoratus cui oē genu (vt debitum est) flectat. Obstāt tñ his exterioribus felicitatibus / plur imaq̄ potius cruciāt q̄ satiant. nec tñ delectent q̄ premant. Primo quidē obstant domestice cure. obstat rurs⁹ iiquissima auiditas. et (vt ita dixerim) rabidissima rabies ppinquos exaltādi: atq̄ carne et sanguine reuelantibus familiā / genus / stirpem: ppetuādi. Volunt eñ nōnulli summi pōtifices: vt a se iam nō vna sed plurime insignes familie et noīatissime domus incipiant: illustres pricipatus nascant [q̄z desiderio nō deerūt priscoz exēpla pōtificuz / et longeminus q̄ hmōi: possio faueāt. Nam docti pariter et indocti idipm suadebunt / alii fabulas / alii scripturas allegabūt. auctoritates retorquebūt prurietes: pōtificis aurib⁹. ecce inqēt. nemo carnē suam odio habuit. Christus quoq̄ (cuius actiones, sūmus pontifex illius vicarius imitari d₃) cū dilexisset suos: vsq̄ in finē dilexit eos: q̄ sibi cōiunctos exaltauit: sed ad crucē dixeri. Multi multa dicēt

Inanes sū moruz pōtificū cure.

Sūm pōtifices ab adulatorib⁹ circū ueniūtur

Xpi vicarius papa.

vt placeant: quia idipm̄
placere pōtifici nō igno
rāt. Plurima suadebūt
vt decipiāt. fateor tñ fa
cile est decipere volentē
Sed plerūqꝫ decipiunt
in adinuentionibus suis
et idc puniūtur eos diuina
prudentia ordinat/ vn-
de peccatum i surgit.
Nonnunqꝫ enim ingra-
ti sunt nepotes et contri
buleꝭ: ingrati ꝓpinqui.
vt a regū libris sumere e
xemplum libet: cui ne-
pos aduersus fuit/ et ꝓ
pinqui vite isidiatores/
ac fratrum interfecto-
res. Demū si grati erūt
herodes quidem pecu-
nie erūt: sed de heredes
virtutis. Adde: quia si
virtuti dediti/ si studio-
si fuerint: atqꝫ merito di
ligendi/ hi ꝑ eoꝝ virtu
te plerūqꝫ emulos hñt:
totaqꝫ contra eos arma
tur indignoꝝ turba. Id
tñ raro conspicimus qn
imo sepius qualificatuꝫ
sanguine/ ꝑferunt quali

ficato sapientia et virtu
te: putantes ex carita-
tis ordine excusatos.
quā a se et suis incipere
aiunt. Quo fit: vt dum
summus pontifex cūiꝑꝫ
caritatis ordinē serua-
re se simulat/ in eum cō-
mittat. Cū itaqꝫ ordina
ta caritas i ꝑmū exigat
vt cōiunctos sanguine:
sapiētia et virtute ꝑdi-
tos diligamus: eosqꝫ spi
ritualib⁹ honorib⁹ cete
ris ꝑferamus. Quibus
nō silibus nō bñficia nō
ꝑmotiones: sed ꝑrimo-
niū si egēt relinquam⁹:
natureqꝫ nō carni subue
niam⁹. Ecōtra plerūqꝫ
fit. Exaltant enim indi
gnos: ꝑtereunt dignos.
Sed nō diu trāsit iniq̃
taꝫ iproba ꝑsonaꝝ acce
ptio: aut eñ taliter exal
tati ditatiqꝫ illa oīa bre
ui cōsumūt tēpore: q̄ ali
bi longo cruciatu ponti
fices luituri sunt: aut re
pētina morte eripiunt
eosqꝫ i momēto ꝑdūt q̄s

longo studio/ maximisq; impendiis: aic periculis in altum puexerunt, et qs exaltarunt in vita: securare a morte non valent. Quippe quos heri z nu dius tertius ad magna le torum et fastigia: hodie mesti ad parua ducunt se pulcra. Et (vt paucis agamus) conspiciunt assiduas fratrum/ nepotum z carorum prematuras mortes/ ne dixeri cedes. Ea ceqz summis pontificibus heres incertus est successor ingratus atqz non placitus/ ne dixerim emulus. Quod si ais/ qd ne id pontifici officit: q dum viuit super cunctos mortales gloriam z imperium obtinet: z oes viuetes iudicans a nemine iudicatur. Quippe qui cum solum obloquuntur sacrilegi reputantur. Quibus facile respondemus. Primo enim sublimitatem z potentatum non negamus. Sed illud attendere libet: quia quo sublimius

Summis pontificibus incertus heres.

quis sedet: eo grauius descendet. Vix enim exalto sine periculo aut labore descendit. Sed (vt quidam sapiens sapienter git) hoc inter prudentes z ignauos interest: quia illorum descensus est: istorum vero precipitium atqz ruina. Nam (teste Augu.) quanto gradus altior: tanto casus grauior. Et rursus. Quo plus ceteris quisqz pot eo magis scit sibi esse metuendum. Quod rursus dr romanum pontificem sup mortales gliam honoris z laudis nomen obtiere. nemineqz leo nec vbo prumpere in quem sint stri aliquid cogitare nephas punibile iudicatur. Fatendum e qi no deerunt q laudent: z i celum vsqz eius nomen z gestorum suorum facta extollant/ colant venerent z adorent. et (vt qdem ex modernis dicebat) nec deerunt q obsideant: z circumstent summo pontifici q demum assistant: ne dixeri resistant.

Sed nec deerunt q̃ ferti co terrã sternant: celos apponãt mobiles vt sub vmbra gloriosus ptranseat. Sed versauice nõ deerunt qui inter ea oia obsequiorum gña i eũ vnũ oculos figãt. de eo iudicent obloquanẽ act⁹ arguãt quos corã extollũt vba distorqueãt: q̃ pauloante in pñtiarum plena sapiẽtia ac sensum cõsũmatũ dixerũt Nec deerunt/ q̃ famã in theatro lacerẽt: quaz in palatio laudãt vitã scorsum carpant quã corã illo cõmẽdãt. Et qcqd mali: quicquid aduersi accidat sibi vni vulgus attribuet Si pacẽ/ si cõcordiã summi põtificis opa populi susceptũt; nõ deerunt q̃ id negẽt alias eñ(vt inquiunt)futurũ erat. Si qd pro belli: si qd discordiarum etiã sine põtificis culpa acciderit/ ipẽ vn⁹ cã ⁊ fomẽtũ erit Rurs⁹ vis: eisdẽ romanis põtificibus cũcta eis voti ua ⁊ psspera succedant: aliqua tñ/ imo plurima/ eis psis oia hñtibus derũt Deest pmo naturalis vez libertas: qua se ex libero seruũ ↄstituit: quia merito liber eẽ nequit q̃ seru⁹ esse maluit. Quo eñ pacto dum ca thenis q̃s vinctus est/ liber eẽ põt? Aut quõ piscis liber inter hamos erit? Aliud deniqꝫ Romano põtifici deest etiã cũcta possidẽti forte inepte dixi. Quid eñ oia habẽti deesse põt? Certe q̃ dicat ei verũ a minimo itaqꝫ vsqꝫ ad magnũ oẽs adulationi student. artificiose ei loquunẽ vt decipiãt in dolo suadẽt vt vincãt. fraudulenter supplicãt vt optata pertingant Et quia adulationẽ sine dolo non esse nemo dubitat dolose sese blãditores cõfederãt ne alter alteri cõtradicat: ⁊ veluti oratoris se

Liber esse nequit: q̃ seruus eẽ maluit.

adulatores faciũt conspirationem.

nis est persuadere ver-
bo. medici farmacia cu
rare: sic adulatoris finis
est persuadere verbo do
loso. Nā fistula dulce ca
nit volucrem dum deci-
pit auceps. ꝛ iuxta Hie
ro. Nec venena danē ni
si melle circūlinita. Hi
pares faciunt deo ponti
fices/diuinos profitenē
Sed(nisi fallor)in eo se
pontifices plurimum di
uinitatis habere cōpro
barētur: si tales rapi fa
cerent ad tormēta. ꝛ in
eo se dei cultores agno-
scerēt tales deceptores
grauissime punirent.

¶ Capitulum.iiii.de
alia infelicitate. ꝛ cala-
mitate romanorum pon
tificum: videlicet quia
diu non viuant in ponti
ficatu. ꝛ de causis ꝛ ra-
tionibus huius breuita
tis vite/in eiusdem sum
mis pontificibus: poti⁹
ꝙ in aliis monarchis ꝛ
principatibus.

FElices et
beatos sese
summi pon-
tifices arbi
trarentur si
his tm̄ calamitatib⁹ mi
seriis/ ꝛ amaritudinib⁹
quas pauloante narra-
uimus nō ꝑmerenē. sed
vltra ceteras eaun a oiꝫ
grauissima nusquā a mē
te decidit quinimo cōti
nue affligit/ viget/ ꝛ cru
ciat: cuius cōparatiōe
reliqua oia incōmoda/
labores ꝛ pericula/ leuia
quidē et tolerabilia. sed
ꝛ dulcia ab eo reputanē
Cuꝫ enī scriptū sit quia
pellē ꝓ pelle/ ꝛ cuncta q̄
hꝫ hō dabit ꝓ vita sua.
Eo fit vt breuius vita ꝛ
ꝓmatura mors: sicut vl
timū est oīm terribiliū:
sic cūctis periculis ꝛ la
borib⁹ grauior atqꝫ mo-
lestior existit. Cunctas
enī calamitates ꝛ capti
uitatis miserias: popu-
lus israeliticus pati vo
luit, vt solum viueret.

Dicebat enim melius est vt captiui viuētes seruiamus Nabuchodonosor regi. Est ergo summorū pōtificū vt sicut illa summa ifelicitas. et tāto status cōiuncta infelicissima calamitas. quā et si cūctis afflūāt bonis/ nō tamē vt aiunt diutius i pōtificatu viuāt: vt de eorum quolibet scriptura dicere videat: quia cū ruinā ex altabit eos. Et iterum. Exaltatus e cito osūmatus est: et i breui expleuit tēpora multa suppleo qbus alias viuere debuerat. Et itē: in eo ipso q pri matū sup oēs mortales tenet illud recte ipleaf. quia ois potētatus vita breuis. Rapiunt quidē sūmi psules: et citissime post assumptionē moriun tur. adeo vt post eorum predecessorē Petrū apostolum qui per quinqꝫ circiter annorum lustra ecclesie pfuit nullus post eum successor hoc spaciū pōtificatus equauit. Aut nimio si inoderna libet tēpora contēplari: vix qd romanum sedis culmen euehit qui paucorum ānos transcendat amiorū. Que siquidē breuis vite necessitas cū dignitati annexa videaf: merito apud hoies natura ipsa videt e cupidos/ pretii pue sedē es in ea cathedra. omn mortaliū infelicitores et calamitosiores reputādi sunt. Verū quia hec nō recens est querela: sed antiqua cōcertatio: et apud maiores nostros tam monstruosa et prodigialis calamitas. nō solū in stuporē adducta est: sed eius ratio et causa sepe quesita. Nec tū arbitratu meo satis inuestigata reperit: decreui succincto sermōe disserere. Nū eā res ita sit. Demum an sufficiēs ratio: siue causa breuitatis vite romanorum pōtificatū: potius ꝙ alio-

Para oim i i felicia oī re putandus e.

rum presidentium assignari valeat. Inter scribentes igitur reperimus Petrum Damiani in scripturis diuinis eruditum ac virum eloquentissimum vt eius quedam habet epistola interrogatum fore ab Honorio summo pontifice quid cause tante esset infelicitatis. Is igitur causas ⁊ rationes inuestigare conatus. Idcirco arbitratur diuinam prouidentiam ita disponere: vt humano generi metum mortis incutiat et quam despicienda sit temporalis vite gloria. in ipso glorie principatu euidenter ostendat: quatenus dum precipuus ⁊ summus omnium hominum tam angusti temporis compendio moritur: tremefactus quisque ad prestolandi sui obitus custodiam prouocetur. Et arbor humani generis dum cacumen ⁊ verticem suum tam facile corruisse consideraret: statu concussa formidinis in suis vndique ramusculis contremiscat. Sed subiicit quispiam fortassis obiiciet. Cur et regibus cesaribusque hec eadem viuendi breuitas non occurrat. Nam ⁊ Octauianus augustus quo imperante saluator mundi de virgine nasci ⁊ Dauid rex de cuius stirpe dignatus est propagari. alter. lvi. alter. xl. annorum circulis regali fastigio floruerunt. Et post Christi aduentum Iustinianus .l. fere annis imperauit. Post quos ⁊ alii videlicet vtriusque regni principes. etsi minusculi: non tamen ad instar romanorum pontificum breuissimo regnauerunt tempore. Ad quod facile Petrus Damiani respondet: quia cum vnus omni mundo papa presideat: reges autem plurimos in orbe terrarum: sua cuiusque regni meta concludat: ⁊ qui

Causa breuitatis vite summorum pontificum.

Et sicut sol quia sol⁹ lucet/ si eclipsim forte sustineat ꝑsto necesse ē: vt tenebras tot⁹ vbiqꝫ mūdus incurrat. Sic etiā Papa/ cū ex hac vita recedit/ ilico(quia vnus in mūdo est)longinqua regnoꝝ spacia mortis ei⁹ fama ꝑcurrit. Et ꝯñs ē/ vt q̄s tā sublimis singularisqꝫ persone casus obturpat: ꝑprie quoqꝫ vocationis exitū tremefactis visceribus expauescat Ubi notandū quaꝫ velit oīpotēs de⁹ romani pōtificis vitā hoib⁹ in edificatiōe ꝓdesse: cuius etiā mortē decreuit saluti gētiū ministrare: quanto studio dꝫ lucris aīaꝝ quo aduiuit/ intēdere: cui⁹ mors ꝓuidet ad creatorē suū aīas hominū reuocare/ vt dū se pfcm orbis esse considerat: ab impetrāda tot filiis hereditate desidia nō torpescat. Hec est illius sapiētis sentētia q̄ ꝛ aliis ꝑsuasiuis caussis et rōnib⁹ iuuari potest: Primo quidē quia cum diuina ꝓuidētia nichil in orbe agat/ cuius legitima causa nō ꝑcedat. pie arbitrandū est/ ꝙ nō nisi ex iustis causis ī diuina mēte recōditis: vitam summoꝝ pōtificum abreuiat. Et inter ceteras/ vt xp̄m imitenť ī vite periodo: quē imitari debēt in viuēdi mō. Et vicari⁹ patronū sequať/ q̄ intēpestiue et in dimidio annoꝝ suoꝝ ab hac luce subtract⁹ est. Ipse eñ dixit. q̄ ministrat me sequať. Rursus. Imortalis deus/ iudex rect⁹ vitā donat ꝛ adimit. ꝛ fm suā nobis incognitā iustissimā distributionē. sꝫ ꝛ cū equissim⁹ minister arbiter existat: ita suis ministris ꝛ fidelibus vitam distribuit: vt nec alter ex recepto bñficio superbiat: nec alii eius felicitati inuideāt. Obli-

Mors pape sit exēplo aliis mortalibus.

quaret siquidē/ eadē diuina ꝛ equissima distributio: si cuncta felicia ꝑ spera q̄ simul singulis denegat: vni concederet. Ea igit diuina ꝓuidentia/ oia in nūero mēsura ꝛ pōdere equās: pape vicario suo/ summū oim felicitatū culmē donauit. sed ne tāta felicitate intumescat/ longā adimit vitā. Ceteris ꝟo mortalib⁹/ qđ illi vni negauit: recte idulget vt ille habeat: q̊ istos excedat: et illi obtineāt/ de q̊ ille iuideat. Accedit: qm̄ cum oim mortaliū studia/ ad viuēdū tendāt/ ordinat iustissimus deus: vt tam vehemēs viuēdi studiū mors ꝑueniat in eo ꝑ̄sertim q̇ ceteris potius q̄ꝫ sibi viuere optādus eēt. Quare i eo tāto celeri⁹ vitā eripit quāto studio ilus illā cupit atqꝫ custodit, qꝛ iuxta Grego. quāto mēs humana se ꝑ desideria dilatat: tāto ad receptionē effectuū angustat. Et iterꝫ hec hūana vita ꝑ iuolūenta deficit/ ꝛ cū pluis viuēdi desideriū crescit: ipa viuēdi āxietas desiderio terminat. Quo fiet vt ipsi rōani pōtifices/ oia hūte facile agnoscāt: ꝙ decipiunt i cogitationib⁹ suis/ dū sibi lōgā vitā ꝓmittunt. Et q̄ nō ignorāt: qꝛ nō ē hois via ei⁹ discāt ea desiderare q̄ ꝓsint. Et dū ꝑ potētiā stare se putāt quā facile cadant/ aduertāt. Demuꝫ negat rectissimus deus vicario suo: q̄ optat ad eius forius vtilitatē/ cui donat q̄ fuit ad eius verioē salutē. Nam iuxta Grego. multa icōmoda incurrūt sepe hoies diu viuendo. Ex his itaqꝫ causis/ puteruut nōnulli sapientes ꝛ curiosi viri/ romanos pontifices nō diu i pōtificatu viuere. An aut rōnes ipē vrgeāt statim subijciem⁹,

¶ Capitulum.v.de verissimis causis breuita=
tis vite summoꝝ ponti=
ficum. ꝛ an sit veruꝫ vni
formiter: ꝙ parū in pa=
patu viuant: ꝛ an in hoc
romani pontifices diffe
rāt a ceteris mortalib⁹.

Assignate
sunt cause ꝛ
ratiōes bre
uitatis vite
summoꝝ pō
tificum: ꝑut quibusdaꝫ
sapientibus placuit: q̄ ꝛ
sincere ꝛ exēplares ac rō
ni satis cōsone videant
ꝑ eo maxime ꝙ timoreꝫ
mortꝫ ac cōtēptū culmi
nis dignitatū ꝑsuadere
videāt ꝛ ob eā rē aures
demulceāt q̄ tn̄ in mēte
diuina recōdite sunt (cu
ius iudicia vt abissus)
multa nobis incognita
sunt. Rursus nō aucto=
ritatib⁹ sacraꝝ scriptu=
raꝝ; sꝫ potius ꝑsuasioni
bus innitunt. credimus
rōes ipsas nō vsq̄ adeo
militare/ aut satis suffi=
cere vt fateri oporteat
statum et culminis summi
pōtificat⁹ generaliꝫ tri=
butū esse/ aut vniformi=
ter inesse/ vt tm̄ apicem
ascēdētes digni aut nō
digni/ sc̄ti aut reprobi.
ꝑ eo solū ꝙ in pōtifica=
tus culmine sedēt/ vita
lōga aut alias eis ē diui
na prudentia destinata
frustrari debēt. Nec autē
eos imitemur q̄ dū alie=
na refellūt: sua nō ꝓpro
bāt. alti⁹ rē ipsā repetē
tes plurimis (ꝛ nr̄o iudi
cio) veridicis fūdamētꝭ
deducem⁹ alienū eē a fa
cti veritate cūctis veꝫ
summis pōtificib⁹: vni=
formiter insitū ꝛ ꝓpriuꝫ
esse vt parū ī pōtificatu
viuāt. Idq̄ ne dū alienū
a rei veritate/ sꝫ nec re=
cta fide fore credēdū ar
bitramur. quinimo ī ea
ipā viuēdi cōditiōe aut
breui aut longeua ipos
summos pōtifices a ce=
teris hoib⁹ nō differre.
Et si forte vt plurimum

thedra Petri sedētib⁹ vitā adimūt: cū tn̄ vni⁹ hōis ad oēs ꝓportione habita/ plus ceteris viuere cōprobenť nisi velimus eos solū q̄ petri cathedrā tenent/ longiore vita pre ceteris viuere. Aut forte velimus illos tunc naturalr̄ nasci. tūc viuere incipere: cū assumunť. Aut forte cōquiramur exēpli grā Calixtum scd̄m post octogesimum assumptū annū/ p̄mature raptū quia quadriēnio fere tn̄ p̄sedit: q̄bus illud Nicodemi in euāgelio facere simul ⁊ vere dici pōt. Quō enī hō pōt renasci cū sit senex? Aut quō viuere incipiet is cui naturalr̄ viuere desinēdū esset? Satis igiť (vt putamus) viuunt summi pontifices: si recte viuūt: lōgeue p̄sident si diu se viuere et p̄cesse arbitranť. Sz (nisi fallimur) ideo nōnulli summi pōtifices mori p̄mature arbitranť: quia citius q̄ vellēt: sed forte tardius q̄ debēt moriunť. Mira certe res ē. Volūt summi pōtifices p̄ceptū adeo esse/ vt viuant sed nolūt quidē viuere: vt p̄ceptū est. Recte igiť cū eis agit diuina ꝓuidentia: q̄ in eorū vite cupidatis penā: tāto celerius rapiūť: quāto (vt p̄diximus) vitā cupiunt atq̧ custodiūt. q2 vt īquit Grego. male viuunt: q̄ diu se victuros desiderant. Et Socrates dicebat. Viuere nō mereť: cui nichil est in mente nisi vt viuat/ de q̄ infra tāgem⁹ in cap̄. vii. Si igiť recte: si p̄e atq̧ catholice in ea re loquēdum est: indubie fatēdū erit breuitatē aut longitudinē vite pontificis sicut et cuiusuis alterius ex illius p̄sona aut ꝓpa natura pendere: nō quidem ex statu/ sed ex reatu nō ex pōtificatu: sed

Papa a natura non est exēptus.

ex actu, nec ex dicitate: sed vite q̄litate, nec culminis excellentia / sȝ qe tis animi indigentia. (Et vt paucis agamus) tres arbitramur potissimas atqȝ vrgentissimas breuitatis vite quorūdā pōtificū causas / rōnesqȝ cōes oībus nō plus summor pontificū quā infimor hoim Quarū p̄ma est natura discōueniēs. Secūda culpa puniēs. Tertia curar turba vitā minuens. Prima siquidē causa naturalis discōueniētia. Cū eīm summus pōtifex velut ceteri hoies ex q̄ttuor sit elemētis cōpact⁹: natura in eis vim suam equo exercet vibramine / nisi forte

Papa a natura non est exēptus.

sūmi pōtifices cōtēdāt a natura ipsa exēptos. idqȝ ipsi summopere optarēt / vt corporis dolores ꝛ cruciatus vitarēt Constat aūt lōgioris et breuioris vite causā naturalē fore. Nā (Augu. teste) ꝛ si in manu dei sit ois vita et mors: ipse tñ nature plasmator sic cūcta gubernat ꝛ regit: vt naturā mot⁹ suos naturales exercere sinat. Cā igit̄ naturalis lōgioris aut breuioris vite hec is: ꝺm quorundam philosophor sentētiā: spiritus siue aer est: eo q̄ illū videamus instrumētū esse virtutis operatiuū ꝛ vite inductiuū: quare ꝺm spiritus ꝓportionē / sic ꝓportionatur ꝛ vita: qñ quidem paucus existit: tunc debilitate vitā abbreuiat: sicut in melācolicis. quando vero multus: eo casu exufflando calorem extinguit / velut ventum videmus extinguere lampadē. Cuȝ autē grossus erit: vtiqȝ virtutum vitalium operationes impedit / sic et quādo nimis exilis: tūc eum de facili spirat. quo fit vt mortē abbreuiet ꝛ inducat. Aristotelis ve-

ro ⁊ślioꝝ philosophan-
tium schola indubitata
cõclusio est: calidũ ⁊ hu
midũ pricipia ⁊ causas
fore longioris vite hoiꝫ
quanto enim tẽpore ca
lidũ in humido nõ con-
sumpto aut depravato
valet subsistere/ ⁊ quan
to tẽpore humidũ redu-
ci põt/ atq; a calido con
uerti/ tãto tpe indubitã
ter vita cuiusuis morta
lis durat. Que siquidẽ
mẽsura circa tria potis-
sime attẽdit. vcꝫ circa
quãtitatẽ/ itẽ qualitatẽ
ipsius calidi ⁊ humidi.
tertio s̄m qualitatẽ mẽ-
broꝝ atq; vasoꝝ in qb⁹
operat: put latius in li
bro de morte ⁊ vita phũs
tradit. Qñ igit in hũa-
no corpore adest illa dis
cõuenĩẽtia: aut ꝯtingit
caliditatis ⁊ siccitatis
excess⁹ ipõ hũido radi-
cali/ aut ꝯsũpto aut de-
prauato necesse ẽ: vt vi
ta hois abbreuiet. Cõti
git aũt variis ex causis

excessus ipe: siue humo
ris depravatio s̄m natu
ralium ⁊ medicoꝝ tradi
tiones. id tñ facili⁹ i pn
cipib⁹ cõspicimus: q̃ pu
tãnt se ita esse dominos
stomachoꝝ ⁊ vẽtrũ suo-
rũ. sicut ⁊ oim subditoꝝ
quotidie siqdẽ p̄ciosis
atq; splẽdidis sapidisq;
cibis/ variisq; modis p̄-
paratis passim vescunt
vinorũq; varietate po-
tant Et qꝛ maiore quã-
titati sumit: quod aui-
dius ⁊ sapidius deuora
tur: necesse est ex multo
rum diuersorũq; ciboruꝫ
varietate grauet stoma
chus. Quo fit vt edẽdo
edẽdi appetit⁹ amittat
generenturq; ventosita
tes inflationes in vẽtre
tremores i mẽbris/ ac fe
bres/ et tandẽ p̄matura
mors accidat Hic Aris-
sto. de secretis secretoꝝ
ad Alexãdrum. Nichil
(inquit) qđ magis vitaꝫ
ꝓlõget: q̃ cauere a sup-
fluitate ciborum: nec est

Prin-
cipes
stoma
choꝝ
sicut ⁊
subdi
torum
dños
se esse
putãt.

quod magis abbreuiet ꝙ̃ comestionē comestioni supaddere. Hypocrates eñ adeo dietas seruabat: vt debilitatē corporis ex industria sustineret: malēs debilis viuere ꝙ̃ robust⁹ ꝛ pigius mori. Dicebat eñ quia malebat cōmedere vt viueret: ꝙ̃ viuere vt cōmederet Addens quia alimēta hoibus natura dedit/ ppter durabilitatē: nō durabilitatē ppter cibū. Hinc sapiēs Salo. ait. Equa vita hoib⁹ in sobrietate ꝛ q̃ abstinens est adiciet ꝛ vitā Falso igit culpa psone dignitati attribuit: indigne summi pōtificat⁹ dignitas: ppter ventris inglunuiē diffamat. Sed rect⁹ est deus ꝛ rectū iudiciū suū/ pena certe tenet auctores suos: scriptū est/ aia .i. vita q̃ peccauerit ipsa morief Et cōsonū rōni est: vt q̃ peccat i vitam ppriā in ea puniat.

Ridiculū ꝙ̃ videt asserere mortales ꝛ naturales hoies determinatū quēdā statū: aut culmē assequētes a legibus nature exēptos fore. Et presertim sūmi dei vicariū/ hoiez purū/ ꝛ nature subditū/ qui quāto deo pximior existit: tāto legib⁹ nature vt legibus pꝛoni sui astringit. Natura ei lex dei est: ꝙ̃ eius vicarius ligat. Secundā et pncipalē causam breuitatis vite summoꝝ pontificū sicut ꝛ ceterorum hoim culpā punientē dixim⁹. Nichil eñ magis vitā hoim abbreuiat ꝙ̃ pctm̄: idq̃ plurimis diuinis testimoniis cōprobat: qd̄ i eisdē romanis pōtificibus facile reperiri libet. Nā ad quēdā ex summis ꝛ veterib⁹ sacerdotibus q̃ tpū p eo tpe summoꝝ pontificuz gerebāt: deū p pphetas dixisse legimus. pcepta mea cor tuū custodiat/ ii. causa breuitatꝫ vite sū morū pōtificum.

longitudinē eiꝰ dierum alibi Uidi impium exal
& annos vite & pacē ap‑ tatū & eleuatū sicut ce
ponēt tibi. Demū in ex‑ drū/ & transiui & ecce nō
presso alibi summo pōti erat. Que siqdē aucto‑
fici longa a deo vita p‑ ritas ꝓprie summū pon
missa est. Siquidē alius tificem signat: cū dicit.
ꝓpheta summū sacerdo Exaltatū sicut cedrū q̄
tem designās Sup aspi cunctas plātas eminen
dem (inquit) & basilicum tia & altitudine vincit.
ambulabis: & ꝯculcabis Talibus certe cōminatꝛ
leonē & draconē. Et sta‑ ꝓpheta dicēs: fiāt dies
tim subiicit. Eripiā euz eius pauci & episcopatū
& glorificabo eū: ac lōgi eius accipiet alter. Uñ
tudine dieꝝ adimplebo Augustinus pulcre iqt.
eū. Nec ab re quidē: cū Uita hoīs media est in
eiꝰ scriptū sit/ quia opꝰ tervitā peccantiū hoim
iustitie vita ē merito san & innocentiū & angeloꝝ
cti iustiqꝫ pōtifices: lon si viuit hō sm carnem:
ga pfruuntꝛ vita. Uñ ali pctōribus cōparatꝛ/ qui
bi scribitur. Si in lege nō dimidiabunt dies sua
mea ābulaueris longos ost qui viuit sm spiritū
faciē dies tuos. Et ite‑ p diuturnā vitā angelis
rū. Querite deū & viue‑ cōparatꝛ. Sed licet quis
tis. Iniusti ꝓo & repro‑ piā: plerūqꝫ reprobi & in
bi e vestigio vita priuātꝛ iusti diutius/ boni vero
quia ad oēs illa vox di‑ partius viuūt. Quod &
cta est/ Uiri iniqui non fateor & antiqua quere‑
dimidiabunt dies suos. la est a phetis & sanctis
Et rursum. Iniusti mor viris/ deo soli reseruata
sicut honorificati fuerit quātum tñ ipsa diuina
& exaltati deficient. Et ꝓuidētia sanctis intel‑

ligere nolletq; pmisit: il- iud vtrisq; couenit/ illis ne ampli⁹ peccent: istis q₃ id sibi expedit nõ enim eis mors ipsa pena est: sed remediũ vt molestie ⁊ mũdi miserie que eos pmunt ⁊ alias vinci nõ poterãt vite sue breuita te vincant/ sm Ambro. Vñ Sene. q̃ videt intẽ pestiua mors: iustis est cõpleta vita/ quia mise- riaꝝ finis ẽ. Quare sub dit: rudis satis videtur tyrãnus cũ potius a pe na liberat quẽ punire se credit. Rapiunt igit bo ni põtifices vt requiescãt a laborib⁹ suis: ⁊ ne ma- litia mutet intellectũ il loꝝ. Adde q₃ sm Greg. papã de se loquẽtẽ: quos dã magis delectet pge- re q̃ manere: magis ci- tius puenire/ q̃ morari nedum oblectat in via/ obliuiscat qḋ desiderat i pria. Et iteꝝ idẽ Gre- go. aliquãdo secreto iu- dicio agit: vt electoꝝ v ta abbreuiet: ne vitã p patria diligam⁹. Ut igi tur paucis agam⁹: tunc summi põtifices summe erũt felices/ tũc pe bti: tũc gloriã: tunc famã dī latãt: tũc nomẽ ppetuãt tunc lõgos ⁊ icolumes videbũt dies. si ecclesie cui psunt pmouẽt hono rem: si fidẽ quã exaltare pfessi sũt: augere conãt si religionis dilatãt cul tum: si mores emẽdant: si supbos humiliãt si ex altãt humiles. si sũt mu nificii i egenos: i copio sos frugaliores: si sapiẽ tiã/ si ptutes pmio: si vi tia equa penaꝝ lãce cõ- pẽsant. si iusticia vsque- quaq; ambulat añ eos/ ⁊ iponunt in via prudẽtie cunctos gressus suos. si tirãnidẽ viriliter repri mãt. si ad pacẽ orbis in uigilãt: si ab oib⁹ extre mis equo spacio disce- dunt. si cessat in eis p- digalitas. abest ois aua ricia: quia illa ecclesias

Papa q̃ pacto diu viuere possit.

vastat hec gloriā mētiri veritas nō pōt. scriptū est. Qui audit auariciā lōge fiāt dies eius. Tertiā cām breuitatis vite summoꝝ pōtificū: nō q̄dē ipm pōtificatū dixerim/ sed vrgentiū atq̄ p̄mētiū turbaꝫ curarū: ac assiduā mētis agitationē q̄ꝛ scriptū est: tristis spūs exsicat ossa. Et iterū: deprimit terrena inhabitatio: sensum multa cogitantē. Hinc Augu. sup illo v̄bo Jacobi. iiii. Uita nr̄a vapor ē admodū parēs ait/ cure ꝛ assidue cogitationes corp⁹ extenuant: ꝛ mētis fatigationes: rerūq̄ inextricabiles q̄stiones humores oīm exsicāt; frequentia hoim morbidat/ tristicie cōsumūt: negociorūq̄ solicitudo coartat: Hinc ꝛ Cassiodor⁹. Nichil est q̄d vite hois magis officiat/ ꝛ dies eius abbreuiet: q̄ꝫ tristicia mētis lāguor animi ꝛ rerum solicitudo multaꝝ. Nā sicut (teste sapiēte) letus anim⁹ floridā reddit faciē ꝛ iocūditas cordis vita est cōsummata hois ita anxi⁹ ꝛ curis fatigat⁹ aius: corp⁹ macerat: ꝛ vires minuit: hūidū cōsumit/ caliditateꝫ auget cuꝫ siccitate. Ex qua re appetitus pdit̄ ꝛ tādē mors accelerat̄ vt pauloāte in p̄ma natura li causa deducim⁹. Has igit̄ putamus causas verissimas has rōnes: hec fundamenta breuitatis vite summoꝝ pontificū: nō quidē ipsi⁹ culminis statū ꝛ eminentiā q̄ sancta ē: ꝛ i illo nullo peccauit: sed qui ea abutitur.

iii. causa breuitatꝭ vite sūmoꝝ pōtificum.

¶ Capitulum. vi. i quo assignant̄ cause ꝛ rationes quare illoꝝ opinio non sit tenenda. qui putarunt summis pontificibus bonis ꝛ reprobis vniformiter institū ꝛ proprium esse: vt in pontificatu parum viuant.

Ceterum vt huic articulo finē demus: ne de illorū simus numero: q̄ ab aliis mature tradita leuit refellunt nec causas reddūt: b. cui rōnes z motiua deducem⁹ q̄bus aptissime pbatur: opinionē illā non esse ferendā: nec recta fide tenēdā. videlz summis pōtificibus vniformiter institū esse: vt parū in pōtificatu viuāt. Primo igitur idipm pbant ea q̄ supra tetigimus. Secundo quia facti veritas lōge aliter rē demonstrat. Tertio ea vite breuitas quatenus nostrā tenet iusticiā: in nulla alia totius orbis monarchia iperio aut principatu ecclesiastico aut mūdano reperit. Quinimo si veteris legis sūmos pōtifices reges siue monarchas recolere libet: nō eos tali lege taliq3 cēsura pstrictos reperiem⁹ veluti de melchisedech Moyse z Aaron. Hely Eleazaro z plurimis: q̄ longo admodū tpe in summo sacerdotio vixerūt: vt in pcedēti cap. tactū est. Quarto q2 (nisi fallimur) qui vite breuis necessitatē / summis pontificibus imponūt deū arguunt acceptorē psonarum. Nam cū oim hoim (vt scriptū est) vita est i volūtate dei: in quo oēs viuimus, mouemur z sum⁹ z ita iudicat magnū sicut paruū / qa scriptū est. Pusillū z magnū ipse fecit: z equaliter cura est deo de oibus / quinimo de hois vita loquēs ppheta ait. Nō accepit p'onā pncipis. Et iterz Nō subtrahit psonā cuiusq3 dñs / q est oim dña tor. Subtraheret itaq3 personā: si pmaturevite eius psidentē. citi⁹ quā alios vita priuaret: atq3 a tra subtraheret. Quis

to nõ est verisimile: sed a veritate alienũ: deum cuius cura est de ecclia sua (de qua p ppphetã di xerat: quid potui facere vinee mee z nõ feci) vel le quouis mõ parare oc casionẽ scismatib9 z pe riculis atq eã discidiis z diuisionibus patenter exponere/ qd esset/ si le ge eterna z vniformiter ordinasset vicarios ei9 i terris p ceteris hoib9 parũ victuros. Ex cre bris em huius sedis va cationib9: scismata: ple raq pericula ecclesie i minere et sepe accidere perspicuũ est Absit em a diuia bonitate: vt hoc fastigiũ aplice sedis ab eo pro cõmuni ecclesie vtilitate: eiusq vanita te institutũ/ in eis disci diũ periculũ z detrimen tum cõuerteret: z ex eo statu necessario scisma ta puenium: in quo sedẽ tes necessario breui vi uendum est. Nã (vt ait Hiero.) in remediũ scis matis actũ est. vt vnus oibus psit: z ob eã rem sanctorum virorum traditio nes/ z sacri canones: va cationes huius sedis z obitus summorum pontifi cũ plurimũ formidarũt. Sexto absit/ q ecclesia dei in traditionib9 z cõ suetudinibus suis/ quo uismodo erret: q spiritu sancto regit Ipa tñ per totũ mũdũ diffusa/ sine intermissione p vita et icolumitate romani põ tificis ad deum assidue orat. Nam (vt pulcre ca non sci Bonifacii mar tyris ait) p romani pon tificis vita atq ppetuo statu/ vniuersitas fide liũ tãto instãtius orat: quãto suã salutẽ post de um ex illius incolumita te aiaduertit ppensius pẽdere. Hec sunt verba canonis Ecce formalia verba q oẽm dubitatio nẽ tollũt. Erraret vtiq ecclesia/ z ipa ouide age

ret/atq; deo contradice ret orādo ꝓ illius lōga vita ⁊ incolumitate qui ex diuina dispositione q̄ eum voluit ⁊ p̄sciuit pa rum viuere/ ⁊ sic necessa rio breui moriturus est. Septimo ex ea breui et certa necessitate moriē di: auferꝫ summo pōtifi ci magna vtilitas sed ⁊ grāde meritū qđ ex incer titudine tēporis mortis cunctis fidelibus proue nit. Nā (vt inquit Gre go. super illo verbo) qua hora non putatis. ⁊ cete ra. Temp⁹ mortis ideo domin⁹ nobis voluit eē ignotum/ vt semp possit esse suspectū: ⁊ dū illud tēpus p̄uidere nō possu mus: ad mortem sine in termissione p̄paremur. Si ergo papa parū se vi uere sciret/ ꝑ cōsequēs mortem p̄uidere posset: quo fiet vt frustareꝫ tā to bono videlicet timo re mortis q ua s̄m Gre go. Tanto plus mors ti metur: quanto minus p̄ uideri potest. Preterea cum papa sit i statu om nium perfectissimo: indi gnum est/ vt ꝓpter ean dem ꝑfectionē alio pri mo bono p̄ueꝫ: videlicꝫ grādi merito qđ ex lon ga vita iustis prouenit. Quanto enim iustis vi ris magnis ꝓlongaꝫ vi ta corporalis: tanto feli cior redditur in effectu p̄ mii salutaris. Nā (Au gust. teste) hec vallis mi serie fit eis vallis vber tatis bonoꝝ spiritualiū Fit etiā campus certa minis ⁊ pugne victorio se. Est enī vita nr̄a (s̄m Bernardū) locus lucra tiuus. Ea de re Paul⁹ lōgā vitā optauit simul ⁊ ꝓcurauit: cū submiss⁹ in sporta ꝑ murū/ ꝑsecu toris isidias declinauit Denique ip̄e xp̄s dulcissi me matri sue/ post eius passionem longā vitam promisit pariter ⁊ dona uit. Sed ⁊ Johāni euā-

gelifte quē xp̄s plurimū diligebat: ⁊ ad apostolatum vocauit: nō tñ sine suo et plurimoꝝ ꝓfectu ad centesimū vsqꝫ annū vno minus vitā ꝓlongauit. Qđ ergo xp̄s dilectis suis ꝑmisit donauit atqꝫ laudauit: idipm vicario suo negare nō dꝫ/ ꝓ illius amplioꝛi merito ⁊ ecclesie sue vtilitate. Octauo hec pontificis moꝛs q̄ p̄maturā dicunt/ aut est in illius penam aut in p̄miū aut est ꝓpꝛiū cathedre. Nō q̄p pe i penā: qꝛ nullus sine culpa punit̄: Scriptū ē eni̇̄ absit a te dn̄e: vt per das iustū cū ipio. Iust⁹ ⁊ rectus pōtifex: si paꝝ in pōtificatu viueret: puniret̄ sine culpa: qđ est icōueniēs. Sed ⁊ alia rō ne hec bꝛeuitas vite: nec in penā nec in p̄miū esse pōt. Quia ex eo ꝙ necessario futuꝝ est: q̄a qđ q̄s vitare nō valꝫ: nō cōseq̄t̄ nec penā nec pꝛemium/ ſm Augustinum: Si vero sedi annexū ē: tūc sequat̄ absurdū necesse est: vt reꝫ aliunde q̄p ex volūtate ꝓpꝛia q̄s mercatur aut demereat̄ ꝯsequat̄ penā aut p̄miū. Adde/ qꝛ xp̄s romanam ecclīaꝫ instituit duraturam vsqꝫ i finē seculi. Indignū atqꝫ videt̄ vt i sede ꝑpetua sedēs bꝛeui⁹ viueret/ q̄p in ceteris ꝓphanis ⁊ tempoꝛalibus cathedris sedētes/ ino congruum esset/ vt longioꝛis esset vite: ⁊ quod eis a natura pꝛouenit: deus cuius est vicarius non auferat. Inconueniens enim videtur: vt pꝛesidens in sanctissima cathedra / diminutionem vite suscipiat a cathedra / quam bene viuendo honoꝛat. et in ea viuens fidelibus pꝛoficit. Sed neqꝫ est largitati diuine consentaneum vt abbꝛeuiata sit manus eius in vicario et

ministro suo: de quo (vt supra tetigimus) p prophetā pmissum est: quia si in pceptis suis ambularet eriperet eum et glorificaret eū et lōgitudie dierū impleret illū. Cōfirmant pdicta. quia si pontificatus esset pprium parū viuere/ papa dei vicari9 et minister/ esset de torioris et durioris cōditionis q̄ ceteri hoies. Et hoc in duobus. Primo cum ceteris imo oībus hoībus a deo dictū sit: ecce dedi ante faciē tuā vitā et mortē: bonū et malum/ si vniformiter breuis esset mors pape/ auferet ei illud beneficium et istud bonū/ vt sit ante faciē eius vita et mors. Scdm cū de9 i dicta auctoritate appellet vitā bonum/ et mortē malum: tunc ea sola rōne q2 ei9 est vicari9 et minister recideret ab eo odia et mala: cum potius bona funere deberet: quia scriptum est. Qui ei ministrat vita viuet. Et iterum. Ministros eius nō dereliqt Absit eīn vt deus reddat p bono malū.

¶ Capitulum. vii. quo respondet motiuis illorum qui dixerunt papā parum viuere i papatu. et in quo sensu sit intelligenda pdicta opinio/ et quomodo cum veritate possit saluari.

Postrēo vt de statu romani pōtificis non absoluamus quanq̄ ex supradictis luculenter respōsum sit rationib9 et motiuis in pncipio adductis/ qbus aliq sapientes et cōtēplatiui p suadere potius q̄ pbare visi sunt romanis pōtificib9 vniformiter datum esse: vt paꝝ i papatu viuant: nichilomin9 particulari9 satisfaciemus pdictis rōnibus. Deinde vt morem pdi-

ctis sapiētibus geram⁹ q̄ positionē hmōi affirmarunt. deducem⁹ breuissime/ quo intellectu: quo sensu eadē positio intelligenda sit/ vz romanos pōtifices nō diu in papatu viuere. Primo igit̄ dicimus rōnes: persuasiones ⁊ motiua p̄dictoꝝ scribentiū ad vnū tm̄ fundamētum referri. Aiunt em̄ vtile esse fidelibus romanoꝝ pontificum breuem vitā/ pro eo maxime/ quia illius breuis periodus ceteris fidelibus terrorē: vt sese ad mortē parēt agantq̄ de ꝯmissis pnīaz. Rursꝰ vt dignitatū culmina facilius cōtēnāt q̄ omnia vnico verbo soluunt̄. Dicimus em̄ quia hac vtilitate ex tali verisimili timore prouenienti/ nō eget ecclesia/ presertim cū illius expresso dispēdio ⁊ vnitatis icōmodo ac capitis nostri crebra periculosaq̄ subtractio ne: longe siquidē magis terroris atq̄ timoris/ mortalibus ex multorū q̄ vnius iteritu incutit̄. Plusq̄ meroris ex plurimoꝝ florētium iuuenū p̄matura morte concipimus q̄ ex senis vni⁹ naturali morte maximis curis ⁊ solicitudinibus cōstipati. Ad contētum vero dignitatū: alia nobis sunt tradita efficaciora documēta. Adde quia illaꝝ natura poti⁹ q̄ possidētium mors ad eoꝝ cōtētū inducere videt̄. Cui⁹ illa teste Boetio cōtēnendi summa ratio est: quia recte spernenda est dignitas/ quā maligni plerumq̄ assequunt̄: ⁊ quam plurima pericula comitant̄. Cetere vero rōnes: psuasiones verius sunt q̄ cōtrariis ⁊ potioribus psuasionibus tollunt̄. Accedamus ad scd̄m qd̄ polliciti sumus/ vz discutere ⁊ declarare/ quo sensu

stelligēda sit p̄dicta cō- clusio: eoꝝ q̄ dixerūt ro manos pōtifices vnifor mit̃ parū viuere i papa tu. Dicimus igit̃ ꝙ mul tiplr̃ p̄dicta positio ad verū sensum reduci pos set. p quoꝝ intelligētia īferimus breuissimas du as ꝯclusiones. Pria est: ꝙ roman⁹ pōtifex recte ꝛ pie p̄sidens: lꝫ paucis annis post papatū i mū do fuerit: lōgo tñ tp̄e vi uit: cuius rō est: qꝛ totū tp̄s sui pōtificat⁹ sibi lu crat⁹ est. fuitq̄ sibi ideꝫ tēpus viuū. Scđa con- clusio est: ꝙ si romanus pōtifex nō recte nec pie in papatu vixerit. lꝫ cē- tum annis in eodē pōti ficatu fuerit: tñ nō diu i- mo breuissimo tp̄e cēsen dus est p̄sidere. Cui⁹ rō est: qꝛ residuū imo totuꝫ sui pōtificatus mortuuꝫ est. Vixit ꝑ mūdo lōgo tēpore: sed deo: sed fide- libus/ sꝫ sibi breuissimo/ respectu fructuose p̄si- dentie. Est ergo intelli genda positio p̄dictoꝝ scribentiū: ſm hanc vlti mam cōclusionē: vꝫ q̄a verissimū est: ꝙ roman⁹ pōtifex nō pie nec recte sed inutiliter p̄sidens: quātocunq̄ tp̄e in papa tu fuerit: parū tñ in effe ctu vixit. Nam p̄mo sibi modicum vixit: cum to- tam pene vitam inutili bus occupationibus p- didit: parum etiā deo vi xit/ quo ad spiritualem fructū. Probandus igi- tur ac roborādus est hu iusmodi articulus. Pri mo igit̃ dicim⁹ ꝙ roma- nus pontifex/ licet lon- gissimo tp̄e in papatu p̄ fuerit: si tñ plurimis oc cupationibus inutilib⁹ ꝛ curis ꝛ solicitudinib⁹ terrenis tētus sit: parū viuere dicēdus sit. Pro cui⁹ declaratione p̄sup ponimus. qꝛ ſm nostruꝫ Senecā nō accepimus breuē vitā sed fecimus: nec inopes eius sumus

sed prodigi. Nam veluti ample et regie opes / si ad malum dominum venerunt: in momento. Si vero licet pauce: bono custodi tradite sunt vsu crescunt Ita etas nostra bene disponenti longa est: imo si ea vti scimus: longissima est si vero nescimus: breuem vitam facimus. Papa igitur si inutiliter et reprehensibiliter i papatu viuit: parum viuit. Nam (vt aiunt iuriste) nichil et inutile equiparantur: et presidere non dicitur qui inutiliter presidet. Ait enim scriptura: quia conquerebatur sanctus Job quare impii diu viuunt? Sed statim subiicit. Uerumtamen non sunt in manu eius bona illius et numerus dierum illius dimidiatur: quasi dixerit / non repugnat quod diu viuant: et modicum viuant. Nam non diu viuunt / qui diu in sua impietate viuunt: quia scriptum est / abominatio est deo vita impii. Itaque quo ad deum et effectualiter: paruo tempore viuit. et hoc est quod sub paucis: sed elegantibus verbis refert sapiens Salomon. Ait enim si quid impiorum longe vite fuerit in nichilum computabitur. Ex quo patet quod vita eius (licet longa) breuissima reputatur. quod idem sapiens confirmat. Ait enim Etas senectutis vita immaculata quia vita longa que per senectutem designatur: propterea est vita immaculata. Ex quo sequitur / quod non viuere aut parum viuere censetur: qui inutiliter aut maculate viuit. Ceterum parum viuit Papa: qui terrenis occupationibus transigit tempus. Si enim papa ad memoriam reducit: quantum vite sibi auferunt lites inutiles: causarum strepitus quantum illa officiosa omnium rerum que in orbe sunt noticia quantum morbi quos manu si-

Papa terrenis occupatus.

bi facit: videbit q pau- cissimos annos sibi habuit: et parum ac breuiter vsus seipso fuit. Quo ei longo tpe viuit. q no sapientie: no laudatis studiis: no paci: no quieti xpiani ppli vacat? Cum scriptum sit: eruditio et sapientia veram vitam tribuit. Non g diu viuunt cui districtus animus est: q nihil speculatiuum: nichil itellectuale recipit. sed qcqd admittit: actiuum: et terrenum est. oia velut inculcata conspicit quinimo (vt quidam sapiens ait) viro occupatissimo nichil minus est q viuere. Si vero papa nichil ex suo tempore inutiliter labi pmittit/ sibiq vacat: eius vita longissima est: licz paucis sit annis computata. Itaq vt putamus hic est sensus illius elegentissime Salomonis sententie Senectus inqt venerabilis est: non diuturna nec numero annorum computata. Ecce inquit senectus venerabilis est: no diuturna/ diu viuendo sed sibi vacando: non diuturna plurimis annis sed actionibus sanis: nec numero annorum computata sed virtute et ocio adornata. Itaq longissime tpe viuit: q breui tempore: tm sibi vacans/ viuit. quia quantumcunq viuit/ id sibi totum tribuit Romano vero pontifici q populorum curis angit. necesse est tempus deficere: qr illius vitam populus tollit et eripit quo fit/ vt parum ille viuere censendus sit: quia nullum aut modicum tempus in suos vsus conuertit. Et hoc est qd idem Seneca dicit quia decipit qui ppter canos et rugas in fronte putat diu vixisse. Non enim nauigasse putandum est: quem seua tempestas a portu huc atq illuc tulit. totumq orbem egit: de q dicere verum est/ qr ille

nō multum fuit peregri
natus: sed plurimum ia
ctatus. Itaqꝫ cuꝫ roma
no pōtifici nō desunt vt
dictū est infelices ꝛ mi-
sere solicitudinis cause
adeo vt: ꝑ tot occupatio
nes nō solum vita non
geraṫ: sed optaṫ ad ne-
gociandum: merito tam
inutilibus occupationi
bus pressus: breuissimo
tpe viuit. quia q̄ oīe tē
pus ꝑdidit: paruissimo
tpe viuit. Adde q2 oīe
tempus aut fuit aut est:
aut futuꝝ est. Papa eni
si pie non regit: si terre
occupationibus deditꝰ:
nec spiritualibus inten
tus sit. nō vacat respice
re p̄terita: ꝛ si vacat mo
lesta ē recordatio. Quō
eni iocunde recordabiṫ
si ābitiose ꝯcupiuit si su
ꝑbe p̄fuit: si arroganter
ceteros cōtēpsit. si aua
re cōgregat ꝓdige eff.i
dit: necesse est harū reꝝ
memor q̄ teneat Nam
ois etas: aut p̄teritoruꝫ

obliuiscit/aut illoꝝ cuꝫ
molestia recordaṫ. Con
stat tn̄ q2 p̄teritum cer-
tior est pars nostri tēpo
ris. p̄sens vero tēpus ꝑ
breue est. a te desinit q̄
icipiat. solū tn̄ hoc tps
papa hꝫ qd tā breue est:
vt teneri non possit. Fu
turum vero dubium est.
Quo fit vt romano pon
tifici omne tēpus ꝑbre-
ue sit. Naꝫ p̄sens tēpus
ꝓpter sui breuitatē: aut
nō sentit aut negligit fu
tura timet: p̄terita cru-
ciāt: sic oē tēpꝰ breue ē.
Rursꝰ alio sēsu papa nō
diu viuit: q2 paꝝ viuit/q̄
assiduo timore mortis a
stringiṫ. Facit eni ipe ti
mor romanum pontificē
vitā perdere: qd est non
viuere: q2 iuxta Catho
neꝫ. Qui metuit mortē:
qd viuit ꝑdit idipsum.
Non sic apls Paulꝰ ti-
mebat mortē: sꝫ plerūqꝫ
optabat. Ille eni q2 pie
ꝛ iuste p̄fuit: quia nichil
sibi cōscius erat: intre-

pide dicebat: cupio dissolui: et esse cum xpo: mori nō timebat mūdo qui optabat christo viuere, sed et alibi vitā penā putabat, et mori lucrū. Ad hunc sensum dicebat sapiens. q̄a iustus cito perit impius autem multo viuit tēpore in malicia sua. Justus (inquā) cito moritur: q̄a quāq̄ paucis diebus in seculo manserit multo p̄miorum cumulo floruit Itaq̄ quo ad numerum dierū: breuis eius fuit vita: sed q̄ ad fructum et meritū longissima. Nam (vt inquit Ciprian⁹) iustus magis letatur q̄ breuem (sz bonam) vitam egerit: q̄ q̄ longam nō viderit. Impius vero longo tpe viuit in malicia sua: quia licet multis annis in seculo vitā egerit: paruum tamen fructum peregit qua de re in effectu breuissimo tēpore viuere iudicād⁹ est. Vel alio modo/ impius longo tpe viuit: q̄a cū cogitationes suas in longum ordinat dies q̄ sibi mltos p̄mittit: meditatiōe et desiderio suo/ longo tpe viuit. Vel alio modo. Impi⁹ longo viuit tempore/ id est toto vite sue tempore viuit in malitia sua. Totum enim tempus vite alicui⁹ licet breue sit multum dicit sibi/ veluti alias dicit: quod multum dat qui totum dat. Nec intelligenda verba sūt vt sonat q̄ ipius longo annorum tpe viuat: ne contradicat p̄phete sentētie: q̄ ait. Viri impii nō dimidiabūt dies suos. Deniq̄/ alio sensu papa nō diu viuit/ q̄a q̄ diu viuere nō videt. Vn̄ Crisostomus maximum vite impedimentū est viuendi cupiditas. Et Ciprianus. Illius est in mundo remanere velle: quem mūdus oblectat. Et (vt supradiximus cū

Grego.) male viuunt qui diu se victuros desiderant. Desiderantibus enim diu viuere omnis etas breuis videtur: quippe qui nullam mortis diem videre vellet. Non sic vitam concupiuit rex et propheta David/ quia cum pie et iuste processit / non desiderabat diu viuere. quinimo dolebat/ quod incolatus suus prolongatus esset. Cum ergo romanus pontifex pie regit/ semper in eius meditatione mortem prestolatur: illamque exoptat: quare recte parum viuit: qua parum vitam extimat. Non sic de ipso/ de quo ait sapiens. O mors quam amara est memoria tua/ homini iniusto habenti pacem cum substantia sua Et (vt paucis agamus) sancti prophete et qui pie populis prefuerunt: clamabant desiderantes/ liberari de carcere mortis huius: et tamquam inuiti detinerentur volun tarie moriebantur. Quo fiebat vt iuxta eorum desiderium parum viuerent in seculo. Romani pro pontifices econtrario mori timentes: clamant desiderantes viuere: quamque plurimis annis viuant/ cum tamen preter eorum mentem moriuntur. non tamque exeant de vite: sed tamque extrahentur clamant paruum vixisse quia numquam mori vellent. Fatemur tamen quia si papa ad fructum spiritualem: et ad luctum animarum ac fidei incrementa/ occupationes recipit: longissime viuit. licet breuissimis diebus prefuerit. Idque aget si iuxta quendam sapientem totius orbis rones administrat. tam parsce quam alienas/ tam diligenter quam suas/ tam religiose quam publicas. Longe diffusius quam putauimus legimus de romani pontificis statu illiusque sublimitate et excellentia/ nec non de eius felicitate/ prosperis et aduersis dulcibus et amaris.

Sudere est vt trãseamus ad statũ sequẽtẽ pfectũ & eccellentẽ. vez dñoꝛꝫ Cardinalium. Deinde ad omnes alios gradus & oꝛdinis ecclesiastici & spiritualis status.

¶ Capitulũ. viii. de excellẽtia & pꝛogatiua status & dignitatis Cardinalatus: et de laudibus & pꝛeconiis eius.

Cardinalat⁹ siquidem dignitas & excellẽtia: post summũ põtificatum vltra oẽs ecclesie dignitates supereminet ac culmẽ/ gloꝛiam & potẽtiã obtinet. quippe qui eodẽ summi pontifici spendoꝛe coꝛuscat. Quis em̃ radios splendidissimi solis/ ab ei⁹ lucis claritate a gloꝛie et laudis immensitate diuellere conabitur. Aut qs mẽbꝛa a coꝛpoꝛe: ramos ab arboꝛe separabit nisi foꝛte qs dicat: quia plurimũ inter hos & illos interest. Truncata siqdẽ altissima cedro rami arescunt/ eclipsato solet radii densanẽ: mestificato coꝛpoꝛe mẽbꝛa motu frustranẽ. Sed in cardinalib⁹ mistici coꝛpoꝛis ecclesie/ eclipsato moꝛte põtifice illoꝝ officiũ nõ decrescit: sed dignitas virescit: nõ confundiẽ sed magis diffundiẽ. quinimo in seipsis tota pene ecclesie auctoꝛitas refundiẽ. Dum tñ agit in humanis: illius & illoꝝ tãq̃ capitis & membꝛoꝝ vna est laus quoꝝ vna est virtus vna excellẽtie glie/ eadẽ inseparabilis vnitas. Tãta est em̃ inter romanũ põtificẽ & cardinales cõmunio/ tãta vnio: vt ois summi pontificatus excellẽtia/ & culminis eminentia illoꝝ esse videaẽ vt vnũ coꝛpus reputẽẽ. Nec mõ vnio inter eos vnitissima consistit quia Pape & cardinalium cõmunio

nimo (vt ita dixerim) ea dem idētitatis. adeo vt qđ vel fauore vel odio il lam sedē concernit ⁊ cē tū cardinaliū veluti par tes corporis sui tāgere cēsendū sit. Hinc sapiē tes voluerunt ex ea ipsa idētitate: cardinales sū mo p̄suli fidelitatē aut obediētiā iurare / vel p̄stare nō oportere / veluti nec a seipso quis fidelitatē reqrit. cū inter petentē ⁊ dantē debeat eē distictio ea igit de re ro manus pōtifex in nūero cardinaliū se ↄnumerat sicut iperatorē legimus in senatorꝫ numero ↄpu tari. Hi sunt p̄clara ecclesie luminaria ⁊ cāde labra splendore lucis e decore excellētie radiē tia: de qbus scriptū est: quia luminaria cardinū dederūt lucē. Hi sūt de quibus Zacharias propheta ait: quia tanq̄ filii splēdoris assistūt dn̄a tori vniuerse terre. Hi sunt bases et colūne ecclesie sacrosancte. vt po te q̄ suorꝫ virtutibus me ritorꝫ vicarii iesu xp̄i la tera tenent ⁊ illius amplissimi hostii sūt firmissimi cardines: quib⁹ to tus voluit orbis. Hi sūt sacerdotes leuitici generis q̄ excellētiore iure: quam leuitico. i. diuina auctoritate in execu tione pōtificalis officii romani p̄sulis: ⁊ apostolici throni coadiutores existunt. Hi sunt qui vt nubes volāt p altitudinem status / ⁊ eminētiā dignitatis ⁊ quasi colūbe p puritatem ad fenestras suas. i. ad sensum corporaliū cohertionē. Hi sunt magni consiliarii summi pōtificis quorum sapiētia mūdus regit: q̄ ex obscuris apta faciunt: ex paruis magna: ex partibus tota: q̄ in priuato publicū agunt negociū ⁊ plus vacādo vtilitatis afferunt: quā

alijs actiones exercēdo: veluti nauēgubernātes licet quieti sedeāt ī puppim: tñ multo maiora et meliora agūt ceteris nauigātibus ꝛ cuncta corporis mēbra mouētibus. Hi ex toto orbe terrarū pauci ex multis / singulares ex oībus assumūt atqꝫ a vulgaribus officijs educti: ad ipsius orbis regimē euehunt: et in marcido corpore exercent mētis vires eo sapiētie ꝛ prudētie magis apti negotijs: q̄ in exercitijs corporis min⁹ possint. Hos gētilitas p̄ figurabat: q̄s protho flamines appellabat. Nā isto rū tēpū gerētes magno honoris cumulo fungebant. Et nedū actu: sed habitu ꝛ ornatu a ceterꝭ reip. ducibus differebāt qppe quoꝝ noīa aureis merito litteris scriptura erāt: apud q̄s erat auctoritas omnium gerendoꝝ. Hi sunt principes nominati in orbe: principes leuitaꝝ / offerentes sacrificia. Hi sunt principes q̄ ꝯgregati sunt cū deo Abraā dei vicario / p̄re multaꝝ gētium. Hi sub nr̄o xp̄o optio īperatore p̄ncipes sunt cōstituti sup omnez terrā. non vtiqꝫ in hac vel illa ciuitate siue prouincia: sed sup oēm terrā. Que res agit: vt nō de episcopis p̄ncipatus iste intelligi debeat: qui determinatas habēt p̄uincias. Si igit vnius vrbis rectores ī summa gl̄ia habent: q̄nto erit gloriosi⁹ totius orbis p̄ncipes fieri. Hi ad statum pfectū assumpti christi vicario assistūt: in quo assistētie genere apostoloꝝ tipū rep̄sentāt: atqꝫ assistēdo sanctitatē participant. quia scriptū est. Quos eligit appropiquabūt ei ꝛ sanctificat ī his q̄ sibi assistūt. Et veluti ī celesti yerarchia cherubin

Protho flamines p̄figurabāt cardinales.

atq3 seraphin cetera celestiũ spirituũ agmina: singulari quadã assistentie p̄rogatiua ceterꝫ angelis missis excellentiora sunt. Nec aliter in ecclesiastica yerarchia cardinales statũ assistẽtiuꝫ tenẽtes. ceteris epĩs ꝛ ecclie p̄latis: q̄ nuncio statũ gerũt: dignitate ꝛ gradu merito p̄cedũt. Congruũ eñ atq3 dignũ videf: vt veluti romana ecclesia p̄oꝛ dignioꝛq3 oĩm existit/ tãq3 dña ꝛ magistra. sic et illius ministri singulari quadã honoꝛꝫ p̄rogatiua: ꝛ dignitatis excellẽtia ceteris p̄fulgeat. Ubi certe a cardie nomẽ ducũt. quia veluti in materiali hostio templi duplex ẽ cardinũ genus. superi⁹ vcꝫ ꝛ iferi⁹ sic in viuis cardinibus duplex cõstitit misteriũ: superius ꝛ inferius. spiritualiũ vcꝫ ꝛ tẽpoꝛaliũ sedula administratio. Utrũq3 igif in his cardinib⁹ voluit: q2 vtrũq3 ecclesie expedire agnoscit. diuerso tñ calle. Alterũ quidẽ vt instrumentum admittif: alterũ vt fructus querif. Deseruit ancilla dñe. ꝛ illã sequit ꝛ obsequit. Per eosdem certe hostii cardies: domina intrat ꝛ serua sꝫ finito ancille ministerio: aut fortevt altera Agar fugbiente: eiicit ancilla foras: ꝛ recumbit dña cum sponso: serua nõ expellitur dum ministrat: sed sustinef/ quia seruit. ideo seruaf q2 decoꝛat statum domine: de qua scriptũ est. Cũ ancillis gloriosioꝛ apparebo. Absit tamen vt filius ancille sit heres cũ filio libere domine. Diuersus est vtriusq3 finis modesta tẽporalium occupatio: dũ exterioꝛa sine culpa solicitat: durabilioꝛa oꝛnatioꝛaq3 spũalia facit Sacra eñ cũ auro splẽdẽt. soꝛdescũt sine gemmis.

Ierarchia ecclia stica similis celesti

Cardinales cura cardie nomẽ accepernt

Nec tñ ea tēporaliū cura excellentiā/ aut stat⁹ pfectionē i cardinalib⁹ minuit. dū nō sit affectāda pro libito: sed vtilis: sed officiosa p ministerio. quinimo plerūq3 pfectionē auget: dū p eadem tpalia primoꝝ saluti puidet. Paulus siquidē aliqñ ad tps cōtēplatione caruit/ vt p extrinsecas actiones plurimoꝝ pdesset vtilitatibus. Hi sunt alii seraphin q ardētes interpretant siue sustinentes: qz eoꝝ assiduo obtuitu et familiari pseruatiōe frequētibus obsequiis spōsi/ ecclesie ardētissime itendūt. ꝛ sup eoꝝ humeros non mō romane vrbis/ s3 orbis vniuersitas et totius eius machine pōdus insidet. de qbus scriptū est Quia domini sunt cardines terre: ꝛ posuit sup eos orbē. Hi sunt vigiles hi custodes pro oīm salute, quia dormiētibus nobis: ipsi peruigilant quasi rōnem p nobis reddituri. Dū eñ dormitare eos putam⁹: vigilant aio/ hostiū insidias infideliū machinamenta: ꝛ persequētiū ecclesiā fraudes explorāt sagaciter. Hi anticipāt cōsilia malignantiū/ deprehendūt laqueos: elidunt tēdiculas retiacula dissipant: iniqua ipiorum psilia frustrant. Hi tandē oīa tolerant orantes p pplo ꝛ sācta ciuitate. Verū qz ecclia ciuitas est ppt collectionē spōsa pp dilectionē grex ppt pascua Cardinales ecclie recte custodie ꝛ pcordie inuigilāt. qz ciuitas est inuigilant pastu quia grex est: inuigilāt ornatui quia sponsa est. De quibus ppheta ait. Super muros tuos cōstitui custodes. Et itez cardines ostioꝝ domus domini iterioris sancti sanctoꝝ: et ostioꝝ dom⁹

Toti⁹ orbis ꝛ vrbis machina cardinalib⁹ hūeris insidet.

templi ex auro erãt purissimo. Ex his igit̃ aptissime noscit̃ huius spiritualis status eminentia: sublimitas ⁊ excellẽtia: illiusq; necessitas ⁊ sũma vtilitas. Colligit̃ deniq; quãta sit hui⁹ status felicitas ⁊ cõmoditas. Superest tandẽ: vt illius calamitates ⁊ miserias/ infelicitates atq; pericula breuissime audiamus.

¶ Capitulũ.ix. De plurimis anxietatib⁹ ⁊ aculeis/ laborib⁹ ⁊ piculis stat⁹ ⁊ dignitatis Cardinalat⁹. ⁊ de onerib⁹ q̃ incumbũt huic dignitati.

Elix certe ⁊ totius pspe ritat⸗ hono ratior atq; decatior eẽt cardinea dignitas: nisi plures lõge miserie atq; calamitates illã premerent: quam felicitatis ⁊ dulcedinis cumulus demulceret. Quo fit vt q̃ rectus/ q̃ iustus/ q̃ equ⁹ hui⁹ rei cẽsor extiterit: vtiq; reperiet statũ illũ multis calamitatib⁹ respersũ esse. vt de c[illegible] in hoc status culmine sedentibus Augu. dicere videat̃. quia summis felicitatibus deus amaritudines imiscet: vt alia querat̃ felicitas: cuius dulcedo non est fallax. Fallax certe istius stat⁹ sublimitas ẽ. fallax gloria: si se falli pmiserit: nisi illius dulcia vt amara cõsideret. Illa em̃ si mẽte reuoluerit: experiet̃ vtiq; quia poti⁹ grauat q̃ꝫ subleuet. pl⁹ pmat q̃ꝫ pmiet. Cuius est pprium teste Crisosto. vt sic suis applaudat vt noceat. sic in via fortunatos demulceat: vt in fine pernitiẽ operet̃. ab initio siquidẽ ppinat dulcia: vt cũ inebriati fuerint: letale virus cõmisceat. In õmis itaq; fatemur hũc statũ cardineum sublimẽ fore

atqꝫ glorioſuꝫ: ſi bene in eo voluit orbis. Si ita eccleſie ſtatus voluitur vt nō poti ꝯuoluat. Si in eo iuſticie rectitudo imobiliter voluit ⁊ conſtanter vertit: vt cū expedit volubiliter permaneat. Unde Hiero. qui eodē decore fulgebat: de ſe ⁊ illis dicere videtur. Grandis eſt (inquit) dignitas grande officiuꝫ: ſi que illo digna ſunt pſicimus. Et rurſus. Letamur de aſcenſu, ſed nō timemus lapſum Et ſubdit: nō eñ tanti eſt gaudiū excelſa tenuiſſe: quā ſi meroris dignitatꝫ onera nō impleuiſſe. Itaqꝫ vt putamus q̄ in hoc ſtatu letabundi ſedent: letari deſinēt: ſi illius ſarcinas / ſi onera ſi miſerias recta mente pēſauerit. idqꝫ ſi quadā ſupina aut affectata ignorātia ignorare voluerint: in ea tempeſtate eos periclitari neceſſe eſt, vt eñ inqt Aug. Eger eo morti ꝓpinquior eſt: q̄ a ꝓprij morbi cognitiōe eſt remotior. Agnoſcāt ergo q̄ hoc culmen tenent dignitatis naturā / que plerūqꝫ poſſeſſorum animos ꝑ abrupta elatiōis rapit. Et quia eo quiſqꝫ extollitur qui ſe ſupra alios videt in ſuꝑbiam ⁊ abuſionem erigit, nō curat ꝓdeſſe: ſed gloriatur preeſſe / ꝑſumit ſe meliorem: quia ſe cernit ſuperiorem / priores dedignatur amicos: notos ignorat: contēnit antiquos: vultum auertit / ceruicē erigit / grandia loquit / cum exigua operet / ſublimia meditatur ſubeſſe non patitur qui preeſſe molitur. Utinam ex cōſideratiōe veri dominij decreſceret tumor ſue dominationis vt dicere poſſit: nec ambulaui in magnis: nec in mirabilibus ſuꝑ me. Rurſus gloriari deſinent ſi ponduſ

seruitutis/ si molem so=licitudinũ/ si turbam cu-rarum ꝛ anxietatum/ ad mentem adduxerũt. De quib⁹ ait Job. Ecce gi-gantes gemũt sub aq̃s. Ubi Gregorius. Quã=to quis altior erigit/ tã-to curis grauiorib⁹ one-ratur. Et sequit̃ Homo in sublime positus: tan=tos supra se sustinet quã-tos dignitate precellit. Ideo gygãtes in eccle=sia potẽtes videlꝫ cardi-nes recte gemunt sub aq̃s. i. sub populis. Et quia scriptum est. Aque multe populi multi. sub quibus cõtremiscunt q̄ illorꝫ assidua cura gra-uantur/ ꝛ illorum pecca-tis damnantur. Deniq̃ non gloriẽtur cardines ipsi: quia spõso ecclesie assistũt: eiusq̃ adiutores atq̃ cõsultores institu-ti sunt. Si em̃ ad mẽtis aciẽ reduxerint quãtis laborib⁹ plena sit ac erũ-nis ea romani pontifi=cis assistentia: ea consu-lendi ꝛ iuuandi necessi=tudo: quãtisq̃ periculis referta sit: illa desidera-ta ad papam proximitas: cythara gaudii vertet-ur in luctum. Quanto em̃ lucifer fuit deo ppinquior tanto grauius peccauit atq̃ ruit Nimia plerũq̃ ppinquitas nocet: nec ignis ledit nisi approxi-mantẽ. Cognoscant igi-tur quia assistẽtes sunt non insistentes: ne dixe-rim obsistentes: coadiu-tores/ non impeditores assistentes bono/ resistẽ-tes malo: applaudẽtes bonis: impugnantes p=uersos: vt sint de quib⁹ scriptura ait. Qui assi=stit: assistat quasi gyon ĩ die vindemie. Gyon cõ=flictus vel lucta dicit̃. In vindemia vero mali fructũ rapiũt. Qui igi=tur summo pontifici assi-stit: conflictum aggredi-tur: cõtra eos qui fidem et ecclesiam impugnãt. Nimia ppinquitas nocet.

Assistere ergo quippe ꝛ resistere/ iuuareq; omni tēpe sint cardines parati. nō mō in ꝓsperis(sed aduersis. ne de illis romanus pōtifex recte cōqueraẗ: qꝛ ei assistūt. nō aūt in opoꝛtunitatibus nō in tribulatione: cum autē tribulatio ꝓxima ē nō est q̄ adiuuet Demū ꝓpinqui sint vt cōsultēt nō vt cōsumāt. sicut scriptū est. Quos eligit appꝛopinquabūt ei nec derelinquēt eū. Utinā qui tā pꝛoximi sunt in dignitate/ ꝓpinqui sint ī sanctitate: vt de eis romanus ipē pōtifex recte dicere possit qđ ī leuitico ad leuitas dicebat summus sacerdos. Sanctificaboꝛ(inquit) in his q̄ appꝛopinquant michi. Sed pꝛochdoloꝛ verendū est potius: ne nimia pꝛopīquitate ipsi dꝛacones sint iuxta areā dñi. ne de illis dicat ecclesie spōsus; aduersus me appꝛopīquauerūt. Uideāt rursus: quia difficillima res est tāto tribunali assistere: difficilius sic cōsulere: vt simul pꝛosint ꝛ placeāt: ꝛ lōge oīm difficillimum: vt in assistēdo sit animus: incōsulendo liber non odio affectui: nō passiōi obnoxi⁹. Nā (iuxta quedā sapiētem) apud magnum tribunal difficile est sic cōsiliari: vt sit in verbo veritas: ī cōsilio fides: in cōmisso silentiū. Ille siquidē(teste Ambꝛosio) recte consulit: q̄ vtiliter assistit/ q̄ seipm̄ formā ꝛ exemplū exhibet ī doctrina: ī grauitate/ vt sit eius sermo salubꝛis/ consiliū vtile/ vita honesta/ sententia decoꝛa. Denique quantū cure/ quātum solicitudinis/ quātūq; miserie/ laboꝛis atq; periculi in ea assistentia vertiẗ/ illud apte indicat/ qꝛ quicqd egrū/ quicq̄d marcidū/ quicqd turbulentū/ aut

De cōsiliariis ꝯditiōes boni ꝯsiliarii

Omnia vicia totius orbis ascribitur pape et cardinalibus.

inquietũ i orbe erit: totum eis curãdũ tribuitur. Quicquid deformationis: aut morum corruptionis in mũdo erit: sũmo põtifici simul et cardinalibus iputatur. Si pestis/ si fames/ si in deũ et proximos fideles peccauerint: si vitia excreuerit: eis iputabitur. qui vt scriptura ait) comedũt peccata populorum. Nã (iuxta Ambro.) cũ populus indisciplinatus reperitur signũ est. quia sacerdotiũ nõ est sanũ. Vñ Grego. in quadã omelia. vbi subiectus ex sua culpa moritur: ibi is q̃ p̃est mortis causa iuenitur. Et (vt paucis agamus) tot sũt Cardinaliũ miserie et calamitates: tot mentis et cõscientie remorsiones quot sunt p̃ceptorum et rerum eis incũbẽtiũ trãsgressiones. Que omnia enumerare per q̃ difficile foret. Ceterũ cõgruit gradui congruit ordini cardinaliũ: expedit honori/ cõuenit oneri et periculo. vt considerent se cardines fore/ atq̃ custodes ostiorum dom⁹ dei: per q̃ nemo facile intrat nisi p cardinũ misteria. Ad eos igitur circũspicere ptinet q̃s ingreditur et egreditur. Conẽtur itaq̃ vt itrẽt habẽtes vestes nuptiales/ et qui digni reputentur: claudãtq̃ idignis clausa erat ihierico/ vbi positi erant p̃ncipes: vt viderẽt intrãtes et egredientes. Et in libris iudicum. Custodes vigilabant clausis diligẽtissime ostiis dom⁹ dei Sed caueãt ne claudãt ostia his q̃ intrare deberent: pcutientes eos q̃ foris sunt. quos scriptura cõmemorat: quia claudũt ostium cũ intrinsec⁹ fuerint. Rursus inuigilent custodie cardines ipsi: duo ei Simones eis occurrent assidue inuicem cõtendentes quos non

eq̃ lãce ãplectãt alterũ sequãt alteꝝ ꝑsequant. Simonẽ magũ corrũpe nitentẽ expellãt. Simio nem petrũ ei maledicẽtem admittãt. Simonẽ magnũ ⁊ filiam eius eii ciant: quia ad eosdẽ car dies scriptura ait. Claudite ostia/ ne sinatis eaꝫ intrare. Et iterum in libris regum. Eiice eã/ ⁊ claude ostiũ. Vterqꝫ Simon negociat vt intret sed longe disparitur. Simon petr⁹ iniqua dom⁹ dei commertia dãnat. alter Simon admittit: ille terrena vendit: vt ecclesia assequat: iste spiritualia emit: vt temporalia adipiscat. Jlle dũ gratis accipit/ gratis dat. Jste id ꝑcio vẽdit: quod ꝑcio emit. Simon magus ait. Accipe nũmos: vt habeam gratie dei largitionem. Simõ Petrus ait. Pecunia tua tecũ sit in ꝑditionẽ. Jlle nichil habẽt terreni multum diuini muneris elargit/ cũ ait Quicquid habeo tibi do. Jste plurima hñs nichil dat ꝟtutis/ quia extimauit donũ dei posse pecunia cõparari. Jntret deniqꝫ Simon petrus cũcta visitet et operet/ pellatur Simon magus/ qui vulnerat nec medetur. Jlle claudos sanat egrotantes iste sanos efficit claudicãtes. Jlle curat aliorũ oculos. iste iplet suorum loculos. Jlle intret qui ait. surge ⁊ ambula. Alter expellat dicẽs. q̃ venerit ad me/ nõ eiiciã foras. Jlle in nomie iesu nazareni suscitat mortuos. Hic in nomie zabuli mortificat viuos. Demũ expedit cardinalib⁹ iactantiã ⁊ ornatũ exteriorem fugere. Nõ sicut de illoꝝ numero in qb⁹ cernit vestiũ cultus plurimus virtutũ aũt nullus aut exiguus. Põpa eñ vestiũ tollerãda ꝑ tẽpo- De vestiũ põpa.

re: nō affectanda ꝑ libi to ꝑmittēda ꝑ statꝰ decentia/ dimittēda ꝑ scā dalo. Auariciā/ vt scorpionē cardines fugiant quia de illis scribitur. Percute cardinē ⁊ cōmoueant̄ sup liminaria: quia auaricia in capite et plateis eoꝝ/ ꝓpterea nouissima eoꝝ ꝯsummā. Post aurū nō eant: xp̄ꝫ nō questū sequant̄. affluentiam rerum non querant/ nisi virtutum ⁊ donorum spiritualium. Vitent mensaruꝫ luxuriem congeriem vasorum: qa hoc non est ornare ecclesiam: sed spoliare: nō est decorem maiestatemq̀ꝫ custodire/ sꝫ perdere nō est defendere/ sed exponere. Rursus exponant se murum pro domo domini Exeant ex aduerso potētibus seculi. Regibus se exhibeāt impterritos/ vt Johannem iniustis. vt Moysen egyptiis; fornicātibus vt Finees. Idolatris vt Heliam auaris vt Eliseū. vt Petrū blasphemantibus: vt Paulū ꝑsequentibus: vulgū nō spernāt sed instruant. diuitē nō palpēt/ sed terreāt. pauperē nō grauent/ sed foueant dignos ꝓmoueāt indignos expellant. Et (vt inq̄t canon) querant eos in ecclesia colūnas erigere quos plꝰ cognoscūt ꝓdesse. nō quos vel ipsi amāt vel quoꝝ sunt ꝑcibus ⁊ seruitio delini ti: vel ꝑ q̄bus vt prelati fiāt: numeribꝰ impetrarunt. Et cū apostoloꝝ tipū: teneant: distribuat̄ dignitas pro meritis nō pro volitis. distribuant vnicuiq̀ꝫ prout opus est non sibi/ sed populo. Iuuenes doceant/ nō exaltent: minas principum nō paueāt: sed cōtēnāt: ecclesias non spolient: sed ornēt: marsupia non exhauriāt: sꝫ corda reficiāt ⁊ crimina corrigāt;

studiosos diligãt: ignorantes ignorent. qꝛ scriptum est ignorans ignorabit. De dote vidue et p̄rimonio crucifixi pauperes pascãt/ nõ in conspectu hominuꝫ/ sed dei Nec rep̄hẽdimus quosdaꝫ qui pauculas escas egenis erogãt: q̃ de sua ꝛ suoꝝ supest mensa: sed eos inculpamus qui preciosiora recõdunt: more illoꝝ de quib⁹ Mathe⁹ ait: qꝛ decimãt mentẽ et anetum ac ciminũ: ꝛ relinquũt q̃ grouiora sunt qm̃ hec opꝫ facere ꝛ illa nõ omittere Jubent̃ deniq̃ȝ cardines viriliter stare ꝑ afflictis: ꝛ iudicare equitatẽ pro mansuetis terre. Jubent̃ deniq̃ȝ vacare moꝝ correctioni/ insistere concordie: inuigilare paci: infideliũ expugnationi insistere cõcordie inuigilare paci infidelium expugnationi ꝛ fidei augmẽto intẽdere eã q̃ȝ vsq̃ȝ ad sanguinẽ tueri. in cuius tipo rubei pilei isignis decorant̃. Sint deniq̃ȝ i loquẽdo modesti: in aduersitate securi: in ꝓspe ritate deuoti. i hospicio nõ dissoluti: in conuiuio nõ effusi. Demũ sint põtifici fideles in fidelibus cõportabiles. sint ad petendũ verecundi: ad negandũ iusta difficiles. Sint grati postq̃ȝ accesserũt. sint largissimi exhibitores et parcissimi promissores. Et (vt finẽ verbis sed nõ mẽtis dolori iponamus) tales interius exteriusq̃ȝ cardines ecclesie existãt quales se velle esse professi sunt. Tales sibi appareant quales ab hoib⁹ reputari cupiũt. hoc sit illis pudor/ alios esse: ꝛ alios apparere. Fuere q̃dẽ multi q̃bus expediẽs minime fuit apparere ꝛ cõspici Sed (ꝓch dolor) in omni statu experimur alios esse: alios appare

Officium cardinalium.

re: vt illud Anticlaudia
ni apud omnes verum
sit: quia aliquando non
sint homines quod vidē
tur. Se[illegible] ꝛ vero pluris
sunt ꝙ appareāt: vt glo
rie eis sit ascēdisse. Po
stremo id vellem cardi-
naliū cordibus semper
defixum sit: quia si tan-
dem diuersis illecebris
delitescunt: nec eis one-
ra incumbentia perti-
mescunt. vereor ne illud
Amos prophete audiāt
Stridebunt (inquit) car
dines domus dei in illa
die. Et iteꝝ illud Ysaie
Super muros tuos cō-
stitui custodes Ipsi ve-
ro sicut locuste vineam
depasti sunt.

¶ Capitulum. x. de sub-
limitate/ excellentia et
dignitate status patri-
archaꝝ/ archiepiscopo-
rum/ episcoporum/ prela
torum/ presbiterorum ꝛ
ministrorum ecclesie: et
de perfectione status, eo
rum.

Cogit ordo
pollicit⁹ vt
attigamus:
ceteros sta-
tus yerargi
cos vite spūalis: vcꝫ pa
triarchaꝝ/ archiepōꝝū/
episcopoꝝ/ archidiaco-
noꝝ/ curatoꝝ. ꝛ aliorum
clericoꝝ sub ecclesiasti-
co ordine degentiū. Cu
ius status/ dignitas et
excellentia non satis a
mortalibus laudari/ ex-
tolli ꝛ cōmēdari potest.
Cōficeremus quidē ma
gna volumina: si ea oīa
adduceremus: q̄ illoꝝ
excellentiā ꝛ sublimita-
tem demonstrāt. Paucu
la tñ sub q̄dā breui epilo
go pstringemus: quantū
psertim ad ppositi rōnē
ptinet: qm̄ latius excel
lentiā huius stat⁹ dedu
cimus i libro defensorii
status ecclesiastici: vbi
predicta cōprobamus:
nō solū ex fundamentis
iuris naturalisꝛscꝫ testi-
moniis ꝛ exemplis vete

Ordo sacer dotal' ex iure natali pncipium sū psit.

ris legis. ac etiā ex ipa gentiliū obseruātia. nec non testimoniis noue ꝛ euāgelice legis: ꝛ demū auctoritatibus ꝛ fundamētis iuris. Nā (vt cetera taceaꝫ) quis dubitat pontificē ac sacerdotalē dignitatē pncipiū sumpsisse ex ipso naturali iure? quo (vt inquit phūs in politicis) homies naturaliter inclinantur ad sacrificia: q̄ nonnisi per pontifices ꝛ sacerdotes etiam ipsa antiquitas instituēda celebrādaqꝫ duxit. Sed illa gentilitas naturali iuri initēs: hanc pontificū ꝛ sacerdotum summam sup omnes mortales dignitatē ꝛ excellentiam: nedū institutis: sed humili ac deuota obseruatione professa est Nā (vt Plutarco placuit ꝛ Policrat⁹ refert) apud gētiles eos qui religionis cultui p̄erant: quos pontificces appellabant: quasi tipū anime: in corpore humano tenentes sup omnes mortales venerabātur. eisqꝫ subiiciebantur. Sicut itaqꝫ anima totius corporis habet pricipatum / cunctaqꝫ membra vegetat: eiqꝫ obsequuntur ꝛ illoꝝ gerit principatum: ita pōtifices q̄s ipse Plutharchus etiā prefectos diuino cultui vocat: toti corporis cōmunitati p̄sint oportet. Subdens quia ꝛ Augustus cesar sacrorum pontificib⁹ eousqꝫ subiect⁹ fuit: donec ꝛ ipse (ne cui mortalium subesset) vestalis creatus est pontifex Demum in ipsa veteri lege excellentissimus ordo inchoatus est ꝛ in noua plenius cōfirmat⁹ vt inquit Isidorus. Nā sancti doctores sacrificium: ꝛ per consequens sacerdotium ab Abel ꝛ Chayn incepisse aiunt: q̄ pmo sacrificarūt deo. Unde credit' Adam in

spiritu ꝛ iussu dñi/ docuisse filios sacrificare deo quare dicunt ordinē sacerdotiu cū pmo icepisse. Sꝫ putamus vtrūqꝫ recte stare posse. qm añ legem/ sacerdotiū ꝛ sacrificiū incepit ab Adā ꝛ filius eius: vcꝫ implicite ꝛ sub quadam figura. Sub lege vero explicite ꝛ expresse iussu domini incepit ab Aaron. Alii a Melchisedech iuxta illud Tu es sacer dos ineternum secundū ordinē Melchisedech. Sed: vt diximus sub lege Aaron pmus iubēte domina victimas obtulit. Et inquit Ysidorus Quocūqꝫ mō sit ex ipsa temporis pmitate ꝛ diuturnitate ac instituētis excellentia. ꝛ sancti status sanctitas atqꝫ sublimitas apertissime cōparatur. Demū vero ipsa pōtificalis ꝛ sacerdotalis excellētia ꝛ sāctimonia ex hoc agnoscit. qm̄ sublimiori noīe ꝙ cogitari pōt: sacra scriptura epi/ sacerdotes ꝛ ecclesie/ ministri nominatur. Appellātur em̄ dii. Unde ex exodo scribitur. Diis non detrahes: per deos episcopos ꝛ sacerdotes intelligēs: vt ait quidam canon. Rursus ordo ac status ipse in eo eminētissimus atqꝫ sanctissimus est: quia typū tenet celestis yerarchie Nā ipi ecclesie ministri ecclesiasticā conficiunt yerarchiam Ipsi quoqꝫ in sortem dei electi sunt ꝛ ipe sors illoꝝ est. Ipsi deniqꝫ tāte excellētie et dignitat; existūt: vt merito a cūctis seculi pricipib⁹ ꝛ xpiane fidei cultoribus patres appellētur. Unde Greg. Quis dubitet eccl'iastici ordis viros: venerandos fore quos regū ꝛ pncipū omniūqꝫ fidelium patres ꝛ magistros censeri compertuꝫ est. Et sequitur.

Sacerdotes dii appellāt

Sacerdotes prēs ꝛ magri oīꝫ pncipum appellant.

Nōne miserabilis insanie esse videt: si fili⁹ patrem: discipul⁹ magistrū nō honorēt? Et iniquis obligationibus illū potestati sue subiicere: a q̄ credit nō solū in terraꝫ: sed in celis ligari posse ⁊ solui. Et iteꝝ idē Grego. circa pncipiū pastoralis inqt. Honor ⁊ sublimitas nullis poterit cōparationib⁹ adequari. si regū fulgore cōpares ⁊ pncipū diademati longe inferius erit: q̄ si plūbi metallū ⁊ auri fulgorē cōpares. Quippe cū videam⁹ regū colla ⁊ pncipū: submitti genibus sacerdotū. ⁊ osculata eoꝝ dextera orōnib⁹ eoꝝ credant se cōtineri. Et Ambro. in pastorali Magna est excellētia ⁊ sublimitas epoꝝū: que sicut maxima est ita maximam ds hře cautelā: q̄a honor grādis: grādiori debet solicitudine circūuallari. Et rursus Ambro. Nichil in seculo excellētius sacerdotibus nichil epis sublimius reperiri pōt/ vt cū dignitatē eoꝝ oculis demonstramus/ digne noscam⁹ qd̄ sumus/ ⁊ qd̄ sum⁹ pfessione/ actione etiā demonstremus/ ne sit gradus excelsus ⁊ deformis excessus. Deniqꝫ iohannes Crisosto. huius status gradū ⁊ excellētiaꝫ signans ait. Sacerdotibus eccłie deus cūctos voluit esse subiectos ad quos vniuersa q̄ i eccłia occurrūt voluerit ptinere. Et Augustinus clericoꝝ statū ⁊ ecclesiastici ordinis sublimitatē ⁊ sāctimoniā designans ait ad Mauriciū. Sacerdotibus ⁊ leuitis ecclesie nō ex terrena potestate dn̄s noster/ sed excellenti potētia/ pp̄ter eū cuius serui sūt. Ita eis dominat/ vt debitā eis cuncti reuerentiā impēdāt. Et subdit/ nā in diuinis

Sacerdotes aliqñ dii aliqñ āgeli vocantur

eloquiis ecclesiastici ordinis/clerici ⁊ sacerdotes/ aliqñ dii/ aliqñ angeli vocanť. Nam ⁊ ad Moysen de eo q̄ ad iure deducẽdus erat dicit. Applica eũ ad deos: videlꝫ ad sacerdotes. Et rursus scriptũ est. Diis nõ detrahas ⁊ seculi sacerdotib⁹ Et iteꝝ. ego dixi dii estis Et ꝓpheta ait. Labia sacerdotũ custodiunt scientiã/ ⁊ legẽ de ore eius requirãt: q2 angelus dñi exercituuꝫ est. Quid ergo mirum: si reges si ꝑncipes/ si cũ cti fideles eos honorẽt: quib⁹ in suo eloquio honorẽ tribuẽs: aut angelos/aut christos/ aut deos deus ipse appellat. Grãdis ergo est excellẽtia status ⁊ ordinis clericoꝝ ⁊ pontificũ. veluti qui eius locũ tenẽt sup terrã: qui celũ ⁊ terram ꝯdidit. ⁊ oia q̄ in eis sũt: quibus tantã tribuit potestatẽ: vt quos ipsi absoluunt vel legãt sup terrã: ipẽ ligatos solutosq3 habet in celis: dicente eis saluatore quoꝝ pcc cata remiseritis: remittunť eis. Sed q̄d de huius ecclīastici status/ dignitate ⁊ excellentia dicere phas est. Potius certe tẽpus/ quã dicendi materia deesset.

¶ Capitulũ. xi. de differentia ⁊ cõparatione ecclesiasticoꝝ: videlꝫ Ep̄scopoꝝ/ ⁊ alioꝝ inferiorum p̄latorum ⁊ clericorum inter se adinuicẽ: ⁊ q̄s gradus altero sit dignior ⁊ perfectior.

Exigit ergo idẽ ordo pollicit⁹ vt ecclīasticorum siue clericorum ordinẽ inter se inuicẽ discernamus: ⁊ cõparemus q̄d breuissime tanq̄ manifesta absoluemus. Aliqui eñ in minoribus ordinib⁹ sunt constituti: aliq̄ subdiaconi: aliis diaconi: alii presbi

teri: alij episcopi archiepiscopi ꝛ patriarche: inter q̄s longa valde differentia est. Nam etiā ex xp̄i institutione maio℞ ꝛ mino℞ sacerdotum discretio facta est. qñ apostolos: tanquā maiores: ꝛ septuagita duos discipulos quasi minores sacerdotes instituit/ vt pꝫ Luce. x. vbi glosa/ ꝙ sicut in ap̄lis forma episcoporum/ sic septuaginta duobus forma presbiterorum/ quasi secūdi ordinis est p̄scripta. Postea aut apostoli hāc formam secuti sunt/ ꝛ in singulis ciuitatib⁹ episcopos in parochiis presbiteros ordinarunt. Procedente vero tēpore/ et crescente mense domini apostoli ordinarunt diacones quorꝫ maximus fuit Stephanus subdiaconos vero et alios minores ordines ecclesia per temporis discursum sibi constituit; q̄uis nō nulli dicant subdiaconatum ab ap̄lis fuisse institutū: sed ꝑ eos inter sacros nō numeratum/ postea tñ ab ecclesia agregatū Uerūtamen Dionysius q̄. Pauli discipulus fuit in ecclesiastica yerarchia/ tres tantum ordines describit. Episcoporꝫ ordinem dixit maximum/ ꝛ ꝑfectiuum/ presbiterorum vero illuminatiuum: diaconorꝫ purgatiuum. Nec solꝫ distinguitur quo ad sublimitatem/ ꝛ pro excellētia ꝛ p̄rogantia dignitatis: sed ꝓut inducit quādam seruitutem ꝓpter deum oppositam statui libertatis. Nam secundum sententiam doctorum circa istos gradus tria possent considerari sicut tribus modis perfectio stat⁹ aut vite sanctitas acquiratur. Primo ꝑfectio status sumit̄ cōmuniter et large/ per actus dilectionem. Se

Triplicit̄ ē aliq̄s in statu ꝑfectionis.

eundo magis ꝓprie per officium administrationem. Tertio ꝓprijssime ꝑ voti perpetuā obligationem Primo igit̄ modo. Omnes in caritate existentes sunt in perfectionis statu qꝛ(vt apostolus ait) sola caritas vinculum est perfectionis. Et hoc modo perfectio opponit̄ ruine peccati et culpe. secundum quem modum dicit apostolus. Qui existimat se stare / videat ne cadat. Secundo vero modo. Omnes q̄ assumūtur ad officia ecclesiastica: possent dici esse in statu perfectionis respectu laicorum. Sūt enim ipsi quasi medij inter deum et populum. Unde quanto ꝓpinquiores deo ratione officij quod ministrāt tā to perfectiores. Unde in canone scribitur. Nō solum episcopi / sed presbiteri et diaconi debent magnopere prouidere: vt cunctum populū cui president: obseruatione vita et doctrina excedant id etiam agere debēt inferiores gradus / puta exorziste / lectores et alij Sed tertio modo solum episcopi / archiepiscopi ac patriarche / ac etiam religiosi illi videlicet q̄ per votum in perpetuā seruitutē sese tradūt ad seruiendū xp̄o et hominibus propter ip̄m in his q̄ sunt circa opera perfectionis: tales sūt ꝓprijssime in ꝑfectionis statū Et hoc modo i hac parte / accipit̄ status: vt videlicet sonet in quandā seruitutē oppositam statui libertatis. qꝛ ꝑ talē statū fit mutatio status libertatis in ꝑpetuā xp̄i seruitutem vt supra dixi mus. Et hic ꝓprijssime est status ꝑfectionis vite apostolice in hac parte secūdum quē modum accipitur stat⁹. ii.q.vi. si quando in causa capi

tuli vel status interpellatũ fuerit. Nõ(inquit) ꝑ ꝓcuratores: sed ꝑ seipsos est agẽdũ. Ceteri ꝙ ministri ecclie indubie sunt in statu ꝑfectionis propter officii administrationẽ: talis tñ perfectio status magis accipit cõparatiue ꝙ ꝓpe. Nã canones / inferiorũ clericoꝝ statum magis appellãt gradũ ꝙ statũ. Vñ dr in quodã canone Pro gradu officii / vnusquisqꝫ studere opꝫ ad meliora. Et hoc dictuꝫ sit / quantum ad episcopos ꝛ ministros ecclesie iter seipsos comparatos.

¶ Capitulũ. xi. de plurimis difficultatibus et aculeis / laboribus ꝛ periculis status archiepiscoporum / episcoporum ꝛ ceterorum clericoruꝫ. ꝛ de malis ministris ecclesie, ac de multis abusibus viciis ꝛ inordinationibus illorum in genere ꝛ in communi.

Visa excellentia dignitatis ꝛ sublimitate stat⁹ ecclesiastici in genere / ac differentia et cõparatione inter se: superest agere in cõmuni de ei⁹ periculo aculeis / ꝛ difficultate. Et adducent i mediũ auctoritates ꝛ rõnes: qbus nõ inepte ꝓbari vident hui⁹ status difficultates pericula ꝛ incõmoda. Indignum eñ videt: vt si qs episcopos aut clericos huius status sublimia ꝛ dulcia delectant. amara ꝛ aspera moderentur. nec in eo statu securos se reputantes plurimum extollãt: qui tã ꝓximi ruine insistunt. In ꝑmisis itaqꝫ nemo sibi blãdiant ex sãctimonia huius eminentis status ecclesiastici. nẽo certe de eius excellẽtia extollat Nemo de illius dignitate cõfidat. Cogitet eñ

quia(vt iquit canon) nõ loca/ nõ dignitates/ non cathedra statũ faciunt: sed vita & mores Unde ex officio et dignitate nõ licentiã peccãdi sed necessitatẽ beneuiuẽdi/ ecclesiastici viri se noue rint assecutos. nec ex e= minẽtia status/ audaciã delinquẽdi sibi sumant: pro eo maxime quia(vt in precedẽtibus diximus)nul= lus sanctũ dubitare dz: quem apex tãte dignita tis attollit. In quo si de sunt bona acquisita per meritum: sufficiũt q̃ a lo co et cathedra testãtur. Et iterũ Cathedra aut claros ad hec fastigia e= rigit: aut qui erigunt il= lustrat. Ad q̃ dicimus plu rimũ falli eos: q̃ de loci dignitate letãtur Nam Symachus papa seipz declarans/ predicta de il= lis intelligit: q̃ p bonos actus/ sanctos predecesso res imitant. Unde subdit ergo ea q̃ de cathedre san ctitate dixerat/ ad illos ptinent quos cõuersatio nis splendor illuminat. Sed p tãto sanctos vo cat: q2 propter loci & ca thedre sanctitatẽ boni et sancti presumuntur. Unde Hieronimus. Nõ sanctorum filii sũt q̃ tenẽt loca sanctorum: sed q̃ exer cẽt opera sãctorum. Itaqz non reddat eccliasticos viros securos dignitatz fastigiũ/ stat9 periculũ. Unde Gregorius. Nos q̃ presumus non cathedre/ nõ dignitatis: non ordi nis vel gẽtis prerogatiua sed moribus cõfidere de bemus: quia(vt iquit ca non)non dignitates aut ordines creatori proxi= mos faciũt/ sed nos aut ppria merita cõiungunt aut mala disiungũt. Nõ ergo letent epi ex sãcti tate cathedre: nõ sacer dotes cõfidunt ex sacer dotii dignitate/ sed po= tius cõtremiscãt ex im= minẽti calamitate & pe=

De statu dignitate nẽo tumescat sz contremiscat

riculi pronitate. Quid em̄ dignitas affert/ si vita obest? Nā (teste Gregorio) q̄d paradiso altius tutius atq3 iocundius; quid celo securius? & tā men hō de paradiso peccando/ angeli de celo ceciderunt/ vt posteris cederet in exēplū: q2 nō loci/ nec dignitatis amplitudo securitatē tribuat sed vite innocētia: q2 (vt idē Gregorius subiicit) iustum quippe est: vt nobilitate loci ac dignitate officii non iuuet/ qui dignitatem dei a se abiicit. Crisostomus ad episcopos de dignitate/ excellētia se efferētes nec illius eminentia pericula preuidentes/ pulchre ait Uidete inq3 fratres q2 non sedeatis supra cathedrā: q2 non cathedra facit sacerdotē s3 sacerdos facit cathedrā: non locus sanctificat hoiem sed homo locum: nec omnis sacerdos sāctus est/ sed ois sanct9 sacerdos. Et sequit. Qui bene sederit sup cathedram/ honorem accipit cathedre Et iterū. Malus sacerdos ex sacerdotio suo crimen acquirit/ non dignitatem. Secundo ecclesiastici stat9 incōmoda & onera/ difficultates & aculeos erumnas atq3 pericula ex ipso noie satis cōphendere possumus. Si enim episcopi/ sacerdot3 aut clerici nomē solū pterret: quanto amplius ipsius rei defectus q̄ nomē importat. Epūs| em̄ supintendēs aut speculator dicitur. Sacerdos vero dictus q2 sacra dēt aut doceat. Clericus vero appellatus q2 in dei sortē elect9 sit. Qui ergo non supintendit: q̄ nō speculatur: qui a longe non pspicit incōmoda subditoꝝ nōne epi falsum nomē vsurpat? Sed2 qui sacra nec dat nec docet/ nōne fal-

Epi sacerdotis et clerici nomē tribile

Sacerdotis & clerici nom

falso se peusur patur. sum sacerdotis titulum sumit: cleric⁹ vero quō sors dei dictus est: quez mundus quē seculū quē deniqꝫ ipse infern⁹ de il=

Cleri= ci habi tu mili tes/ q̄= stu cle= rici ac tu neu trū eē volūt. loverius sortiunt. Hos itaqꝫ pulchre bernard⁹ describit. Mirum est ꝙ clerici aliud videri cupi unt q̄ꝫ sint videlꝫ habi= tu milites / q̄stu clerici: actu neutrū exhibēt: nō em̄ pugnant vt milites: nec euāgelisant vt cleri ci: nec laborant vt mini stri. Cuius igit ordinis sint/ cū vtrūqꝫ eē cupiūt ꝛ vtrūqꝫ deserūt ꝛ ꝯfun= dūt Et seq̄t. Unusq̄sqꝫ (inquit Apl's) in ordine suo resurget: sed isti in q̄ Sed certe quia nullū te nent ordinē/ sine ordine peribūt Et cum sapiēs deus veraciter credit a summo vsqꝫ deorsum ni= chil inordinate reliq̄rit: vereor certe nō alibi eē ordinandos/ q̄ꝫ ibi: vbi null⁹ ordo/ sed sempiter n⁹ horror ihabitat. Ad hos preterea sic notatos pastores ꝛ pastoralē cu= rā deserētes/ ꝑ ꝓphetaꝫ deus acerbissime cōmi= nat. Ait em̄ Si nō fue= ris locutus/ vt se custo= diat ipius a via sua ꝛ il= le iniquitate sua moriet sāguinē ei⁹ de manu tua exquirā. Quod ḡ mai⁹ ꝑiculū cogitari potest? In ceteris siq̄dē statib⁹ seu viuēdi modis culpa tenet auctores suos/ q̄= libet ꝓprio suo pctō pu nit: q̄a scriptuꝫ est. Ani ma que peccauerit/ ipsa moriet. In hoc tñ peri= culoso viuēdi genere ne dū suo/ sed alioꝝ scelere pastor plectit. Damnan tur enim pastores popu lorū iniquitate. Quis ergo sane mētis ad illud vite genus aspirat: vt animā suam teneri oblí= gariqꝫ baratro eligat/ si alii peccauerint? In ex= ordio humani generis Cain ipe licꝫ reprobus/

tāte tñ intelligētie fuit vt vite aliene curā abiiceret/ inquiēs. Nūquid ego custos fris mei sum? Repellebat ille a se caute fratris curā/ ne incautius p fratre teneretur. Ille etiā vterini fratris curā recusabat: nūc pro chdolor ad extraneorum curam cū apto periculo pperamus. Quis (oro) tam sibi ipius: quis tam sui oblitus existit: quis sponsorē seu aliene vite se cōstitui fideiussorem optat: q vitā ppriū vix tueri possūt? Aut quid tā insanū: quid tā incōsideratū/ q alienaꝝ culparū districtā rōnem se redditurū pmittere: qui sua aut nō videt aut non intelligit? Quid tā dementie primū q alienorum facinoꝝ fieri diligens indagator/ q suoꝝ est negligētissimus inquisitor: aut qs aliena pctā portare se pollicet q suis pmitur? Quis purgādi alios onus suscipit/ qui purgator e indiget. Aut illuminādi plurimos officium accipit q cecus est et q se non videt/ quomō alios ɔsiderat? Periculosa certe atq grauis sarcina est cura pastoralis: Nā cuiuslibet ouis depditio illius periculū est/ ad quē ppheta ait. Et erit aīa tua p aīa illius. Demū illius status periculū in eo cōspicitur; qm (teste Gregorio) plaribus tot mortib9 digni sūt qt ad suos subditos perditionis exēpla transmittunt. Inter cetera vero detestanda exēpla vnum illud ē. Qm cū scriptū sit/ seruos dei nō oportz litigare. Epi tñ et clerici q spirituales sunt/ et lites ac cōtentiones vitare specialius iubentur: proch pudor tam acerbe tam impie/ tā crebro litigant: vt oēs vincant in cōtendēdo laicos: et sub colore iusticie obrepit i-

Epōs et clericos cōtēdere idecēs

pietas Jam nō modo p epatu litigatur/ sed bellatur nō modo pro sacerdotio cōtenditur: sed punatur. Et plerūqꝫ non sine orbis ⁊ vrbis periculo bellatur in ecclesia: q̄ pacē filiis vt pia mater pmittit Aiūt enī gloriā nostrā non da mus alteri: q̄ dū vanam retinēt/ verā ⁊ eternam amittunt: ad gloriā cur runt sed gloria eorꝫ i cō fusione erit. Christus iu bet tunicā primo dimit ti/ quippe ⁊ in faciē pcu cuti ne litigent: isti eli= gunt pcutereqꝫ parcere malūt periclitari eccle= sias qꝫ non honorari. Tertio ille hoīm status nedū difficilis ⁊ laborio sus/ sed ⁊ periculosus vi detur: ex quo plures sedu ctores ⁊ scismatū semia tores in ecclesia oriuntur: quos certe ex sacerdotū ⁊ epoꝝ statu pdisse cō= perimus. Vñ Hieroni= mus. Veteres pscruptās historias reperire nō va leo: alios ecclesiā dei sci disse: populos seduxisse pter eos qui sacerdotes appellati sunt. Accedit qm̄ ille videtur periculo= sior/ difficilior atqꝫ incō modior viuēdi modus: de quo plures cadūt ⁊ plu= res periclitantur. Cōstat aūt plures cadere i via salutis ⁊ lōge plures ex statu ecclesiastico peri= clitari/ ppter plurima: ⁊ psertim ppter tēporaliū affluētiā: sicut certe plu res deuiāt in psperis qꝫ in aduersis: de quibus pu tādū est pphetā dixisse. cadēt a latere tuo mille ⁊ decem millia a dextris tuis Dexterā quidē ho= noratiorē partē epi ⁊ p̄= lati in ecclesia tenēt: ce teri sinistrā. Si igitur de ceteris statibus ad sini stram cadent mille: pfe= cto de istis cadēt decem millia. Quarto eligere curā aīarū/ nichil aliud estqꝫ exponere se ad ma nifesta ⁊ indubitata pe=

ricula: quia (vt nunquid Gregorius) talia appetere est mẽtis tẽpestas: nã nichil aliud est ptãs culminis q̃ tẽpestas mẽtis. Quis eñ tã audax: aut verius / quis tam temerarius est q̇ in alto et tẽpestuoso mari nauigare poptat. Quis illius nauis cupit fieri gubernator quã periturã de ꝓximo ꝯspicit? teste Gregorio / quieto mari iperitus nauta nauẽ dirigere põt: turbato aũt tẽpestatis fluctibus etiã peritus nauta se cõfundit atq̧ pturbat. Profecto nil aliud est curã aĩarum suscipere sacerdotium aut põtificatum sumere q̃ sciẽter se naufragiis mergere Solent hoĩes de tẽpestate in portũ fugere: qui vero animarum pastores fieri desiderãt / de porte in tẽpestatem libenter fugiunt: de quibus ꝓpheta dicere videtur. Qui descendũt mare in nauibus facientes opationes in aquis multis et descendũt: vsq̧ ad abyssum quoꝝ aĩa i eis tabescit ꝓpter negociorum multipliciũ procellam: quare turbati sunt et moti sicut ebrius et tãdem oĩs sapientia eoꝝ deuorata est. Mirum certe videt / vt nõ satis difficile aut graue videat: vt episcopo vnius animę curã sumere nisi omnium curas in se suscipiat. Uñ quidam sapiens de tam graui sarcina dicebat. Fortes humeri q̇ talia sustinẽt: aut fortis ambitio ad id animos cogens / vbi futurum periculum sciũt. Qd si põtifex in altũ se locatum gaudeat / cõsideret quia tanto erit ei casus grauior: vix eñ ex alto sine labore aut periculo descendit. Sed (vt paucis cõcludã) cura aĩaꝝ si recte gerit / summ⁹ est honor: sȝ sũmus labor / sum

Cura pastoris ex oĩ pte ãceps est.

mum onus sūma seruit⁹ Si vero male agit/ sum mū eie periculū / sūmus malū: quia anceps ex oi parte negociū est. Qui to nō est ppōsito alienū considerare: qm̄(vt ait Crisostomus i canone) hō cristianus fortiter ca dit in pctm̄/ ꝓpter duas causas: aut propter ma gnitudinē peccati: aut propter altitudinē digni tatis. Hec igit due peri clitādi cause ecclesiasti cos viros fortiter ruere cogūt. Primo magnitu do peti: sciēter em̄ et ex contēptu peccant. Nā q̄ scit voluntatem dn̄i ꝛ nō facit: iuxta vba salua toris/ vapulabit plagis multis. Secūdo altitu do dignitatis: q2 quātū dignitas altior: tāto ca sus grauior Et(teste Gre gorio) quāto quis i sede superiori locatus est: tā to i maiori periculo ver satur. Et Augustinus. Sublimitas honoꝝ ma gnitudo scelerū est. Et Hieronimus. In maio ri gradu maior ē sine du bio pena. Et iterū Cri sostomus in canone. Ho noris magnitudo his q̄ indigne viuunt honore/ maximus cumulus inci pit esse penarum. Et ite rū Augustinus. Clerici officium si perfunctorie gerit; nil apud deum mi serius/ tristius ꝛ damna bilius. Sexto ex episco porum ꝛ clericorum ad ministratione pericula/ difficultates ꝛ incōmo da aptissime demōstrāt. Non em̄ episcopi ꝛ cle rici domini sunt bonorū ecclesie: sed(vt Hiero nim⁹ ait) procuratores sed dispensatores reruꝫ alienarum: ꝛ velut sacri legos plectendos esse: si quod pauperibus est erogandum/ sibi retinēt plusq̄ eius statui suffi cit. Quomodo ergo se curi sunt clerici: q̄ nō so luꝫ ex mala aut desidio

Epi ꝛ clerici solum sunt di spensa tores.

sa administratione/ sed ex cupida retentione dā nant. Vñ pulchre de se ꝛ ceteris presbiteris di cebat Hieronim⁹ Quō possumus aliena fideli distribuere/ qui nostra ti mide reseruamus? Hinc Augustinus ad epos et ꝛ presbiteros ait. Esuri entiū panis est quem tu detines: nudo⁊ vestimē tum qd tu recludis: mi sero⁊ redēptio est pecu nia quā tu refodis: infir mo⁊ solacia sūt delicie quibus tu lasciuis: tan to⁊ ergo scias bona te inuadere: quātis posses prestare qd velis. Sed ꝛ Bernardus in epistola ad falconē ait. Ne tibi o pōtifex o sacerdos blan diaris: quo tuis conten t⁹ alia nō arripias. Ra pis eni cū luxuriaris/ vt de altario supbias: de q bus qd pter necessariū ac simplicē victum reti nes/ tuū nō est: rapina ē ꝛ sacrilegiū. Habentes (inquit Apostol⁹) victū ꝛ vestitū: non victū ꝛ or natum: nō deliciis/ non vestibus quib⁹ lasciuia mus. Et ite⁊ idem Ber nardus ad senonēsem ar chiepiscopū. Clamāt nu di: clamant famelici: cō querūt pauperes: dicūt dicite pontifices: in san cto q facit auru⁊/ nobis fame/ frigore miserabili ter laborātibus? Quid conferūt tot mutatoria vel extēsa in ꝑticis: vel plicata in manicis? no strū est qd effūditis: no bis crudeliter subtrahi tur qd inaniter expendi tis. Hic Hieronim⁹ ad pōtifices ꝛ clericos cō minās ait. Ecclesie pn cipes q deliciis affluūt/ ꝓpheticus sermo descri bit q eiciēdi sūt de spa ciosis domibus lautisq cōuiuiis. Et sequit. Si vis scire quō eiiciendi sunt in tenebras: ve⁊ ex teriores/ vbi erit fletus ꝛ stridor dentiū. Itē idē

Bernardus ad clericos ait Multiplica pbēdas habe archidiaconatum: aspira ad epatum: gradatim ascende: & in puncto ad inferos sine omni gradu descēdes. Septimo pericula incōmoda/ aculei & difficultates huius status ecclesiastici/ ex eo euidētius apparēt qm si pphetarum: si patriarcharū: si totius sacre scripture repetūt annalis: nullū reperiem⁹ genus hoim. quos deus vehemētius arguat: & seuerius cōminet: & crudeli⁹ puniat: quam pōtifices: pastores et sacerdotes. Discurre p pphetas et scripturā lege: audis nisi pastores populi mei p̄uaricati sunt in me. propterea adhuc in iudicio contendā vobiscū. Et iterum. Stulte egerunt pastores. Et seqt Propterea euellā eos de terra. Rursus ad eos. Omnes pastores meos pascit vent⁹. Et alibi. Ve pastoribus q̄ dispergūt gregē meū Et iterū. Ve pastoribus israel qui pascunt seipsos. Et sequit Collidā in te pastorē et gregē. Denique ad Johelem pphetā. transi. quid nisi cōminationis penas quid nisi clamores plangentiū sacerdotū & pontificum audis? Ait enim. Plangite sacerdotes: vlulate ministri altaris Ausculta Ezechielem. Ve pastoribus israel q̄ pascunt seipsos. Et iterum. Super pastores ira tus est furor meus. Malachias quoque nō tacet eorum exterminiū. Ad vos (inquit) sacerdotes q̄ despicitis nomē meū ad vos est mādatum. O sacerdotes: ecce ego proiciam vobis brachium ire me: & dispergā super vultus vestrū sterc⁹. Et iterū. Dedi vos contēptibiles oib⁹ populis. Sed & Amos ppheta: quam

dure p̄latos et pastores ecclesie cõminet̄ audiamus. ait eñ. Ue vobis q̄ opulenti estis in syon: ꝛ cõfiditis in monte samarie optimates capita populoꝝ ingrediẽtes pompatice domũ dei. q̄ dormitis in lectis eburneis. ꝛ lasciuitis in stratis vestris. Deinde contra huius status ꝛ vite hominis scriptum est. Quicũq; desiderauerit p̄matum in terra / inueniet confusionẽ in celis. Et iterum Inter seruos dei non cõputabit: q̄ de p̄matu tractauerit Sed ꝛ xp̄s in euãgelio has illis penas ꝛ cõminationes cõfirmat. ait enim. Ue vobis q̄ diligitis p̄mas cathedras. Sz q̄d hec ꝯmemoramus? Plena ẽ sacra scriptura huiusmodi increpationib⁹ ꝛ cõminationib⁹. Quis ergo dubitat p̄iculosum difficilem / ꝛ cunctis aculeis / miseriis refertum esse illum hoĩm statum: cui tot maledictionũ et anathematum. tot comminationũ genera: tot penarũ ꝛ suppliciõꝝ mala prophete / patriarche / sancti: ip̄e quoq; de⁹ i scripturis sanctis imp̄cant̄ Unde Crisostomus sup illud. Obedite p̄positis vestris. O pontifex / o p̄late cõspice quãto igni supponis caput tuũ. Et subiicit. Miror si quem cõtingat saluari de his qui principantur. ꝛ presunt in tantis minis / et in tanta pigricia: in tantis increpationibus: et in tanta desidia. Uideo tamen currentes ꝛ sponte se submittentes in pericula: contra quos durissimum iudicium his qui p̄sunt: scilicet male. De bonis vero scribitur prouerbiorum. xii. nouit iustus animas iumentorum suorum. Sed quid de periculo ꝛ incõmoditate: ꝛ aculeis ecclesia=

Simonia est heresis.

stici status dicam? Cum episcopis ⁊ clericis ipsa symonia que heresis appellatur tam familiaris ⁊ cara sit: vt vix sine illa in domo domini incedant. Quibus etiam inuidia domestica: auaricia annexa/ libido/ ira ⁊ superbia/ in rerum abundantia videtur. Sunt in

Epilogus viciorum sacerdotū.

hoc statu patriarche pōposi: episcopi negligentes: decanus: timidus: archidiaconus elatus: canonici extra chorum vagantes: vicarius in litibus tabellio falsus/ pr̄sbiter ipzudens: curatus ignarus: confessor leuis diaconus euangelia nesciens. Subdiacon⁹ epistolaz ignorat. cantor latrat: thesaurarius fabricaz defraudat sacerdos sacramenta vendit: capellanus venalis. vt statim latius tangemus in capitulis sequentibus. vbi singulariter de quolibet gradu et officio ecclesiastici status succincte agemus.

¶ Capitulum .xiii. De dignitate et prerogatiua officii decanatus in ecclesia ⁊ de illius honore et veneratione. ⁊ de his que ei competūt: demū de plurimis oneribus ⁊ afflictionib⁹ ac defectibus et periculis Decanorum.

Audita sunt pr̄conia/ laudes necnon excellētia/ pr̄eminētia ac sanctimonia status ecclesiastici in genere et communi. Audita deniq; sunt eius vite formule incommoda: calamitates et miserie: afflictiones ⁊ pericula. Quo fit vt facile eiusdem status dulcia et amara cuilibet recte intuenti patere possunt. Verū quia ea que in ea re breui disserta sunt ad omnes ecclesie status scdm ordinē

et officiorum differentias applicari possunt: quod omnes clericorum nomen et ministrorum officium ecclesia sortiri sunt. quia tamen particularius episcopos et prelatos respicere videtur: superest ut ad ceteros inferiores ecclesie status gradus et ordines/ brevis et singularis sermo decurrat. Consuetum igitur ordinem sequentes unumquemque inferiorum clericorum gradum sive statum tangemus et quid laudis: quid excellentie: quid utilitatis: demum quid calamitatis afflictionis et periculi habeat/ sed et quod defectus in eos damnabiliter comittatur/ succincte afferemus. Primo igitur post Episcopum decanus sive prepositus existit: nec id ratione caret qui (ut inquit Canon Calixti pape et martiris) decanorum dignitas recte maior post pontificalem appellatur. Nam Decano post pontificem maior ac principalior cura/ et collegii administratio cogruit Rursus primior est epo dignitate et honore. cui propinquior est in consilio et assistentia. Ipse collegium necnon personas ac res collegii iudicat et tuetur. Hinc in exodo: inter iudicantes universitatem decanus constitui iubetur. quare sacri canones venerandam eam dignitatem decreuerunt. Est ei decanus collegii caput. de quo scriptum est. constituit eum dominus in caput non in caudam. quod ceteris corporis membris auctoritate et iudicio precellit. Idque primitas loci in ecclesia indicat. Habet denique decanus in capitulo et collegio primam vocem. primas salutationes primos recubitus. Sed iam audi huius dignitatis onera/ huius status calamitates/ miserias/ defectus/ et pericula. In primis igitur fateor. grandis

est huius status proga-
tiua. Sed vtinã tam be
ne hui⁹ dignitatis one-
ra agnoscerent quã ipsa
appetit. Dicã veriũs tã
vtiliter ei incũbẽtia im-
plerent. q̃ ab omnibus
sciunt. Gaudet certe de
cani & ppositi de hono-
ris excellẽtia: sed vtinã
dignitatẽ virtus seque-
ret. Virtus enĩ (vt quī-
dam ait sapiẽs) nõ solet
esse iactatrix / aut sui mi
ratrix. sed alieni imita-
trix nõ de extrinseco ho-
nore: sed de conscientie
onere cogitat: si illd de-
lectat: istd cruciat. Vir-
tus nõ de se cõfidit: non
arrogat. scit hoc esse tẽ-
pus militie & laboris: nõ
delectationis: non pom
pe / non fastu. Fateor de-
niq̃ decanus collegii &
capli caput existit. Sz
vide ne dignitas ipsa q̃
tãtopere delectaris: cõ
teret caput tuum. Sic
age ne de te ecclesia di-
cat qd scriptũ est: caput
meum doleo. Videat de
canus qui se collegii
caput iactat: nẽ ceteri
de improuido capite ca
pita sua moueant. Cer-
nat si eius facta igerũt:
cõmotionẽ capitis i po
pulis: q& omne caput lã
guidũ a pede vsq̃ verti-
cem / nõ est i eo sanitas.
Caueat decanus / ne sit
illud caput de quo scri-
ptum est. Facti sunt ho-
stes eius in caput eius.
Aduertat decan⁹ / ne ca
put serpentis sit: cetera
mẽbra nedum vegetãs:
sed inficiẽs: qa deus cõ-
fringet capita draconũ
in aquis. Verendum est
plurimum / ne sint illa ca
pita de quibus scriptum
est. In vniuersis capiti-
bus eius caluiciũ. i. de-
formitatis vicium. De-
canus siquidem si recte
agat: epo odios⁹ sit ne-
cesse est. adeo vt illi⁹ sit
hostis: si collegii amic⁹
esse cupit. Si vero a p̃-
sule amatur: a capitulo

Decanus si recte agat epo odiosus

sit necesse ẽ si colligit amicus eẽ cupit et ecõtrario.

odietur. Pro eo enim caput capituli est cõstitut9 vt nõnũq3 cupiditatib9 aut epi insolẽtie resistat qui privilegia/ qui libertates/ qui bona/ qui redditus ecclie plerũq3 vsurpat. Ideo certe decan9 caput ẽ. vt collapsa collegii erigat: sparsa colligat recuperet pdita deformia reformet. Caput tunc esse desinit: cum singulorum de collegio crimina palpat: ne eorũ fauores perdat: atq3 vt eum eligant: honorent et venerentur. Sed fateor labiis honorabũt: nõ animo: cor autem longe est ab eis collegium rursum regendum decanus suscipit. imo verius feram indomitam gubernandã. Parua enim domus egre et difficulter regit. Magna collegia presertim sine sapientia aut virtute tanto reguntur difficilius: quãto quot sunt singuli tot singularibus feruntur opinionibus. Si igit decanus letat de honore dignitate: metuat onera: metuat pericula: q̃ tot sunt vt enarari facile nõ possit. Quis enim est decan9 qui epiścopo nõ sit grauis et cõtumax: quin potius contra eum cõspiret/ qui in eius cõtẽptum nõ abstinet: a diuinis q̃ sigillat litteras sine capituli assensu qui sibi communia ecclesie appropriat. qui non residentes agit vt percipiant fructus/ licet non facientes seruitiũ: qui grauant subditos q̃ eos nõ defendunt: q̃ eos tolerant pro pecunia in peccatis: q̃ inhoneste incedũt inhonesti9 viuũt. Paucula huius dignitatis onera pericula et afflictiones atq3 defectus enarrauim9: qr in sequẽtibus ecclesie officiis et gradib9 plurima adducemus: q̃ merito eidẽ dignitati aptari possunt.

Qui igr̄ aures hꝫ audiē di audiat. ⁊ inter tot pi= culoꝝ anfract⁹ sit caut⁹ Facile ei vitabit crucia tū si velit vitare reatū.

¶ Capitulū.xiiii. de di= gnitate ⁊ ꝓrogatiua offi cii archidiaconoꝛuꝫ: ac de honoꝛe ⁊ veneratiōe ei debitis, et de his que ad eum spectant. Demū de plurimis oneribus ⁊ afflictionibus defectib⁹ et periculis archidia= conoꝛum.

Rchidiaconoꝛ ni⁹ dignitas nō paruā in ecclesia mili tanti ꝓroga tiuam nec infimū hono ris gradū habere dino= scitur. Ipse enim pꝛeci= puus oculus episcopi di citur ꝓ eo ꝙ cuncta ad episcopū expectātia: vi dere ac solerter pꝛouide re tenet: veluti qui a ca nonibus vicarius est il lius constitutus. Ad ar chidiaconoꝛum siquidē pꝛe ceteris ecclesie gra dibus pꝛo singulari qua dam excellētia examina re pertinet oꝛdinandos idoneosq̄ admittere: in abiles vero repellere. Qui (vt canones aiūt) ꝓlatus merito existit. qꝛ post episcopum pꝛeemi= nentiam iurisdictioneꝫ ⁊ auctoꝛitatē obtinet ꝑ sertim cohertiuam ⁊ cō= tentiosam. Rursus illi coꝛrigendi atq̄ visitan= di nō tam clerum q̄ po= pulum fas est. Ipse de= niq̄ pꝛesidere debet cuꝫ archipꝛesbiter eligitur. Ipsumq̄ instituit et pꝛo meritis destituit: si con= traria nō extet cōsuetu do. Ipse tandē tante di gnitatis est: vt coadiu= toꝛ episcopi ecclesie pꝛī cipis recte dicat. Sꝫ et ad eū ꝑtinet: vacantes custodire ecclesias. Ex quibus pꝛefate dignita tis eximius honoꝛ simul et vtilitas facile cōpꝛhē ditur. Veruꝫ audi ama=

ra huius status; tu q̄ dulcis degustasti, atq; in p̄missis ea repete/ q̄ supra p̄ximme attulimus, signanter in p̄cedētibus capitulis vbi de epis ꝛ clericis in genere egimus. Sed/ ꝛ illa hic insere: q̄ pauloante de decanis diximus. Adde, q̄ fateor archidiaconi ampla / s; ꝛ honorāda est dignitas si tu ea dign⁹ existis nō parua est p̄eminentia si q̄s potestate regis p̄tu te p̄emines: honoris est prerogatiua/ si ceteros humilitate p̄cellis Ad si secus agis/ vtiq; experieris illud sapiētis senatoris: q: dignitas ipsa parē vicē improbis reddit: q̄ nō tam a possidente deturpaṫ q̄ ips; detur pāt: deniq; nō parū eos cruciat ipsa assidua diraq; ambientium crr.x. Quis em̄ est archidiaconus qui nō p̄positus aut decanus: ille ep̄us/ aut archiepiscopus: ille patriarcha: ille cardinalis: ille tādem Roman⁹ pontifex assumi non velit? Quis archidiacon⁹ p̄ficitur nisi vt potētior aut ditior sit: ꝛ cōtra iusticie p̄cepta p̄esse q̄rat q̄ p̄desse nescit? Et magne classis gubernacula querat qui paruā scafā; dirigere non nouit? Taceo intrinsecas eoꝝ calamitates: q̄ plerūq; sp̄e emunt dignitatū: ꝛ (vt q̄dam sapiēs dicebat) vertigo est oim̄ pessima: vt ad ea nūc currāt certatī hoies q̄ fugere iubētur: ad hisq; retrahi non velunt q̄ olim aspernari cōsueuerūt: q̄ppe ꝛ debuerunt. Fateor rursus/ archidiaconus oculus ep̄i describiṫ: nōnunq; tñ tales ipsi p̄sules sunt/ talesq; eoꝝ oculi vt alter alto orbari vellet: adeo vt ep̄s ꝛ de eisipsis oculis dicere cogaṫ: Cōtenebrati sunt oculi mei. Et iteꝝ cū alio p̄pheta

Nichil respiciunt oculi mei nisi mala. Quibus alius pdheta ait. Dedit tibi dñs deficientes ocu los. ꝛ Dicerent as. Ocu li eoꝝ pleni sunt pulue re/ qui aptis palpebris nichil videant quia ocu los habēt ꝛ nō vidēbūt. Quis enim eps de his oculis gratias agit/ vt dicere valeat: nec elati sunt oculi mei: q ita epi sui negligentias supple ant/ vt de eis dicat. Im perfectū meū viderunt oculi mei .i. archidiaco ni. Hi certe sūt oculi de quibus ait ppheta. Po nam oculos eoꝝ sup ma lum/ ꝛ nō super bonum. Quid eni aliud videns archidiaconi nisi mune ra. Conferūt beneficia nō meritoꝝ sed pecunia rum cumulo: nō virtuti/ sed sāguini: q ad sacros ordines deordinandos ordināt/ implent inutili bus atq ignaris mini stris ecclias vt bursas repleant. Hi ppter obse quia delicta nō puniunt arcas nō psonas visitāt nec ad lucrū aīarum/ sz questū ꝛ grauamen visi tandi officiū vertūt. Hi res pauperū pauperib⁹ nō erogant: sese secula ribus exhibēnt/ q conte nunt presbiteros: q prin cipum curias sequūtur/ vt ad cathedram pestilē tie pestilēter ascendant Hi certe (vt cū Prophe ta loquar) viuificāt mori turos: ꝛ mortificāt viui turos excōmunicāt sine cognitione: absoluūt ex cōmunicandos. Hi ma gis lauta cōuiuia/ q̄ di uina sequūt officia. Ad de q̄ q ad eos ptinēt ne gligūt/ aliena vero vsur pant ꝛ cū eoꝝ tota pene iurisdictio ex cōsuetudi ne pēdeat/ cōtra epm p̄ scribunt: in eius ordina riā messem extra ordina riā falsem mittunt. Taceo eoꝝ impudicitiā: q̄ tāta ē/ vt subditos ag

impudicos q̄ facile maioꝝ imitant exẽpla. Ad q̄s Hieremias i trenis ait. Subtraxerūt ministri dom⁹ dei a tẽplo aurū ꝛ argentū: et erogãt illud in semetipsos. Et seqᵗ. Dant aūt ex illo ꝓstitutis/ ꝛ meretrices ornãt: hi nõ liberant ab erugine ꝛ tinea. illos certe signat Malachias. Recessistis (inquit) a via vestra: scandalisastis plurimos in lege: ꝓpterea dedi vos contẽptibiles et humiles oĩbus populis. Paucula certe ex m̄ltis huius officii calamitates ꝛ afflictiones/ miserias/ defect⁹ atq͂ ꝑicula enarrauimus/ cū longe plura sint q̄ scribere libeat: q̄ cū quis in eo cõstitutus ordine secū ip̄e considerat/ nihil est cur nõ intus plurimum crucietur cuius apertissimi sunt defectus ꝛ paucissimi ꝑfect⁹ Quare q̄ habeat aures audiẽdi/ audiat ꝛ in tãtis periculis cõstitutus sit caut⁹ nõ eñ timebit supplicia/ si studebit fugare vicia.

¶ Capitulum. xv. de dignitate ꝛ ꝓrogatiua officii cãtoris ꝛ ꝑmicerii: et de honore ac veneratiõe ei debitis: ꝛ de his q̄ ad eū ꝑtinẽt. Demum de plurimis oneribꝰ ꝛ calamitatibus defectibus ꝛ periculis cantorum.

Cantor siue ꝑmicerius singulari honoris ꝛ dignitatis ꝓrogatiua in ecclesia fungit cuius ministerium ad celestes laudes/ ad cult⁹ diuini augmẽtū ꝑncipalit⁹ ordinat. Hic (vt canonica tradit istitutio) accolitos ꝛ ceteros ecclesie iferiores gradus ac ministros ad diuina dirigit officia canendi legendi hymnos ꝛ psalmodiã ꝓuidet atq͂ instruit Sed et quicq̄d diuine laudis

in cõi choro decantat͂ p eum solicite p̃ordinat͂: psallendi ordinẽ/orandi modũ ipse cõmittit: negligentes aut discolos punit. Et (vt paucis agamus) eius oneri incũbit/ vt diuina officia gnãuiter & ordinate altissimo psoluantur: vt iuxta apostolum/ omnia secundum ordinẽ fiãt in ecclesia Tanto igit͂ cantoris dignitas apud deum dignior acceptiorq̃ ẽ quãto p̃ncipalius celestib⁹ laudibus occupat͂. Nemo eñ dubitat quãtum deo nostro sit iocũda decoraq̃ laudatio. hic amico dei Moysi p̃ speciali quadã excellẽtia dictuz est. Elige ad iudicandũ populũ viros q̃ oderunt auariciã: tu aũt insiste ĩ his que a deum sunt/ vt laudes & cerimonias offeras deo tuo. Sz & Esaias sup̃ cuncta que in ecclesia dei geri presigna bat modernis dei ministris ait. Tu (inquit) bene canta: frequenta canticũ. Et iterũ scriptura ait. Vociferabunt͂ leuite: & ego exaudiam eos. Verũ heu heu dixeri cecidit corona de capite eoꝝ: & cantus illoꝝ versus est ĩ luctũ: qꝛ carmẽ lugubre in ore eoꝝ. Cantores siquidez moderni in ecclesia nec canunt deo laudes: nec vt alii eas persoluant/ efficiũt quos cõminatur scriptura inquiens. Non claudas ora canẽtiũ deo eñ gratum est obsequiũ eorũ. Hi ex officio canere debent domino: qꝛ bona tribuit sibi. Hi nequaq̃ dicere possunt. Exultabunt labia mea cũ cãtauero tibi. Quõ enim tacent qui cãtare iubent͂? quibus propheta ait. Psallite domino in voci feratiõe. Cãtãt plerũq̃ sz nõ cũ grauitate & modestia: qui vtinã ex eorũ numero essent/ qui dice-

re possent. In pplo graui laudabo te. Non em̄ cantat dn̄o qui ex co: de nō psallit: cuius vie ipse sunt ꝛ ad secularia deba chanꝫ. Quem ꝛ similes alius ꝓpheta signat inquiēs. Voces ꝛ victime impioꝝ non placēt dn̄o. Et iterū. Cantica eoꝝ quasi panis lugentium. Et rursū alibi. Nō psallebāt ad me in coꝛde suo ministri altaris/ sed vlulabant i cubilibus suis. Quō em̄ ecclesie cantores septies in die laudē dicunt dn̄o qui vtinā semel choꝝ ingrederenꝫ. Quippe verecundū hodie putāt canere dn̄o/ q̄ cantoꝛes appellari gestiunt. Oppositū apponunt in obiecto/ ꝛ monstro simile tētāt cū cantoꝛes esse volunt: ꝛ cantare dedignanꝫ. Nō igitur canētes aut psallentes sed potius silentes dicanꝫ quare nec vt canentes manducēt: q̄ppe vt silētes mēdicēt. Magna itaq̄ ministeria/ magna calamitas/ sed ꝛ magnum ꝑiculum est i d negligere quod sunt: ꝛ ita agere/ ne nomē cōsonet rebus. Canebāt em̄ antiqui ecclie ministri, sed diuerso qualle. Nōnulli em̄ psallebāt cū gaudio quia suū ꝑsoluebant ministeriū: quos rex ꝛ ꝓpheta signat inquiens. Exultate iusti in dn̄o: q꞉ rectos doctos decet decātatio. Alii vero cātabant dn̄o coꝛde ꝛ voce: nec eos tenebat psallendi fastidiuꝫ/ q̄s delectabat ꝑueniēdi desideriū. Sic canebat Dauid inquiens. Cantabiles michi erāt iustificationes tue in oī tp̄e. Hos certe cantoꝛes laudat/ extollit ꝛ cōmendat ecclesia: nō vtiq̄ eos q̄ totuꝫ psallendi fineꝫ in vocis dulcedie collocāt. Qua de re sancti viri ꝛ sapiētes diuersas circa eccle

ĩle cantum tulere sentē-
tias. Athanasius enim
meditās cātilenas/ ani
mos hoīn plerūqꝫ ina-
nes vanosqꝫ efficere pos
se/ cauendū canēdi vsuꝫ
in eccl'ia iterdixit. Me-
minerat eñ sanctus vir
canēdi delectatione va
nos nōnūqꝫ gignere cō
ceptus: memoꝛ multoꝛū
noīatoꝝ pncipū: q̄ incre
dibilē curā vocis habue
re: velut de Gaio cesare
legimus Tacco de Ne-
rone: qui vltima vite sue
hoꝛa pma inter q̄relas:
quas ppinqua moꝛs af-
rebat/ illa fuit nō ꝙ tan-
tus pnceps/ sed ꝙ tant⁹
musicus piret. Verūta-
men btissimus psul Am
bꝛo. pietatis appetēs di
uiniqꝫ cultus auctoꝛ ⁊ i-
stitutoꝛ; vt in ecclesia ca
neref instituit. Aureli⁹
vero Augustin⁹ vtrūqꝫ
se passum ait: difficileqꝫ
negociū iudicauit: vt in
libꝛo cōfessionū asserit.
Adde q̄ dicemus cuꝫ de
canonicis agem⁹. Qui
igif aures habet audiē-
di audiat: ac si inter tan
ta pericula constitutus
secure incedere cupit/
agat iuxta pꝛecepto sui
gradus: nec vsqꝫ erit ei
finis paruus.

¶ Capitulum. xvi. de di
gnitate ⁊ honoꝛe officii
thesaurarii vel custodis
eccl'ie; ⁊ de his q̄ ad eum
ptinēt. Deinum de pluri
mis oneribus ⁊ calami-
tatib⁹ afflictionib⁹/ de-
fectibus ⁊ piculis illoꝝ
qui talia officia habēt.

Thesaurari⁹
siue custos
pcipue quā
dam pꝛoga-
tiua ac ho-
noris peminentia in sa-
crosācta ecclesia fulget.
Illoꝝ eñ dignitati ⁊ of
ficio basilicaꝝ pmo icū-
bit custodia ⁊ tuitio: ho
stiarioꝝ institutio: lumi
nariū incensio ⁊ ppara-
tio. Cura deniqꝫ cōsiten
di cōseruandiqꝫ baptis-

matis/dirigēdi baptiste rii Vasoꝝ quoqꝫ sanctorum ac sacerdotaliū vestium: necnō sacrarū reliquiaꝝ: et tandē totius ecclesie thesauri ad euꝫ principalius ptinet custodia: sed ꝛ inter eccl'ie ministros ꝑ modo obsequii ꝛ ꝑsonarum differētiis redditus ꝛ oblationes diuidit. Merito igitur sancta synod⁹ idipꝫ dignitatis officium: vt vnā ecclesie colūnā summo studio eligēdā honoriqꝫ habēdam decreuit: vt nullus in ea nisi sanctior ꝛ melior ordinetur. Sed ordo exigit policitus vt huius dignitatis onera afflictiones et pericula breuissime audiamus. In ꝑmis igit sacriste siue tesaurarii eccle sie aut cuiusuis reipub. recte stomacho corporis naturalis ꝯparātur Velutí enī stomachus recipit qppe et ꝯseruat summa diligētia alimēta humana corpori incessariā q̄ tn̄ refundit virtuali et effectualiter i mēbra singula: nec aliter thesaurarius ꝯseruat ecclesie thesauros: ꝛ a sua dispositione expensarū subsidia infundunt: aut i erariū ecclesie: aut i singuloꝝ necessitates principis aut ꝯmunitatis iust. Et veluti stomachus pestifer est: q̄ multa recipit ꝛ recepta minime refundit in mēbra ꝑ eoruꝫ nutrimēto: sic thesaurari⁹ aut eccl'ie custos inuta ab eccl'ia recipiens/ꝛ nō ꝯseruans: nec equaliter pro singuloꝝ vtilitate distribuēs pestifer est multosqꝫ morbos in corpore eccl'ie generās. Et de talibus ait Hieremias. Ventrē meū doleo. Et iteꝝ Esaias. Transgressorē ex vētre vocaui te. Si ꝟo fidel'r ꝯseruat atqꝫ ꝑ mēbroꝝ et ꝑsonarum eccl'ie qualitate ꝛ ꝓsidētis dispositione vt

thesaurarii stomacho corporis natura lis ꝯparant.

liter distribuit: tā́q; salu berrimus cōmendā́dus est. Hinc Policratus recitat fictā / sed facetā ac vtilem fabulam de altercatione ⁊ discordia iter membra ⁊ stomachū: eo ꝙ ille deuorabat omnes labores eorum. Nā (vt ait ecclesiasticus) omīs labor hoīs in ore ipsius Tandē cū venissent ad iudiciū corā rationē / que erat iudex: et ratio iudicasset mēbra nichil debere dare stomacho: illico membra debilicata sunt ⁊ tremores in cūctis mēbris aderāt quare eisdē mēbris conquerentibus / iterū ratio iudicauit: vt alimenta stomacho mēbris ministrarentur. Quo facto / mēbra refocillata sūt: ⁊ pax confirmata est. Et ob eā rem Policratus subdit ꝙ thesaurarii ecclesiaꝝ et qui principum tenent eraria: nō sibi sed cōmunitati ⁊ totius corporis reipu. coaceruare debēt thesauros ipsos ⁊ ecclīe redditus. Si eñ aut sibi tenaciter conseruat: aut nimia largitate exinanitus fuerit nichil habebat q̄d ministris ⁊ ecclesie mēbris distribuat. Sed iam specialius ad huius officii labores / difficultates / icōmoda atq; pericula descendamus. Thesaurarii itaq; siue custodis dignitas fateor ꝑdulcis est. Idq; eius nomē indicat ab auro dictū nec mirꝫ si nomē delectet: cui⁹ rē mortales tā́ auide ꝑquirimus. Delectantia certe nomina: sꝫ difficilia officia / si recte gerant: alioquin periculosa plurimum atq; mortifera iocundū nomē / sꝫ mestus effect⁹ atq; ꝓ́mptū periculū: si reddēda est aliquā́do de receptis ratio. Taceo de neglectu: cū scriptū sit. Male dict⁹ hō q̄ agit op⁹ dñi desidiose. basilicarū igr̄

thesaurarii nomen ab auro iō dulce:

sacrorūq3 vtensiliū ac vniuersi ecclesie thesau rarij custodia atq3 illi vni p̄rochꝑudor tuitioni vē recunde cōmittit q̄ ple= rūq3 sui nō rectam gerit custodiā: q̄ aut puer est: aut minus idoneus: nec satis notus. Et qd̄ peri culosius ē: cui nec etas: nec ingeniū: nec mores: nec industria ad que do m⁹ custodiā sat3 suffice ret: matricis p̄ricipalis q3 ecclesie tēpla: non mō turribus munita/ sed sa cris p̄ciosis q3 iocalib⁹ ditissima: illoꝝ q3 ꝯserua tio intrepide demandat. Mira cōfidētia aut ma gna demētia: mirāda fa cilitas aut stulta securi tas. Vereor ne hi sint il li custodes/ q̄s Daniel si gnat inquiēs. Custodes tui quasi locuste. S3 oro quo pacto luminaria in ecclesia accendēt: ne lu= cis i domo dei desit splē dor/ q̄ semꝑ obscuri exi= stūt: aut quō q̄ dominū i

in tenebris z vmbra mor tis/ aliis lucebūt? Quō rursus sacra tuet: qui ꝑ= phana iu uet? Quō reli quiaꝝ sāctaꝝ p̄ciosa pi gnora venerabit: q̄ titu lū nō vidit: nec eius au= ris audiuit: nec in cor a scendit de reliquiis z ve neratiōe sanctoꝝ? Quō dn̄icum corpus reueren ter tenet/ qui spurcitiis adheret? Quō sollerter p̄stabit exactā custodiā ceteraꝝ reꝝ spiritualiū cui assidua est cura rerū culariū? Adde cui sacra riū carcer est: altare exi lium. Iubent siquidē cu stodes (vt i libris nume= roꝝ legit) excubare i cu stodiis tabernaculi: q̄p= pe custodiā cōtra custo= diam diligētissime adhi bere: s3 hi vt alii filii He li cōcubinas mittunt ad custodiā domus dei. De mū reddit⁹ ac oblatio nes thesaurari⁹ recipit: quas vtinā equa lāce di uideret: sed (forte male

dixerim) diuidũt inq3: s3 non vt apostoli ꝑut vni cuiq3 opus est: sed habẽti dant: ꝛ nõ habẽti subtrahũt id qd hr̃e debeat nõnunq3 vero nõ seruiẽti / sed absenti tribuunt. Diuidit inq3 a fratrib9 nõ a se: sic partes distribuũt vt totũ retineant: expẽsas q̄ues defalcat / q̄ lucra sensit: nõ parua dãna supputat / q̄ vltra forte extorsit: ꝛ mercẽ ꝓditoris dispensatoris sãcrũ de sacro eripit: atq3 dignitatis emolumentũ in sacrilegiũ vertit. Ex quibus huius officii defectus calamitates ꝛ pẽricula facile cõspicies. Si igitur aures habes audiẽdi audias: et inter tot discrimina ꝛ pericula versatus / sis ꝓuidus. Tutus enim in hac via gradieris: si quod ordo requirit / sequeris.

¶ Capitulũ. xvii. de dignitate ꝛ ꝓrogatiua officij scholastici in ecclesia: ꝛ de his q̄ ad officiũ spectãt. Demum de plurimis oneribꝰ / afflictionibus ꝛ calamitatibus ac defectib9 ꝛ periculis scholastichorum.

Scholastici officium siue dignitas nõ mõ honorãda sed sũme necessaria i eccl'ia fore dignosci tur. Ut em̃ ait Honorius in canone: scholarũ magistri velut stelle in ꝑpetuas eternitates doctrine lumẽ infundũt. Hos merito ecclesia honorat ꝛ ꝑbendis atq3 redditibus nõ mõ ꝑmiat sed dotat: vt in vnaquaq3 cathedrali eccl'ia clericos ꝛ ceteros scholares pauperes grates instruant. Quare illis ea de re tam opulenter ꝓuidet / vt et docẽtis releueẽ necessitas: ꝛ via pateat discentibus ad doctrinam Sed huius officii calamitas / defectus afflictio

Scho lastic⁹ nomen a scho la sapientie trahit

et periculū breui audire libet. Atq3 iprimis scholasticus q3 sapiētie schola nomē trahit/nequaq3 (vt puto) tā fastuoso nomine oblectaref: si vera sapiētia fulgeret: vt eñ inquit laureatus poeta nō eget titulis sapiētia solida per seipsam clara est. Quis lucernā vt videat/ soli adhibet? Plurimi scholastici doctorz aut magistri dignitate insigniti/ cū his titulis obscuri: z absq3 illis clarissimi euasere. Sed verū est: q3 hodie mortales titulos querūt/ nō rē: laudem petūt: pmiū3 certe inane exiguū atq3 sordidum Que res egētis ingenii signū est: quia vmbris gloriari ac opiniōe nō veritate duci volunt. Rursus necesse est illud noscat qui scolastici dignitatē assumit: q3 docēdi nō lasciuiendi nomen assumit? Docere eñ eu3 op3 nō nuda litterarz instrumenta sed morz pclara documenta: vt qd docet in se teneat. Sz pch dolor assumunt qdē scolastici i hac tēporis tēpestate ad hmōi ecclie officiū vt honoris assequātur dignitatē: lic3 nullā sciētie habeāt facultatē Appellant qd non sunt: nec vnq3 didicerunt qd dicere cōtendūt: z qd verecūdius dicā: z periculosi⁹ est: q nusq3 scholas viderūt/ scholas regere psitent. Magistri vocātur qui nōdū fuerūt discipuli: aut si velis/ magistri sint erroris q nūq3 fuerūt discipli veritatis peritiā docēdi pollicent q apte ignorātiā cōfitētur: facundiā dicēdi hoc officium exigit/ sed assumūtur qui barbarismis vtunt. Subtilitatem denicq3 sacras interptandi scripturas ea dignitas exquirit: vtinā eligerentur q simplicē intelligerent litterā. Magna cer

Scho lasti pl⁹ doci q3 esse volunt

te miseria: magna ē magistri ꝯfusio/ id ignorare qđ vocari delectat: vt recte ei apl's dicat Qui aliū doces teip̄m non doces? Hos quidē ignorātie p̄ceptores monet sapiēs cū ait. Anteꝗ̄ loq̄ris ⁊ doceas disce audiēdo. Quid eni tam turpe ꝗ̄ ꝓfiteri artem quā nō nouit? Et in eā ꝯmittēre q̄ cū decorat? Taceo eorum mores oi sane doctrine aduersos cū dicat Boetius. Vas putridū corrūpit aquas: ⁊ omis doctria vilescit ex ignominiosa vita docentis. Sed vtinā qđ ꝑ se non valēt ꝑ doctos probosꝗ̄ viros explerēt. Sed verum est: q2 hoc h3 omnis ignorans/ vt tales ceteros appetat doctosꝗ̄ ꝑseq̄t: q2 nō facile ꝑ ceteros explet qđ ipse oderit. Qui igit' h3 aures audiēdi audiat: atq3 int' tot calamitatum ⁊ defectuū p̄icula ꝯstitut⁹/ sit cautus: q2 nulla ei nocebit aduersitas/ si nulla dominatur iniquitas.

¶ Capitulū. xviii. de p̄eminētia ⁊ vtilitate officii archip̄sbiteri: ⁊ quāte sit venerationis: ⁊ de his q̄ ei cōpetūt. Demū de plurimis oneribus ⁊ afflictionib⁹/ defectib⁹/ promptis periculis archipresbiterorum.

Archipresbiter non ꝑuum honoris ⁊ prerogatiue gradu3 in dei ecclesia obtinet. Hic eni maior presbiterorum dicit' q2 illis p̄est: ⁊ in eos iurisditionē ⁊ coertionem exercet: cui visitatio (vt sacri habēt canones) aliqn̄ ꝑsonarū/ regulariter vero ecclesiarū ac fabrice cōpetit. S3 ⁊ qua deuotione/ quoue ordine baptismi ceteraꝗ̄ a p̄sbiteris cōferant' sacramēta cura ei pertinet. Hic ex singulari p̄rogatiua

cos et non visitastis: qđ crassum est comestis: qđ infirmũ nõ visitastis: q̄re inq̄t pꝑheta. Visitabo p̄uaricationes syon. Et iterũ. Visitabo sup viros defixos fecibus voluptatis vez & auaricie. Qui igit͛ hꝫ aures audiẽdi/ audiat: & in tãtis piculis ꝯstitut⁹/ sit cautus agat iuxta eius officio incũbẽtia: & vitabit cũcta discrimia nocẽtia

¶ Capitulum. xix. De p̄rogatiua & magna vtilitate officii canonicoꝝ & quãti sit honoris & reputationis: et quid eis cõgruat. Demũ de innumeris huius status oneribus & afflictionib⁹/ defectibus & periculis.

Canonic⁹ sicut honestũ habet nomẽ sic saluberrimum i ecclesia ministerium gerit: dictus est eñ a canone vl regula/ q̄ cũcta ordinat et dirigit. Canonici ita q̄ regulati & disciplinati dicunt͛: quippe q̄ sua electione/ regulatione/ ac dispositione ep̄us eligit/ qui est vertex & norma cuiuslibet ecclesie: q̄ & ƀz sacros canones cũctoꝝ ẽ p̄ordinator. Nec ab re sãcti patres canonicos ꝯsiliarios ep̄i fore decreuerũt: quare in corpore reipub. cordi recte cõparant͛. Nam veluti a corde in corpe naturali est vita & regimẽ: sic a canonicis ep̄m eligentibus & ei cõsulentibus/ oĩm pene in ecc̃lia agendoꝝ regimen & directio procedit. Que res agit/ vt nõ parua sit canonicoꝝ honoris & tituli p̄rogatiua: q̄ primum in ecclesia gradũ eligũt simul & dirigunt: q̄re huiusmodi status & vite forma non mõ honoris/ sed & emolumẽti in dei ecclesia plurimũ hꝫ. Demum hic viuendi modus trã-

Canonici ꝯparãt cordi.

quillius atq; securus admodū est/ nullā cure aīarum sarcinā habēs: quo fit vt minor doctrie atq; etatis idoneitas eis sufficere videat. Adde q̄ libertatis obtinet satis nec ad sacros artat ordines: quippe q̄bus ad seculum redire & sub sancto viuere matrimonio libet. Uerū huius vite miserias/ cruciatus & defect⁹ calamitates ac pericula tu ipse audi: q̄ tam libēter huius status dulcia auscultasti. In p̄mis itaq; canonicus qui (vt ais) nomen a regula traxit: an sub regula viuat/ oro cōsidera atq; hic repete q̄ supra de ep̄is & ceteris clericis in cōmuni diximus. xii. huius libri capitulo. Demū quo pacto canonicus a regula dicat/ ignoro: q̄ canonice & sub regula nō viuit: qui (vt cetera taceā) s̄m regulas canonū plures p̄bendas obtinet: & vn⁹ ip̄e plurimorum (forsan meliorum) loca occupat q̄ppe cū non satis est vt vnus seruiat/ dānabiliter multorū seruitia intercipit. Demū quāto liberiores sunt canonici: tāto licētius i plurima debachātur vicia: necvna vni sufficit muliercula/ nisi retentā i domo habeat vt vxorē: cōcubinas vero & adulescentulas/ quarum non est numerus. Sed & quō sub regula viuāt nō video: qui ep̄is non obediūt/ sed resistūt: sepeq; in eos cōspirant: armaq; mouent: atq; ne iuste ab ecclesie principibus puniant/ iniuste se pricipibus seculi federant: sed & famulant. Et (vt paucis agā) in tribus locis canonici versat officium: in altari vc/ i choro ac in capl'o. In altari inq̄ reuerētia exquiritur: in choro honestas & diuinorū deuota decātatio: in capl'o/ morum correctio:

Bñficiorum plitas dāna bilis.

Cōcubinatus detesta bilis.

Canonici epo in obedientes.

Canōnicorum officium triplex.

ac agēdoꝝ vnitas · z vtilitas. Pro his canonici in altari irreuerētiā vēdicāt i choro dissolutionē: in caplo lites. Ad altare inqꝫ irreuerēter accedūt q̄(vt ait Hugo) lz ablutis manibꝰ/lota facie/albis vestibꝰ appropinquent tñ puerso ope re/polluto/imūdo corde xpi corpus/sacra vasa ꝑtingere non erubescūt. Demqꝫ ad altare accedit: elatus ad humilem/iratus ad mitem/ crudelis ad clemētem. Accedit seruus ad dñm: non charitatis supne amore sed perdendi corporalis stipēdii timore: nō deuotione/sed coatione. Accedit rursus turbatꝰ ab aliq̄: aut alios turbans. Accedit canonicus ad altare vanus/curiosus/ voluptati subditus. Accedit ad mensam christi nō nisi aliquid temporaliter accepturus: sed verum est quia accessit ad

ihesuz Petrus: tñ accessit z iudas: sz quo pacto deuote accedēt q̄ legem domini nec sciunt nec discunt. Vacāt enim ocio z cōmessationibus: non libris: non cōtemplationi non vtili actioni student: terrenis inhiāt: tēporalia sapiunt: assidui in plateis: in ecclesia rari: tardi ad ꝓdicandum parati ad leporis vestigia inuestigandū: velociores ad cōgregandos canes qꝫ ad alēdos pauperes: plures illis ad mēsam seruiūt ad missā nullꝰ: ciphus eoꝝ calice ꝓciosior: equus missali charior: cappa eoꝝ casula pulchrior: camisia delicatior alba. Nō igit̃ eorū sacrificiis deus placat̃: sed indignat̃: quia scriptū est. Oratio iusti i choro pinguat altare dep̄catio Deo ipsi non liberabit eū. Et iteꝝ. Spreuit dñs altare suū ꝓpter iniquitatez ministrātiū. Rursꝰ quaꝫ

liter in choro versentur discutiendum est: ubi tanto deteriores inhonestioresque canonici degunt quanto honestiores esse deberent: ubi mente vagi / attoniti oculis / habituque dissoluti prospiciunt per cancellos: non pauperculas sed mulierculas: aliud cantant: aliud cogitant. In choro sunt corpore: in foro sunt mente mane in theatro sero in ecclesia: ibique nunc intus / nunc foris exeunt in quieti: psalmorum verba non pronunciant quam cantare pulchri existimant: que si verba aliquando proferunt / eorum sensum non attendunt nescientes illud Gregorii: quia vox psalmodie cum ex cordis devotione agitur / deo per intionem mentis coniungitur. Alii cantant / sed non quod libri habent: cantant ut placeant populo magisque deo: tanta quibusdam levitas est vocis quanta et mentis: frangit vocem qui non frangit voluntatem: servat consonantiam vocum / non morum: quibus ait Gregorius. Quid prodest dulcedo vocis / si adest asperitas mentis. Tandem cantant non cum David iuxta arcam domini: sed in palatio cum herodiade ut placeat discumbentibus. Merito igitur chorus eorum non exultationis: sed deplorationis effectus est: ut dicere cogantur cum Hieremia. Versus est (inquit) in luctum chorus noster. Sed quid hec. Vereor ne verum sit canonicos nostri temporis fructus non facere suos: cum plurimi chorum non essent ingressuri / nisi aliquid extorquerent. Alii unice intercessentes hore totius diei emolumenta rapiunt Alii sterilibus officiis sterile exhibent obsequium: pinguiora vero officia frequentant. Alii falso infirmantur: ut distributiones percipiant / et si in domibus delitescant.

Quare templa vilitent canonici.

Alii (vt ita dixerim) infortunata hora qua intersũt nõ diuinorum decantationi/ sed secularium negociationi nec diuinis officiis sed humanis cõmertiis nec oroni/ sed vane confabulationi vacãt. Deniq ad

De capitulo

capitulum canonici accedũt sed vt litigẽt/ vt pro dolor) vbi litigia sepiri deberent/ ibi nascant: ibi culpa augeat/ vbi deleri debuit: ibi discordias gignunt: partes constituũt. Et (vt paucis agã) quotiens canonicus capitulum ingredit: totiẽs domum periurus redit: prece em aut precio/ odio/ fauore aut timore longe aliud cõsulit q̃ aut conscientie aut ecclesie vtilitas exposcunt/ ibi nõ modesta discussio/ sed clamorosa confusio: fitq capitulũ officina discordie/ cũ eẽ debuit mater cõcordie. Cõgregant nõ vt se corrigant: nec fit de aiabus sermo/ sed ipi loquuntur de extrinsecis: ducũt ad capitulũ oues et boues. Et (vt paucis cõcludã) ibi nec Maria locum habet nec martha cõpesci tur: q nec bona actio vẽ tilat: nec Marie silẽtiũ custoditur. Taceo de electione epõrum: in qua caro et sanguis ac mãmona iniqtatis longe pl9 pñt q̃ ordo iusticie et vnitatis. Cũ vero capitulum canonicos creat aut cetera cõfert beneficia: nõ ad merita/ sed aduolita dirigũt vota sua: nec ad longiora obsequia/ sed propinquiora trahũt comertia: veluti vnus ex sanctis ecclesie doctorib9: nõ tã elegãter q̃ facere in ecclesia argentina accidisse refert. In ea enim cũ de cõferendis certis in ecclesia vacantibus pbendis discordarẽt: alterο nepotẽ puerũ: altero filiũ altero ignobilem fratrũ nominantibus: quidam roman9 inibi cano

Capitulum exeũt canonici periuri.

De electione epõrum.

Asell9 noiat in canonicũ.

nicus asellū q plusq̃.xx annis ei seruierat/ noīa=uit: asserēs i ꝯsciētia qa ꝓpt̄ diuturna seruitiā q̄ asinus ecclie fecerat/ di gnioꝛ cūctis noīatꝫ erat Quis igit̄ ea oīa reco=lēs/ iocūdus trāquillus aut securus eē pōt? Et (vt inquit Bernardus) q̄s in tātis periculis cō stitutus ac tātis bonis destitutus/ non intra vr get: nō vrit̄: nō cruciat̄? Qui igit̄ hꝫ aures audi endi/ audiat: ꝛ inter tot miserias/ laq̄os ꝛ ꝑicula sit caut⁹: viuatq̄ sub re gula qui a regula nomē accepit: nō eīm timebit eterna supplicia / si stu=debit vitare secli vicia.

¶ Capitulum.xx. de ꝑ=emmentia necessitate ꝛ vtilitate officii sacerdo tum curatoꝛum rectoꝝ curam animarum habē=tium. Demum de pluri=mis huius stat⁹ labo=ribus ꝛ calamitatibus/ defectibus ꝛ periculis.

Rectoꝛis cu=ratiq̄ sacer=dotꝫ eximia est dignitas atq̄ ꝑ neces=sariū saluberrimūq̄ mi=nisteriū. Habet eīm in ꝑ mis illū familiarissimuꝫ atq̄ salutiferuꝫ ad veri coꝛpoꝛis xp̄i accessū as=siduū: in quo est redem=ptio vita ꝛ salus nostra. Demū quāti honoꝛis et emolimēti tp̄alis hoc ec clesie officiū existat bea tus Augustinus paten=ter insinuauit. Nā illud apostoli exponēs/ pꝛesbi teri q̄ bene ꝑsunt duplici honoꝛe digni habēt̄: sic ait. Pꝛesbiteri q̄ bene ꝑ sunt vita et doctrina di=gni certe habent̄ a sub=ditis duplici honoꝛe.s. vt spiritualiter eis obe diant: ꝛ exterioꝛa bona ministrēt. Nec solum ho noꝛe sublimi ꝑmiari de=bent/ sed ꝛ terreno vt nō cōtristent̄ indigētia sū=ptuum tēpoꝛaliū ꝛ gau=

Curati q̄ bn̄ ꝑsunt dupli ci hoc re di=gni ꝛc.

deest obediētia spūaliū. Demū ex eo rectoris et curati dignitas / honor z vtilitas cōphenditur: qm̄ (vt inquit Gregori⁹ nazianzenus) spirituale est eius officium mediatorē esse ppl'i apud deū. Unde Rabanus. Non qualiscūq3 dignitas sacerdotū est. Huic ei fortē datū est: vt mediator sit inter deū z hoiem vt per eos genus humanū recōcilietur. Adde/ hic pro populo orat: hic sordes eius abluit: hic vice xp̄i peccata condonat: hic claues regni celorū penitentibus aperit: hic baptismū (quo xp̄i noīe censemur z ei coniungimur) ceteraq3 ministrat saluberrima sacramēta: vt merito de illo dici possit quod scriptum est: qa ipse cōcedit peccata populorum. Super est vt huius officii calamitates / afflictiōes / defect⁹ et picula succincte narremus: quorū plurima in duodecimo huius secundi libri capitulo disseruimus: cum in communi clericorum omnium miserias / onera et labores tetigimus: sed z illis nō nulla addēda sunt / que messe ceteris ecclesiasticis officiis diximus: p̄sertim cum de canonicis egimus. Parua tamen ex multis singularibus eis cōgruentia afferem⁹ / vt vnusquisq3 (nisi mente obcecatus extat) facile hui⁹ vite formule calamitates et pericula cōspiciet. Fateor igitur / summa est dignitas summus honor curam animaꝝ habere: qd̄ ex eo facile ↄspicit̄: qm̄ sūma ē honoris prerogatiua corpoꝝ rerūq3 (qbus nō parū aīe p̄stant) regimē gerere. Sz o: o ↄside ret rector q̄lis ipse debeat esse / vt ceteros regēdos sin corrigēdos suscipit q̄ tāto est picalo

Curatoꝝ pi cula s̄ narrata sūt.

si⁹: quāto pauci sese cor rigāt. Attēdat curatus vires suas: q̄ aīa℞ sarci nā sup humeros portat. Nō ei teste Crisostomo dignitas: nō officium fa cit sacerdotē/ sed sacer dos officiū: nec loc⁹ san ctificat hoiem sed hō lo cū Ideo subdit: qr mal⁹ sacerdos aut rector de suo ministerio crimē ac quirit/ nō dignitatē: qui eñ alios purgādi cura₃ suscipit aliis sāctior pur gatiorq₃ esse debet. Uñ idem Crisostomus Ma gna est ɔfusia: magnum periculū sacerdotu₃: qñ laici inueniunt fideliores eis atq₃ iustiores. Quō aūt nō erit ɔfusio illos esse inferiores sub ditis: q̄s etiā eq̄les esse cōfusio est? Sed inter ce tera/ in eo sacerdotū cu rato℞ imminēs piculu₃ versat: q̄a nō mō sua/ s₃ vt ait Isidorus populo rū iniquitate dānant: si eos aut ignorantes non erudiūt: aut peccantes non corrigunt: qđ et bea tus Gregorius testatur ait eñ: qr sacerdos cau sa est ruine pplī. Quis eñ se p populi peccatis intercessor se obiciet: si sacerdotes q̄ eā curā ha bēt/ grauiora cōmittāt? Quare merito grauissi mo supplicio sunt desti nati: sunt eñ eodē teste Gregorio veluti aq̄ sa cri baptismatis q̄ pecca ta baptisato℞ diluens/ illos ad regnū celorum mittit: et ipsa in cloaca₃ descēdit. Qui eñ alio℞ delicta i se suscipiūt/ nō tā suā q̄₃ alio℞ vitā inspi cere debent: q̄a quo℞ su doribus viuūt: quo℞ sā guine laute pascunt/ di gnū ē vt eo℞ culpis ple ctant. Hinc idē Grego. q̄ de oblationib⁹ fideliū viuūt: q̄s illi p pctis su is obtulerūt si comedūt et tacent eo℞ certe pctā mādučāt Quar nō tā re cto℞ dignitas extollen

Curati sunt populo puriores

Curati ex populi pctis dānant.

da est/ ꝙ illoꝝ periculū deplorandū: qꝺ Bernardnus summis eiulatibus lacrimatꝛ inquiēs. Egressa est iniqtas a sacerdotibus tuis dn̄e: qui videntur regere populū tuū: nō est iam differētia/ vt populus sic ꝛ sacerdos. Heu heu dn̄e deus quia ipsi sunt in ꝑsecutione tua ꝑmi/ q̄ videnꝛ in ecclesia tua populuꝫ rege. Quis eni aiaꝝ rector istus nō affligetꝛ/ cū sciat curā subditoꝝ suo ꝑiculo suscepisse De quo scribit sapiēs. Defixisti apꝺ extraneū aiam tuā illaqueatꝰ es ꝟbis oris tui. Quis est caratꝰ aut rector q̄ infirmetꝛ cuꝫ infirmo subdito? Quis cum scādalisato vritꝛ Quis cupit fieri ꝓ fratre anathema ꝛ subdito? Quis ponit animā suā ꝓ subditis? Quis curatus ē samaritanus/ q̄ ligat vulnera subditi? Quis facit secū misericordiam? Quis ducit eum in stabulū ecclīam dei? Quis reddit q̄ vltra ei necessaria sunt: q̄ ꝓtinā vite necessaria non auferret? Quis curatus hodie ē alter Joseph q̄ frumēta in egypto diuidat / cum sint ꝓmpturaria eorum plena? quis liberat pauperē a potēte ꝛ inopem cui nō ē adiutor? Quis rector est hodie merentiū cōsolator? Quis vt alter Job de velleribus ouiuꝫ suaꝝ imo ecclesie calefacit paupes Quis viatoribꝰ hostia aperit? Quis curatoruꝫ dicere poterit cum Moyse: tu scis bene quia nec asellum/ nec q̄d aliud accepe rim ab eis: nec quēq̄ afflixeri? Quis cū Samuele audaci aio dicet subditis. Loquimini coram dn̄o ꝛ corā xp̄o eis: vtrū bouē cuiusq̄ tuleri aut asinū: si quēpiā calūniā suꝫ si oppressi aliquē si de manu cuiusq̄ mun⁹

de magno zelo veteꝝ curatoꝝ

accepi/ illudq̃ꝫ restituaꝫ vobis? Quis cum Ambrosio vasa sua cõflat: et dat captiuis ꝛ pauperibus? Quis cũ Paulino Nolano episcopo vt inquit Gregorius p rediměndo filio parrochiane vidue mitrã ꝛ baculuꝫ ꝛ induměta põtificalia vẽdit? Sed certe iã mutatus est color optimus: ꝛ dispersi sunt lapides sãctuarii: q̃ merito sunt ecclesiarũ rectores: qui dispersi sunt nõ solũ in plateis/ sed i capite platearum quia publice honorari volunt de imagine sanctitatis in q̃bus nõ est ꝟtutis existẽtia nec veritatis. Sunt eñi fermento phariseoꝝ q̃d est hypocrisis saginati: qui mesto vultu cuꝫ fletu ad altaria dñi virtutũ accedunt in quibus spũssanctus nõ habitat: qui (vt inquit scriptura) effugit et fictũ / merito repellit eum dñs ꝛ munera eius quia nõ vero corde accedũt Quos pulchre Malachias signat. Operiebatis iquit lachrimis altare dñi: ꝛ fletu ꝛ mugitu gemebatis/ vt vos populus sacrificaret. Et (vt paucis multa ꝑtingã) solũ eis curati ꝛ rectoris nomen relictuꝫ est: cura ipsa atq̃ꝫ regimẽ periit: deficit eis pietas: mãsit auctoritas: q̃ galli erãt/ castrati effecti sunt canes nõ valẽtes latrare: rectores plebiuꝫ vacce samarie sunt: ꝛ ditati nõ mugiunt: nec via regia gradiuntur. Hi vt dicit Bernardus hõ tam facile optarẽt honores/ si cure cõsiderarẽt labores. Nec mõ ea q̃ diximꝰ pericula/ rectores ꝛ sacerdotes comitãt: sed alia contra ordinis ꝛ officii sui naturaꝫ dãnabiliter amplectunt. Sũt eniꝫ inuidi ꝛ inobediẽtes superioribus/ quibus inuidẽt et detrahũt. Rursus

Curati sunt multi solo noie.

Curati supiorib9 inobediẽtes

nouũ curati facinus cõmittunt: Nõ eñ contentanᵗ ceteris rectoribus viuoꝝ/ sꝫ ꝛ mortuos subtrahere parochianos: ꝓcurãt eñ sibi in testamẽtis aliqd relinq. Taceo qḋ sacramẽtũ penitẽtie ministrantes in ipm sacramentum cõmittunt.

Curatorũ defectus

Imponunt eñ penitẽtibus missas/ quas ipsi pecunia se celebraturos pollicenᵗ penitẽtias nõ discretas imponũt: nulli sunt illis casus reseruati: certatim oẽs de oibus absoluunt: missas ꝛ cetera eis incũbẽtia ꝓ defunctis onera nõ ꝑsoluũt: celebrãt nõ recõciliati vocati ꝯfessiones nõ audiunt: plerũqꝫ sine sacramẽtis subditi eoꝝ neglıgẽtia moriunᵗ: admittũt excõmunicatos ad diuina: non ꝑdicant populo/ sꝫ a populo ꝑdicanᵗ. Quo eñ pacto ꝑdicabunt q litteris operam non dederunt? Aut quomodo alios docebit quẽ nullus docuit? Sed verũ est illud Celestini in quadã epistola/ quod ante Hieronimus dixerat: qa abiectissime partes addiscuntur: solũ sacerdotiũ vilius erit/ qḋ ante sumit ꝙ addiscit: auidius queritur ꝙ cognoscitur: facilius tribuitur/ cum tamen difficilius impleaᵗ.

Rectores ecclesiarũ nõ ꝑdicãt neqꝫ ꝑdicare sciũt.

Deniqꝫ rectores animarũ facti sunt corpoꝝ suorũ crassatores impinguati eñ dilatati ꝛ incrassati/ buccas rubentes habentes Diuersis epulis saginati/ facile (vt inquit Hieronimus) spumant in libidines. Sed qd tam ꝑfunctorie loquimur de vinolentia / de crapula ac ceteris gule irritamẽtis sacerdotum ꝛ alioꝝ q ecclesiastico noie censentur? Qui aiũt comedamus ꝛ bibamus et moriamur: qui viuunt vt comedant; quoꝝ deus ven

Rectores animarũ impiguãt corpora sua.

ter est/ quia vētri vacāt: et ad ventrē(vt ad eoꝝ summā felicitatē ꝛ finē) cuncta ordināt: nec eis satis est vti cibis qui in ea qua degūt patria nascuntur: sed deū ꝛ naturam emēdant. Nā vltra marinis ꝛ forensibus vinis/ ac cum magnis impēsis adductis ferculis sagignantur: quibus nō vna sufficit ꝓuincia: diuersitate vinoꝝ letant: non cōsiderantes/ quia vnius vini potius patriarcham Noe ꝑ sexcētos annos sobriū/ temulētū fecit et(vt Hieronimus in quadam epistola ait) Loth ꝑ ebrietatem insciens libidini miscuit incestum: ꝛ(qd̄ dictu mirabile est) quē sodoma nō vicit/ vina vicerūt. Sacerdotibus eiꝫ lex ꝓhibet vini vsum/ sed ꝛ ceteris q̄ ꝑ̄sunt/ ne obliuiscātur iudicioꝝ dei: modernis vero sacerdotibus ꝛ ecclesie ministris lōge magis mera abhorrēda forēt: qb⁹ dignitas honorabilior est ꝛ opatio sanctior: quoꝝ viuolētia ac ipsa exqsita epulaꝝ auiditas ministerium vilificāt: ꝑsonas dehonestāt: cōuersationē deturbāt: ꝛ postremo ceteris lasciuiēdi cām ꝓbent. Teste eiꝫ Gregorio: cū maiores voluptati deseruiūt nimirū minoribus lasciuie frena laxantur. Taceo cōmemorari dilectā ab eis philargiaꝫ/ id est amoreꝫ pecunie plurimi certe eoꝝ aurum sitiunt aurum bibunt/ vt conseruent carni et sanguini. Rectores moderni non pastores/ sed raptores: ouium tōsores/ nō ad viridia pascua ductores: nō piscatores sꝫ negociatores: nō dispēsatores bonoꝝ crucifixi sꝫ vorators. Sic sua falso quērunt/ vt q̄ vera sua sunt perdāt: ꝓ pecuniis celebrāt: corpus christi ven=

dunt cū iuda: de mām͠o-na iniquitatis sacramē-ta ministrāt. Uereor sa-tis an rem sacramēti cō-ferant: sacra emūt: sacra vendūt: sed gratiā nō in-fundūt quā non habent. Aiunt/ nihil accipimus gratis: nichil dam⁹ gra-tis dicētes/ q̄d ꝯparaui-mus vendimus: q2 mer-catores parati sunt ven-dere q̄ carius ipsi emerẽt sed his lucrū est in bur-sa: dānū in cōsciētia: nul-lo in eis grauitas et vt ait Canon nichil in eis defendit industria. Sed audi q̄ acerbe eis com-minaẽ ecclesia quā offē-dunt Ipsa em̄ clamans ad sponsum ait. Duplici cōtritione contere eos dñe deus noster: q2 tāta rapacitas: tanta ꝓterui-tas: tanta segnities du-plici eos pena conterit/ anima z corpore: dū hic egere z in labore inutili viuere z bonis suis gau-dere nō sinit: tandē ge-hennā vsq3 ꝑducit. Qui ergo aures h3 audiendi audiat: z inter tot ꝑicu-la positus/ viam querat securitatis: q̄ tā propin-quus est discrimini tēpe-statis. Narrata ꝑicula non pauebit/ si curā sub-ditorum digne tenebit. Paucula certe de cun-ctis ecclesiastici status dignitatibus/ officiis et ordinibus enarrauimus dulcia pariter et amara tangētes. Quare iā fa-ciem⁹ finē quia finis nō eēt/ si quis conareẽ ple-ne narrare cunctas mi-serias z labores aculeos z pericula huius status: vc3 pontificalis z sacer-dotalis. Uerūtamen ne quis ista legēs ex tanta multitudine laboꝝ z ꝑ-nitate ꝑiculoꝝ statū ec-clesiasticū ꝑfectum z di-gnum/ aut reprobet aut dānet: intelligat sane q̄-dicta ꝑa esse de illis epi-scopis z clericis q̄ male negligēter z ꝑfunctorie

curam pastoralē gerunt quibus pdicta z maiora pericula parata sūt. Si tñ digne ministrant / ea maiora glorie pmia hñt destinata. Et hoc est qd paucis verbis dicit Augustin⁹. Quia nichil periculosius aut dānabili⁹ in hoc seculo epi z presbiteri officio/ si gfuncto rie agatur: sicut nec beatius z deo acceptius/ q̄ si eo mō militeẜ quo ipe rator noster iubz. Itaq₃ nō est piculū in statu/ sz abutentib⁹ statu/ nec est reprobatis in dignitate sed in deturpantibus dignitatē: in qua nimirū si sit multitudo laborū/ vbi est excellentia honorum et premiorum.

¶ Capitulum. xxi. de secūdo statu spirituali/ videlicet religiosoꝶ et de motiuis z autoritatib⁹ ad pbandū statuz ecclesiastici ordinis simpliciter pferenduz esse statui religionis: z g cōsequēs ecclesiasticum ordinem esse preeligendum:

Superest agere de scdo statu spūali vcz religiosorūz. Primo addu cunẜ rationes z motiua ad pbandū statū ecclesiasticū: simpliciter pferendū esse statui religionis: et per ↄñs videẜ / q̄ epi z ministri ecclesie in dignitate z pfectione status sint religiosis pferēdi. Primo eñ illud apte pbare videẜ Hieronim⁹ Nā ad rusticū monachū sic īquit. Viue in monasterio vt clericus eē merearis. Et iteꝝ alius sapiēs. Vix bonus monachus mediocrē clericuz facit. Et iteꝝ ad Heliodoꝝ. Alia est causa clerici: alia monachi. Clerici oues pascūt: ego pascor illi de altari viuunt ego vt securis quasi ad radicem arboris infructuose ponor / si munus ad altare

re non offero. Et iterū. Michi ante presbiteriū sedere non licet. Illi si peccauero/ licet me tradere sathane. Uides ergo dignitatem ꝛ excellētiam clericoꝝ sup monasticā vitā. Deniqꝫ q̇s dubitat bonū publicū pferendū esse p̄uato? Constat autē clericoꝝ ꝛ platoꝝ vitā magis populo fructuosam fore q̄ꝫ religiosoꝝ: vt eñ dicit Gregorius/ nullū deo magis acceptabile ē sacrificiū q̄ꝫ zelus animarum. Clerici ergo cum magis fructificēt/ merito ergo eorū status monastice vite pferendus est: qui ꝓp̄rie dūtaxat saluti intendit. Demum nemo hesitat: quin Helias longe pfectioꝛ fuerit quocūqꝫ monastico viro: quod ex eo maxime cōstat quia christus Iohānē q̇ inter natos mulierum alius nō fuit maioꝛ/ in pfectione eū inducit dicēs in euāgelio Luce. Ipse p̄ibit ante illū in spū ꝛ virtute Helie Et iterū in Matheo dicit. Si vultis scire/ ipē est Helias Sup q̇ v̄bo Crisostomus pulchre ad ppositū loquēs. Si talē aliq̄n michi adducas monachū q̄lis (vt exaggeratione dicā dicā) Helias fuit: nō tñ taliter cōparādus est q̇ traditus pplis ꝛ multoꝛum pctā ferre cōpulsus imobilis pseuerauit ꝛ foꝛtis Hi aūt sunt ecclastici ꝛ plati q̇ populoꝛū saluti continuo student. Sed nec illud obmittendum est: q̄m: cui amplius cōmitrit ille magis meret si bene ministrat/ q̄ꝫ ille cui minus cōmissum est Constat tñ ꝗ viris ecclesiasticis ꝛ p̄latis amplius est commissum q̄ꝫ monasticis viris. Accedit/ q̄niam perfectio seu sublimitas alicuius stat⁹ nō acquirit sine charitate: iuxta illud. Si habuero

omnē scientiā z fidē/ita vt mōtes trāsferā:chari tatē autē nō habeam/ni chilum. Constat tamen charitatem primorum magis inesse clericoruz statui propter animarum curā quā habent. Prete rea si meritum vtriusq statuis considerare libet illud verissimū est: quo niam meritum hoīs cō sistit in liberando inno cētes de manib9 fortio rum z tirannorum:in quo rum psona dicebat iob. Cōterebā malos ab ini quo: z de dētibus illius auferebā pdam. Quod magis fit p statum cleri corum z platorum quā mo nachorū. Unde Hiero nimus ad paulinum ait q sancta simplicitas so lū sibi pdest. Et quanto plus edificat ecclesiam dei ex vite merito:tāto plus nocet/ si cōtradicē tibus nō resistit. Demū magnitudo meriti consi stit i magnitudine cona tus ad vincendū magnā promptitudinē z incita mentū ad petm̄:qa inqt ecclesiasticus. Perfectus z beat9 est q potuit trās gredi/z nō est transgres sus:facere mala/ z nō fe cit. Talis ergo magnitu do conatus potius est i statu ecclesiasticorum q religiosorum. Possent i hac re plurima adduci: sed breuitatis grā pdi ctis rōnibus sum cōten tus: qbus quidā pbare videntur/ epos z ceteros ministros ecclesie in sta tus z dignitatis eminen tia z pfectione pfendos esse religiosis:z p conse quens ecclesiasticū sta tum esse peligendū. Ue rū tamē quid tenendum sit in sequentibus capi tulis explicabitur.

¶ Capitulū.xxii. de pri ma cōparatione horum duorū statuū/vez quali ter hi duo stat9 clerico rum z monachorū se ha bent alter ad alterū cō

paratus: et quis eorum sit simplicit eligibilior quã tũ ad eminentiã et perfectionem status/ ac etiam vite et sanctitatis.

Considerandũ rursus occurrit atq discutiendum qualiter hi duos status seu vivẽdi modi: ecclesiasticorum vez et religiosorum invicẽ se habent alter ad alterum comparat⁹: respectu eminẽtioris vite et pfectioris status. In quo articulo licet plurima dici possẽt breuissime tñ et sub quodam epilogo dicendum est ẽm sanctorum doctorum sententias illud esse verissimũ: vez epos non solũ ceteros omnes ordines et ministros ecclesie militantis/ sed et cunctos religiosos et regulares viros pfectiori mõ repñsentare apostolos: et ideo super oẽs eminẽtiores et i pfectiori statu fore. Nã manifestũ est/ q epi succedunt apostolis in regimine ecclesie. Vñ Paulus ad eos ait. Attendite vobis et vniuerso gregi: in quo spũsctũs posuit vos epos regere ecclesiam dei quã acquisiuit sanguine suo. Pro q re apertius declaranda psupponendũ duximus q quatuor pncipaliter et singulariter fuerunt collata apostolis a xpo et epis eorum successoribus q magnã in eis excellentiã et status pfectionem designant: et in qbus epi aplis succedũt/ et eos p ceteris imitant. Primo virga potestatiua in susceptione tpaliũ stipendiorum. Vñ in Matheo legimus. Precepit eis ne quid tollerẽt in via nisi virgã: vt noie virge potestatẽ a xpo receptam de recipiendo tpalia stipendia itelligamus ẽm Augustinum. Secundo claues .i. iurisditione ad

Appostoli q̃tuor a xpo acceperunt

ministrationis sacramẽ torꝫ. Unde ait Christ⁹ Petro Tibi dabo claues regni celorꝫ. Tertio data est insufflatio spũs in remissione pctõꝫ. Unde apd iohãnẽ legim⁹. Insufflauit ꝛ dixit/ accepite spm sctm̃ quoꝫ pctã remiseritis ꝛ cetera. Sup quo v̾bo Gregori⁹ inqt. Licet intueri inquãtũ culmẽ glie pducti sunt aplĩ vt vice dei qbusdã pctã relaxant: quibusdã retineant: quoꝫ nũc i ecclia epi locũ tenẽt. Quarto data ẽ dispartitio liguarũ in p̃dicatione: vbi dei vt in actibus aplõꝫ legimus: qa apparuerunt aplis dispartite lingue ad p̃dicandũ verbũ dei. In his ꝯ q̃tuor epi apostolos excellẽtiori mõ representãt q̃ quicũqꝫ religiosi: ꝛ ideo sunt in pfectiori statu. Adde quintum/ ꝓpter votũ ppetue cure ouiuꝫ suarũ vsqꝫ ad animam ꝛ sanguinẽ. In qua re pfectiori mõ apostolos repñtant q̃ oms religiosi. Ad votum cure animarũ in consecratione sua fecerũt vouentes aias suas ponere ꝓ ouibus suis: in quo voto tam excelse charitatis oẽs religiosos excedũt: qa (teste redẽptore), maiorẽ charitatẽ nemo habet q̃ vt aiaꝫ suã ponat qs ꝓ amicis suis. Summus ergo grad⁹ pfectionis est in epis qa corꝫ dignitas pfectã charitatẽ iam acquisitã/ reqrit nõ acquirãdã. Si v̾o seculis epis presbiteros ꝛ ceteros ministros ecclesie ad religiosos cõparare volumus: hoc tripl̾r cõsiderare ꝛ itelligere possumus. Primo quãtum ad humani conatus voluntatẽ. Scdo quãtum ad opis q̃litatẽ. Tertio quãtũ ad vtriusqꝫ status quidditatẽ seu p̃mitatẽ. Primo mõ p̃fert opus operi vl̾ status statui ex

volūtate operātis. Qui em̄ pro̅ptiori volūtate ⁊ cuʒ maiori conatu facit opus ad qđ tenet maioris pfectionis ⁊ maioris meriti est. Si ḡ isto mō opa religiosoꝝ ⁊ p̄sbiteroꝝ adinuicē cōparent/ incertum est q̄ opa sint maioris meriti ⁊ maioris pfectionis: qꝛ planū est ꝙ illoruʒ opera maioris meriti et pfectionis sunt qui cū pro̅ptiori voluntate ⁊ cum maiori conatu ipsa operāt. Scđo vero mō quātum ad operis qualitatē virginitas p̄ponit cōiugali vel viduali cōtinētie in bono. In malo vero homicidium p̄ponit furto. Similiter vita actiua p̄ponit ɔtemplatiue qā fructuosior: cōtemplatiua vero p̄ponit actiue quia merito maior ⁊ pfectior: secundū quē modum comparando aliqua opa pticularia q̄ faciunt presbiteri sunt perfectiora aliquibus operib⁹ particularib⁹q̄ religiosi faciunt sicut magis est intēdere saluti animaꝝ q̄ꝫ ieiunare/ q̄ꝫ silētiuʒ tenere. Et aliqua opera q̄ faciūt religiosi perfectiora sunt quibusdā operibus q̄ faciunt presbiteri. Et ista isto modo habēt se sicut excedēs ⁊ excessa sʒ tertio modo cōparādo opera religiosoꝝ ad opera presbiterorum in ordine ad primā quidditatem ⁊ radicē a qua pgrediūt: puta in ordine ad radicem illam qua religiosi totam eoꝝ vitam deouere: ⁊ se ⁊ sua in christi obsequium perpetuo tradiderunt longe sunt perfectiora quocūqꝫ singulari opere presbiterorū. Et eodē modo i pfectione vita religiosoꝝ ad vitam p̄sbiteroꝝ cōparat sicut infinitū ad finitum vt dicit Anselmus in libro de silitudinib⁹ Quāuis em̄ in bono abstinen

sta sumptioni cibi pferatur: sumere tñ cibum cũ aliquo ppter charitatẽ pferẽ abstinẽtie. In malo vero Quis adulteriũ pferatu furto: furari tamen gladium ad occidẽdum est grauius q̃ adulteriũ. Sic quis pſbiteri in aliq̃ piculari opere possint pferri religiosis ex adiuncta tñ radice ppetue obligationis qua se in xp̃i obsequium religiosi tradiderũt simplr in perfectionis statu pferẽdi sunt ꝛ hãc opinionẽ aliq̃ eximii doctores tenent. Alii vero affirmãt archidiaconos et curatos ꝛ alios iferiores ecclesie ministros esse i excellẽtiori pfectionis statu: ꝛ maxime ppter tria q̃ eis specialr ꝯueniunt. Primo ppter potestatẽ. Scd̃o ppter administrationẽ officii. Tertio ppter honoris preconiuꝫ. Potestatẽ ei receperũt a xp̃o in psona discipulorum: qñ dictũ est eis Luce. x. Ecce dedi vobis potestatẽ calcãdi super serpentes et scorpiones ꝛ sup oẽm virtutẽ inimici: et nichil vobis nocebit: ac si diceret. Dedi vobis potestatẽ eiiciẽdi omne genus immũdoꝝ spirituũ ab obsessis corporibus: ne putaret esse dictũ de bestiis/ vt crisostom⁹ exponit. Istud autẽ repñtãt pſbiteri in sacramentoꝝ administratione. Administratiõis vero officiũ receperunt qñ dictũ est. In quacũq; domum intraueritis primum dicite/ pax huic domui: q̃a eĩn bonoꝝ omnium pax mater est/ sine q̃ cetera inania sũt Ideo xp̃s discipulis pmo pacẽ iussit offerre: tãq̃ bonorũ oĩm initiũ quoꝝ ministros eos faciebat vt crisostomus dicit Hos aũt repñsentant presbiteri in euãgelii predicatione. In quo pmo nuncianda

est pax: iuxta illud ad romanos. x. Quā speciosi pedes euāgelizantiū pacem/ euāgelizātiū bona. Istud aūt repñtāt p̄sbiteri in plebis cure suspectiōe: ꝓ qua donec ip̄az tenēt aiam ꝛ vitā ꝓpriā tenenť exponere. Sz honoris p̄conū receperūt qñ reuersi cū gaudio dixerūt dño. Demōes etiā subiiciunť nobis in noīe tuo. Gaudebāt enim (vt glosa dicit) q̄ quasi sublimes effecti/ terribiles hoībus ꝛ demonib⁹ erāt Hoc aūt rep̄sentanť p̄sbiteri in subditoꝝ iurisdictione ꝛ coertione: a q̄bus si bene eis p̄sunt/ duplici honore debēt haberi vt dicit Aplus. i. Thimo. v. Per hec igiť q̄ ꝓxime dicta sunt/ concludūt aliq̄ doctores etiam inferiores ministros ecclesie in eminētia ꝛ in ꝑfectione status religiosis p̄ferēdos esse: vel saltē eos fore in ꝑfectionis statu. Hāc itaq̄ opinionem p̄dicti doctores roborare videnť ꝑ rōnes ꝛ auctoritates supius allegatas cū de excellētia ꝛ ꝑfectione epoꝝ ꝛ ministroꝝ eccłie actū est: ad quas q̄ religiosos iferioribus eccłie ministris p̄ferunt/ respondēt ꝓut in xxiiii. capi. videbitur.

¶ Capitulum. xxiii. De alia cōparatione horuz duoꝝ statuū: clericorum ꝛ religiosorū inter se ad inuicē: videlicz quis sit eligibilior/ tanq̄ simpłr humanior ꝛ tolerabilior.

Post p̄dictaz cōparationē horū statuū: vcz ecclesiasticorum religiosoꝝ/ q̄tū ad ꝑfectionem status. Alia cōparatio succedit: q̄s videlicet hoꝝ statuū/ clericalis vel regularis eligibilior sit: tanq̄ simpłr humanior et tolerabilior. In qua re/ vt mihi sane

videt questio ipsa facti est: vterq3 eñ viuẽdi modus excellentissim⁹ atq3 sanctissimus est In quorũ quolibet diuerse vie ad salutem reperiri possunt: nec eñ ipe christ⁹ sponsus ecclie plene illi puidisset/ nisi ẽm diuersas infirmitates seu vires suorũ fidelium: sic diuersos viuendi modos ad vnũ tñ dei cultũ tendẽtes instituisset. Hinc ipe ait. In domo patris mei mãsiones multe sũt Et iterũ scribit. In via dñi ali⁹ sic/ ali⁹ sic ibat: oẽs tñ nõ ad diuersos fines sed ad vnũ pperantes: s3 vt deo diuersis tñ gressibus famulent: ꝛ si alius currat/ ali⁹ plane vadẽs ei nõ inuidiat/ cũ vterq3 metã attingat: q̃ diuersitas vnitas est: qꝛ ad vnũ dei cultu3 diuinitus ordinata. Ea igitur decorata diuersitate atq3 fulgida vnitate floret atq3 splẽdet dei ecclesia/ tã pulchra fideliũ suorũ vnanimi varietate. Nichilominus tñ iter istos stat⁹ seu viuẽdi modos (vt supra tactũ est) ex diuersis casib⁹ ꝛ respectib⁹: alter istis: alter illis eligibilioꝛ ẽ. Unde ait Dionysius. Nõnulli sũt in via pficiendorũ: ꝛ ad pfectionis acquisitionẽ aliquo indigẽt qđ aliis nõ expedit. Nã ad exp̃mendas passiones/ arta vita vc3 p abstinentiam ac exercitia et vigilias expediret Aliis vero non habẽtibus illas passiones/ nõ cõgrueret: q̃ forte defectus suos alio exercitio vel diuine gratie auxilio supplere posset. Nã veluti ẽm doctrinã Apostoli/ in vno corpore multa sunt mẽbra nõ idẽ officium habẽtia: et qđ vni congruit / alteri plerũq3 est nociuu3 sine offensione corporis: sic plerũq3 vna viuẽdi forma q̃ aliquib⁹ est ad salutẽ/

Dispo. sitio diuina oꝛdiauit tãtã diuersitatẽ.

alijs cedit ad pnitiem ꝛ ecõtra. Profecerũt certe sibi ꝛ multis in ordine ecclesiastico cõplures/ q̃s numerare operosum fo℞ret: adeo vt dicere mihi recte posset aliq̃s/ tanq̃ de stellis celi: numera: si potes Sic Nicola⁹ fulsit: sic Gregorius sũm⁹ ipse pontifex: sic Paulĩ episcopus nolan⁹ lʒ opulentissim⁹ sed ꝛ in regulari ꝛ monastica vita effulsit. Itẽ Basilius/ Benedict⁹/ Hieronim⁹ Dominic⁹ atq℞ Frãciscus ꝛ plurimi quib⁹ dom⁹ dñi referta est: inter q̃s nonnulli aut diuino motu supernaq℞ inspiratione vocati: aut varijs ex causis ex altero statu ad alte℞ aspirarũt: in q̃ beati euasere/ sine tñ prioris statu diminutione Hinc Benedict⁹/ hinc Domini c⁹: ꝛ q̃plures stricio re feruore deo famulari cupiẽtes/ ꝛ seculi consortia fugiẽtes ex clerico℞ ordine ad regularẽ vitã trãsierunt Hinc rursus Augustinus / Gregori⁹ eadẽ vocati inspiratiõe ꝛ pficiẽdi fidelib⁹ vberibus zelo succensi/ ex monastica religione ad ecclesiasticum epalis ordinis gradũ sancte ꝛ meritorie cõmearunt. Vnusquisq℞ igit̃ put ẽm Apostolũ destinauit in corde suo: sic hãc vel illã viaʒ elegit vires suas cõsiderãs ẽm finẽ sibi intentũ. Est eñ vterq℞ stat⁹(vt tactũ est) nõ p̃cepti/ sed cõsilij ꝛ superogatiõis: nec imperat̃ / sʒ suadet̃. Et veluti de virginibus apl's ait. Qui põt capere capiat. Et de mr̃imonio ẽm eundẽ apostolũ/ plerũq℞ meli⁹ nubere q̃ vri. Ita in his statib⁹ dicendũ est. In quibusdaʒ forte vtilius foret / vt p spũale mr̃imoniũ ecclie nubãt: q̃si vltra vires in ceptas sub stricta regulari vita retro respiciẽn

tes/ vitã deserũt iceptã. Itaq3 inexptis ibecibilibus ꝛ ifirmis putam⁹ ꝙ ecclesiastici ordinis tãq3 humanior ꝛ tolerabilior est preeligẽd⁹: nisi altiori inspiratione q̃s desup ad aliã vitã vocat⁹: aut spũali ꝛ corporali adiumẽto roboratus fuerit. Accedit ad hoc q2 eligere actus est volũtatis ꝛ virtutis: virt⁹ ꝙ ipsa cõsiderãda est iuxta philosophũ: ẽm electionẽ medii/ qđ in recta ratione cõsistit. Ecclesiasticus itaq3 status attenta humana fragilitate ꝛ promptitudine peccãdi/ quãdã viã mediã ꝛ rõnabilẽ viuẽdi habere videtur. Habet eñ religiositat3 satis: h3 ꝛ aliqđ humanitatis seu laxitatis. Qđ si forte dicat/ religionis vitã eodẽ respectu simpliciter fore eligendã: ꝓ eo ꝙ habet tolerãtias ꝛ moderationes suas ad iudiciũ prelatoꝝ: nec vltra precipit ꝙ rõnabilit supportari possit. Et dato ꝙ q̃s in religione cadat/ h3 resurgendi remedia ꝓpter intentionẽ ad deum erectã: h3 deniq3 fratres a quibus iuuari põt. Fateor illud verũ fore: tamen illud idẽ quod eisdẽ religiosis ex ꝑmissione fit seu indulgẽtia/ clericis fit ex iure ꝯmuni: quod eñ tolerat aut indulget/ cõstat legi derogare atq3 aliquãdo ꝓhibitum esse: ꝛ si aliquãdo sine causa indulgeat conscientia vrgetur: et intus bellum nascit vbi quietari sperat/ maxime propter instituta ꝛ artissimas cuiusq3 religiõis ꝯstitutiones q̃bus se artari vouerũt ꝛ ad multa alia quorum trãsgressio aut cõtẽpt⁹ mortale plerũq3 inducit peccatũ: q̃ oia non ita acriter clericis cõtingũt. Demũ ea ipsa remedia que religiosis competunt extos

lerantia vel fratrũ presi
dio etiã clericis cõia eẽ
possunt. Circa scdm pro
qs status seu viuẽdi mo
dus pdictorum peligen
dus sit/ tanq̃ sanctior &
perfectior: dictum est in
precedenti capitulo.

¶ Capitulũ.xxiiii. Assi
gnant rñsiones ad obie
cta cõtra religiosos/ p
tuenda opinione illorũ
q̃ sentiũt religiosos eẽ
in pfectiori statu q̃ sint
decani/ archidiaconi: et
alii inferiores clerici p⁹
epm: vbi discutit q̃ sit p
fectior vita/ actiua vel
cõtẽplatiua: & de earum
adinuicem cõparatione
& de aliis hanc materiã
tangentibus.

Jubet igit p
tuẽda opinio
ne illa q̃ hz i=
feriores mi=
nistros eccle
sie post epos nõ eq̃ri re=
ligiosis/ quo ad statũ p=
fectionis: rñdere ad nõ
nulla obiecta superius
adducta: q̃ pbare videt
archidiaconos curatos
& pdictis inferiores mi
nistros ad religiosos cõ
paratos/ pfectionez aut
saltẽ equalẽ statũ in ec=
clia obtinere. Et quãq̃
p ea q̃ dicta sũt satis rõ
nes ipse solute videant:
pticularius tñ ad singu
las singule fiant satisffa
ctiones. Primo igit di=
cebat: q̃a monachis lici
tũ est trãsire ad statũ pre
biterorum/ tanq̃ ad pfe
ctiorez: q̃a (vt inq̃t Hie
ronimus: & trãsumptiue
in Canone.xxiiii.q.i.dr)
sic viue i monasterio/ vt
clericus esse merearis.
Rñdet eñ/ q monach⁹
tãq̃ monachus nõ habz
officiũ clerici exercere:
verũtñ inquantũ lrati &
docti sunt licite possunt
pmoueri ad presbiteratũ
& curã monachalẽ alioꝝ
habere pfectionẽ tñ sta=
tus nõ hz ex illo trãsitu
sed ex ppetua obligatio
ne voti. Et ita licet fiat

presbiter/ nõ tñ dimittit pfectionẽ monachalem: ideo subdit in pfato decreto. Multo tpe disce q̃ postmodũ doceas: z inter bonos semper meliores sectare. Deinde adducebat illud Hieronimus ad Eliodoruz: vbi discebat Hieronimus. Michi scz monacho añ psbiterũ sedere nõ licz: illi si peccauero/ licz me tradere sathane Ex qvidet curã aiaꝝ habẽtes i pfectiori eẽ statu q̃busuis religiosis ꝯtẽplationi vacãtibus: aut saltẽ i statu pfectiõis esse. Sz dicendum est/ oẽs ministros ecclesie esse in pfectionis statu mõ quo supra dictũ est: vcz ppter officij administrationez sed talis pfectio status sm eos q̃ hãc opinionẽ tenent magis accipitur cõparatiue q̃ ppe. Vñ Canones appellant statuz clercorũ gradũ quẽdã: vt inferius latius tãget. Postea ꝓo dicebat bonũ publicũ pferẽdum esse bono puato: z cũ curati gerãt officiũ publicum/ q̃a curã animarũ: q̃ zelo seu officio sm Gregoriũ nullũ est deo acceptabilius: z religiosi solũ intẽdãt pprie saluti/ videt curatos esse i pfectiori statu Quibus rñdet q q̃uis absolute intẽdere bono publico sit maioris pfectionis q̃ intẽdere bono puato: hoc est in genere opis perfectio: intẽdere tñ pfecte bono puato vel saluti ppriе/ pfert illi qui impfecte itẽdit bono publico: zelus eñ aiarum sacrificium est acceptũ deo/ si ordinate fit: q̃ ordo est vt q̃s pmo habeat curã salutis sue et postmodum alioꝝ: q̃a vt scribit Mathei.xvi. z trãspũtiue in Canone. Quid prodest hoi si vniuersum mundũ lucret/ aie vero sue detrimẽtũ patiat. Deniqꝫ

respondent alio modo/ vcz q ea q dicta sunt bene pbant curatores z inferiores ministros ecclesie si recte agant/ posse esse in pfectionis opere sed nõ in pfectionis statu. Quia predicti ministri ecclesie nõ suscipiũt plebis aut parochie sue curã cum ppetuo obligationis voto: qđ ex eo patet/ quia eã deserere possent aut renũciãdo aut per religionis ingressũ. Soli ergo episcopi cuz voto ppetuo suscipiunt curam animaruz: z ideo sine licentia apostolice sedis illam deserere non possunt. Rursus qđ obiicitur de Helia: de q Crisostomus dicit. Si talez aliquẽ ad chas mihi monachum qualis Helias fuit: nõ tamen illi cõparandus est qui traditus est cure populoꝝ: z cetera. Ad qđ dicit/ q Chrisostomus non intellexit de simplici pſbitero/ sed de episcopo: q si loquat de simplici pſbitero/ non intendit preferre statuz presbiteri statu religionis: sed intẽdit/ q piculosior est status habẽtis curã aiaꝝ q religiosi i cõtẽplatione viuẽtis: et per pñs seruare se innocentẽ in maiori piculo/ iudiciũ est maioris vtutis. Sz quis maior virtus reqrat ad hoc q aliqs se pseruet immunẽ a pctõ inter pplos q i religione: maioris tñ vtutis est vitare picula religionẽ intrãdo q nõvitare pericula iter pplosviuẽdo. Itẽ obiiciebat/ q pſbiteris z ministris ecclesie magis ɔmittit vcz cura aiaꝝ q religiosis: z per pñs status est maioris pfectiõis z meriti. Ad qđ dr/ q aliquẽ agere vel administrare dupliciter ɔtingit: si eñ illle cui pl9 est cõmissũ maiora faciat aut plus seruiat indubie plus meret

Administratio duplex.

ꝙ ille cui min⁹ ꝯmittit̄ ⁊minus faciat; sed si ille cui minus cōmittit̄ maiora ⁊ pfectiora faciat ⁊ plus seruiat/ magis meret̄ ꝙ ille cui magis est cōmissum ⁊ min⁹ seruit. In vtroq; igit̄ statu clericoꝝ et religiosoꝝ/ ista duo reperiri pñt;p q̄ vis argumēti soluit̄ Ad aliō autē qō dicebat de merito ⁊ pfectione: qō consistit in cura aiaru; supra respōsum est in solutiōe ad argumentum: qō fiebat de publico ⁊ cōi bono puato pferēdo Subsequēter nō obstat qō dicebat̄: q2 liberare inocētes de manu pfidoꝝ maxime pfectionis ⁊ meriti est: adducētes etiā illud Hieronimi: q̄a scta simplicitas solū sibi pdest: sed tāto pl⁹ nocet/ si cōtradicētibus nō resistit. Dicendū est/ ꝙ illa magnitudo meriti itelligit̄ ex pte mentis: qñ qs tm̄ pficit in ꝯtēplatione vt ppt deū velit itēdere saluti primoꝝ: ēt cu; aliq̄ detrimēto ꝯtēplatiōis. Hoc em̄ mō certū est/ ꝙ ad maiorē perfectione; charitatis ptinet ꝙ sim plr vacare cōtēplationi. Et hoc est qō Isidor⁹ in libro de sūmo bono ait. Bonū est igit̄ corpoalr remotū eē a mūdo meli⁹ tñ remotū eē volūtate: optimū aūt ⁊ pfecti meriti est/ vtroq; eē semotū Qō etiā dicebat̄: q2 magnitudo meriti ꝯsistit in magnitudine conat⁹ ad vincendū p̄ōptitudinē peccādi: q̄a beatus est q̄ potuit trāsgredi ⁊ nō est transgressus. Que p̄ōptitudo magis inest ministris eccl̄ie tā religiosis. Dicēdū est ꝙ magnitudo meriti hominis erga deū ex tribus potest isurgere. Primo ex parte merentis: secundo ex parte principij formalis quo quis meret̄: tertio ex parte opis meritorii.

Si igit̄ magnitudo meriti penset̄ ex pte merentis qñ aliqs cōtēplatione dei ⁊ in xp̄i amore tm̄ creuit / vt ad tp̄s cupiat detrimentū pati sue fruitionis ꝑpter xp̄i gl'oriā ad procurādā ꝑximorū salutē / mō q̄ dicebat apostolus ad Romanos ca. ix. Cupiebā ego esse anathema a xp̄o ꝓ fratribus meis. De q̄ Crisostomus dicit i libello de laudib⁹ eius ꝙ sicut ferrū in ignē missum nō est aliud q̄ ignis sic anima Pauli diuina charitate incēsa / non erat aliud q̄ charitas. Talis ḡ puto magis meret̄ i vita actiua saluti ꝑximoꝝ itēdēs q̄ in vita ꝯtēplatiua cōtēplationi vacās. Unde paulus hoc elegit tanq̄ maioris charitatis ⁊ maioris meriti. electio em̄ non est nisi de maiori bono. vñ dicit ad Philipēses. ca. i. Coartor em̄ ex duob⁹ desideriū habēs dissolui ⁊ esse cū xp̄o: q̄ꝺ michi multo meli⁹ est ꝑmanere aūt in charitate necessariū ꝑpter vos ⁊ hoc ꝯfidēs scio / q: permanebo oib⁹ vobis ad ꝑfectū vestrū. Sup q̄ verbo dicit glosa / ꝙ elegit Paul⁹ nō q̄ꝺ sibi meli⁹ erat / ſꝫ q̄ꝺ multis expediebat / ꝑpter charitatē q̄ supeminet oib⁹. Si vo ꝯsideret̄ ꝑncipiū formale q̄ qs meret̄ / putāt alí q̄ ꝙ maioris meriti ē cōtēplatiua vita q̄ actiua Cuꝫ em̄ ꝑncipiū formale merendi sit charitas: sicut magis meritoriū est diligere deū ꝭm se / q̄ diligere ꝑximū sit maioris meriti est vita ꝯtemplatiua / q̄ directe de suo genere ordinat̄ ad dilectionē dei: ſcꝺm quē modū intelligit̄ illud Gregorii. vi. moraliū vltimo capi. Marthe cura non rephendit̄. Marie vero ꝯtēplatio etiā laudat̄ q: magna sunt vite actiue

merita sed ꝯtemplatiue sunt potiora. Verũ si cõsideraꝫ opꝰ meritoriũ/ videꝫ se hꝛe sicut excellentia ꝛ excelsa: qꝛ respectu meriti accidentalis cũ tale meritũ deꝫ ꝫ: genus opis maioris meriti/ põt eẽ actiua vita potior q̃ ꝯtemplatiua. Et isto mõ nedũ epĩ/ sꝫ p̃sbiteri ꝛ sacerdotes curam aiarũ habẽtes in excellentiore ꝛ pfectiore statu sũt q̃ religiosi. Et de istis loquiꝫ Augustinus Valerio. Nihil est i hac vita difficilius/ pıculosius/ laboriosius epĩ/ p̃sbiteri aut diacõi officio si pfunctorie agaꝫ: sed apud deũ nichil beatius/ si eo mõ militeꝫ q̃ nr̃ imperator iubet. Si vero vtrũqꝫ seu vtrũqꝫ vitam sumimus respectu meriti essentialis qꝺ respondet charitati tanq̃ radici meredi putãt aliq̃ simpliciter maioris meriti esse ꝯtẽplatiuã q̃ actiuã

Alij vero famosi ꝛ moderni doctores cõparando istas duas vitas adinuicẽ distingũt/ ꝙ quãtũ ad eoꝝ substãtiã simpliciter potior: et ꝑ ꝯñs p̃ferẽda est ꝯtẽplatio: vt diciꝫ in cap. Nisi cũ pridẽ de renũciatione. Ip̃a est eni securior et magis suauis paucissimis indigẽs: ꝛ ꝑpter se eligenda tãq̃ quietissima quorũ ꝯtraria cõtingũt opibꝰ actiue: ꝛ ẽm hunc modũ cõparãdi cõtemplatiua simpl'r est melior ꝛ p̃ferẽda actiue. Si vero ꝯparanꝫ quãtũ ad eoꝝ vsuꝫ tunc distinguunt Nã qa vsus respicit opis executionẽ: executio autẽ actionis duo respicit: scilꝫ ipsos ad q̃s est.s. subditos/ ꝛ ipm exequentẽ.s. platũ: Si pᷣmo mõ cõparenꝫ sic actiua p̃ferẽda est cõtẽplationi: qa pluribus vtilis est ꝛ magis fructuosa: vt diciꝫ in dicta decretali/ sꝫ sit secu=

rior et magis suauis: q̄a i fecũditate sobolis lippitudo Lie Rachaelis pulchritudini est p̄lata: vt dicit Gregorius super Ezechielē exponēs illō Erat Lia lippa/ sꝫ fecũda. Si vero cõparēt scđo mõ: aut ē ad illud dispositus ꝛ idoneus: aut nõ. Si nõ tũc melior est sibi vsus cõtēplatiue: q̄a sibi põt ibi pficere: sꝫ i actiua nec sibi nec aliis. Si vero est idoneus: aut accedit vocatus ꝛ necessitatus: aut ꝓpria volũtate. Si secũdo mõ cõtemplatio p̄cellit quia actiua nõ p̄cellit nisi prouenіat ex coactione et necessitate: si vero coactus: tũc simpliciter actiua p̄cellit q̄ ad vsum eius: ꝛ sic siue cogatur ab hoie vel ex charitate vel propter necessitatē ꝓximorum: ꝛ talibus melior ē actiua q̄ꝫ cõtemplatiua Nam per talem actionem augetur charitas ꝛ ad perferendum aduersa ꝛ cõtēplandum optima: ꝛ sic sua actio ē melior aliis q̄ꝫ sua cõtēplatio ē etiā maioris meriti. Et sic pꝫ q̄ q̄ ad vsũ vite p̄ntis / tal' actiua est simpl'r melior ꝛ status eius: ꝛ etiā opa magis meritoria Fatemur tñ q̄ ꝯtēplatio est realit' p̄eligēda: qꝛ plures iueniũt' ad hoc idonei q̄ i actiõe deficerēt Si tñ hõ eēt assecurat⁹ q̄ pplus i digeret: et q̄ bñ gereret illā curā etiā sine periculo pcti possꝫ illā desiderare ꝛ se igerere: ꝛ velle magis hoc fieri p se q̄ꝫ p aliũ neq̄ hoc eēt p̄sũptuosũ: q̄a licitũ est appetere mai⁹ meritũ: sicut fecit Esaias. Itaq̄ talis vita tā q̄ꝫ bona simpl'r ē p̄eligēda. Ex q̄bus aperte mõstratur quõ intelligēde sunt rationes adducte ꝓ parte illorum qui putant statum clericorum inferiorum ab episcopo perfectiorē esse statum religionis.

¶ Capitulū.xxv. de excellentia et laudibus vite monastice et religiose: et de pluribus causis pter quas pēligenda sit q̄ alius viuēdi modus.

Monasticā religiosāq̄ vitā preconiis laudibusq̄ efferre nō aliud fore q̄ lucē ipsam facibus adiuuare h3 em̄ hoc vite gen9 ea oia q̄ ad bene beateq̄ viuēdū conferunt: q̄ ad veram felicitatē cōducunt: et (vt paucis oia cōprehendā3) id habet ppriū religiosorum vita/ vt deo propinquior acceptiorq̄ ceteris esse videat: qui eni3 (inquit Apostol9) adheret deo/ vnus spirit9 est cum eo. Na3 et Hieronimus fatet meliores non posse inueniri q̄ qui in monasteriis profecerūt. Unde et Augustin9 in libro de opibus monachorū3/ illos sanctiores esse testat qui a cōspectu hominū sepati/ paucis ad se pbent accessum s3 deo contēplant. Quis enim dubitat/ quin deserētes mūdū et tumultū seculi: et se a seculi oblectamentis segregātes xpo cfirment/ et ab eo facilius cōfortent. Quod lati9 ipe Augustinus prosequit super illud Apocalipsis Mulier fugit in solitudine. Sed neq̄ illud pmittendum est: quoniā3 in certis huius vite occupationibus et viuendi modis illud hoibus commune est vt tēpora transeant et nō redeant. Religiosi tamen viri illud facile agere possunt: nō tātum ne tempus fugiat/ sed ne pereat. Occupantur quidem religiosi aliquādo lectione/ plerūq̄ oratione: nec altera alteram impedit/ sed auget. Succedit demū3 diuini verbi pdicatio/ q̄ deo nulla gratior occupatio est

se pōt. Demū itur ad bonaꝝ artiū studia: discūt enī aut docēt scribuntqꝫ posteris doctrinā ad erudiēdos saluādosqꝫ homines: nullūqꝫ illis tp̄s vacuuꝫ est. Et cū (teste Cicerone) nihil dulcius bñ īpēsi tp̄is memoria: hac locupletissimi sunt religiosi. In ceteris siquidē viuēdi modis cōsideremus hominuꝫ tempora. Primo infantiā ipsam siue pueritiā in vanos ludos. Adolescentiā ꝛ iuuentutē i libidinē ꝛ auaritiā. Senectā ꝟo ꝛ senium in q̄relas/ in cruciatus ꝛ dolores corporis/ in suspiria/ in lamēta cōsumim⁹. Religiosi vero infantiā in artibus addiscēdis in diuino cultu īprimēdo. Adolescentiā ni ꝟo i altiorib⁹ studiis. Senectutē vero in docēdo/ p̄dicādo deoqꝫ vacādo ꝛ cōtēplādo fructuose expēdunt. Et (vt paucis agamus) inter monasticā vitā ꝛ ceteris viuēdi formulas illud interest: qꝛ q̄ magis illi nituntur vt salui fiāt: tm̄ isti conātur vt pereāt. Quinimo quātū illi nos ad saluandū inuitāt/ adiuuāt atqꝫ cogunt: tm̄ nosipsos prepedimus. Ceteꝝ religiosoꝝ vita ex quinqꝫ causis excellētior atqꝫ pfectior ceteris videt̄. Primo q̄dez quia dignior/ veluti quā xp̄s eligere visus ē ꝛ ap̄li secuti sunt. Scd̄o qꝛ securior: nā (vt inquit Augustinus) ꝓ mille cadētibus in religione/ cadent decē milia in seculari vita. Tertio excellētior est vita monastica: qꝛ dulcior atqꝫ iocūdior nō eñ hꝫ amaritudineꝫ cōseruatio eius: nec tedium cōuictus illius ſꝫ gaudiū ꝛ leticiā. Quarto/ qꝛ sanctior ꝛ deo ꝓximior ꝑ additionē cōtemplationis. Vñ quidā sapiēs religiosoꝝ vitā recte per dextrā designat:

Religiosoꝝ vita excellētior ceteris ex quinqꝫ causis

secularē vero vitā per si nistrā vñ sup illo. Leua eius sub capite meo: et dextra illius amplexabitur me. Recte inqt secularis vita subleua eccle sie ponit: qa iuuat ad sustentationē. Sed dextra .i. vita religiosa: christū spōsū ecclie amplexat: dū eius innocentie ⁊ cōtēplationis amplexibus delectat. Sz et his alia qnq adděda sunt: pter q̄ monastica vita pfectissima atq excellētissima habet. Primo q tpaliū solicitudinis minus hz. Scdo q ad spūalē adhesionē maiorē hz aptitudinē. Tertio/ q maiorē recōpēsationē ab ea spectat. Quarto/ q ī ea maiorē vnusqsq hz sui potestatē ⁊ fruitionē. Quito qa in ea vnusqsq facili⁹ vitat humanoꝝ piculoꝝ pmptitudines. Rursus monastici viri nedum in his / sed plurimis aliis cunctis vite modis pfe

runt. Alibi eni negociātes foris quietē querūt: quā religiosi inter se habēt. Illi tpalibus studēt secularib⁹ iplicant: vanitatibus inuoluunt: ⁊ dū inferiores plurimos hre delectant / ab iteriorib⁹ ⁊ superiorib⁹ elongant. Distrahunt alibi hoies ppter ea q̄ foris sunt: et infeliciter amittūt pciosiora q̄ intra se sūt: vt recte cū Bernardo dicāt. Quāto magis ad mundū accedim⁹ tāto magis a deo recedim⁹. Desiderāt eni q extra religionē degūt videri sapientes: dū opeꝝ bonoꝝ penuria ⁊ vera sapiētia stulti efficiunt. Credūt foris lucrari / dū seipsos pdunt: celestia appetere vidēt: dū carnei eis oculi sunt. Quātomagis ī tpalib⁹ reddūt soliciti: tātomagis a spūalibus efficiūt medici. Ceci quippe sūt ⁊ duces cecoꝝ: oia ei disponere ordinare ⁊ scire

presumũt: dũ seipsos distrahũt. Illa pterea differẽtia inter seculares et religiosos aptissima est: qm̃ (vt inqt Hugo de sancto victore) in illis vigilat spiritus dei / dũ in ceteris dormit: viget in illis ratio / in istis sensus in his ratio extinguit: feruet in illis amor dei / i istis amor mũdi: hi mũdũ diligunt / dũ illi relinquunt: illi omniũ obliuiscunt: et vnusquisq̧ vnice matris sue continuo recordat: isti vero omniuȝ que sunt mundi recordãtur / et se obliuiscuntur: illi caduca hec et terrena amplectunt / et ad ea sũmopere aspirãt: dum isti ea que supra terrã sunt / desiderant: hi gressu proprio currunt ad interitum / dum monastici ad salutem festinãt: religiosi omnia ppter deum dimittunt / dum temporales viri deum relinquũt propter omnia. Sed certe non fallunt: ea em̃ funesta cecitas vicem eis reddit: qr cuȝ ppter eos omnia deus fecerit / isti ppter illa deũ dimittũt: quare iuste eos omia dimittunt. Seculares deniq̧ prudẽtiores vident in qua re huius seculi se homines cõprobãt / quia (vt scriptum est) filii huius seculi prudentiores sunt filiis lucis. Isti ad ea q̃ dei sunt tardi / duri pigri / tepidi atq̧ iertes sunt: nec cogitãt quo tẽdere debeant: viã sciunt sed scienter deuiant: et si qui eam nesciũt / illã nõ inquirunt. Quinimo religiosoꝝ vitam: quia humilem quia seculo obiectam: quia mollibus non indutam abiiciunt et vitam eoꝝ putãt insaniã: Qui paulopost videbũt quomodo cõputati sunt in numero sanctorum: et sors illorum in eternum. Patet ergo huius regularis et monastice vite

summa excellentia z perfectio super ceteros tēporales status.

¶ Capitulū.xxvi. de difficultatib⁹ vite religiose: z de laboribus z aculeis religiosoꝝ in gñe.

Religiosā atq₃ monasticā vitam laudabilē atq₃ pfectā z deo acceptā esse / nemo est qui ambigat. Veruntñ alia aliis cōgruunt / z diuersi ad diuersa aptiores sunt. Deniq₃ aliud est religiosū esse aliud religiose viuere. multi noīe religiosi sunt: pauci re: plurimi religiose viuere ceperunt / qui superstitiose vitam finierūt: z (vt quidam ait sapiēs) dulce negocium / iocundū nomē religionis est: sed pgressus difficilis / veluti in q̄ vite statu / hominum libertas: voluntas / ac voluptas: z affluentia adimitur: z (vt breuibus dicam) ipa quoq₃ q̄ natura concedit: sancta religio phibet. Fateor in monasteriis / deus ipse noscit ibi dei notitia: amor et cultus habent: ea tñ in ceteris vite statibus impleri pñt. z vtinā tam digne / tam recte implerent ab hominibus / q̄ sciunt Scit enī vnusquisq₃ quomodo placere deo possit idq₃ si agat, vere religiosus est. Se enim deo ille religat. qui in pietate z humilitate deum colit et insolentias extirpat. Fateor ea cōmodius in monasteriis fieri. si facultas corporis animiq₃ vires suppetūt. Deniq₃ q̄etem animi ī religiōe monastica inueniri aiunt. Quibus ego dicerepo sem / si q̄tez animi spas aut optas cur ḡ in bello stas? Quocūq₃ igit ī statu viuas. q̄s tibi bellū iferet. nisi tu vn⁹. Quod ergo tu tibi auferas: q̄re in aliis statu speras?

Multi noīe religiosi sūt pauci re.

religiosus e[…] pōt in sel[…] manē[…]

Denique considera illud Isidori. q̄m ad dei quietudinē nō accedit passionibus corporis sed mētis speculationib⁹ Vidisti tu plurios reliosos habitu indutos/ p iquietudines discurrentes apostotātes. alios ꝑpter inopiā rerū necessariarū ab incepto ope cadētes de q̄bus scriptū est/ q̄m ꝑpter innopiā multi deliquerūt. Quāquā illud fateor/ nō sacre religiōi. sed eoꝝ iprobitati imputandū est verūtñ delibe ratione ꝛ cōsilio nō paruo opus est. Quare (vt ego puto) monastica religiosaq̄ vita/ ab illis potissime eligēda est: q̄ casum nō timēt/ impfectis eñ ꝛ fragilibus ꝛ mundū victoꝝ mortificationem superantib⁹ experiandū dixerim nō ꝓfitēdū: aut serius verius differēdū. Preterea/ religiosi non nulli huius tp̄is/ ab vtero regule sue aberrētes quo eñ mō cōuersantur quoue obediētie paupertatis ꝛ castitatis tramite/ religionē obseruent. tuipse nosti/ in q̄bus (vt michi videt) maior picu li timor: q̄ spes ꝓficiēdi Hinc quidā sapiēs illō trenorū exponens. lapides sanctuarii dispersi sunt. Plāgunt inq̄t religiosi/ implicati tp̄alib⁹ negociis. q2 nō est actio secularis vite. quam ho die non administrēt religiosi/ discurre singuloꝝ occupationes ꝛ officia: religiosos adesse videbis. Secularia eñ negotia seculariter ptractāt ad q̄ vtinā ꝓficiēdi grā. aut vocati accederent. Sed prochdolor sese ingerunt/ cupiditatis vel adipiscende dignitatis grā: aut forte lasciuitatis ꝛ habēde exēptionis excuciāt collum ab obediētia suoꝝ p̄latoꝝ: agētes cōtra principalia eorum vota/ per quoꝝ obli

Fragiles inexperti ꝓfessionē diffe rant.

monachi secularibus negociis se immiscēt

gationē positi sunt i sta=
tu pfectionis. Et quāq̄
prauorum hoim facta bo
nos a bono nō retrahāt
quinimo sicut pena suos
actores: sic innocētia su
os tenet sectatores. Ni
chilominus hec quorūdā
religiosorum praua exēpla
& si aliq̄s a religione pe
nitus nō arceāt. cogunt
tñ: vt differāt quousq̄ se
experiāt. Quibus coli=
git hūc statū nō parū la
boris & difficultatis hre.

¶ Capitulū. xxvii. par=
ticularius & latius pro=
ptitudine piculorum hmōi
stat⁹ i specie de malis re
ligiosis & abusib⁹ illorum.

Post difficul=
tates & labo
res pdictos
quos nōnul=
li in genere
adducūt. circa monasti=
cam vitā afferūt et alia
particularius de prompti
tudine piculi hui⁹ stat⁹.
Aiunt eñ q̄ picula mo=
nastice vite ex plurimis
cōspicere libet eo pserti
q̄ cum pctā effugere vix
possimus. cōstat in eodē
gñe peccandi longe gra
uius religiosos peccare
q̄ ceteros hoies. Quis
eñ dubitat (vt sanctus
Thomas refert) religio
sum grau⁹ peccare for=
nicādo cōtra votū cōti=
nētie. grauius peccare
contra votū pauptatis/
grauius deniq̄ peccare
inobediendo cōtra vo=
tum obedētie? Deinde
quis dubitat religiosum
grauius peccare ex cōtē
ptu: q̄ (vt sancti aiūt do
ctores) p cōtēptū videt
ingratus beneficii rece
pti. cū p religionē subli=
matus sit ad pfectionis
statū: quinimo & dei fi
liū cōculcat atq̄ vitupe
rat p cōtēptū Cōtra q̄s
Hiero. cōqueri videt in
quiens/ illud sapientis.
Quid est q̄ dilect⁹ me⁹
in domo mea facit scele=
ra multa? Deniq̄ graui⁹
peccat ppter prompta scā

dala: cũ multi eius vitã vt speculum respiciunt. Quos idẽ Hier. signat Ait em̃ cũ pphẽta Hieremia. vidi similitudinẽ adulterii: z iter mẽdacii z cõfortauerũt man⁹ pessimoꝝ: nõ vt cõuerteret vnusq̃sq3 a malicia sua. Confortauerũt inq̃ manus pessimorum qz malo eoꝝ exẽplo mali quodã mõ cõfortari videt̃/ eos vez sequẽdo in sceleribꝰ quos seq̃ debuerunt pie z sancte viuẽdo: Est igitur periculosus contemptus in religioso. q̃a vt Thomas ait cũ religiosus venit in cõtẽptũ: incorrigibilis efficit̃ z oĩz est pessimus. Adducens illud Hieremie: cõfregisti iugũ z dirupisti vincala mea. Vñ Bernar. ad Eugeniũ. Que maior puersitas/ q̃ maior ptẽtus q̃z post pfectionis votiuã pmissionẽ volũtaria obligationem: post sacri habitꝰ susceptionẽ, post exẽploꝝ ꝟtuosoꝝ patrũ multitudinẽ z pfectionẽ redire ad pctã/ sicut canis ad vomitũ. illoꝝ pcepta cõtẽnere: q̃s totiꝰ vite z actiõis sue iudices loco dei elegit. Et subdit magna monachi dignitas: s3 magna ciꝰ dãnatio: si q̃ sunt monachi/ agere ptermittit. Ceterũ huius statꝰ labores z difficultates nõ negauit Augu. ad Vincẽtiũ donatistaz. Ait em̃: fateor caritati vr̃e corã dño deo nr̃o: q̃ testis est sup aĩam meã ex q̃ deo suire cepi. qm̃ difficile sũ exptꝰ/ meliores posse inenire: q̃z q̃ in monasteriis pfecerũt ita nec peiores q̃z q̃ i monasteriis defecerunt. vt hic arbitror i apocalipsi eẽ dictũ. Iustꝰ iustificet̃ adhuc z q̃ i sordibꝰ ẽ: sordescat adhuc. Attẽdenda g̃ sũt Augu. ꝟba. Fatet̃ em̃ meliores nõ repiri/ q̃z q̃ i monasterio pfecerũt: sed nec peiores q̃z

Bonū ē ex integra cā malum ex singulis defectibus.

q̄ defecerūt. Constat em̄ longe plures deficere q̄ꝫ pficere. Nā vt Hiero. in q̄t rara ē ꝟtus atq̄ꝫ diffi cilis z a paucis appetit Sz z ph̄us i ethicis ait. difficile admodū fore te nere mediū ꝟtutis. q̄re longe plures deficiūt q̄ꝫ attingūt. veluti sagitā tes ad signū mediū plu res deficiūt q̄ꝫ signū tā gāt Vñ q̄dā sapiēs non miraī/ q̄re plēs hoīes sī viciosi q̄ꝫ ꝟtuosi/ maxie q̄z peccare mltis modis ꝯtingit/ z vnico defectu q̄s reddiī viciosus. sz ne q̄q̄ꝫ q̄s ꝟtuosus z inno cēs erit: nisi oī ꝯcurrēte ꝟtute/ q̄ inuicē ꝯnexe no scūtur. Vñ saluatoꝛ mul tos foꝛe vocatos ait: sed paucos electos. Et pro pheta clamat q̄z mlti q̄q̄ꝫ defecerīt. Et iteꝝ Oēs si mul inutiles facti sūt nō ē q̄ faciat bonū/ vt bono rū raritatē atq̄ꝫ pcitatē designaret Cū ḡ i oī sta tu plures deficere arbi

Boni monaci paucio res

trādū sit religiosos gra uius deficere nō ē ambi guū Quis em̄ nō cernit religiosoꝝ tā copiosam nūerositatē: sz q̄s nō vi det tā paucoꝝ sctitatē? Quis ei cernit multoꝝ religiosoꝝ supbiā z ela tionē sz q̄s nō videt pau coꝝ hūiliationē. Plimi certe sūt religiosi: sz p̄ chdoloꝛ tales vt cū ber nardo loq̄r sub hītu reli giōis aīm secularē z sub pānis ꝯuersatiōis hēe i ueniāī coꝛ altū in seculo z pūersum ad religionis opa de quibus idē Ber nar. ait. Doleo de mltis q̄ post spꝛctā ppli pōpā ꝯuersari deberēt in scho la hūilitatis/ graui⁹ in solescere z īpatiētes am plius fieri in claustro: q̄ꝫ fuissent in seculo. Et q̄d magis pꝛiculosū est/ pleri q̄ in religiōe nō patiūī fieri se ꝯtēptui qui in do mo sua seculariter viuē tes: nōnisi cōtēptibiles esse potuerūt. Pꝛeterea

ter cõuersari magna dã natio est s3 certe potius eos imitãt/ de qbus idẽ Bernard9 ait: qm̃ suberbie inobediẽtie ⁊ auaricie student: q̃rũ p̃me culpe casus attulit: ⁊ labor tertie lapsus timet. his tribus piculis tres claustraliũ ordines subiiciũt .s. q sedẽ p̄lationis q̃rũt ⁊ p̃esse nõ valent. Alii q nec obediũt nec obedire volũt. Tertii familiares Jude/ loculos portãtes ⁊ i occulto detrahentes. S3 (vt paucis multa cõp̄hendã) si studia/ si mores si vitã plurimoꝝ religiosoꝝ cognoscere vis cõsidera. qr illis captĩn hostis est. extra murmur ⁊ inuidia: i nocte nullas vigilias hñt/ nec i die labores laborat monach9 vt fiet abbas. abbas vẽtrosus: põr igrassat/ mẽdicãs blãdit potẽtibus terrena diligit: suspiciosus claustralis: bursari9 pecuniosus infirmarius

monachoꝝ p̄uerse conditiões.

ↄcubinarius: capitosus sacrista: sine orõne conuersi fratres ad q̃stũ p̄dicãt: guardianus equitat puincialis pclamat gñalis generat. Preterea de huius status picul: vide qd Bernardus dicat i qdã epl̃a: moriẽs vix vnquã aliqs in cella ad infernũ descẽdit: qa vix vnquã i celo p̃destiatus i ea vsq3 ad mortẽ psistit. Itẽ labores ⁊ piculã hui9 status/ aptissime demõstrat. Greg. i registro inquiẽs. Uos q viã vite extra hoĩ3 freqñtiã ducitis: tãto maior certamina pati necesse est: qm̃ ad vos magr ipse tẽtationũ accedit. Ceterꝝ ex multitudie p̃ceptoꝝ ⁊ onerũ religionũ/ piculũ difficultas hui9 stat9 ↄp̄hẽdit. Nam (vt dicit Augu.) vbi sũt multe p̃ceptiones/ ibi multe sũt trãsgressiões. hñt ei religiosi lõge plura p̃cepta q̃ qcũq3 hoĩes alioꝝ sta

tuū: imo plerūq3 (vt s. di xi) q̄d alijs meritū3 / sibi ad peccm̄ z piculū est nec iuuat / si dicas: nō oia p̄cepta obligāt. Quibus Hiero. rn̄det in quadā3 epl'a. Nō iō putet qui se deo obtulit aliq̄ ɔtēnēda esse mādata: q2 leuia sūt tā em̄ maxima illa q̄3 mi nima inpata sūt: z cōtēptus vnius p̄cepti / p̄cipiēti iniuria ē. Et seq̄r. In q̄cūq3 em̄ statu in q̄uis gradu eq̄le pctm̄ ē: vel prohibita ɔmittere: vel iussa nō facere. z ber nar. ait. Jussa sine culpa nō negligunt: z sine crimine nō ɔtēnunt. O q̄3 multa sūt hodie in religionibus p̄cepta: o q̄t vincula multiplicata: o q̄3 pauca et tarda remedia De q̄bus xp̄s dicere videt. Alligāt onera grauia z iportabilia: z impo nūt ea in hūeris hoim. Cōtra hos multiplican tes p̄cepta cōminat de9 duas maledictiōes. Pri ma est. Ve vobis scribe z pharisei hypocrite qui clauditis regnu3 celor3 añ hoies vbi nō itratis: nec pmittitis alios itrare. Scd̄a est. Ve vobis scribe z pharisei q̄ decimatis mentā z anetū: z relinquitis q̄ grauia sūt sc3 legis iudiciū / miam z fidē. Forte dicet q̄spiā fatēdū esse / plurima esse religionū p̄cepta: plurima onera: ex q̄bus necesse ē / plurima sequāt peccata. Fatendū etiā plurima esse in religione picula / incōmoda: plures difficultates z labores. Verūtn̄ ex plurimis bonis q̄ religiosi agūt / facili9 credit absorberi posse. Sz z prōptius ab eis resurgere valebūt: p̄sertim pp̄ter intētionē quā habēt ad deū erectā. Accedit q2 habent socios a quibus iuenit: ad quos dici pn̄t q̄ tetigi supra in xxiiii. capitulo. Demu3 fateor possibile illud est

sed difficile dixerim: pre
cepta em̄ apta: ipletio-
nes dubie: mandata cer
ta: trāsgressiones certio
res vicia nō occulta sūt
bona nō videnť: picula
manifesta existūt: nec si-
ne discrimine incurrunť
remedia ꝑo dubia: nec si
ne magnis laboribus q̄-
runť Facilius caduntꝰ q̄
resurgamꝰ socii ꝑo an iu
uet eu3 q̄ se ledere vult/
vnusq̄sq3 ꝯsideret: de qui
bꝰ qdā sapiēs ait. Quid
iuuat amicꝰ. si aīus ami
citior ledit Fateor tn̄ bo
nis ⁊ deo dicatis religio
sis picula/ difficultates
labores hmōi q̄dā certa
mina q̄dā exercitatiōes
existūt: q̄ religiose viuē
tes eo magis coronant
atq3 (vt s̄. dixi) cū de pi-
culis ⁊ laboribꝰ statꝰ ec
clesiastici egi nō ē i culpa
religio: s3 abutētes reli
gione: nec ē iprobatio in
religiōe: s3 deturpātibꝰ
religionē. In q̄ nō est mi
rū si sit multitudo picu-
lor/ vbi violētis ⁊ bn̄ mi
litātibꝰ. ē cumulꝰ donor
Nā (vt ait Hugo de san
cto victore) oi statui be-
nigna ē religio: abūdās
paupi mediocribꝰ suffi-
ciēs: tolerabilis diuiti:
infirmis larga delicatis
ꝯpatiēs: penitētibꝰ mise
rans: pueris seuera: bo
nis optima. Criso. Reli
gio nūq̄ senescit: fatiga
tionē nō sētit Ex qbꝰ oī
bus aperte monstrať hu
ius vite ⁊ status pericu
lum labor ⁊ d difficultas
simul ⁊ necessitas.

¶ Capitulū. xxviii. De inclinatiōe ⁊ dispositiōe naťali: ⁊ diuersitate con plexionū ⁊ abilitatū ho minū/ quātū ad religio- nē: ⁊ cōsilio in talibus.

VLtra p̄dicta
nōnulli can-
tos agunt et
attentos/ re
ligionem in-
gredi volentes: vt incli
natiōes suas ac disposi-

fatigari dicim⁹ nō sʒ se sʒ sm sēs⁹ exteriores: cū qbus agere dʒ itellectus ipe. Ex qbus olb⁹ ɔstat ꝙ abilitāt seu disponūt hoies ad hūc vel illū modū viuēdi: sm qd peius vel melius ɔplexio illoꝝ est disposita. Et quanq̄ aīa ipa eq̄ pfecta existat tñ aliqñ eligit vnū viuēdi modū sibi accōmodū ⁊ i eo facilius bñ opat si organa corpis meli⁹ hʒ disposita ⁊ ɔplexionata: q̄ iclamatiue nō ɔpletie ad hoc vel illd disponūt. Scdo diuersitas modi viuēdi ɔtigit plerūq; ex diuersa ɔsuetudine/ q̄ naturaʒ imitat: ⁊ illaq; ad vnū modū viuēdi trahit alios ad aliū. Tertio/ hec disparitas viuēdi cōtingit nōnūq̄ ex spūali diuina ifluētia. Que qsi ⁊ quō vult hūc trahit ad vnū viuendi modū: aliū ad aliū: sine tñ offēsione vniuscuiusq; liberi arbitrij: put sue inscrutabili placet puidentie. Quicūq; ḡ hoc mō trahit ad vitam monasticā laudet deū q̄ traxit ⁊ ppperet ad locū quē sibi mōstrat dc us: ⁊ relictis vrbibus: ⁊ eaꝝ illecebris vadat saluari i segor. Ueꝝ scd̄us modus ɔsuetudinarius eos repēte non iuuat/ q̄ delicate in vrbib⁹ nutriti sūt sʒ opus ē ɔsuetudinē pniciosā ɔtraria ɔsuetudine paulati deuincere. Si ṽo pmū modū atēdūt/ recurrāt ad ɔplexionē (vt pdixim⁹) ad naturā suā: ad iclinationē: ad dispositionē interioꝝ hois sui vnusq̄sq; recurrat: deniq; ad vires corporis sui: ⁊ seipos ⁊ itra seipsos diiudicēt: ⁊ de se magꝭ sibi q̄ alij credāt. Cōcludūt ḡ ⁊ ɔsulūt nōnulli scribētes vt q̄ in deliberatiōe pēdet/ an religiosā vitā assumat: cuncta aio digerat: et id eligat qd portare ⁊ ɔtinuare possit. Neq; volum⁹ q̄ tetigimus dicta esse aio dissuadēdi religionis in

Tractus a deo ad religionē pperet.

Religionē intraturus metiatur suā naturā et corporis ⁊ vires.

religionẽ ingredi volẽtẽ ipedirẽ sine graui peccato ñ potes

gressum: maxime qꝛ non ignoramus/ neminẽ sine graui pctõ religionis vitam alicui aut ꝓhibere aut impedire posse: iuuenibus psertim. Nã adolescẽti volẽti viã pfectionis dixit xp̃s. Vade oia q̃ habes: ⁊ da pauperibꝰ ⁊ veni et seqre me. Unde quidam sapiens ait. Qui adolescentẽ a religione retrahunt similes sunt phariseis: qbus ore saluatoris dictũ est. Ue vobis: qꝛ nec vos intratis in regnu3 celoꝝ: nec alios sinitis itrare. Uerũtñ cũ religionis ingressus de ꝯsilio sit: ⁊ de opibus superogatiõis vnusquisq3 (vt dictũ est) ad se recurrat: viresq3 suas discutiat: fragilitati sue/ cõplexionis/ nature: cõsuetudini ꝯsulat ⁊ si põt capere capiat Dicare ei ⁊ religare se deo optimũ est. Sed cogitet qui religionẽ intrat: laboriosa3 vitã iter arduũ atq3 difficile aggredi: nec ad tempus/ sed q̃diu vixerit religionis onera necesse ẽ sustineat. Illudq3 semp in mentẽ veniat quia sic manũ ponat ad laboriosum aratrũ/ ne respiciat retro: qꝛ aptus non erit regno celoru3. Fatemur tamen: quia ea que tetigimus inclinatiue nõ cõpletiue ad hoc vel illud disponũt. Potẽs est deꝰ abũdare ⁊ facere gratiã nobis: qui de lapidibus istis põt suscitare filios Abrae de lapidibꝰ inq̃: id est induratis ⁊ inflexibilibus animus hoĩ3 nõ solum natura vel cõplexione/ sed etiã depauatione ⁊ malicia põt suscitare filios Abrae. i. reddere eos flexibiles ⁊ obsequẽtissimos ad obediẽtiam/ ⁊ cetera onera religionum: non tamen improbamus quin vnusq̃sq3 fragilitate3 viresq3 suas discutiat. Et cũ consilii sit religione3 ingredi vt supra dictu est si potest capere/ capiat.

religionis onera añ ingressũ cogitãda.

¶ Capitulū.xxix. de cō
paratiōe religiosoꝝ int
se adinuicē ꝛ p̄mo de cō
paratiōe solitarioꝝ ad
socialē vitā agētes: et q̄
vita pfectioꝛ sit altera.

Habita ē igit̄
superi⁹ ꝯpa-
ratio ꝛ diffe-
rētia hoīum
duoꝝ statuū
clericalis vez ꝛ regula-
ris inter se adinuicē cō-
paratoꝝ ꝛ q̄liter alter al
teri aut equet̄ aut p̄po-
nat̄/ q̄ ad pfectionem sta
tuū: ꝛ qs sit eligibilioꝛ:
put perfectioꝛ / aut put
humanioꝛ. Iā supest: vt
status religiosoꝝ iter se
adinuicē distinguant̄ cō
parent̄ quo ad pfectiōis
statū: ꝛ p̄mo de religio
sis solitariis cōparatis
advitā socialē agentes.

Dupli ces sūt monachi.

Quantū igit̄ ad religio
soꝝ statū inter se cōside
randū ꝛ cōparandū/ du-
plicem fore puto differē
tiam religiosoꝝ: quoꝝū-
dā q̄ solitariā ꝛ anacho-
riticam vitā ducūt: alio-
rum qui socialē. De soli-
tariis ergo p̄mo dicen
dū est deinde de socialē
vitā agētibus De p̄mis
itaqꝫ nōnullis sāctis do
ctoꝛib⁹ asserit̄: illos oēs
ceteros religiosos excel
lētia vite/ stat⁹ pfectiōe
anteire: sic de Antonio
legim⁹; sic de Paulo p̄-
mo heremita: necnō Bn̄
dicto/ ꝛ p̄mis Macario
nibus ꝛ ꝯplurimis aliis
de qbus Augu. in lib. de
opibus monachoꝝ ait/
illos monachos sanctio
res eē: q̄ a ꝯspectu hoīm
segregati/ nulli ad se pre
bēt accessū. Alli p̄o disti
guēdū putāt: qꝛ vel loq-
mur de pfectiōis statu:
vel de pfectionis opere:
vtroqꝫ aūt mō solitaria
vita maioꝛē pfectionem
acq̄rit q̄ɜ social. Quoꝛū
rō ē: q̄m vita socialis sta
tus ē violētiū pfici p in
structionē i intellectu/ ꝛ
p coꝛrectionē in effectu
cū aliq̄n ꝯtigat avia pfe
ctiōis deuiar̄. Sz solita
ria vita est pfectoꝝ; ꝛ ta

liū q̄ nullo istoꝝ idigeāt: solitarie eīm viuentes: ⁊ alioꝝ ꝯsoꝛtia asp̄nātes ⁊ ciuilit̄ ⁊ socialit̄ nō ꝯuersātes/ necessario (vt phi losoph⁹ ait in politicis) vel sūt vt bestie: vel sunt hoīe melioꝛes. Vñ nō solū ꝭm sctōꝝ/ sꝫ ꝭm phōꝝ sētētias solitarie ⁊ ꝓ tuo seuiuere pfectoꝝ ē: ⁊ magis tales dn̄t dici quidā dii q̄ȝ hoīes: vel tāq̄ȝ sup̄mi ⁊ pfectissimi hoīes: nō solū honoꝛādi/ sed potius admirādi sūt. Quāto ꝗ̄ status pfectoꝝ excedit statū pficiēdoꝝ: tāto solitaria vita monachorū excedit vitā q̄rūcūq̄ȝ religiosoꝝ socialit̄ viuētiū. Si ꝓo loq̄mur de pfectiōis ope/ hoc idē putāt. Opus eīm vite solitarie ɔtēplatio ē social̄ ꝓo vite actiō ē vel vtriusq̄ȝ opis in q̄busdā ɔmixtio. Planū est aūt q̄ ɔtēplatio p̄emīt actioni: et est opus magne pfectionis non solū ꝑpt̄ xp̄i ꝓba de Martha ⁊ Maria cōīt recitata/ sꝫ ꝑpt̄ xp̄i exē plū imitandū. De q̄ scribit apō Lucā/ q̄ exiit in montē oꝛare/ ⁊ erat pnoctās in orone: et hoc fit ꝑpt̄ facilius diuinū auxiliū impetrādū: nō eīm dixit exit ad turbas aut ad vrbes oꝛare: sꝫ inimō tē vaste solitudinis: vbi ei deest auxiliū humanū solitudinis loc⁹ aptus ē ad impetrādū diuinū auxiliuȝ: qꝛ cū ignoꝛamus q̄d agere debeamus hoc soluȝ habeamus refugiū vt oclos nr̄os dirigam⁹ ad deum. Itē q̄rit̄ solitudo ꝑpt̄ tumultuȝ seculi fugiēdū deserēs eīm mūduȝ ⁊ tumultū seculi: ⁊ separās se nō soluȝ a voluptatibus mundi/ sꝫ a iocunditate sociali: ɔfoꝛtatur a xp̄o: vt glo. ait sup illo ꝓbo apocali. xii. mulier fugit in solitudineȝ. Circa p̄dicta tñ q̄ de sāctitate vite solitarie dicta sunt/ dicā/ q̄ aīm pulsat. Alia est eīm rō illius antiq̄ tp̄is: alia moderni

Si eñ viros solitarios ꝯsiderām⁹: illos vez q̄ i p̄mitiua ecc̄lia floruerūt/ ꝑfectissimū puto illos fuisse ꝑfectioris ⁊ sanctioris vite ceteris socialē vitā agētib⁹. Eo eñ tp̄e nō artabant̄ fideles tot canonū/ decretoꝝ p̄ceptis cēsur; aut penis. Nec erāt tūc (vt ita dixerim) tot laq̄i legū seu cōstitutionū excōicationū siue censurarū: a qb⁹ vix fideles ēt diligētissimi et timorati respirare ⁊ p̄cauere pñt. Nō tot ieiunia indicta: nō vigilie: nō silētia: nō diurna parit̄ nocturna diuina officia dicti ac ex p̄cepto dicēda: non deniq̧ tot festa colēda: nō tā crebra cōfessio/ ⁊ corpis xp̄i cōicatio: nō tot obediētiaꝝ p̄statiōes/ sicut mō fideles artāt̄ aut poti⁹ iuoluūt̄ ita vt recet d̄ p̄lat; ecc̄lie dici possit illud xp̄i q̄ alligant onera ip̄tabilia: ⁊c. Vñ si aliq̄ h̄m ōi in illa p̄mitiua ecc̄lia suabāt: erāt tñ volūtatis q̄ ꝑ tūc trāsgredi pctm̄ nō erat: q̧ nōdū ꝓhibita: nūc ꝓ eo oīa q̄ diximus/ ⁊ cōplura alia ab ecc̄lia addita ⁊ quotidie s̄m hoīm ⁊ t̄pis maliciā expedit vt augeāt̄: ⁊ sub p̄cepto iniūgūt̄. quorū ignorātia aliquē non excusat: ⁊ oēs ēt solitarios ad obs̄uationē/ ligāt. Cū igr̄ ea oīa nō solū facere/ sed ⁊ scire difficile sit: ⁊ fere ipossibile: nō solū anachoritis ⁊ in heremo vitā agētib⁹ q̄ hoīm ꝯuersatiōes fugiūt ⁊ oīꝫ reꝝ necessariaꝝ penuriā h̄nt s̄ ēt his q̄ vrbes icolūt. Nō putam⁹ sine offēsiōe ꝟitatis ꝓbabilit̄ dici posse: modernis tp̄ib⁹ vitā heremiticā nō posse repire illi⁹ ꝑfectionis ⁊ sctimonie/ sicut p̄scis illis tp̄ib⁹: q̄nimo piculosā admodū fore ⁊ difficil̄ cūcta ecc̄lie statuta obs̄uare posse. Nisi forte aliqs dicat ꝙ anachorite p̄dicti iā adeo ꝑfecti sūt: ⁊ tā fixū aim in dei amo-

In primitia ecclesia nō erant tot humane cōstitutiōes.

Heremitica vita hac etate piculosa est.

rehñt: vt ab his ligamē
tis liberi sint: p̄dicta p̄-
cepta habeāt i ꝯparatio
ne ai. Quibus nō facile
assētio: q2 cū de ecclesia
sint p̄ceptis eccl'ie liga-
ri manifestū ē: nisi p̄uile
giati repiant: aut diuini
t9 aliť fuerit reuelatū.

¶ Caplm. xxx. de ꝯpara
tione religiosoꝝ vitā so
cialē agētiū int se ꝛ q̄ re
ligio social alteri sociali
sit pfectior ꝛ vtrū r̄ligio
eo q̄ artior/ sit pfectior.

Onseq̄ns est
vt religiosos
vitā sociales
agētes discer
nam9: ꝛ cōpa
rem9 quātū ad eoꝝ pfe-
ctionē: int q̄s (vt scti do
ctores tradūt longa ad-
modū dr̄ia ē. Nā (vt idt
sanctus Tho. ii. ii. q. C.
lxxxviii.) drn̄a religiōis
vni9 ad aliā p̄ncipalr q̄-
dē attēdiť ex pte finis si
cut si vna religio ordieť
ad pegrinos hospitio re
cipiēdos: ꝛ alia ad visitā
dos vł redimēdos capti
uos Scdario aūt ex pte
exercitii q2 diuersi modi
exercitii sūt in diuersis
religiōib9 puta q2 i vna
religiōe castigať corp9
p abstinentias ciboꝝ: in
alia p exercitiū operum
manualiū: vel p nudita-
tē: vel aliqd aliud hmōi.
Et q2 nō pōt aliqd dici
altero poti9 nisi ēm illō
in q̄ ab eo differt. Jō ex
cellētia vni9 religionis
sup aliā p̄ncipalr qdē at
tēdiť ēm religiōis finē.
Scdario aūt ēm exerci
tiū diuersimode tn̄ ēm
eū vtraq3 ꝯparatio attēdiť
Nā ꝯparatio q̄ ē ēm finē/ ē
absoluta eo q̄ finis pp se
q̄riť: ꝯparatio aūt q̄ est ēz
exercitiū/ q̄riť nō pp se/
s3 pp finē: ꝛ iō illa r̄ligio
alteri p̄ferť q̄ ordinať ad
finē absolute potiorē: vł
q2 ē mai9 bonū vel q2 ad
plura bona dirigit. Si
ṽo sit idē finis s3 scdario
tūc attendiť p̄eminētia
religiōis: nō ēz quātita
tē exercitii/ s3 ēm ꝓpor
tionē ei9 ad finē intētū.

Un̄ & in collatiōib⁹ patrū introducit̄ s̄nia bti Antonii: q̄ p̄tulit discretionē: p quā aliquis oia moderat̄ / & ieiuniis & vigiliis / & oib⁹ hmōi obseruationib⁹ Sic g̃ dicēdū / q̄ op⁹ vite actiue ē duplex vnū quidē qd ex plenitudine ɔtēplationis deriuat̄ sicut doctrina & p̄dicatio. Un̄ & Grego. dt i v. omelia sup Eze. q̄ p̄fectis viris p̄mo ad ɔtemplationē suaʒ redeūtib⁹ dr̄ Memoriā suauitatis tue eructabūt Et hec p̄feret̄ simplici ɔtēplationi: sicut ē maius illūinare q̄ lucere solū ita maius ē ɔtēplata aliis tradere q̄ solū ɔtemplari. Aliud aūt ē actiue vite / qd totalr̄ ɔsistit in occupatiōe exteriori: sicut elemosinas dare hospites recipe & alia hmōi / q̄ sūt minora opib⁹ ɔtēplationis: nisi forte in casu necessitatis. Sicut' g̃ summuʒ gradū i religionib⁹ tenēt: q̄ ordināt̄ ad docēdū & p̄dicādū: q̄ ēt p̄pinq̄ssimi sūt p̄fectiōi ep̄oꝝ sicut & in aliis rebus fines p̄moꝝ ɔiūgūt̄ p̄ncipiis scd̄oꝝ: vt dt Dionysius. vii. ca. di. ix. Scd̄ʒ aūt gradū tʒ ille q̄ ordinat̄ ad ɔtēplationē Tertiū aūt q̄ occupāt̄ circa exteriores actiōes. In singulis aūt his gradibus pōt attēdi p̄eminentia / s̄m qd vna religio ordinat̄ ad altiorē actū in eodē gn̄e: sicut iter opa actiue poti⁹ ē redimere captiuos / q̄ suscipe hospites: & in oibus opib⁹ ɔtēplatiue potior ē oro q̄ lectio. Pōt ēt attēdi p̄eminētia / si vna caruʒ ad plura hoꝝ ordināt̄ q̄ alia: vel ɔueniētiora statura habeat ad finē p̄positū ɔseq̄ndū. Moderni tn̄ doctores ad eūdē intellectū aliter distiguūt Tres em̄ g̃dus faciūt illoꝝ religiosoꝝ vitā socialē agētiū. p̄ferti q̄ i pauptate volūtaria p̄p xp̄m assūptā regularē vitā ele

religiosorum tres gradus.

gerũt. p̄m⁹ gdus fuit qͥ̄ dã/ ⁊ hodie ẽ qrũdã monachoꝝ: q hñtes possessiões i cõi/ de fructib⁹ ⁊ ꝓuẽtib⁹ ipsaꝝ viuũt: de illis sibi ⁊ necessariis viteꝓuidẽt. Scd̃us mod⁹ fuit/ ⁊ adhuc qrũdã ẽ religiosoꝝ: q mũdũ spnentes de labore manuũ suarũ victitãt/ ac vestiũ ⁊ alia necessaria sibi ex illo ministerio submĩstrãt: ẜm quẽ modũ aliqñ paulus aplus vixit ne offendiculũ daret euangelio. Terti⁹ grad⁹ ẽ alioꝝ religiosoꝝ: q hodie cõi vocabulo mẽdicãtes appellãt/ q spũalib⁹ p̄ncipalit vacãtes ⁊ p̄dicationi ⁊ doctrine isistẽtes: de his q sibi a fidelib⁹ offerũt/ in voluntaria pauptate deo famulãt. Hę igit religiões hñt int̄ dñas et

Ordo mendicantiũ securior ob q̄tuor causas

ꝓportiões: ⁊ alie aliis ãtiqores sunt ⁊ ẽt strictiores Sʒ quãtũ ẽ ad statũ vberioris pfectiõis nõ dubito vltimã .i. mendicãtiũ vitã maioris eẽ p fectiõis ⁊ meriti/ ac etiã securitatis ad salutẽ pp q̃ttuor causas supius assignatas/ cũ de excellentia religiose ⁊ monastice vite in gñe actũ ẽ. Primo vcʒ/ qꝛ tpaliũ reꝝ nĩl noiẽ habʒ solicitudinẽ. Scd̃o qꝛ ad spũalẽ cõtẽplationẽ maiorem hʒ dispositionẽ annexã. Tertio quia respectu maioꝝ bonoꝝ: q fidelib⁹ submĩstrãt; ⁊ ꝑuã i hoc seculo recõpẽsationẽ recipiunt. Quarto/ qꝛ magis xp̄i vitã imitãt ⁊ aploꝝ. Scribit eñ in Luca/ ꝙ mulieres multe seq̄bant xp̄m ministrãtes sibi de facultatib⁹ suis quã aliq putãt vitã mẽdicãtium. Fortassẽ aliqs obiiciet/ ꝙ nõnulle religiões artioris vite sũt q̃ mendicãtes/ iõ videt eminẽtioris atq3 pfectioris eẽ status. Nã dicẽdũ ẽ: vt scti tradunt doctores/ ꝙ ista duo simul stare põt/ aliquam religionẽ esse artiorẽ/ ⁊ tñ minoris pfectio-

religio artior minoris pfectionis eẽ põt triplicit:

nis. Qd̄ triplici via ostē-
dit. Primo/ p xp̄i exem
plū. Scdo/ p discipuloꝝ
documētū. Tertio/ p ec-
clesie militātis scdē expe
rimētū. Primo eī pt3 p
exēplū xp̄i. Nā nulli fi-
deliū pōt eē dubiū/ ꝙ nul-
la regula vel religio ar-
tior eē pōt q̄ religio Jo
hannis baptiste. de q̄ dī
Mathe.i. ꝙ vestimentū
ei⁹ erat de pillis camel-
loꝝ esca aūt ei⁹ locuste/
z mel silvestre Sup q̄ ver
bo dī Hiero. ꝙ mirꝝ erat
i hūano corpe tātā aspe
ritatē vite ɔspicere. De
inū nulli dubiū ē ꝙ nulla
alia religio/ aut viuendi
mōd⁹ pfectior fuerit vitā
z religiōe xp̄i. Vñ Ma
thei.xi. dī. Venit Johā
nes baptista/ nō mandu
cās nec bibēs z tñ dixi-
stis/ qz demonē h3. Ve-
nit fili⁹ hōis mādu cās z
bibēs z dixistis Ecce hō
vorax z potator vini. z iu
stificata est sapia a filiis
suis. Sup q̄ vbo dī Au-
gust. ꝙ sctī apl̄i itellexe-
rūt regnum dei nō eē in
esca z potu/ s3 in eq̄nimi
tate z volūtate tolleran
di: q̄s neqꝫ copia suble-
uat neqꝫ deprimit egestas
Et sic pt3/ ꝙ religio xp̄i
l3 fuerit min⁹ arta/ tñ lō
ge maioris pfectionis.
Scdo hoc p3 p doctrinā
aploꝝ: tāta eī fuit apl̄i
cevite pfectio/ z ecclesie
pmitiue: vt cūctis pos-
sessionib⁹ abdicatis oia
haberēt i cōi: z p̄cia pos
sessionū ponebāt ad pe-
des aploꝝ a q̄ pfectiōis
via aliq̄ten⁹ posteriores
defecerūt: qz possessiōes
i cōi (licite tñ) reseruabāt/
vt alibi latius diximus: p̄
serti i eo libro quā de xp̄i
pauptate edidim⁹/ tetī-
gim⁹: ēt i libro defensorii
stat⁹ eccl̄iastici. Nā ex-
p̄sse dī Aug. i de doctria
xp̄iana nullas ecclesias
gētiū fecisse qd̄ tp̄e apo
stoloꝝ factū ē z tñ mona
steria ex gētib⁹ ɔuersis
ɔgregata: z possessiones
in cōi seruātes/ artioris
vite fuerīt/ q̄ religio sitre

Marginal notes: religio iohannis baptiste est artior oibus ceteris. — Religio xp̄i maior fuit perfectionis — remittit ad librum suū de christi paupertate.

status apl'oꝝ. Dicit eñ
Hiero. i Ep'la ad Eusto
chiū. De cibo ṽo ꝛ potu
taceo cū ēt lāguētes mo
nachi/ aq̄ frigida vtant:
ꝛ coctū aliqđ comedisse
luxuria ē. Fuerūt ḡ mōa
chi i ꝑmitiua ecclesia ar
tioris vite q̄ȝ opl'i: ſ3 tñ
minoris ꝑfectionis. Qđ
ptz/ q2 ex eo ꝙ monachi
ꝑdicti possessiōes in cōi
seruabāt Augu. videt i
nuere eos q̄dāmō a ꝑfe-
ctiōe apostoloꝝ defecis-
se. Tertio hoc etiā ꝯspi-
cit: ꝑ militātis nr̄e eccle
sie expimētū. Tenet eñ
cōit ecclesia religionē
siue statū epoꝝ ꝑfectio-
rē eē oi alia religione tā
monachoꝝ q̄ȝ alioꝝ ꝛ tñ
experimētū docet: ꝙ q̄l3
religio artioris vite est:
q̄ȝ religio seu stat⁹ epoꝝ
nō ḡse comitāt ista ꝙ re
ligio quanto artior tāto
ꝑfectior. Pōt eñ eē ma
ior ꝑfectio/ cū minori ar
titudine: ꝛ maior artitu
do cū minori artitudine
ꝛ maior artitudo cū mi-
nori ꝑfectiōe. Et l3 eccle
sia ꝯcedat trāsire ad ar-
tiorē illis q̄ sūt i laxiori:
nō ꝓpterea id ꝯcēdit. q̄
si credat religionē tāto
eē ꝑfectiorē quāto artio
rē simpliciť: ſ3 credit ar
tiorē istrumētaliť eē ꝑfe
ctiorē respectu illoꝝ q̄ ꝑ
talē artitudinē dicūť cō
modi⁹ posse ꝑuenire ad
statū ꝑfectionis. Et hec
quātū ad ꝑfectiorē statū
itelligēda sūt. Quid aūt
tenēdū sit quātū ad trā
situm: canoniste tractāt
in c. Sane de regula. Di
cūt eñ (exēpli grā) ꝙ at-
tēta institutione regule
sancti augustini/ ꝛ etiā
scti Bñdicti: artioris re
gule ē ordo scti Bñdicti
ꝛ laxior scti Augustini:
vc3 quātū ad trāsitū de
vna religione ad aliam.
Itaq3 nisi ꝯstitutiōes re
gulares obstarēt. vel ꝯ-
seruātia actualis fratrū
ꝑdicatoꝝ: ꝛ alioꝝ qui re
gulā bti Augu. ꝓfitent:
certū ē eos posse trāsire
ad ordinē scti Bñdicti

Cũ li
re ...
vna ...
di- ad
aliā ā
liceat.

Uerũtñ in ista materia quãtũ ad trãsitũ ad aliã religionẽ dicũt doctores ꝙ capit latior vel artior hñdo respectũ ad actualẽ obseruantiã regule/ et ad ꝯstitutiões factas vl tra regulã. Uñ quãtum ad dictũ trãsitũ nõ ẽ solũ põderãda regula scti Bñdicti ꝛ Augustini: sꝫ sũt põderãde cõstitutiones ipsoꝝ ordinũ ꝛ actuales obseruãtie Et ideo cũ fratres ꝑdicatorꝫ ꝛ scti Augustini: ꝛ alioꝝ ꝗ tenẽt regulã bti Augu. ẽm cõem modũ viuẽdi ꝛ seruandi regulã reducti sũt ad instar mẽdicãtiũ/ põderata ꝟitate videnẽ eẽ artioris ordinis ꝙ̃ ordo sancti Bñdicti: ꝛ nõ posset trãsire frater ꝑdicatorũ ad ordinẽ scti bñdicti sine pape licẽtia. Cñ quãtũ ad ꝑfectionẽ stat⁹ vtriusꝙ regule simplicit assũpte ẽm opinionẽ multorũ regula beati Bñdicti ꝑfectioris status ꝙ̃ scti Augusti, est. Et hec de cõparatione inter se cũctarũ religionũ vitã socialẽ habẽtiũ: breuiter dicta sufficiãt.

Accipe beatissime pat hoc humane vite speculũ tuo noi/ sed multorũ vtilitati dicatũ vt ꝑ te ꝗ speculũ ꝛ toti⁹ mortalis vite norma datus es cũcti fideles in ꝗuis statu/ arte: gradu ac dignitate cõstituti: speculẽt atꝙ i eo videãt. ꝗd cuiꝙ ꝯueniat: ꝗd icũbat i quoue deuiãt a tramite vie iuste. Nã veluti naturale speculũ cuiuslibꝫ forme sibi opposite imaginariã ꝑfert similitudinez. sic hoc speculũ oim mortaliũ varias viuẽdi formas recipiet: ꝛ ꝗd boni: ꝗd sinistri habeat: [illegible]stinguet ꝛ intuebit. [illegible] eñ vitã suaꝫ speculab[illegible] ois hõ. Nã videbit peccator ꝛ irascet speculãs ꝑuaricatiões suas. i eo rursus, Uidebũt recti ꝛ

letabunt q̄ cernāt i quo crescāt. Deniq̄ i eo. Videbūt iusti z timebūt q̄ putātes se stare: videāt ne cadāt Et tandē vidēbūt mortales: q̄ ois caro fenū: z ois huius seculi deco: vt sterc⁹. Dabo ꝗ finē q̄ rerū magnitudine vix icepi. Scio paucula forte z multa de huius mortalis vite diuersis artib⁹ z viuēdi mōis disserui. q̄ quidē lōgiora aut breuiora dici posse ñ ignoro. Verū nec breuitati ad modū studui/ nec copie: ne legētes aūt' tedio/ aut nimia breuitate afficerē Imitat⁹ sapiētē ecclīastē: q̄ ex multꝭ ꝯposuit pabolas sacras q̄ sīt ꝟba vtilia: scribēs sermones rectissīos: ac ꝟitate plenos nō sibi sꝫ futuris ꝓspiciēs: ad laudē oipotētis dei q̄ tādē tuā btitudinē felicit ꝓtegat et ꝯseruet: z tādē post diuinū hu⁹ vite cursuꝫ vna cū grege tibi credito ꝑducat ad vitā etnā Am.

¶ Finit Speculuꝫ vite humane: omnium statuū comoda z pericula exactissime describens: in q̄ si quisq̄ defect⁹ ꝓprios cum reprehēsione lectitauerit non se sed viciū sciat morderi: neq̄ ꝯstātissimo Rhoderico eius auctori succenseat/ sed potius immortales gratias agat: cum vtiq̄ voluerit animarum saluti consultum iri.

¶ Impressum Paris. p Johāne petit Anno domini. M.D.xxi.

Deo sit laus z gloria.